

**Національна академія наук України
Інститут історії України**

**ОУН і УПА в 1945 році:
Збірник
документів і матеріалів**

Частина 2

Київ – 2015

ОУН і УПА в 1945 році: Збірник документів і матеріалів. В 2 ч. Ч. 2. **Редколегія:** Боряк Г.В., Веселова О.М., Даниленко В.М., Кульчицький С.В. (відпов. редактор). – **Упорядники:** Веселова О.М. (відпов. упорядник), Гриневич В.А., Сергійчук В.І. – Київ: Інститут історії України НАН України, 2015. – 366 с.

У книзі представляються архівні документи й матеріали, що відтворюють діяльність Організації українських націоналістів (ОУН) і Української повстанської армії (УПА).

В разі передруку документів і матеріалів узгодження з Інститутом історії України НАН України обов'язкове.

ISBN 978-966-02-7443-3
ISBN 978-966-02-7437-2

© О. Веселова, С. Шаталіна –
археографічна обробка, 2015
© О. Веселова, В. Гриневич,
В. Сергійчук – упорядкування, 2015

**ДОКУМЕНТИ
І
МАТЕРІАЛИ**

№ 71

**З ПОСТАНОВИ БЮРО ДРОГОБИЦЬКОГО ОБКОМУ КП(б)У
ПРО ЗЛОЧИННІ ДІЇ ОКРЕМИХ ПРАЦІВНИКІВ СЛАВСЬКОГО
РАЙВІДДІЛУ НКВС ЩОДО МИРНОГО НАСЕЛЕННЯ***

*Цілком таємно
13 квітня 1945 р.
Окрема тека*

*Совершенно секретно
13 апреля 1945 г.*

До протоколу № 49 засідання бюро Дрогобичського обкому КП(б)У
від 13-го квітня 1945 р.

**III. Про факти порушення радянської законності
працівниками Славського райвідділу НКВС**

Рішенням РК КП(б)У від 5-го квітня 1945 року відзначені факти грубого порушення радянської законності працівниками райвідділу НКВС, які межують з антирадянськими діями і спрямовані на дискредитацію законів радянської влади.

Встановлені факти, коли співробітники райвідділу НКВС при допиті заарештованих застосовують фізичні методи, без суду і слідства їх розстрілюють, спалюють хати ні в чому не повинних громадян.

В грудні 1944 року старший оперуповноважений Доля при допиті заарештованого Дем'ян Василя Миколайовича ізбив його і, напівживого, за порадою заступника начальника райвідділу НКВС Зирянова, вивіз за село і розстріляв, а труп кинув у колодязь.

В тому ж місяці був затриманий гр. Дорош Іван Петрович, якого старший оперуповноважений Доля після допиту розстріляв у дворі райвідділу НКВС.

31-го березня 1945 року начальник райвідділу НКВС Мірошніченко з групою працівників райвідділу і винищувального батальйону виїхав в села Козьова, Орявчик і ін. по оперативних завданнях. Замість проведення роботи Мірошніченко зайнявся п'янкою, після чого групі у 20 чол[оловік] на чолі з помічниками оперуповноваженого Мацько і Кислицьким дав завдання прочистити село Тисовець. Група, керована Мацько і Кислицьким, по дорозі до села Тисовець затримала двох гро-

* Див. док. № 3, 37, 48, 72, 81, 84, 87, 89, 125, 126.

мадян сіл Росток і Тисовець – Гординець Йосипа Петровича, Павловича Миколу Миколайовича, які від військової служби не скривались, а лише 23 березня закінчили військово-учбові збори при райвоєнкоматі. Їх ізбили і забрали з собою. Підійшовши до села Тисовець, відкрили безцільну стрілянину з двох кулеметів – в результаті згоріло три хати, 1 кінь, 3 корови. Затримані громадяни Павлович і Гординець тут же були розстріляні.

Тими ж Мацьком і Кислицьким, які були в п'яному стані, затриманий учитель села Рожанка Нижня Васильєв Стефан Федорович, 1928 року народження, брат якого в Червоній армії, а батько працює головою споживкооперації, розстріляний без всяких на це підстав.

В той же день оперуповноважений Кислицький намагався застрелити голову сільради села Рожанка Нижня.

Начальник райвідділу НКВС тов. Мірошниченко не вживав заходів до наведення порядку у райвідділі, приховував від партійних і радянських органів антирадянські дії своїх підлеглих.

Факти розкладу особистого складу райвідділу НКВС, п'янки, грубе порушення радянських законів можна пояснити і тим, що з боку РК КП(б)У і його першого секретаря тов. Пурель послаблена партійно-політична і виховна робота серед особистого складу райвідділу НКВС, а також недостатньою роботою райпрокурора тов. Мацеганюка.

РК КП(б)У сліпо вірив начальнику райвідділу НКВС Мірошниченку і достатньо не контролював його роботу.

Бюро обкому КП(б)У постановляє:

1. За притуплення політичної пильності з боку РК КП(б)У, що призвело до грубого порушення законів радянської влади з боку працівників райвідділу НКВС, – указати РК КП(б)У і його першому секретарю тов. Пурель.

Зобов'язати тов. Пурель на закритих районних партійних зборах обговорити питання про факти порушення законів радянської влади і намітити практичні міроприємства по виправленню цих недоліків.

2. Зобов'язати начальника обласного управління НКВС тов. Сабурова, військового прокурора тов. Александрова, облпрокурора тов. Кригіна до 25.IV.1945 року розслідувати факти порушення радянської законності райвідділом НКВС та діяльності райпрокурора, і винних притягнути до суворой судової відповідальності.

Секретар Дрогобичського обкому КП(б)У [підпис] *С. Олексенко*

ЦДАГО України: – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 1675. – Арк. 68-69.

Оригінал. Машинопис.

№ 72

**ПОСТАНОВА БЮРО ДРОГОБИЦЬКОГО ОБКОМУ КП(б)У
ПРО БЕЗПІДСТАВНІ АРЕШТИ МИРНОГО НАСЕЛЕННЯ
РАЙВІДДІЛАМИ НКВС ТА НКДБ***

*Цілком таємно
13 квітня 1945 р.
Окрема тека*

*Совершенно секретно
13 апреля 1945 г.*

До протоколу № 49 засідання бюро
обкому КП(б)У від 13.IV.1945 р.

**Про безпідставні арешти органами РВ
НКВС та НКДБ від 13.IV.1945 року**

В окремих районах області є факти незаконних арештів громадян. Наприклад, в Турківському районі було арештовано безпідставно 40 чол[овік], в Судово-ишнянському – 16 чол[овік].

Ці арешти явились наслідком того, що при допитах окремі працівники райвідділів вживають фізичних впливів (побоїв і других методів).

Прокурори дуже рідко перевіряють КПЗ і тюрми НКВД і не викривають порочних методів допитів, а декотрі легковажно відносяться до дачі санкції на арешт.

Парторганізації і окремі комуністи РВ НКВС та НКДБ бачать факти неправильних арештів і порочних методів в допитах, які засуджені ЦК нашої партії і урядом, миряться з ними і недостатньо сигналізують [в] партійні органи про них.

Секретарі МК і РК КП(б)У не вникають в суть роботи органів НКВС і НКДБ і своєчасно не викривають порочної практики в роботі органів НКВС і НКДБ, не приймають дійових заходів, щоб присікти їх в кор[е]ні.

Виходячи з вищенаведеного, бюро обкому КП(б)У **ПОСТАНОВЛЯЄ:**

1. Доручити прокурору НКВС тов. Александрову протягом 15 день розслідувати факти незаконних арештів в Турківському, Судово-Вишнянському районах, і винних притягти до суворої відповідальності.

2. Облпрокурору тов. Кригіну перевірити роботу міських і районних прокурорів, як вони на практиці здійснюють прокурорський нагляд, і за

* Див. док. № 3, 37, 48, 71, 81, 84, 87, 89, 125, 126.

бездіяльність притягати прокурорів до суворої державної відповідальності.

3. Секретарям МК та РК КП(б)У постійно по суті вникати в діяльність РВ НКВС та НКДБ, мобілізуючи комуністів і комсомольців, всіх працівників РВ НКВС та НКДБ на безпощадне викорчовування українсько-німецьких і польсько-німецьких націоналістів, одночасно не допускаючи безпідставних арештів і порочної практики фізичного впливу при допитах. Всякі прояви до викривлення – негайно присікати і винних притягати до судової відповідальності.

4. Секретарям РК КП(б)У провести наради комуністів – працівників НКВС, НКДБ, суду і прокуратури, на яких обговорити цю постанову і попередити всіх комуністів цих організацій, що за безпідставні арешти, за викривлення методів допитів і т. д. комуністи в першу чергу будуть нести партійну і державну відповідальність.

5. Зобов'язати начальників облвідділів НКВС та НКДБ [тт.] Сабурова і Майструка, облпрокурора тов.Кригіна протягом місяця перевірити всі райони по питанню безпідставних арештів і примінення порочної практики при допитах, винних наказати і 20 травня доповісти обкому КП(б)У про стан.

Секретар обкому КП(б)У [підпис]

Олексенко

ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 1675. – Арк. 70-71.

Оригінал. Машинопис.

№ 73

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА Л. БЕРІЇ ВИЩОМУ КЕРІВНИЦТВУ СРСР
ПРО ХІД ОЧИСТКИ ДІЮЧИХ ФРОНТІВ ЧЕРВОНОЇ АРМІЇ
ВІД ВОРОЖОГО ЇЙ ЕЛЕМЕНТА***

*Цілком таємно
13 квітня 1945 р.*

*Копия
Совершенно секретно
13 апреля 1945 г.*

ГОКО – товарищу Сталину И.В.
СНК СССР – товарищу Молотову В.М.
ЦК ВКП(б) – товарищу Маленкову Г.М.

НКВД СССР докладывает о ходе очистки действующих фронтов от вражеского элемента по состоянию на 11 апреля с.г.:

С начала операции изъято вражеского элемента 310168 человек, в том числе: гласного состава и агентов разведывательных и контрразведывательных органов противника – 8083; диверсантов и террористов – 256; участников фашистских организаций – 103416; участников других вражеских организаций – 13340; участников бандповстанческих групп – 2394; командно-оперативного состава полицейских органов, тюрем и концентрационных лагерей – 3078; военных комендантов – 14; прокуроров, следователей, членов военных судов и трибуналов и гражданских судей – 197; руководителей дум, управ и бургомистров – 662; руководителей крупных хозяйственных и административных организаций – 1578; редакторов газет, журналов, авторов антисоветских изданий – 23; командного и рядового состава армий, воюющих против СССР – 30236; военнослужащих РОА – 1830; изменников Родине, предателей, ставленников и пособников оккупантов – 15042; прочего вражеского элемента – 30019.

По национальности:

азербайджанцев – 71; белорусов – 2381; венгров – 3195; грузин – 85; итальянцев – 398; казахов – 211; латышей – 4041; литовцев – 6313; немцев – 133947; поляков – 38246; русских – 8817; румын – 83; словаков – 1127; татар – 287; узбеков – 215; украинцев – 5290; французов и бельгийцев – 368; чехов – 76; югославов – 79; прочих – 1204.

2-й Прибалтийский фронт (Уполномоченный НКВД СССР тов. Кубаткин). Всего изъято – 8323 человека, из них:

* Див. док. № 21, 24, 33, 36, 46, 49, 57, 63.

латышей – 3696; литовцев – 4190; немцев – 30; поляков – 28; русских – 156.

3-й Белорусский фронт (Уполномоченный НКВД СССР тов. Абакумов). Всего изъято – 42817 человек, из них:

белоруссов – 556, литовцев – 1986; немцев – 37409; поляков – 1011; русских – 1239; украинцев – 388.

2-й Белорусский фронт (Уполномоченный НКВД СССР тов. Цанава). Всего изъято – 86385 человек, из них:

белорусов – 1055, венгров – 162, итальянцев – 310, немцев – 58235, поляков – 19353, румын – 52, русских – 3440, украинцев – 1581, французов и бельгийцев – 237, чехов – 46.

1-й Белорусский фронт (Уполномоченный НКВД СССР тов. Серов). Всего изъято – 42634 человека, из них:

белорусов – 746, немцев – 23871, поляков – 12281, русских – 3023, украинцев – 2323.

1-й Украинский фронт (Уполномоченный НКВД СССР тов. Мешик). Всего изъято – 16743 человека, из них:

немцев – 9566; поляков – 2782, русских – 551, украинцев – 256.

4-й Украинский фронт (Уполномоченный НКВД СССР тов. Селивановский). Всего изъято – 13266 человек, из них:

венгров – 3033, немцев – 4836, итальянцев – 81, поляков – 2791, румын – 24, русских – 348, словаков – 1123, украинцев – 735, французов – 63, югославов – 62.

Из числа изъятых по всем фронтам отправлено в лагеря 11372 человека.

Расстреляно на месте более 290 немцев – активных германских диверсантов и террористов, имевших задание убивать командиров и военнослужащих Красной армии, а также совершать диверсии в тылу частей фронта.

У изъятого вражеского элемента отобрано: орудий – 16; минометов – 64; пулеметов – 1938; гранатометов – 7; ПТР – 117; автоматов – 3235; винтовок – 32635; револьверов и пистолетов – 7306; гранат – 29867; патронов – более 5000000; авиабомб, снарядов и мин – свыше 13900; взрывчатых веществ – 71708 кг; радиостанций – 140; радиоприемников – 2499.

Народный комиссар внутренних дел
Союза ССР – *Л. Берия* [підпис]

ДАРФ. – Ф. 9401. – Оп. 2. – Спр. 95. – Арк. 18-21.

Засвідчена копія. Машинопис.

№ 74

**ЛИСТ-ЗАЯВА КОЛИШНЬОГО ПОВІТОВОГО КЕРІВНИКА
ОУН(Б) ГОРОДЕНКІВЩИНИ В. КУЗЬМИНА, ПРИЙШОВШОГО
З ПОВИННОЮ, ДО СЕКРЕТАРЯ СТАНІСЛАВСЬКОГО ОБКОМУ
КП(б)У М. СЛОНЯ ПРО СТАВЛЕННЯ ДО ЗАЯВНИКА ОРГАНІВ
НКВС**

14 квітня 1945 р.

Першому секретарю обкому КП(б)У тов. СЛОНЬ

З А Я В А

Я, нижчепідписаний Кузьмин Василь Петрович, як бувший повітовий керівник “ОУН” на терені Городенківського повіту (в склад якого входили: Чернелицький, Городенківський, Обертинський і Гвоздецький райони), під псевдом “Орлик”, який прийшов з повинною в органи НКВС в Чернелиці, звертаюсь до Вас, тов. секретар обкому КП(б)У, з проською прийняти від мене заяву слідуючого змісту:

В першу чергу прошу мені вибачити за такий зміст заяви, позаяк до цього примушують мене мої життєві умови та загальні обставини і позаяк нижченаведених справ ніяк не міг благополучно унормувати і залагодити з тими органами радянської влади, в розпорядимості яких я до цього часу знаходився.

Я звертаюсь до Вас, тов[ариш] секретар обкому КП(б)У, тому – бо:

1. Хочу сказати, що я примушений особистими і загальними обставинами, з окремих випадків і фактів, (що часто зустрічаються) витягати собі загальний висновок про органи НКВС, про органи влади на окремих теренах, і хочу з'ясувати, які в мене були вражіння про органи НКВС і радянську владу перед моїм зголошенням, а які після зголошення, як рівно ж хочу сказати, що дуже мені прикро, що я замість переконуватись тільки о добрім, переконуюсь в дечім о злім.

2. Хочу сказати і коротко з'ясувати, що я, як бувший бандит, на заклик радянської влади пішов і в свій час добровільно зголосивсь та чесно розкався, одним словом, вповні виконав свої обов'язки перед радянською владою.

3. Хочу докладно з'ясувати своє теперішнє положення та долю і положення своєї родини, як рівно ж хочу з'ясувати вдяку мені (як добровільно зголошеному) з боку тих органів НКВС, яким я найбільше уділив помочі у ліквідації бандитизму на їх теренах.

4. Хочу докладно з'ясувати ті факти, випадки і обставини, які заіснували на терені Городенківського, Обертинського, а особливо Черне-

лицького районів (спричинені місцевими органами НКВС чи радше окремими одиницями з НКВС), в міру яких не можу виконувати там тих всіх вимог, які зараз ставляться переді мною органами радянської влади, і в міру яких я ніяк не можу проводити там якоїсь корисної роботи, якої від мене також вимагають.

5. Хочу просити Вас, тов. секретар обкому КП(б)У, о якнайскоріше залагодження і благополучне розв'язання та унормування всіх згаданих в цій заяві справ, позаяк ці справи, по моїй думці, не зовсім маловажні.

По-перше, хочу сказати, що коли я перебував ще в підпіллі, я ніколи не хотів вірити ОУНівській пропаганді про надуживання органів НКВС, про невідповідне поведіння з добровільно зголошеними. Я вважав, що те все було спеціальним наклепом і брехнею. Я не вірив в те, що органи НКВС не сприяють тому, коли хтось хоче секретно зголоситись і бажає своє зголошення задержати в секреті перед публічним відомом (позаяк я знав, що відносно таких справ є спец. закон), я не вірив в те, що органи НКВС інтересуються і турбуються людиною тільки тоді, коли вона є їм корисною і конечно потрібною. Я не вірив в те, що органи НКВС ведуть боротьбу не тільки проти бандитів (членів ОУН), але дуже часто й проти маловинних або взагалі не винних людей. Одним словом, я не вірив у те все, що пропагували ОУН. На мій погляд, багато з того було брехнею.

А коли я зголосився органам НКВС, коли я почав з ними працювати, коли я познайомився менш-більш з їх роботою та методами їх роботи, я переконався, що дещо з того, що пропагували ОУН, є правдиве і сходиться з дійсністю (на це міг би немало навести фактів). Но я не хочу так думати про органи НКВС в загальному, але я такий висновок витягаю собі з тих органів НКВС, а радше з тих окремих працівників НКВС (головно з Чернелиці і облуправління), з якими я найбільше мав до діла і яких я найбільше пізнав. Можливо, що я помиляюсь, коли так думаю, але поки що я про свою помилку ще не переконався.

Коли я прийшов перший раз в органи НКВС в Чернелицю і зголосився з повинною та склав заяву, в якій, між іншим, представив свої деякі бажання (щоб моє зголошення держати якийсь час в стислому секреті, щоб після всього дати мені можливість перейти на працю в іншу область, щоб в разі потреби заопікуватись моєю родиною і дати їй умови до життя і праці і т. п.), мені було приобіцяно і запевнено мене, що все буде сповнене, ба що більше не знаю, з якою метою мені були приобіцяні ще навіть неймовірні обіцянки, прямо “золоті гори” (що я нібито за своє зголошення і за поміч у ліквідації бандитизму зістану нагороджений, що я зістану відразу членом або найменше кандидатом партії, що я зі своєю родиною буду забезпечений всім на ціле життя і цілий ряд інших неймовірних обіцянок).

Але на ділі справа мається зовсім інакше. Я переконався, що ті всі обіцянки (належні і неналежні) були пустими словами. З тих всіх обі-

цянок не сповнилося нічого, що* . Я від себе не вимагав і не вимагаю якихось нагород чи чогось подібного, що мені обіцявалось, бо я знаю, що я був бандитом, і мені щось подібного не належить (але навіщо ж мене обманювати на кожному кроці, як якусь дитину). Но я вимагаю того, що мені (як добровільно зголошеному і чесно розкаяному) належить по закону.

Бо що більше органи НКВС, внаслідок своєї невідповідної тактики, зразу ж зірвали мої плани відносно ліквідації бандитизму на тих теренах, а моє зголошення завчасу цілковито розконспірували. Після провалення такої справи деякі одиниці з НКВС безпідставно приписують мені вину цього провалення, і щоб ще якось те все виправити, вони ставлять переді мною неймовірні вимоги без огляду на те, що ті вимоги були для мене зовсім непередбаченими і несподіваними та противними моїй волі, а навіть закону. Я, опираючись на законі, відхиляю від себе ті вимоги, позаяк я, перечитуючи всі звернення уряду і партії до учасників банд та до населення, нігде там не зустрічав, щоб добровільно зголошених обов'язували такі вимоги, які ставились переді мною. Я нігде в тих зверненнях не зустрічав, що добровільно зголошені повинні спокутувати свої помилки ціною свого життя (слова майора Постельника). Я нігде там не зустрічав, що добровільно зголошені мусять відкрито діяти, я нігде не зустрічав, що добровільно зголошені, щоб себе виправдати перед Батьківщиною, мусять [брати участь] у відкритій боротьбі з ОУН. Я нігде там не зустрічав, що добровільно зголошені, щоб себе виправдати перед народом, мусять помагати органам НКВС провадити допити серед арештованих і т. п., як це все ставилось переді мною і вимагалось від мене. А навпаки, я в тих всіх зверненнях бачив що[сь] інше. Я бачив там, що добровільно зголошені зможуть спокутувати свої помилки мирною працею, я бачив, що добровільно зголошені по їх бажанням будуть держатись в секреті перед публічним відомом і т. п.

Із таких та подібних (дуже багато не зазначених) фактів я змушений (на підставі тих одиниць з НКВС, з якими найбільше мав до діла) витягнути собі загальний висновок про органи НКВС, що вони на деяких теренах в дійсності невідповідно поступають з добровільно зголошеними, і що вони в багатьох випадках не придержуються закону, позаяк я о цім переконався на власному прикладі.

І як же ж я тепер під впливом таких вражінь і думок про органи НКВС (цілий час говорю про органи НКВС на терені Городенківського повіту, а особливо на терені Чернелицького району) та на підставі таких переконань можу тепер там виступати перед народом і говорити йому, що

* Далі нерозбірливо.

бандити про все брешуть, що вони нічого правди не говорять, що воно так не є, як кажуть бандити, і що органи НКВС поступають добре з добровільно зголошеними і т. п.

І далі, коли я склав органам НКВС протокол та всі інші матеріали, яких від мене вимагали, коли моє зголошення стало завчасу зовсім розкритим, а тим самим над моєю родиною нависла небезпека з боку бандитів (наслідком чого через невідповідну тактику органів НКВС, зістав забитий бандитами і мій самотній брат) виникло питання збереження моєї родини та забезпечення її всіма необхідними умовами до життя і праці.

Представники з обласного УНКВС запропонували мені перевести свою родину в Станіслав і запевнили мене, що вона там буде забезпечена всім необхідним, і що вона там дістане всі умови до життя. На підставі цих зобов'язань і запевнень, я, похоронивши в надзвичайно скромний спосіб брата (бо з боку місцевих органів радянської влади майже жодної уваги до похорону не було приділено, попри те, що він загинув за радянську справу, і попри те, що начальник РВ НКВС в Чернелиці обіцяв, що похоронить його, як свого сина), так і зробив. Свою родину з великим трудом перевіз в Станіслав.

Однак тут замість тих всіх обіцянок та запевнень мене і мою родину зустріла зовсім інша доля, як це я сподівався. Я і моя родина, за винятком порожньої хати та харчових карточок (які також з дуже великим трудом вдалось мені вижебрати), не зістали забезпечення більш нічим. Мені і моїй родині без жодної допомоги прийшлося жити в крайніх умовах і злиднях. Більше, як два місяці (майже щодня) я ходив в органи НКВС і звертався там майже до всіх з просьбами і заявами о поліпшенні моїх життєвих умов та остаточне оформлення мене необхідними документами і направлення мене на роботу. Однак з того всього чомусь нічого не вийшло. Моїх просьб начеб ніхто не чув, а моїх заяв начеб ніхто не переглядав.

Не інакше, а навіть чомусь ще гірше мається справа в Чернелицькому районі (з якого я походжу). Коли я звідтам перевозив свою родину в Станіслав, я дуже просив там місцеві органи влади, щоб вони якось зацікавились господаркою та оставленим в селі майном моїх батьків (позаяк всього не можна було перевезти в Станіслав) та щоб зайнялись якось заробленням землі моїх батьків навесні. В цих справах я звертався там майже до всіх місцевих органів радянської влади і то як усно, так письмово, і то неодноразово. І правда, що мені ніхто ні в чім не відмовляв. Майже всі приобіцяли і запевняли мене, що для мене все зроблять, позаяк я їм там від себе теж немало поміг. Але ці всі обіцянки скінчились також лише словами. На ділі висліду не було і немає жодного. Помочі я не одержав ні від кого, попри те, що всі приобіцявали, що

для мене зроблять все. На сьогоднішній день вся господарка і все майно моїх батьків майже знищились, а земля стоїть незаробленою (помимо того, що цьому всьому можна було запобігти). Під впливом прикрих матеріальних обставин я, не маючи змоги вдержати в Станіславі себе і свою родину (позаяк я чомусь не міг добитись праці), був змушений назад перевозити родину в Чернелицю (думаючи, що вона там скорше дасть собі раду). З надзвичайно тяжким трудом по довгому часі це мені вдалось зробити (цілий місяць я ходив в органи НКВС, щоб мені вділили помочі в цій справі). У кінець кінців я свою родину знову перевіз в Чернелицю, в якій, з огляду на обоятність* органів радянської влади, її спіткнула там ще гірша доля. Місцеві органи влади чомусь майже відмовились від помочі моїй родині (мовляв: “Ми маємо досить клопотів і без Ваших”, – слова голови райвиконкому), квартири для родичів не дали (помимо того, що я в цій справі неодноразово звертався майже до всіх місцевих органів радянської влади). В кінці я був змушений всі речі, які я перевіз з Станіслава, скидати прямо на дорогу і сам шукати квартири, але з населення ніхто не хотів прийняти моєї родини, позаяк я там всім знаний і всі ворожо настроєні супроти мене, як супроти добровільно зголошеного (“зрадника”) і моєї родини, і позаяк дуже багато боялись прийняти мою родину, бо бандити ведуть пропаганду, що якщо б хтось чим-небудь помагав мені чи моїй родині, то буде знищений. Аж щойно в кінці мені вдалось впросити одну господиню, яка тимчасово прийняла до себе моїх батьків (але й це не в місті, а на полі, так що бандити коли-небудь можуть туди зайти і повбивати їх). Окрім того, коло моїх родичів ще й з другої сторони крайня біда. Їм вже майже цілковито вийшли їх бідні продуктові запаси (а значна частина продуктів, оставлена в селі, з огляду на брак опіки змарнувалась), і їм тепер з огляду на крайні умови, з огляду на обоятність місцевих органів влади приходиться жити на жебранім хлібі, але й жебрати їм там неможливо, бо майже все населення, підгоджене бандитам, ставиться до них ворожо (долю моїх родичів бандити будуть напевно старатись використати в своїй пропаганді) .

А від мене тепер органи радянської влади вимагають, щоб я виступав в своїх теренах перед народом, щоб я проводив мітинги по селах і говорив, що мені добре, що моїй родині добре, що ми живемо щасливо, що радянська влада піклується добровільно зголошеними і їх родинами і т. п., щоб я закликав інших бандитів, щоб вони зголошувались, і щоб я їх переконував власним прикладом про щастя добровільно зголошених і т. п.

* байдужість.

Але як же я це тепер можу робити і говорити, коли воно чомусь, на жаль, так не є, і коли зі мною і моєю родиною справа мається зовсім інакше.

І я, на підставі таких фактів і під впливом такого стану, є змушений витягнути собі загальний висновок про органи НКВС, що вони (на деяких теренах) в дійсності інтересуються людиною тільки тоді, коли вона є їм корисною і конечно потрібною, а коли вона перестає бути такою, то доля її стає для них зовсім обоятною, позаяк я о цім переконався на власному прикладі: коли я лиш прийшов і зголосивсь органам НКВС, то мною інтересувались всі (аж забагато) і тоді навіть трохи мною турбувались (давали мені і охорону при переході з району в район і підводи), а коли мене про все вислухали і вповні використали, я їм став чомусь зовсім обоятним, моя доля тепер їм байдужа, тепер бандити можуть вже мене вбивати. Мене в моїх справах не хочуть вислухувати, моїх просьб не хочуть чути, моїх заяв не переглядають. Ось яка тепер моя доля як добровільно зголошеного і чесно розкаяного. Зазначую і що не хочу скривати, що бандити інтересуються моєю долею і долею моїх родичів і переказують до мене, щоб я до них написав і щоби я описав їм свої вражіння з переживань на волі, як добровільно зголошений (не знаю, яка їх в цьому мета), і я рішив без огляду на все відписати їм всю правду, так, як воно в дійсності зі мною є. Думаю, що за висказання правди я не буду підлягати карі.

Я не вимагаю чогось надзвичайного, чогось неможливого, що мені не належить, але вимагаю того, що мені, як добровільно зголошеному в свій час і чесно розкаяному, належить по закону.

І ще одна справа, а це саме ті факти, випадки і обставини, які створились органами НКВС чи радше їх окремими працівниками на терені Городенківського повіту, а особливо на терені Чернелицького району, в міру яких я ніяк не можу виконувати там всіх тих вимог, які зараз переді мною ставляться органами радянської влади і в міру яких я ніяк не можу там проводити якоїсь корисної роботи, якої від мене теж вимагають.

Ще з самого початку, коли я прийшов і зголосився в органи НКВС в Чернелиці та коли склав їм протокол і зізнав їм все, що лиш знав, я докладно представив їм, що на терені Чернеличчини, Городенківщини, Обертинщини і Гвоздеччини сітка членів "ОУН" дуже мала, бо майже всі члени "ОУН" з того терену, позаяк так складались обставини, пішли в армію, а в терені з членів "ОУН" остались лише одиниці, так як дійсно мався стан. Я докладно представив органам НКВС, що в тих теренах майже всі члени "ОУН" зістали зорганізовані (втягнуті до "ОУН") за часів німецької окупації під кутом боротьби проти німців і під кутом боротьби за волю (як це спеціально робили верховоди "ОУН"). Я

докладно представив органам НКВС, що багато людей вступили в “ОУН” помилково, несвідомо, шаблоново і нерозважно (а головню з женщин), так, як і зараз несвідомо дехто з них ще перебуває в банді чи в підпіллі, але, не маючи фактичних переконань про вихід з положення, вони дальше мусять бути зняряддям оунівських верховодів. Я докладно представив органам НКВС, що багато людей в тих теренах вступили до “ОУН” з примусу, позаяк так склалися для декого обставини. Я докладно представив органам НКВС справу і тих одиниць (запеклих бандитів), які віддавна були і є причиною того всього нещастя в терені. Я докладно представив і з’ясував органам НКВС, як є озброєні банди в теренах тих і що ті банди зорганізовані за рахунок членів “ОУН”, але за рахунок всіх тих, які скривались від армії, які шукали в бандах не місця для боротьби проти радянської влади, але місця збереження від армії, від фронту. Я докладно з’ясував і представив органам НКВС, що з приходом Червоної армії в наші терени, майже всі мужчини, в тім числі майже і всі члени “ОУН”, пішли в армію, а в терені з членів “ОУН” остались лише одиниці, яким сьак чи так вдалось обмилитись від армії (по одному, по два, а найбільше три в селі), і що всю роботу в терені муsilось проводити за рахунок звичайних людей, переважно женщин (взагалі на членів “ОУН”, яких вважалось і називалось прихильниками, симпатиками, юнаками), але які всі вони були дуже далеко від дійсних членів “ОУН”, і між якими є дуже велика різниця, як по значенню, так по роботі (бо члени “ОУН” були чинником активним, а симпатики, прихильники і т.п. були чинником пасивним). Одним словом, я представив від себе якнайдокладніше стан в терені.

І з огляду на це все я запропонував був органам НКВС проблему “ОУН” і взагалі бандитизму розв’язувати мирним шляхом (так, щоб це розв’язання вийшло благополучно не тільки для радянської влади, але й для народу і для самих бандитів та їх посібників), шляхом пропаганди, шляхом морально-розкладової роботи, шляхом переконування народу і самих бандитів в шкідливості “ОУН” для народу і т. п. Я був достаточо переконаний, що таким шляхом було б добилося далеко більших успіхів, як шляхом терору. Я хотів видати від себе заклик до всіх бандитів та населення на тих теренах, і напевно на мій заклик було б немало пішло, позаяк мій авторитет в тих теренах був великий (як серед кадрів “ОУН”, так серед населення). Для проведення цієї роботи я був склав навіть спеціальний план (позаяк я там добре знав слабі і сильні місця бандитів), і щоб ту всю роботу провести з більшим успіхом, я від себе предложив був деякі умови.

Але органи НКВС всі мої мирні пропозиції та умови відкинули і зараз-таки з найбільшою скорістю і з найбільшим захопленням кинулись терором реалізувати мій протокол, мої зізнання, мої матеріали. А від-

носно тих людей, за яких я ручив, що вони напевно би зголосилися, якщо би я звернувся до них з закликком, бо позаяк я їх організував і я їх притягав до роботи, мені сказано і мене запевнено, що коли вони хотя й будуть заарештовані, але якщо вони чесно розкаються і признаються до вини, то їм все буде прощено, і вони будуть звільнені, а поки що до них спеціально не треба звертатись, бо вони можуть зійти в підпілля, і тому тепер треба діяти якнайскорше і арештовувати якнайбільше.

І почались масові арешти при тім (на мою думку, більше серед невинних, як винних людей, позаяк я добре знаю, хто зістав арештований і хто з них винен, а хто взагалі нічого не винен, і позаяк арешти провадились не тільки за моїми матеріалами, але й за якимись невірними іншими матеріалами). З тих винних значна частина розкаялась чесно, і виновні признались до всього (про це мені говорили ті одиниці, які провадили допити), але їм не прощено нічого і їх не звільнено, як це мені говорилося і мене о цім запевнювалось передше (тоді, коли я хотів звернутись до них, щоб вони зголосились так, як я – добровільно з повинною), а оформлено їх матеріалами і відправлено в Коломию до тюрми.

Ось наведу факти про випадки масових (на мою думку, несправедливих) арештів, проведених органами НКВС на терені Чернелицького району:

а) в с. Дубках за приналежність до “ОУН” заарештовано около 25 осіб, де я знаю точно, що там не було більше як 3 члени “ОУН” і 2 юнаки;

б) в с. Корневі за приналежність до “ОУН” заарештовано около 25 осіб, де я знаю точно, що там не було більше, як 2 члени і 5 юначок;

в) в с. Хмеліві за приналежність до “ОУН” заарештовано около 15 осіб (якщо не більше), де я знаю точно, що там не було більше як 4 члени “ОУН” і 2 юнаки;

г) в с. Поточиськах за приналежність до “ОУН” заарештовано (не знаю точно скільки, але знаю, що найбільше зі всіх сіл – около 40-50 осіб), де я знаю точно, що там не більше, як 8-10 членів “ОУН” і 4-6 юнаків;

д) в селах Копачинцях і Ренужинцях, якщо не помиляюсь, за приналежність до “ОУН” заарештовано по 15 осіб (де я знаю точно, що в Копачинцях було 2 члени “ОУН” і 2 юнаки, а в Ренужинцях взагалі не було ані одного члена, ані одного юнака).

І в подібний спосіб і з подібними співвідношеннями цілі десятки невинних людей поарештовано і по інших селах Чернелицького району, а також по селах Городенківського, Обертинського і Гвоздецького районів.

Органи НКВС на терені Городенківського повіту, а особливо на терені Чернелицького району мають помилкове поняття про стан членства “ОУН” і взагалі про стан бандитизму в їх теренах (бо помимо того, що вже так багато поарештовували, кажуть, що то ще не всі, і тому ще треба

більше арештовувати) і, по-друге, вони не розбирають і не розрізняють дійсних членів “ОУН” і їх роботи від їх пособників, юнаків, юначок, симпатиків, прихильників і цих роботи (між якими, як я вже зазначив, є, безумовно, дуже велика різниця, як по значенню, так по роботі), а всіх без різниці оформляють під членами “ОУН” і відсилають до тюрми.

Таким шляхом, розуміється, органи НКВС не добились бажаних успіхів, бо поза насадженням в тюрми маси арештованих (в тім числі багато невинних), при тім майже самих жінок, нічого майже більше не зробили, бо озброєні банди як ходили, так ходять даліше і як шкодили народові та радянській владі, так шкодять даліше (це я даліше говорю про одні й ті самі терени).

Я не хочу тут критикувати органів НКВС чи їх роботи і не хочу боронити бандитів чи їх пособників, але я хочу точно і вірно представити і з'ясувати вірний стан в терені і вимагаю та прошу правильного і справедливого розібрання цієї так важкої справи на тих теренах, позаяк мені, як бувшому повітовому керівникові “ОУН” в тих теренах, аж надто добре все відомо і відомий мені точний стан членства не тільки в терені, але майже в кожному селі, і позаяк доля народу мені не є байдужою.

І коли я в цій справі також звернувся до органів НКВС і звернув їм увагу, що багато людей заарештовано невинно, позаяк я добре знаю членів “ОУН” з тих теренів (як не по назвиську, то по кличці або хоть по обличчю) і знаю, хто з арештованих винний, хто менше, а хто взагалі нічого не винний, то вони мені відповіли, що органи НКВС невинних взагалі не арештовують і що вони про все краще знають від мене, а я їм не говорю по правді.

Отже, коли я їм хотів правильно і вірно з'ясувати справу, коли я їм хотів вірно представити стан, коли я хотів вирятувати деяких невинних людей, то вони не хотіли мене вислухати (а казали, що я їм не по правді говорю, що мені жалко бандитів). Вони мене вислухували тільки тоді, коли я на когось підтверджував приналежність до “ОУН”, коли я пропонував когось арештувати.

На підставі таких фактів і випадків я змушений витягнути собі загальний висновок про органи НКВС чи радше про окремих їх працівників на деяких теренах, що вони в дійсності заінтересовані лише в якнайбільшому заповнюванню тюрем людьми, і що вони ведуть боротьбу не тільки проти бандитів, але й против невинних людей. Правда, тут мені можна відповісти, що органи НКВС мають рацію, бо вони в цей спосіб знищують бандитських пособників, але це, по моїй думці, теж буде неправильно, бо бандити терором заставляють і примушують до роботи і до піддержування їх весь народ, а не окремих одиниць, і таке винищення пособників може провадитись без кінця, а на цьому буде терпіти невинний народ.

Повищезгадані факти, напевно, немало тепер у своїй пропаганді використовують бандити, і народ, напевно, їм вірить, бо він також багато знає про бандитів і про “ОУН” (позаяк те все перед народом було досить розконспіровано) і він також знає, хто заарештований справедливо, а хто несправедливо.

Це, що органи НКВС на всіх арештованих виготовили матеріали і що вони тими матеріалами можуть виказатися, це нічого подібного, бо я добре бачив і чув, як там деякі одиниці проводять допити і як оформляють матеріали на арештованих людей.

Ось приклад, як начальник ББ в Чернелиці проводить допити з арештованими.

Одного разу я приїхав за своїх потреб до Чернелиці, і він мене закликав до себе, щоб я розпізнав деяких йому підозрілих арештованих. В нього я застав одну жінчину (взагалі не членку “ОУН”), яку він примушував, щоб вона розписалась, що належить до “ОУН”, і приобіцював їй, якщо вона розпишеться, то буде звільнена і піде додому. І так він її мучив доти, доки вона правдоподібно не розписалась, бо пізніше я бачив, що та сама жінчина враз зі всіма іншими вже оформленими (може, в так же подібний спосіб), відправлялась не додому, а до Коломиї в тюрму. Таких випадків бувало і буває там, напевно, немало (я так суджу по тому принагідному випадку).

Другий приклад: одного разу я приїхав до Чернелиці дещо помагати органам НКВС в ліквідації бандитизму в їх терені і зайшов до начальника РВ НКВС. З його кабінету я мимохіть зачув, як в сусідній кімнаті начальника ББ провадилися допити з арештованими жінчинами і всякими методами примушувалось їх признатись до приналежності до “ОУН” (деяких з тих арештованих я пізнав по голосі, позаяк вони мені особисто знані), їм всім говорено, що нібито “Орлик” (я) за них все розказав і підтвердив, що вони всі є члени “ОУН”, тому шкода їм відпиратись, бо може бути ще гірше. Одночасно обманювано їх, що коли вони самі признаються до того, про що їх питається, то вони всі будуть звільнені і підуть додому. І правдоподібно ті всі арештовані кінець кінців мусіли зізнати невірно на себе, що вони всі були членами “ОУН”, помимо того, що деякі з них були лише юначками і прихильниками. Незабаром їх всіх з виготовленими на них матеріалами відправлено не додому, а до Коломиї в тюрму.

Є ще багато і таких випадків, що люди (арештовані) самі не розуміють і не знають того, чим вони були: чи вони були членами “ОУН”, чи симпатинами, чи прихильниками, чи юнаками, чи юначками, і під впливом допитів невірно зізнають самі на себе, а не то на других, що вони нібито всі були членами “ОУН” (бо вони помагали “ОУН”), позаяк і на це маю немало фактів, а деяким одиницям, які провадять допити і

оформляють матеріали, це і байдуже, їм коби похвалитись про найбільше число арештованих.

Є ще й такі випадки, що багато арештованих мають між собою якісь ворожі особисті порахунки і при допитах зізнають теж невірно на других. А цього всього деякі одиниці на тих теренах не враховують.

Відносно виселювання бандитських сімей, то теж там були і є несправедливості, бо коли деякі одиниці мало винні або й деякі взагалі невинні, то їм виселено сім'ї, а коли настоящі бандити з СБ, з повітового проводу, з окружного проводу ходять по терені й вбивають цілі десятки невинних людей, одним словом, які є причиною всього лиха і нещастя в терені, то їх сім'ї преспокійно сидять собі вдома, позаяк вони виказуються невірними документами, що вони нібито в Червоній армії. А народ про це також знає все докладно, і, напевно, цю несправедливість також осуджує.

Ось які причини впливають на неправильне і несправедливе розбирання повищезгаданих справ в тих теренах. І якраз такі факти і випадки мають своє місце на терені Городенківського повіту, а особливо на терені Чернелицького району.

Прошу не думати, що я, зупиняючись над цим питанням найдовше, може, хочу виступати захисником бандитів чи їх пособників. Ні. Я не хочу боронити дійсних бандитів від заслуженої кари, і я не хочу критикувати роботи органів НКВС, але таких масових серйозних фактів і випадків я замовчати не можу, бо, по-перше, це було б неправильно і несправедливо в загальному розумінні, і позаяк доля народу мені не є байдужою, по-друге, такі факти і випадки бандити можуть використовувати в своїй пропаганді, що нібито радянська влада в дійсності нищить не тільки "ОУН", але й весь український народ (так, як це вони віддавна говорять), і, по-третє, є дуже можливо, що в тамошніх органах НКВС можуть бути окремі одиниці, які такими вчинками і потяженням спеціально шкодять радянській владі, підриваючи її в той спосіб авторитет.

В зв'язку з цим всім повищезгаданим я звертаюся до Вас, тов. секретар обкому КП(б)У, з слідуючою просьбою:

1. Силою радянського закону та справедливості прошу дати розпорядження в Чернелицю о уділення там деякої помочі та опіки моїм батькам і тим самим о поліпшення їх життєвих умов.

2. Силою радянського закону та справедливості прошу дати розпорядження компетентним в цих справах чинникам ще раз детально розглянути справи всіх заарештованих і виселених людей з Городенківщини, Обертинщини, а особливо з Чернеличчини, позаяк я добре знаю, хто з тих арештованих винний, хто менше винний, а хто взагалі нічого не винний, і позаяк значна частина з тих арештованих в тих теренах є дійсно невинна.

3. Після розгля[д]ення справ всіх тих арештованих людей і після переконання, що в дійсності багато людей сидить в тюрмі невинно, прошу дати розпорядження о випущення тих невинних людей на волю.

Простіть мені за такий зміст заяви, за такі мої деякі критичні завваги відносно роботи органів НКВС на деяких теренах, за таку відвертість. Можливо, що це не допускаємо по закону, але позаяк я ще не ознайомлений зі всіма законами як слід і ще не знаю докладно, чи з такими заявами можна звертатись, чи не можна. Тому не думаю, щоб я за це підлягав карі.

Нетерпеливо ожидаю від Вас, тов. секретар обкому КП(б)У, відповіді та рішення і конкретних вислідів.

А якщо я з такою заявою і в таких справах до Вас, тов. секретар обкому КП(б)У, звернувся помилково і якщо полагодження та унормування згаданих в цій заяві справ належить до кого іншого, а не до Вас, то дуже прошу Вас, тов. секретар обкому КП(б)У, передати цю мою заяву або в оригіналі, або в докладному змісті Президії Верховної Ради і Раді Народних Комісарів та Центральному Комітетові КП(б)У в Києві.

З пошаною *Кузьмин Василь Петрович (“Орлик”)*
Станіслав, 14.IV.45 р. (вул. Желіговського, 43).
Верно: [підпис]

ЦДАГО України: – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 1713. – Арк. 3-12.
Оригінал. Машинопис.

№ 75

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА НАРКОМА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УРСР
В. РЯСНОГО НАРКОМУ ВНУТРІШНІХ СПРАВ СРСР Л. БЕРІЇ
ПРО РЕЗУЛЬТАТИ ЧЕКІСТСЬКО-ВОЄННИХ ОПЕРАЦІЙ
ПРОТИ УПА В СТАНІСЛАВСЬКІЙ, ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ
І ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТЯХ**

м. Львів

Из Львова

*Зовсім таємно
Не раніше 17 квітня 1945 р.*

*Особая папка
Совершенно секретно
Не ранее 17 апреля 1945 г.*

Москва, НКВД СССР – товарищу Берия

Докладываю о результатах отдельных операций.

Операция по ликвидации оуновских банд в Станиславской области, начатая 1 апреля с.г., проходит согласно разработанному плану.

До 15 апреля с.г. произведена очистка 11 районов: Заболотовского, Рожнятовского, Долинского, Калушского, Перегинского, Богородчанского, Лисецкого, Станиславского и др. Операции на протяжении всего периода времени сопровождались боевыми столкновениями с бандами.

В результате этих операций с 1 по 15 апреля убито бандитов 1052, задержано бандитов 1251, задержано уклоняющихся от мобилизации в Красную армию 2863; явилось добровольно бандитов 1309, уклоняющихся от мобилизации в Красную армию 127 человек. В числе убитых и задержанных 53 человека руководящего и командного состава ОУН и УПА.

Подобрано оружия, принадлежавшего бандитам: минометов – 5, станковых пулеметов – 4, ручных пулеметов – 73, ПТР – 3, автоматов – 99, винтовок – 444, пистолетов – 74, патронов – 154341.

17 апреля с.г. начата операция в горных районах.

В конце марта с.г. на участке железной дороги Ракитно–Сарны Ровенской области бандгруппа УПА совершила несколько крушений ж.д. поездов.

В целях ликвидации диверсионной группы, оперирующей в Ракитно и Сарны с 1 по 12 апреля с.г. силами оперативного состава НКВД и подразделениями внутренних войск НКВД был проведен ряд чекистско–войсковых операций.

В результате операций и боевых столкновений с мелкими бандгруппами УПА убито 69 бандитов. Кроме того, в районе проведения операций задержано: бандитов – 67, бандпособников – 69, дезертиров из

Красной армии – 8, уклоняющихся от призыва в Красную армию – 101, дезертиров с трудового фронта – 116; подлежащих фильтрации – 325; выселено семей бандитов – 122.

В ходе операций разгромлены и полностью ликвидированы банд-группы главарей – “Железняк”, “Батько”, “Калин”, “Неуловимого” и “Марьяна”. Перечисленные выше главари банд убиты во время боя. В процессе фильтрации из числа задержанных выявлено и разоблачено 20 участников диверсий на ж.д. на участке Ракитно–Сарны.

Взяты трофеи: ручных пулеметов – 3, автоматов – 6, пистолетов – 3, винтовок – 20, гранат – 9, патронов – 1300.

Допросом задержанных установлено, что в совершении диверсионных актов на участке Ракитно–Сарны принимали участие рабочие по ремонту путей и путевые обходчики, из числа которых на станции Сарны арестовано 7 и станции Ракитно – 5 человек.

По делу арестованных диверсантов ведется следствие.

На основании агентурных данных, 13 апреля с.г. оперативным составом НКВД и частями внутренних войск НКВД на стыке Шумского, Вишневецкого и Дедеркальского районов Тернопольской области проведена операция по ликвидации оперирующих бандгрупп и кустов самообороны УПА.

В результате проведенной операции и боестолкновения с действующими бандгруппами УПА убито 53 бандита, среди которых опознаны: господарчий Шумского районного провода ОУН – “Горобец”, референт пропаганды районного ОУН – “Гаврилюк”, комендант СБ – “Колос”, войсковой референт подрайонного провода ОУН – “Кашлюк”, политический референт подрайонного провода ОУН – “Журавель”, коменданты кустов самообороны – “Черемуха”, “Пугач”, “Кучерявый”, “Чалый”, “Жан” и “Панько”. Задержано живыми 22 бандита.

Взяты трофеи: станковых пулеметов – 2, ручных пулеметов – 6, автоматов – 9, пистолетов – 14, винтовок – 39, гранат – 79, патронов – 1800, тола – 8 кг.

Операции продолжаются.

В Управление НКВД по Львовской области поступили агентурные данные, что в Перемышлянском районе оперируют банды “Синего”. Большая часть бандитов одета в форму бойцов и командиров Красной армии; среди бандитов имелись немцы.

В целях ликвидации банды с 12 по 14 апреля частями внутренних войск НКВД, совместно с оперативным составом райотдела НКВД была проведена чекистско-войсковая операция. В результате проведенной операции убито 30 бандитов, в том числе шеф СБ повитового провода ОУН – “Богдан” и господарчие станичной ОУН – “Луговой” и “Каска”.

В ходе операции задержано бандитов – 24, связных ОУН и УПА – 15, бандпособников – 34, уклоняющихся от призыва в Красную армию – 10. Среди задержанных выявлены заместитель надрайонного проводчика ОУН “Кулеба”, проводник Поморянского районного провода ОУН – “Бор”, его заместитель – “Мирон”, руководитель разведки районного провода ОУН “Дуб”.

Взяты трофеи: ручных пулеметов – 5, автоматов – 7, пистолетов – 2, винтовок – 15, гранат – 28, патронов – 1200, зерна – 400 кг.

Наши потери: убито 4 и ранено 2 рядовых бойца.

НКВД УССР *Рясной*

Верно: *Черникова* [підпис]

Разослано:

т. Сталину,

т. Маленкову.

“19” апреля 1945 г.

№ 451/б

ДАРФ. – Ф. 9401. – Оп. 2. – Спр. 94. – Арк. 87-90.

Засвідчена копія. Машинопис.

№ 76

**ІНФОРМАЦІЯ ЗАВІДУВАЧА ОРГІНСТРУКТОРСЬКИМ
ВІДДІЛОМ ЛЬВІВСЬКОГО ОБКОМУ КП(б)У І. БОГОРОДЧЕНКА
ДО ЦК КП(б)У ПРО РЕАГУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ ОБЛАСТІ
НА АРЕШТИ ДУХОВЕНСТВА Й АКТИВУ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ
ЦЕРКВИ***

*Цілкою таємно
21 квітня 1945 р.*

Київ, ЦК КП(б)У
тов. Зленко

**Информация
о результатах проведения операции по арестам антисоветского
духовенства греко-католической церкви и реагировании
духовенства и населения Львовской области на аресты**

В результате проведенной операции по изъятию антисоветского духовенства и церковного актива греко-католической церкви по г. Львову и области арестовано 33 человека, из них: митрополитов – 1; епископов – 2; священников – 20; диаконов – 2; оуновцев-нелегалов, связанных с духовенством – 4; студентов духовной академии и семинарии – 3; церковного актива – 1.

Кроме того, в ходе операции задержаны и подвергнуты тщательной проверке 17 человек, находившихся на территории резиденции митрополита греко-католической церкви, в основном, без документов, укрывавшиеся в различных местах “Юра” и обнаруженные в момент производства обысков. Часть из них скрывалась в катакомбах и на колокольне кафедрального собора.

Из числа арестованных наибольший интерес представляют:

1. Слепой Иосиф Иванович, 1892 года рождения, уроженец села Заздрить Тербовлянского района Тернопольской области, украинец, беспартийный, с высшим духовным образованием, владеет несколькими иностранными языками.

Вышел в священники в 1917 году, возведен в епископы в 1939 году. В 1940 году получил сан архиепископа Сирийского, до ареста был митрополитом греко-католической церкви на Украине, проживал в г. Львове, по ул. Площадь Юра, № 5, кв. 1.

* Див. док. № 80, 105.

После окончания гимназии в г. Тернополе в 1911 году учился в Львовском университете, затем выехал на учебу в г. Инсбург [Инсбрук], Австрия и в г. Рим.

По окончании учебы разъезжал по территориям Германии, Франции, Швейцарии, Бельгии и Америки. В 1938 году с заданием митрополита Шептицкого выезжал в Англию для встречи с высшим католическим духовенством.

Являясь с 1929 по 1937 год ректором Львовской богословской академии, воспитывал своих учеников в духе непримиримой ненависти к Советскому Союзу. Наиболее успешно занимавшихся студентов отправлял в Рим, где они проходили специальное обучение в коллегииуме „Руссикум” для проведения миссионерской работы в СССР.

Возглавляя духовную академию, Слепой одновременно руководил националистическими издательствами „Мета” и „Дзвонь”, занимавшихся распространением отъявленных клеветнических измышлений по адресу Советского Союза.

Приход советской власти в западные области Украины в 1939 г. встретил враждебно и, не прекращая своей антисоветской деятельности, поддерживал связь и укрывал от органов власти прибывающую из-за границы агентуру иностранных разведок.

В период немецкой оккупации Слепой добровольно изъявил согласие сотрудничать с так называемым „Правительством украинского самостоятельного государства” во главе со Стецько и вошел в состав президиума „Рады сеньоров”, а затем „Национальной Рады”, преследовавших цель отражать „единство народа” с „правительством” Стецько.

В том же 1941 году Слепой подписал обращение к украинскому народу (опубликовано в газетах „Самостийна Украина”, № 3 от 10.7.41 г. и „Буцацьки висти”, № 1 от 27.7.41 г.), в котором выражал благодарность Гитлеру и немецкой армии за „освобождение от большевистского ярма” и призывал население к объединению вокруг созданного „Правительства Украинского самостоятельного государства”, возглавляемого Стецько.

Являясь активным немецким пособником, в 1942 году нелегально выезжал в Берлин для свидания с лидером ОУН – агентом гестапо Мельником Андреем, от которого получил задания и полномочия вести переговоры с бандеровцами по вопросу объединения украинских националистов мельниковского и бандеровского течений.

В осуществление полученных заданий, являлся посредником в этих переговорах, пытаясь склонить бандеровцев войти в подчинение Мельника.

В апреле 1943 года, после создания, по указанию немецкого командования, украинской дивизии СС „Галичина” – совершил во Львове торжественное богослужение и благословил эту дивизию на борьбу против Красной армии.

В ноябре 1943 года Слепой совместно со всем униатским епископатам подписал “спильне послання” к духовенству и всем верующим с призывом бороться с влиянием “безбожников-коммунистов”, особенно на молодежь, добиваясь консолидации украинских националистических сил.

После освобождения западных областей Украины от немецких оккупантов Слепой остался на прежних антисоветских позициях, продолжает поддерживать связь с руководством оуновского подполья, укрывая от репрессий активных врагов советского государства.

2. Будка Никита Михайлович, 1877 года рождения, уроженец с. Добромирка Збаражского района Тернопольской области, украинец, беспартийный, с высшим духовным образованием, вышел в священники в 1905 году, возведен в сан епископа в 1913 году. Был епископом в Канаде, после чего настоятелем собора “Святого Юра” в г. Львове и помощником митрополита. До ареста проживал в г. Львове, по ул. Площадь Юра, № 5.

По имеющимся данным, Будка в прошлом – офицер австрийской армии, работал в штабе и выполнял особые задания.

До 1930 года проживал в Канаде, где был епископом, после чего прибыл во Львов и остался в резиденции “Юра” в качестве епископа-помощника при митрополите Андрее Шептицком.

Являясь украинским националистом, приход советской власти в западные области Украины в 1939 году встретил враждебно “как временное явление”.

Поддерживая связь с одним из лидеров ОУН – Мельником Андреем, которого в близком кругу популяризовал, как “вождя” украинского народа, направлял к нему своих связных по заранее обусловленным паролям.

Будка доказывал, что в недалеком будущем будет создано “Самостоятельное Украинское государство” от Перемышля до Дона с включением Северного Кавказа, во главе которого станет Мельник, являющийся, по его словам, “украинским Муссолини”, у которого Будка пользуется большим доверием.

Будучи связанным с Ватиканом, занимался сбором разведывательных данных, используя для этого информацию приезжавших во Львов священников, и собранные данные направлял в Рим через специальных курьеров.

В 1941 году в целях влияния греко-католической церкви и активизации антисоветской деятельности, вместе с руководством униатской церкви принимал активное участие в создании т.н. “пророков” и “святых”, которые униатской церковью использовались для антисоветской работы.

Лично принимал и направлял по своим связям одного из таких “пророков” – “апостола Петра” из Станиславской области, которого инст-

руктировал в части распространения среди населения провокационных и пораженческих слухов о скорой гибели советской власти*.

...В 1939 году Кравец организовал группу бандитов из числа активных членов ОУН и с вооруженным сопротивлением перешел государственную границу на сторону Германии.

С вторжением немецких оккупантов на территорию области возвратился в Каменско-Струмиловский район, где возглавил организацию украинских националистов из числа молодежи. Разъезжая по селам, выступал с докладами антисоветско-националистического характера.

После изгнания немецких оккупантов выехал в г. Львов, поступил в духовную академию, где обучался до дня ареста.

7. Самуляк Василий Иванович, 1902 года рождения, уроженец села Купинское Жовковского района Львовской области, украинец, гр[ажданин] СССР, беспартийный, образование 7 классов, служил диаконом церкви в селе Купинское, где и проживал.

Самуляк – активный член организации украинских националистов, вербовщик в подполье ОУН. Будучи завербованным в ОУН, получил задание организовать группу украинских националистов в селе Купинское.

Выполняя указания ОУН, Самуляк организовал группу украинских националистов.

Из числа задержанных и подвергнутых тщательной проверке, наибольший интерес представляют:

1. Белей Василий Григорьевич, 1896 года рождения, уроженец села Скоморохи Станиславской области проживал в резиденции “Юра”, являлся священником и настоятелем школы диаконов.

Во время обыска на квартире у Белей были обнаружены: пишущие машинки, ротатор, националистическая литература и газеты, значки “Трезуб” и другие вещественные доказательства, изобличающие его в принадлежности к ОУН.

2. Порняк Дмитрий Андреевич, студент школы диаконов, проживающий в резиденции „Юра” без паспорта и военного билета.

Во время обыска Порняк был найден в катакомбах „Юра” в схроне. На первичном допросе Порняк дал показание о том, что он является членом ОУН и, укрываясь от ареста, поступил в школу диаконов, где проживал на нелегальном положении.

3. Марков Михаил Антонович, студент школы диаконов, проживающий в резиденции „Юра” без паспорта и военного билета. На допросе также показал, что он является членом ОУН и укрывался от ареста в резиденции „Юра”.

* Далі частина тексту в документі відсутня.

4. Романов Иван Осипович, 1914 года рождения, украинец, безпартийный, гр[аждани]н СССР, студент школы диаконов, проживал в резиденции „Юра” без документов. На допросе Романов показал, что он, будучи мобилизован в Красную армию, дезертировал, поступил в школу диаконов, где находился на нелегальном положении.

Кроме этого, на второй день операции на колокольне кафедрального собора „Святого Юра” были обнаружены и задержаны три студента школы диаконов, проживающие без документов.

В процессе операции и обысков по резиденции митрополита, духовной академии и отдельных лиц обнаружено и изъято: гранат – 5 шт.; винтовочных патронов – 250 шт.; радиоприемников – 3 шт.; множительных аппаратов (ротатор) – 1 шт.; пишущих машинок – 9 шт.; фотоаппаратов – 13 шт., значительное количество оуновской литературы, много различных медикаментов, денег совзнаками 78000 рублей, денег американскими долларами – 40 долларов, плакатов с изображением герба “трезуб” – 9 штук.

Из числа студентов духовной академии, семинарии и школы диаконов лица мобилизационного возраста в количестве 159 человек нами переданы в Железнодорожный райвоенкомат, из коих 120 признаны годными для несения военной службы.

Аресты духовенства униатской церкви вызвали среди населения различные толки и суждения.

Директор украинского национального музея Свенцицкий заявил:

“Я ждал большевиков, никогда не симпатизировал немцам и националистам. Меня националисты били за мои москвофильские симпатии. Сейчас я разочарован в большевиках областных. Но вместе с тем не хочется верить, чтобы областные большевики без согласия сверху решились на такой трюк, как арест митрополита. Признаюсь, что у меня появилась апатия к жизни. Мне безразлично будет, если и меня арестуют.

Я думал вначале дать бой власти, если она прикажет закрыть памятник митрополиту (во дворе музея стоит памятник митрополиту Шептицкому), а сейчас и по этому поводу безразличие. Плетью обуха не перебить”.

Академик Щурат В.П. высказал:

“Почему советы не заботятся о том, чтобы группировать вокруг себя друзей – сторонников, почему каждый шаг советской власти направлен на зло массам, почему такое пренебрежение к народу. Ведь после ареста священников в Галиции не найдете ни одного человека, который бы одобрил политику советской власти.

По-видимому, в советской системе должно быть только одно авторитетное лицо (упоминает фамилию руководителя партии), и во имя этого убивается авторитет всех живущих на земле. Разве вредит

советской власти культ покойного Шептицкого? Мертвые же не в состоянии стрелять, убивать и отбиваться. Разве лежачего бьют?

Чего достигнут арестом Слепого, Будки и других? Кроме того, что убита симпатия даже у тех, которые любили советскую власть, – ничего. Неужели это в интересах большевиков, чтобы их боялись и не любили”.

Старший преподаватель университета Ярема Ефим Ефимович говорил: “Вся эта история с арестами есть русификация Украины, и это наибольшее зло”.

Служащий Главпочтамта Сойка заявил: “Костельнику поручено организовать Комитет по реорганизации униатской церкви. Задача этого комитета – слить униатскую и православную церкви в единую церковь. Главенство в этом деле будто бы поручено Костельнику”.

В связи с этим среди духовенства ходят слухи о том, что материалы в статье “С крестом или с ножом” даны священником Костельником.

Директор электробатарейного завода Крик Петр заявил: “Уже из этого видно, что большевики думают сделать с украинцами, – это всех выселят на восток. Это их метод запугивать, и тем самым отвлекать от религии”.

Наряду с вышеуказанными отрицательными реакциями, имеется ряд фактов положительного отзыва об арестах униатского духовенства.

Артист оперы Вознин Николай говорил: “События имеют большое значение. Небывалый случай – арест митрополита греко-католической церкви указывает на то, что советская власть имеет великую силу, она уничтожает затеи тех, которые могли встать ей на дороге. Арест митрополита имеет большое символическое значение и указывает на то, чтобы люди, которые противостоят советской власти, подумали. Греко-католическая церковь решительно теперь пойдет на православный путь и откроет дорогу сослуживцам советской власти”.

Сотрудница Облфинотдела Стояновская, по национальности украинка, высказала: “В церкви “Юра” НКВД сделало обыск, нашли оружие и спрятанных бандеровцев, арестовали 18 человек во главе со Слепым. Давно бы советской власти пора взяты за корни, откуда шли распри между польским и украинским народами. Еще до начала войны 1939 года бывшее польское правительство сколько не делало обысков в храме “Юра”, всегда находило оружие и политических руководителей, но кончалось тем, что Ватикан выступал на защиту, и дело потухало”.

Заведующий магазином Облфинотдела Еднороч заявил: “В храме “Юра” был произведен обыск и арест среди учащихся духовной семинарии, где были найдены бандеровцы и оружие. В “Юре”, кроме ареста высшего духовенства, было арестовано два немца”.

Профессор Львовского университета Баянда говорил: “Советская власть ударила не только по националистам и немецким пособникам, но

разгромом униатской церкви она ликвидировала основу их националистических чаяний о соборной Украине”.

Врач Редченко высказала: “В “Юра” скрывались украинцы, которые служили в дивизии СС”.

Крестьянин из села Стрептово Ново–Милятинского района Малиновский Михаил Павлович говорил: “У митрополита Шептицкого и Иосифа Слепого нет правды, так, как и во всей униатской церкви. Нас продали унии и ополячивали”.

Крестьянин из села Спасье Ново-Милятинского района Нос Павел заявил: “Правительство поступило справедливо в отношении попов. Я верю, что государство нам плохого не сделает. Мы должны подчиняться правительству и все его решения принимаем с удовольствием”.

Присутствовавшая при этой беседе крестьянка из села Стрептово Ступницкая Броня высказала: “Мы крестьяне, и нас не касается все то, что делает правительство. Они для нас делают добро, а врагам это не нравится”.

В отношении ареста священника Розумного из села Стрептово Ново-Милятинского района крестьянка Зуб Эмилия сказала: “Розумный, что заработал, то и получил, чего добивался, то ему и дали”.

Зав. организационно-инструкторским отделом
Львовского обкома КП(б)У *Огородченко* [підпис]
934/02
21.IV.45

*ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 1691. – Арк. 197-203.
Оригінал. Машинопис.*

№ 77

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА НАРКОМА ВНУТРІШНІХ СПРАВ СРСР
Л. БЕРІЇ ДКО, РНК СРСР, ЦК ВКП(б) ПРО ХІД БОРОТЬБИ
З ВОЄННИМИ ФОРМУВАННЯМИ УКРАЇНСЬКИХ
НАЦІОНАЛІСТІВ З 1 ПО 15 КВІТНЯ 1945 р. У ЗАХІДНИХ
ОБЛАСТЯХ УКРАЇНИ***

*Зовсім таємно
26 квітня 1945 р.*

№ 488/б

*Копия
Особая папка
Совершенно секретно
26 апреля 1945 г.*

ГОКО – товарищу Сталину И.В.
СНК СССР – товарищу Молотову В.М.
ЦК ВКП(б) – товарищу Маленкову Г.М.

НКВД Украинской ССР сообщает следующие данные о ходе борьбы с оуновскими бандитами на территории западных областей Украины.

С 1 по 15 апреля с.г. проведены 803 чекистско-войсковые операции, в результате которых убито 3705 и захвачено живыми 3466 бандитов. Кроме того, при проведении операций арестовано 1927 бандпособников: задержан 201 дезертир и 3328 уклонившихся от службы в Красной армии. Явилось с повинной 1992 бандита и 649 уклонявшихся от призыва.

Захвачены следующие трофеи: орудий – 1, минометов – 22, огнеметов – 4, гранатометов – 2, ПТР – 11, пулеметов – 222, автоматов – 454, винтовок – 1618, револьверов и пистолетов – 303, снарядов – 323, мин – 1750, гранат – 2337, патронов – 397000, тола – 61 кг, радиостанций – 9, радиоприемников – 19 и 43 склада с оружием, боеприпасами и продовольствием.

Наши потери: убито 59, ранено 61 и пропало без вести 8 человек.

Из проведенных за последнее время чекистско-войсковых операций заслуживают внимания следующие:

С 27 марта по 5 апреля с.г. в Козовском и Березанском районах Тернопольской области была проведена операция по ликвидации банд УПА. В результате операции убито 188 и захвачено живыми 510 бандитов. Арестовано 340 бандпособников: задержано 265 дезертиров и

* Див. док. № 1, 23, 43, 50, 62.

уклоняющихся от призыва в Красную армию. Явилось с повинной 235 бандитов и уклонявшихся от мобилизации.

Захвачены трофеи: пулеметов – 11, автоматов – 32, винтовок – 84, пистолетов – 30, гранат – 312, патронов – 23400.

С 1 по 10 апреля проводилась чекистско-войсковая операция по очистке от оуновских банд районов Станиславской области. Во время проведения операции убито 504 и захвачено живыми 1838 бандитов.

Арестовано 859 бандпособников, задержано 3010 дезертиров и уклонившихся от мобилизации. Выселено 327 семей оуновцев. В органы НКВД явилось с повинной 1130 бандитов.

Захвачены трофеи: минометов – 3, гранатометов – 1, ПТР – 3, пулеметов – 35, автоматов – 61, винтовок – 241, пистолетов – 41 и много разных боеприпасов.

С 3 по 6 апреля в Яновском районе Львовской области была проведена чекистско-войсковая операция по ликвидации оуновских банд. В результате операции убито 90 бандитов.

Изъято: 2 ПТР, 35 винтовок и 2 рации.

8 апреля в Торчинском районе Волынской области была проведена операция по ликвидации банды УПА численностью 35 человек. В результате операции убито 22 и захвачен живым один бандит. В числе убитых главарь банды – проводник Локачевского [очевидно, Локачинского. – *Упорядники*] районного провода ОУН – “Богдан”.

Захвачены трофеи: пулеметов – 2, автоматов – 3, винтовок – 10, пистолетов – 4, гранаты и патроны.

10 апреля в Станиславской области ликвидирована сотня “Белого”, входящая в состав куреня “Кныша”. В результате операции убито 32 и захвачено живыми 5 бандитов. Среди убитых опознан сотенный “Белый”.

У бандитов изъято: гранатомет, 2 ручных пулемета, 3 автомата, 13 винтовок, 2 пистолета, гранаты и патроны.

11 апреля в той же области проведена операция по ликвидации сотни “Вершника”. В результате операции убито 62 и захвачено живыми 12 бандитов, в числе которых главарь банды “Вершник”.

Захвачены трофеи: миномет, 2 гранатомета, 6 пулеметов, автомат, 30 винтовок, 10 пистолетов и боеприпасы.

13 апреля в селе Людовище Кременецкого района Тернопольской области была ликвидирована конная бандгруппа численностью 15 человек. Убито 12 бандитов, троим удалось скрыться. Среди убитых опознан заместитель командующего южной группой УПА – “Докс”, он же “Вир”.

Захвачены трофеи: ручной пулемет, 10 автоматов и 2 винтовки.

18 апреля в Шумском районе Тернопольской области проведена чекистско-войсковая операция по ликвидации бандгрупп и кустов самообороны УПА. В результате столкновений с бандгруппами убито 54 и захвачено живыми 12 бандитов. Задержано 10 дезертиров Красной армии.

У бандитов изъято: гранатомет, 7 ручных пулеметов, 11 автоматов, 29 винтовок, 12 пистолетов, гранаты и патроны.

8 и 19 апреля в Стрелковском районе Дрогобычской области проведена операция по ликвидации действующих банд. В результате операции убито 80 бандитов.

Изъято: 3 ручных пулемета, автомат, 12 винтовок, гранаты и патроны.

В первой половине апреля имели место следующие наиболее серьезные бандпроявления:

Станиславская область

В ночь на 5 апреля бандиты совершили налет на село Заречье Яремчанского района, сожгли здание сельсовета, мост через р. Прут и убили трех бойцов истребительного батальона.

В ночь на 14 апреля с.г. в селах Черновел и Воронов Обертинского района бандиты убили милиционера и 7 местных жителей-украинцев.

Львовская область

В ночь на 7 апреля в селе Чижикун Винниковского района бандиты повесили председателя сельсовета Белан и двух местных жителей.

В ночь на 13 апреля в Ивано-Франковском районе бандиты повесили председателя сельсовета села Ясинска Чих и увели с собой секретаря сельсовета Варан.

В селе Карачинув бандой численностью 60 человек убиты участковый уполномоченный РО НКВД Максименко, боец группы содействия истребительному батальону и ранено два человека. Бандиты увели с собой учительницу Найденко.

Тернопольская область

7 апреля опергруппа НКВД и советско-партийные работники, выезжавшие в село Зарудье Велико-Глыбоцкого района натолкнулись на засаду бандитов. Убиты инструкторы РК КП(б)У – Романюк и Вержук и агент Уполнаркомзага; ранены секретарь райкома партии Белкин и милиционер Чернушко.

15 апреля в село Важковцы Борщевского района прибыла оперативная группа. В селе находилась банда численностью до 30 человек. В результате завязавшейся перестрелки бандиты отступили в направлении леса.

В это время по направлению к селу следовала группа советско-партийных работников, которая натолкнулась на отступающую банду. Бандиты убили судью Сердюк и ранили инструктора райкома комсомола Волчину: последняя, чтобы не попасть в руки бандитов, покончила с

собой. Захватив с собою инструктора РК КП(б)У Дорошенко, бандиты скрылись.

В ночь на 15 апреля бандиты напали на село Рогатин, в котором находилась опергруппа НКВД. В результате боя бандиты стали отступать, отстреливаясь зажигательными пулями. Подождено 63 постройки, убито 36 местных жителей, 10 человек сгорело в домах.

*ДАРФ. – Ф. 9401. – Оп. 2. – Спр. 95. – Арк. 311-315.
Копія. Машинопис.*

**НАКАЗ РЕФЕРЕНТАМ СБ ОУН(Б) ПРО ПЕРЕВІРКУ СКЛАДУ
БОЇВОК ТА ВИХОВНУ РОБОТУ В НИХ**

30 квітня 1945 р.

Слава Україні!

Наказ референтам СБ

1. Перевірити склад боївки і очистити їх від непевного елемента. Всіх сумнівних відставляти до відділів або куштів. Також відставляти туди людей менш боєздатних.

2. Піднести в боївках дисципліну до беззастережного виконання наказів і сильної пошани до обов'язку. Бойовиків, котрі:

- а) не виконали принципового наказу командира,
- б) вчинили злочин, що компрометує боївку зокрема, взагалі організацію перед населенням,
- в) зрадили ідею Української Національної Революції, тобто поповнили політичного злочину,
- г) дезертирували з боївки.

Провідник районної організації СБ в порозумінні з командиром даної боївки об[о]в'язаний розстріляти таких боївкарів перед збіркою даного відділу. Членів боївки, що особливо провинилися, і їхня провина відома населенню – розстріляти прилюдно.

3. Негайно зачати систематичну виховну працю серед боївки на підставі періодичних видань нашої пропаганди. Постанови II-го і III-го Великого збору ОУН, з'ясуванням міжнародного становища. В боївках, які не мають свого політичного виховника, обов'язки його переходять до командира групи або слідчого даної клітини СБ. Згідно з інструкціями Проводу районний референт СБ підбере собі [в] боївки найкращих боєвиків-атентатчиків на виконання спецдоручень. При районі таких має бути 5 і 1. На випадок передишки, тих людей відсортувати від решти боєвиків з окремими криївками, окремим командиром і окремим спецзв'язком до них. Боїварі, що не увійдуть до списку вибраних, лишаться далі до диспозиції нашої референтури. Забезпечуйте собі вчасні схрони, запаси харчів та одягу, зв'язки до своїх провідників. Схрони найкраще будувати на трьох людей з призначеним командиром даної групи "трійки". Конспіративна вартість тих схронів та зв'язку до гори має бути 100%, найкраще користуватися мертвими пунктами.

Відповідальність за виконання вищесказаного покладається в першу чергу на районних референтів СБ та їх керівників бойово-екзекутивної праці.

4. Районові референти СБ звітують своїм тереновим провідникам тільки усно і то про справи, які їх лише дотичать (організаційні справи і оперативну працю).

5. Теренові провідники не мають права контролювати пошти СБ чи рівно ж звітів, що йдуть до гори.

6. Час звітування настановлюю слідуючий: 10 і 25 кожного місяця звіти і протоколи мусять бути на пункті.

7. Прошу негайно зв'язатися з тереновими провідниками та зачати працю для вибору вірних кадрів.

8. Пригадую, що при найближчому звіті треба прозвітувати мені про закінчення копання криївок. В деяких районах, в яких праця ця натрапила на деякі труднощі, взятися негайно і використовувати кожную вільну хвилину.

9. Рішучо забороняю вживати алкогольних напиків. За це буду притягувати винних до найстрогішої відповідальности.

10. Висилаю Вам шабльон, як робити картотеки на сексотів та провокаторів.

Героям слава!

Постій 30 квітня 1945 р.

Влодко

ЦДАВО України. – Ф. 3833. – Оп. 1. – Спр. 233. – Арк. 27.

Оригінал. Машинопис.

№ 79

**ОПЕРАТИВНА ІНФОРМАЦІЯ НАРКОМА ВНУТРІШНІХ
СПРАВ УРСР В.РЯСНОГО НАРКОМУ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
СРСР Л. БЕРІЇ ПРО ОПЕРАЦІЮ З ВИНИЩЕННЯ ФОРМУВАНЬ
УПА В СТАНІСЛАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ***

*Зовсім таємно
4 травня 1945 р.*

м. Київ

Копія
Особая папка
*Совершенно секретно
4 мая 1945 г.*

Москва, НКВД СССР – товарищу Берия Л.П.

В дополнение к моему сообщению от 17 апреля за № 665/оп** докладаю: второй этап операции по ликвидации банд в Станиславской области начат 17 апреля и закончен 29 апреля с.г. Операция проходила в горно-лесистых районах, прилегающих к Карпатским горам: Жабьевском, Косовском, Яблоновском, Кутском, Заболотовском, Коломыйском, Ланчинском и Яремчанском.

В процессе проведения операции было установлено, что на территории указанных районов находились 2 куреня, главарями которых являлись „Недобитый” и „Кныш”. Кроме того, там же постоянно находились 9 учебно-запасных сотен. Установлено, что запасные сотни постоянно пополнялись новыми контингентами, где они проходили военное обучение, а затем, по указанию штаба УПА, по окончании срока обучения, отправлялись в действующие сотни и курени. Срок обучения был установлен в полтора месяца. В запасные сотни прибывали мужчины со всех западных областей. Каждая сотня имела 100-150 человек. При проведении операции в местах дислокации запасных сотен, в горных местностях было обнаружено и уничтожено большое количество учебных деревянных винтовок, которыми пользовались в начале учебы. На протяжении всей операции происходили мелкие и крупные боевые столкновения с бандитами.

Неожиданный для бандитов приход большого количества наших войск, охват ими большой территории и проникновение их вглубь гор вызвал панику среди бандитов не только среди запасных сотен, но и среди

* Див. док. № 67, 75, 79.

** Документ за № 665/оп від 17 квітня 1945 р. не виявлено.

действующих куреней. Запасные сотни разбежались мелкими группками и одиночками, бандиты из этих сотен пытались укрыться или выйти с территории, охваченной нашими войсками.

Действующие курени „Кныша” и „Недобитого” также были охвачены паникой. Главарь куреня „Недобитый” распустил курень.

В трудных условиях горно-лесистой местности, непрерывного выпадания осадков – снега и дождя, наши бойцы разыскивали бандитов и оказывавших сопротивление, уничтожали.

За время операции с 17 по 29 апреля: убито бандитов – 547, захвачено бандитов – 2502. Среди убитых и захваченных живыми имеется большое количество руководящего состава банд. Из 9 сотенных главарей запасных сотен убит – 1 и задержано – 6. Убит куренной „Недобитый” и его сотенные: „Зозуля” и „Бояринов”. Наряду с разгромом банд серьезный удар нанесен деловой сетке ОУН.

В ходе операции добровольно явилось [с повинной] 1745 бандитов. Добровольно явился главарь сотни – сотенный „Дорошенко” из куреня „Недобитого” и привел с собой 27 вооруженных бандитов, которыми сдано 1 ручной пулемет и 17 винтовок. Добровольно явился станичный ОУН села Яворув Яблоновского района по кличке „Подкова” и привел с собой 5 бандитов.

За время операции изъято у бандитов и из обнаруженных складов следующее вооружение и боеприпасы: минометов – 3, станковых пулеметов – 14, ручных пулеметов – 42, ПТР – 2, автоматов – 66, винтовок – 319, пистолетов – 51, ручных гранат – 1489, патронов – 315782, мин – 1141, патронов к ПТР – 200.

Наши потери составили: убитыми – 2, ранеными – 26.

Со 2 мая приступили к последнему этапу операции по Станиславской области.

4 мая 1945 г.

Нарком внутренних дел УССР – *Рясной*

Верно: *Гумилев* [підпис]

Разослано:

т. Сталину,

т. Маленкову.

5 мая 1945 г.

№ 526/б

ДАРФ. – Ф. 9401. – Оп. 2. – Спр. 95. – Арк. 361-362.

Засвідчена копія. Машинопис.

№ 80

**ПОВІДОМЛЕННЯ СЕКРЕТАРЯ ЛЬВІВСЬКОГО ОБКОМУ КП(б)У
І. ГРУШЕЦЬКОГО СЕКРЕТАРЕВІ ЦК КП(б)У М. ХРУЩОВУ
ПРО РЕАГУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ ОБЛАСТІ НА АРЕШТИ
ДУХОВЕНСТВА ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ***

*Цілком таємно
7 травня 1945 р.*

*Совершенно секретно
7 мая 1945 г.*

**КОМУНІСТИЧНА ПАРТІЯ (більшовиків) УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КОМІТЕТ**

№ 1079/02

7.V.1945 року.

Відповідаючи, посилайтесь на це число.

СЕКРЕТАРЮ ЦК КП(б)У тов. ХРУЩЕВУ Н.С.

**О реагировании населения на аресты
духовенства униатской церкви**

Население города Львова и области продолжает реагировать на аресты духовенства униатской церкви.

В беседе крестьянин Золочевского района Качуровский Михаил, 70 лет, говорил: “Я верю в Бога, но в попов и митрополитов таких, как Шептицкий, я не верю. Это первые предатели, они из нас пили кровь. Действительно, что бандеровцев организуют и содержат попы. Народ наш понимает, как попы грабили нас, он терпел, не имея куда жаловаться”.

При этом присутствовало 17 человек стариков, из которых 5 человек выступило с подобными заявлениями.

В селе Елиховичи Золочевского района крестьянин Михайлов Павел Антонович, 52 лет, рассказал: “Я жил очень бедно. Не было за что купить дров. Я взял с собой детей и пошел в лес, где насобирал воз хворосту. Когда я собирался уже везти хворост домой, откуда-то появился здесь священник Воленча и начал меня избивать. Я его просил, чтобы отпустил

* Див. док. № 76, 105.

меня, но он поджег хворост, а мне не дал. Эти священники и митрополиты освящают “будівництво держави” в лесах, душат народ”.

Крестьяне Ново-Милятинского района Томков И.М., Малышевский А. и Малышевская Ольга об арестах униатского духовенства сказали: “Их не жалко, пусть за свои злодеяния отвечают. Народ до сих пор ничего не знал о грязной предательской работе Шептицкого. Народ дальше не допустит осквернять церковь окровавленными руками попам”.

Активный член ОУН Зубик В.П., недавно вышедший из лесу, заявил:

“Попы сами своими поступками доказывают слепым крестьянам, что все блаженное, а сами почему-то ищут счастья на земле, а дуракам дают по смерти”.

Среди верующих Жовковского района иные настроения, свидетельствующие о проводимой униатами работе, направленной против воссоединения униатской церкви и в защиту униатского духовенства.

Так, например, житель села Сапошино Лосаболь А.И. говорил: “Я читал всю эту статью от начала до конца, но мне что-то не верится, чтобы наши священники занимались такими делами. По-моему, все это выдумки русских для того, чтобы ликвидировать у нас религию, так, как они это сделали у себя.

Хотя русские пишут в газете, что у них есть церкви, но, по-моему, они у них по газетам работают, а на деле нет”.

Житель села Мацишино Дзюба говорил: “В гор. Львове арестовали всех священников. В храме “Юра” нашли много оружия, в подпольях много бандитов. Это, может быть, правда, так как я знаю, что в этом храме еще и немцы находили несколько раз много оружия. Надо предполагать, что теперь большевики закроют все церкви, так как они и в газете указали, что священники помогают бандитам”.

Говоря о религии в СССР, Дзюба сказал: “У них все священники уже коммунистами стали, они им теперь помогают”.

Пятнадцать церквей и два монастыря “Василиянов” входят в состав Жовковского деканата, подчиненного Перемышльской епархии. За весь период своего существования, особенно монастыри, основной своей задачей ставили миссионерскую работу среди населения с целью распространения уни.

Перемышльский епископ Коцеловский 3-4 месяца тому назад назначил для руководства приходами униатской церкви его епархии, находящимися на территории СССР, генерального викария Панаса Николая (доктора богословских наук).

Игумен Жовковского монастыря Пелех и его приближенные считают статью Росовича “С крестом или ножом” неправильной, указывая, что: “...Москва будет еще за это отвечать..., митрополитов и епископов арестовали неправильно”.

Деканом Жовковского района состоит священник Мухнатский Яков Григорьевич, проводящий свою работу в тесной связи с игуменом монастыря Пелехом.

В период немецкой оккупации Мухнатский открыто выступал с антисоветскими националистическими проповедями, в которых заявлял:

“Воскресла Украина вольная и широкая, которая уже никогда не будет под игом большевизма. Слава павшим героям за самостийну Украину. Память о них вечно будет жить в наших сердцах”.

Мухнатский неоднократно принимал участие на различных шествиях, митингах и в сооружении памятника “Погибшим борцам за самостийну Украину”, а в настоящее время нелегально исповедует в церкви бандитов из УПА и участвует в похоронах бандитов, убитых бойцами советских войск в период операции.

Униатские священники Жовковского района, слушая сообщения об антисоветской деятельности Львовской архиепархии и касаясь вопроса о присоединении к православию, заявляют, что к Львовской архиепархии они никакого отношения не имеют, что их епископ жив, не арестован и без него вопрос о присоединении они самостоятельно решить не могут, пытаются при этом доказать, что их епископ Коциловский аполитичен.

Продолжительная пропаганда унии нашла свое реальное отражение среди верующих, в результате чего вопрос о воссоединении униатской церкви с православной в Жовковском районе более усложнен, нежели в других районах области.

Как на селе, так и в городе среди верующих обсуждается вопрос о переходе в православие и о том, как следовало бы переход осуществить.

Заяц – бывший при немцах президентом украинского апелляционного суда во Львове, говорит, что “... к ликвидации униатской церкви необходимо подойти умело и без насилия. Уния должна быть ликвидирована медленно, постепенно, при участии самого же униатского духовенства”.

Украинец – Иванович Антон находит, что “... очень большую роль в этом вопросе должны сыграть греко-католические священники. От их поведения в очень большой мере будет зависеть безболезненность перехода от унии к православию”.

Учитель Червоный из села Ясиновицы Золочевского района сказал: “Наш народ необходимо к таким вопросам готовить постепенно”.

Бывший студент духовной академии Морозевич Б.Н. говорил, что “...в случае немедленного ввоза в город Львов православных священников и занятия ими униатских церквей, в частности собора Св. Юра, могло бы оттолкнуть верующих от православной церкви. В таком случае греко-католики пойдут на воссоединение с римо-католической верой. Нужны время и деликатность, чтобы вырвать из души ту веру, которая вкоренилась в эту душу униата на протяжении 300 лет”.

Профессор теологии Костельник считает, что “...воссоединение должно быть осуществлено осторожно, медленно, без излишних жертв и эксцессов”.

Библиотекарь Львовского университета Галас говорил: “...Надо опять переходить в православие, и в этом я не вижу ничего отрицательного, напротив, это еще больше сблизит нас с нашими братьями украинцами–приднепрянцами”.

Академик Щурат сказал: “...Зачем нам Папа Римский, нашему украинскому народу необходима религия... Весь вопрос в умственном и моральном уровне духовенства. Многие из униатских священников согласятся на переход в православие”.

Профессор теологии Костельник сказал: “Униатская церковь в СССР волей советской власти ликвидирована. Митрополит Йосиф Слепой и епископы уже не возвратятся к власти. Образован “Комитет по воссоединению церквей”. Поставлен вопрос о немедленном разрыве униатской церкви с Ватиканом и о подчинении ее патриарху Московскому и всея Руси... Я полагаю, что такое воссоединение церквей необходимо сейчас в интересах сохранения веры, церкви, священнослужительских кадров и украинской нации. Однако, – заявил Костельник, – я чувствую себя пока весьма одиноким в этом деле”.

Тем не менее Костельник высказал свою уверенность в том, что ему удастся отстоять свои взгляды и привлечь на сторону православной веры униатское духовенство и верующих. При этом сообщил сослуживцам, что уже имеет 4 брошюры, в которых он разоблачит Ватикан, как политическую организацию.

Священник униатской церкви села Глинское Жовковского района Велицкий Йосиф, 1886 года рождения, дал свое согласие перейти в православную церковь, а также будет вести беседы с другими священниками деканата, привлекая их на свою сторону с целью присоединения к православию. Священник Велицкий имеет встретиться с Костельником и договориться об оформлении документов по переходу в православную церковь.

О дальнейшем реагировании населения на аресты руководителей униатской церкви будем сообщать.

Секретарь Львовского обкома КП(б)У

Грушецкий [підпис]

*ЦДАГО України: – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 1641. – Арк. 9-14.
Оригінал. Машинопис.*

№ 81
ДОВІДКА ВІЙСЬКОВОГО ВІДДІЛУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО
ОБКому КП(б)У ПРО ПОРУШЕННЯ РЕВОЛЮЦІЙНОЇ
ЗАКОННОСТІ У СЕЛІ РОССОХУВАТЕ ЗОЛОТНИКІВСЬКОГО
РАЙОНУ ЩОДО СТРАТИ ГРОМАДЯН ЗА НАКАЗОМ
СЕКРЕТАРЯ РАЙКОМУ КОМПАРТІЇ*

Цілком таємно
12 травня 1945 р.

Секретарю Обкома КП(б)У
тов. Компанец

СПРАВКА
о нарушении революционной законности
по Золотниковскому району

Произведенной проверкой установлены следующие факты нарушения революционной законности:

16 февраля 1945 года в селе Россохуватое в дневное время была проведена операция, руководство которой возглавлял секретарь РК КП(б)У тов. Холявка. Во время проведения прочески села было задержано 15 человек. Со слов оперуполномоченного РО НКГБ тов. Перекреста якобы последние являлись членами ОУН.

После проведения операции секретарем РК КП(б)У тов. Холявкой был проведен митинг по вопросу борьбы с украинско-немецкими националистами, на котором присутствовало более 150 крестьян села Россохуватая.

После митинга тов. Холявка дал указание оперуполномоченному РО НКГБ тов. Перекресту и зав.военным отделом РК КП(б)У тов. Батраку из числа 15 задержанных отобрать для расстрела 5 человек, что последним было выполнено.

Расстрелу подверглись следующие задержанные:

1. Коцютко Михаил Иванович	1903	года рождения.
2. Мец Лавро Васильевич	1906	— ” —
3. Котало Дмитрий Васильевич	1913	— ” —
4. Котало Григорий Васильевич	1907	— ” —
5. Котало Федор Васильевич	1910	— ” —

* Див. док. № 3, 37, 48, 71, 72, 84, 87, 89, 125, 126.

Расстрел вышеуказанных задержанных производился возле сельского совета местным жителем тов. Даналишиным, ныне работает зав. доротделом исполкома райсовета, остальные задержанные были приведены в райцентр и после проверки их органами НКВД и НКГБ часть была отпущена домой, а некоторые в настоящее время работают в истребительном батальоне по борьбе с украинско-немецкими националистами.

Этого же числа была вскрыта краевка в двух километрах от села Россохуватое. При вскрытии краевки там же бандитом Закорчевным в краевке убито 3 бандита, последний покончил самоубийством.

Этого же числа во время проведения операции тов. Холявкой при побеге убит задержанный Стрехманчук в возрасте примерно 35 лет. Все указанные 10 трупов* были брошены по месту их расстрела. После выезда из села совпартактива украинско-немецкие националисты забрали трупы и перевезли в соседнее село, где находились они в церкви 10 дней, на протяжении 10 дней районные руководители об этом не знали.

Кроме того, 17.II.[19]45 года в селе Полосоках при проведении операции так же по указанию тов. Холявка зав. военным отделом РК КП(б)У тов. Батраком было расстреляно два задержанных: Самонишина и Трач.

Таковыми незаконными действиями в районе убито около 13 человек, на которых органы НКВД и НКГБ не имеют никаких компрометирующих материалов, свидетельствующих об участии их в ОУН.

На вышеуказанные факты нарушения рев[олюционной] законности в целях прикрытия преступных действий, органами НКВД и НКГБ составлялись акты, якобы последние при операции оказывали вооруженное сопротивление и при побеге были убиты. Эти ложные факты также подписаны тов. Холявка, что при проверке было обнаружено.

Зав. военным отделом Тернопольского
обкома КП(б)У *Н. Лысый* [підпис]
12.V.[19]45 г.
О/Ш

*Державний архів Тернопільської області. – Ф. П-1. – Оп. 1. – Спр. 295. –
Арк. 33-34. Оригінал. Машинопис.*

* Так у тексті. Маються на увазі усі страчені та загиблі.

№ 82

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА НАРКОМА ВНУТРІШНІХ СПРАВ СРСР
Л. БЕРІЇ ВИЩОМУ КЕРІВНИЦТВУ СРСР ПРО ХІД ЧЕКІСТСЬКО-
ВОЄННИХ ОПЕРАЦІЙ ПРОТИ ФОРМУВАНЬ УКРАЇНСЬКИХ
НАЦІОНАЛІСТІВ З 15 КВІТНЯ ПО 1 ТРАВНЯ 1945 р. В ЗАХІДНИХ
ОБЛАСТЯХ УКРАЇНИ**

*Зовсім таємно
15 травня 1945 р.*

№ 548/б

*Копия
Особая папка
Совершенно секретно
15 мая 1945 г.*

Товарищу Сталину И.В.
Товарищу Молотову В.М.
Товарищу Маленкову Г.М.

НКВД Украинской ССР сообщает следующие данные о ходе борьбы с оуновскими бандитами в западных областях Украины.

С 15 апреля по 1 мая с.г. проведено 765 чекистско-войсковых операций, в результате которых убито 2711 и захвачено живыми 3967 бандитов. Кроме того, при проведении операций арестовано 964 банд-пособника: задержано 290 дезертиров и 3073 уклонившихся от службы в Красной армии. Явилось с повинной 2207 бандитов и 107 уклонявшихся от мобилизации.

Наши потери: убито 33 и ранено 57 человек.

Всего за 14 месяцев проведения операций по ликвидации банд УПА (февраль 1944 года – апрель 1945 года) проведено 12925 чекистско-войсковых операций. Убито 87886 и захвачено живыми 91335 бандитов. Явилось с повинной 68588 бандитов и уклонявшихся от службы в Красной армии.

Взяты трофеи: самолетов “У-2” – 1, пушек – 38, бронемашин – 1, бронетранспортеров – 1, минометов – 444, гранатометов – 37, огнеметов – 20, ПТР – 269, пулеметов – 4826, автоматов – 8136, винтовок – 32270, револьверов и пистолетов – 4713, мин и снарядов – свыше 65000, гранат – свыше 55800, патронов – 5832900, тола – около 1100 кг, радиостанций – 196, радиоприемников – 224, типографий – 22. Захвачено и уничтожено 1164 склада с вооружением, боеприпасами, обмундированием и продовольствием.

Наши потери: убито 1971, ранено 2430 и пропало без вести 327 человек.

Из проведенных за последнее время чекистско-войсковых операций заслуживают внимания следующие:

20 апреля с.г. в Берестечковском районе Волынской области при проведении чекистско-войсковой операции убиты: командир куреня УПА – “Подкова”, его заместитель Коломиец, а также трое бандитов из личной охраны “Подковы”.

У бандитов изъято: 2 ручных пулемета, автомат, 2 винтовки, 2 пистолета, гранаты и патроны.

21 апреля с.г. в Козовском районе Тернопольской области проведена чекистско-войсковая операция по ликвидации местных боевиков ОУН. В результате операции убито 20 и захвачено живыми 4 бандита.

Взяты трофеи: станковый пулемет, 4 автомата, 11 винтовок, 5 обрезов, гранаты и патроны.

22 апреля в Ивано-Франковском районе Львовской области была проведена операция по ликвидации оуновцев. В результате операции убито 32 и захвачено живыми 25 бандитов.

У бандитов изъято: 2 автомата, 4 винтовки, 2 пистолета и боеприпасы.

23 апреля в Подгаецком районе Тернопольской области при проведении чекистско-войсковой операции по ликвидации оуновцев убито 27 и захвачено 44 бандита. Задержано 27 уклонившихся от призыва в Красную армию. В ходе операции обнаружен бандитский склад с оружием. Захвачены трофеи: 6 минометов, 2 пулемета, 4 автомата, 32 винтовки, 2 револьвера и боеприпасы.

23 и 24 апреля в Печенежском районе Станиславской области была проведена операция по ликвидации сотен “Крука” и “Завзятого”. В результате операции убит 51 и захвачено живыми 7 бандитов. Среди убитых опознан полковник УПА – “Зозуля”, он же “Беркут”, командовавший бандгруппой, состоящей их сотен “Крука” и “Завзятого”.

У бандитов изъято: миномет, 11 ручных пулеметов, 6 автоматов, 29 винтовок и 3 пистолета.

С 24 по 26 апреля в Тлумацком районе Тернопольской области была проведена операция по ликвидации сотни УПА, возглавлявшейся сотенным “Сыч” и входившей в состав куреня “Серые волки”. В результате операции убито 52 и захвачено живыми 2 бандита. Захваченные бандиты показали, что в бою были убиты сотенный “Сыч”, районный проводник ОУН “Ястреб” и надрайонный военно-мобилизационный референт Борщевский.

Захвачены трофеи: 4 автомата, 13 винтовок, 2 пистолета и боеприпасы.

С 24 по 29 апреля в Перемышлянском районе Львовской области и частично в Рогатинском районе Станиславской области была проведена чекистско-войсковая операция по ликвидации бандгрупп УПА. В резуль-

тате операции убито 88 и захвачено живыми 60 бандитов. Арестовано 33 бандпособника. Задержано 56 дезертиров и уклонившихся от призыва в Красную армию.

Среди убитых опознано 5 человек из числа руководящего состава ОУН и УПА, в том числе врач Центрального провода ОУН “Тормоз”, пропагандист районного провода ОУН “Поцена” и господарчий районного провода ОУН “Максим”.

27 апреля в селе Литвинув Подгаецкого района Тернопольской области чекистско-войсковой группой было обнаружено и окружено укрытие, в котором находилось три бандита. В ответ на предложение сдаться все бандиты застрелились.

Установлено, что в укрытии находились: работник организационной референтуры краевого провода ОУН “Гук” и заместитель окружного проводника ОУН “Ворон”. Третий труп не опознан.

1 мая в Самборском районе Дрогобычской области в районе села Чершов при проведении чекистско-войсковой операции убито 5 и захвачено живыми 16 бандитов.

Захвачены трофеи: ручной пулемет, 2 автомата, 2 винтовки, пистолет, гранаты и патроны.

Во второй половине апреля имели место следующие наиболее серьезные бандпроявления:

В ночь на 20 апреля бандиты совершили налет на село Надвысокое Снятинского района Станиславской области, убили председателя сельсовета, учительницу, пять человек из группы самообороны и пятерых местных жителей.

17 апреля бандиты совершили нападение на здание сельсовета села Выжняны Глинянского района Львовской области. Бандиты разгромили помещение, уничтожили делопроизводство, унесли с собою телефонный аппарат. Эта же банда совершила ограбление магазина сельпо.

В ночь на 17 апреля в Корецком районе Ровенской области бандгруппой “Левадного” было совершено убийство 16 жителей села Сторожев. В результате преследования банды убито 3 бандита.

В ночь на 17 апреля в село Русский Банилов Вашковецкого района Черновицкой области прибыли заместитель уполнаркомзага и агент по заготовкам и остановились на ночлег в доме гр[аждани]на Мельничук. Ночью банда численностью до 30 человек совершила налет на дом Мельничука, увела с собой сотрудников наркомзага и хозяина дома.

18 апреля банда численностью до 25 человек совершила налет на село Свободка Борщевского района Тернопольской области, убила 24 человека из числа местных жителей – поляков. Среди убитых 12 детей. Бандиты сожгли 11 домов, 14 сараев и скрылись.

В ночь на 27 апреля с.г. в Голобском районе Волынской области бандиты увели с собою председателя сельсовета села Бытень-Новосад.

Эта же банда забрала у жителей села Радошин 3 центнера муки и 2 головы скота.

В результате преследования банды убито 2 и захвачен живым 1 бандит. Взяты трофеи: автомат, 8 винтовок, а также изъяты мука и скот, взятые бандитами у местных жителей.

Народный комиссар внутренних дел *Л. Берия*

Верно: [підпис]*

Основание: инд. 83, № 8/62 от 13.V.1945 г.; № 8/156092 от 8.V.1945 г.; телеграмма без № от 2.V.1945 г.; № 745/оп от 29.IV.1945 г.; № 727/оп от 26.IV.1945 г.; № 729/оп от 25.IV.1945 г.

ДАРФ. – Ф. 9401. – Оп. 2. – Спр. 96. – Арк. 13-18.

Засвідчена копія. Машинопис.

* Підпис нерозбірливий.

№ 83

**ВИСТУП СЕКРЕТАРЯ ЦК КП(б)У М. ХРУЩОВА НА НАРАДІ
СЕКРЕТАРІВ ОБКОМІВ КП(б)У, НАЧАЛЬНИКІВ ОБЛАСНИХ
УПРАВЛІНЬ НКВС ТА НКДБ ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЕЙ УРСР
ПРО БОРТЬБУ З УКРАЇНСЬКИМИ НАЦІОНАЛІСТАМИ**

*Цілком таємно
15 травня 1945 р.*

У м. Львові

*Совершенно секретно
15 мая 1945 г.*

ВИСТУПЛЕНИЕ

товарища Н.С. Хрущева на совещании секретарей обкомов
КП(б)У, начальников областных управлений НКВД и НКГБ
западных областей УССР в городе Львове 15 мая 1945 года
(Живая запись)

Партийные организации западных областей УССР, органы НКВД и НКГБ, а также пограничные и внутренние войска проделали огромную работу по разгрому оуновских банд. Задача по разгрому националистических банд в основном выполнена. Теперь обстановка в западных областях УССР по сравнению с осенью 1944 года изменилась к лучшему. В настоящее время имеется только несколько отдельных крупных банд, которые насчитывают от 200 чел[овек]. В ряде районов остались мелкие бандитские группы. В связи с тем, что обстановка изменилась, необходимо делать соответствующие выводы.

ЦК КП(б)У в своих решениях требовал, об этом мы неоднократно говорили на наших активах и совещаниях, о том, что в результате проводимых мероприятий банды будут расплыться на мелкие группы, и поэтому выдвигалось требование расширить нашу агентуру, как следует наладить чекистскую работу, ведь бандитов-одиночек очень трудно найти, если не будет агентов. В Ровенской области до сих пор не могут поймать и разгромить банду “Стального”, которая насчитывает всего только 40 человек, а группу в количестве 3-5 человек поймать труднее. Поэтому решающим в деле борьбы с бандами теперь должна быть хорошая постановка агентурной работы. Без агентов мы будем действовать вслепую.

В настоящий период количество войск не решает дела борьбы с остатками банд и оуновского подполья. Может прийти один человек и небольшая группа 3-5 чел[овек] и наделать много вреда, ведь они боя не принимают, а действуют из-за угла.

Необходимо как можно больше рассредоточить наши войска по населенным пунктам, создать подвижные части, которые могли бы быстрее преследовать обнаруженных бандитов. Я бы рекомендовал создать также пешие боевые группы для преследования бандитов, но в эти группы следует подобрать энергичных людей, которые могут проявить инициативу и физически могут быстро передвигаться при выполнении своих задач.

Мы можем и должны сделать все для того, чтобы выкорчевать все остатки бандитов. Если сейчас придерживаться старой тактики войсковых операций, в то время, когда бандиты действуют в одиночку, мы вынуждены будем держать гарнизоны чуть ли не в каждом селе, а в этом нет никакой необходимости.

Нужно принять ряд мер для того, чтобы совершенно очистить наши села от украинско-немецких националистов. Война кончилась, необходимо кончить и с бандитами, рассчитывая на свои собственные силы. Следует очиститься от подозрительных людей. Если взять даже неодушевленный предмет – костюм, он через несколько часов запылится, необходимо взять щетку и почистить его, часа через 2 опять. В нашей работе необходимо время от времени просматривать советские и другие организации и очищаться от сомнительных и подозрительных людей. Ведь украинско-немецкие националисты насаждают свою агентуру в наши советские, хозяйственные и даже партийные организации на техническую и другую работу. Мне кажется, следует почистить также и истребительные батальоны, там есть люди, которые связаны с бандитами, есть просто балласт. Необходимо также почаще выводить истребительные батальоны на активные действия. На совещании секретарей райкомов Львовской области я слышал ряд жалоб на войска НКВД. Некоторые говорили, что имели место случаи, когда они проявляли медлительность и недостаточную четкость при проведении операций. Необходимо тов. Марченко проверить эти факты, о которых там говорили.

Весь вопрос в оперативности, надо, чтобы работники НКВД за этим все время следили. Во Львовской области был такой возмутительный случай, когда из совхоза, расположенного недалеко от Львова, угнали 90 коров, а наши органы НКВД не могли догнать. Это исключительный пример расхлябанности. Тов. Грушко неплохой работник, но, видимо, зазнался. Мы его хвалили. Он думал – успехи большие, волноваться нечего, и, когда ему позвонили об этом факте, он, видимо, подумал: “Успею, не такие дела делали”.

Я думаю, что на тов. Грушко следует наложить партийное взыскание, когда взгреем за этот факт вопиющей расхлябанности, люди будут чувствовать ответственность и не будут допускать больше таких случаев, а если мы это пропустим, то могут такие случаи повторяться. Бывают и в районах факты расхлябанности, и с ними надо строго бороться...

В связи с новой обстановкой необходимо перестроить чекистскую работу, а также работу всех других наших организаций в западных областях УССР. Следует признать, что у нас агентура еще в недостаточном количестве и во многих случаях она слаба. Работники НКВД во многих районах тоже слабые.

...В дополнение к тому, что уже нами принято раньше, я предлагаю провести еще ряд мероприятий. Руководители партийных организаций органов НКВД и НКГБ не должны пропустить ни одного случая бандпроявлений безнаказанно, а у нас иногда понимают это так, что раз нужно кого-нибудь наказать, то наказывают наших партийных и советских работников. Конечно, если они допустили расхлябанность, их нужно наказать, но я имею в виду прежде всего наказание пособников бандитов, и в этом должны сыграть большую роль органы НКГБ. Бандиты опираются на кулаков, торговцев, попов и другие элементы. Таких враждебных нам людей необходимо взять на учет, и если в селе было бандитское проявление, необходимо поехать туда и расследовать этот факт. Нужно узнать наиболее неблагонадежных элементов, которые проживают в этом селе, вызвать, арестовать и выслать их с семьями, а крестьянам объявить, что это пособники, которые помогали банде.

К сожалению, у нас еще есть случаи, когда потворствуют кулакам и пособникам. В Тернопольской области был такой случай в Залещиках. Послали председателя райисполкома в одно село для проведения ряда мероприятий. Этот председатель остановился жить у кулака. Кулак сказал председателю райисполкома: "Пока вы будете у меня жить, я гарантирую, что с Вашей головы волос не упадет, можете быть спокойны, никакие бандиты сюда не придут". И действительно, председатель жил 5 или 6 дней, и не было ни одного бандпроявления, а только он выехал из этого села, как налетела банда и натворила разных пакостей. Ясно, что этот кулак был связан с бандитами, а наш председатель райисполкома только ушами хлопал.

Это показатель того, как иногда наши люди не разбираются в обстановке, и мне кажется, что этого председателя райисполкома надо привлечь к строжайшей ответственности.

Я бы порекомендовал еще такой метод: в селах наметить несколько кулаков и сказать им, чтобы они сообщали о замыслах бандитов и были бы нашими агентами. Этих кулаков надо предупредить, что они отвечают за любое бандпроявление, которое будет в этом сельсовете. Наш актив должен следить за тем, что, если происшествие будет, немедленно предупрежденных кулаков арестовывать и высылать. Это, бесспорно, поможет нам в борьбе с остатками банд.

Кроме того, можно еще практиковать следующий метод: собрать крестьян и здесь указать, кто является пособниками бандитов, кто на-

водит бандитов. Нужно, чтобы эти люди, на кого вы указываете, были на собрании. Здесь же надо объявить, что за то, что они помогали бандитам, к ним будут применены репрессии.

Одновременно с проведением этих мероприятий необходимо усилить политическую работу среди населения.

В ряде районов есть много случаев нарушения революционной законности. Нужно усилить борьбу с нарушителями наших советских законов.

О спецгруппах. Я считаю правильным создание спецгрупп из бывших бандитов. У нас иногда используют их неправильно. Нельзя же до бесконечности посылать спецгруппу с заданиями, ведь это бандиты, и они могут манкировать, подводить нас. Нужно дать одно конкретное задание, и когда они его выполнят, можно сказать, что они свою вину искупили, и отпустить их.

Правительство УССР и ЦК КП (б)У готовят обращение к населению западных областей, где будет указан срок, до которого должны явиться с повинной все участники банд, а после этого срока мы будем их привлекать к строгой ответственности.

Я думаю, что целесообразно установить срок явки двухмесячный.

Проведена большая работа, надо ее хорошо завершить. Если мы еще хорошо поработаем, встряхнемся еще больше, привлечем массу сочувствующих нам людей, то мы в ближайшее время доконаем все остатки украинско-немецких националистов.

*ЦДАГО України: – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 1670. – Арк. 1-7.
Копія. Машинопис.*

№ 84

**ПОСТАНОВА ЦК КП(б)У «ПРО ХІД ВИКОНАННЯ РІШЕННЯ
ЦК КП(б)У ВІД 21 БЕРЕЗНЯ 1945 р. „ПРО ФАКТИ ГРУБИХ
ПОРУШЕНЬ РАДЯНСЬКОЇ ЗАКОННОСТІ У ЗАХІДНИХ
ОБЛАСТЯХ УРСР»***

*Цілком таємно
19 травня 1945 р.*

*Особая папка
Совершенно секретно
19 мая 1945 г.*

**О ходе выполнения решения ЦК КП(б)У от 21.ІІІ.1945 г. “О фактах
грубых нарушений советской законности в западных областях
УССР”**

ПОСТАНОВЛЕНИЕ ЦК КП(б)У

Выполняя решение ЦК КП(б)У от 21.ІІІ.1945 года “О фактах грубых нарушений советской законности в западных областях УССР”, партийные и советские организации западных областей провели значительную работу по укреплению советской законности, повышению чувства ответственности партийных и советских работников за соблюдение советских законов, на основе проведения массово-политической работы и укрепления законности добились более активного участия местного населения в борьбе с остатками банд украинско-немецких националистов.

Однако ЦК КП(б)У известны факты, когда отдельные работники НКВД, НКГБ, бойцы пограничных и внутренних войск НКВД и истребительных батальонов продолжают допускать случаи произвола и беззакония (самочинные убийства и избиения, поджоги, изъятие имущества, незаконные аресты и т. д.).

ЦК КП(б)У считает, что эти нарушения советских законов имеют место потому, что:

а) обкомы и райкомы КП(б)У не сумели довести до сознания каждого коммуниста, работника НКВД, НКГБ, каждого бойца политическую важность строжайшего соблюдения советских законов;

б) некоторые районные парторганизации ограничились формальным обсуждением решения ЦК КП(б)У от 21.ІІІ. с.г. на собраниях, не вскрыли

* Див. док. № 3, 37, 48, 71, 72, 81, 87, 89, 125, 126.

всех фактов нарушения законности, имевшихся в их районах, не привлекли виновных к ответственности;

в) вопреки категорическим указаниям ЦК КП(б)У до сих пор имеют место случаи, когда отдельные обкомы и райкомы КП(б)У несвоевременно и не всегда остро реагируют на выявленные факты нарушения советской законности. Например, участковый уполномоченный Демидовского РО НКВД Ровенской области Чудаков и нач. штаба истребительного батальона Белобров в селе Вовнычи ограбили и избили Бугай Марию. Этот же Чудаков в начале апреля с.г. в с. Новый Ток избил Сывича Иосифа, сын которого находится в Красной армии. Однако Чудаков до сего времени не осужден.

Вопиющий факт беззакония был учинен начальником Жидачевского РО НКВД Дрогобычской области Коренчуком. По его приказу пулеметчик обстрелял идущих по полю двух мужчин. В результате обстрела был убит тракторист Дудин, следовавший из МТС домой. Виновный к ответственности не привлечен.

Подобные факты имеют место и в некоторых других районах западных областей;

г) особые инспекции НКВД и НКГБ недопустимо затягивают расследование дел на виновных работников НКГБ и НКВД, избличенных в нарушении законности. Так, в особой инспекции УНКВД Дрогобычской области на 25.IV. не было закончено следствие на сотрудника Славского РО НКВД Ухалкина, хотя преступление им совершено еще 30.XII.1944 года;

д) в отдельных райотделениях НКВД имеется засоренность аппарата случайными непригодными работниками;

е) обкомы КП(б)У, нарком внутренних дел т. Рясной и нарком государственной безопасности т. Савченко, начальники погранвойск НКВД тт. Бурмак и Демшин, начальники внутренних войск НКВД Украинского округа т. Марченко и начальники областных управлений НКВД и НКГБ не обеспечили выполнения решения ЦК КП(б)У от 21.III.1945 года об организации массово-политической работы среди сотрудников органов НКВД, НКГБ и бойцов войск НКВД и истребительных батальонов, не мобилизовали их личный состав на борьбу с нарушителями советской законности.

ЦК КП(б)У постановляет:

1. Обязать секретарей обкомов и райкомов КП(б)У, наркома внутренних дел т. Рясного, наркома государственной безопасности т. Савченко, начальников погранвойск НКВД тт. Бурмака и Демшина, начальника внутренних войск НКВД Украинского округа т. Марченко, начальников областных и районных органов НКВД и НКГБ принять немедленные меры к устранению указанных выше недостатков и обеспечить полное выполнение решения ЦК КП(б)У от 21.III.1945 года.

2. Обязать наркома внутренних дел т. Рясного и наркома государственной безопасности т. Савченко улучшить воспитательную работу среди личного состава органов НКВД, НКГБ и истребительных батальонов, решительно очищать органы НКВД и НКГБ от негодных работников.

3. Обязать секретарей обкомов и райкомов КП(б)У взять под неослабный контроль работу первичных парторганизаций органов НКВД и НКГБ, повседневно помогать им в организации и проведении массово-воспитательной политической работы, мобилизуя весь личный состав на решительную борьбу с нарушителями советской законности.

4. Обязать прокурора республики т. Руденко и прокурора войск НКВД Украинского округа т. Семашко срочно проверить все вновь выявленные факты нарушения советской законности и виновных привлечь к ответственности.

О принятых мерах доложить ЦК КП(б)У 15.VI.1945 года.

5. Обязать т. Савченко, т. Рясного и т. Шикова – (Управление кадров ЦК КП(б)У) проверить работу особых инспекций при наркоматах и принять необходимые меры укрепления инспекций опытными кадрами.

6. ЦК КП(б)У требует от обкомов и райкомов КП(б)У доведения настоящего решения до сознания каждого коммуниста, комсомольца, всех советских работников, решительно разоблачать и привлекать к ответственности всех тех, кто в какой-либо мере допускает нарушение советских законов.

За: Хрущёв (19.V.45 г.), Кириченко, Коротченко, Гречуха, Корниец (21.V.45)*.

За СНК УССР: тт. Гречуха, Корниец, Кириченко, Литвину, Старченко, Барановскому, Бажану, Караваеву, зам.секретаря ЦК КП(б)У, зав. и зам.зав.отделами ЦК КП(б)У, тт. Рясному, Савченко, Строкачу, Бурмаку, Демшину, Марченко, Руденко, Семашко, Костенко, нач. обл. управлений НКВД и НКГБ, обкомам, горкомам и райкомам КП(б)У, нач. райотделений НКВД и НКГБ западных областей УССР**.

*ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 16. – Спр. 29. – Арк. 279-283.
Оригінал. Машинопис.*

* На документі власноручні візи М. Хрущова від 19.V.[19]45 р., Кириченка, Коротченка, Гречухи, Корнійця від 21.V.[19]45 р.

** Чорнилом від руки записані прізвища, установи й організації, на адреси яких дається вказівка дану постанову направити.

**НАКАЗ НАРКОМА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УРСР В. РЯСНОГО
ПРО НЕПІДКАРНІСТЬ ТА ПОМИЛУВАННЯ УЧАСНИКІВ ОУН
І УПА ЗА УМОВИ ЇХ ДОБРОВІЛЬНОЇ ЯВКИ З ПОВИННОЮ**

20 травня 1945 р.

м. Київ

Наказ наркома внутрішніх справ УРСР

Уряд Української Радянської Соціалістичної Республіки в своєму зверненні до населення західних областей України від 19 травня 1945 року встановив остаточний строк добровільної явки всіх учасників банд українсько-німецьких націоналістів – 20 липня 1945 року.

На підставі цього звернення, всі учасники банд українсько-німецьких націоналістів, як рядові, так і главарі банд, що добровільно з'являться в органи Радянської влади до 20 липня 1945 р. – покаранню не підлягають.

Уряд Української Радянської Соціалістичної Республіки дає можливість тим, що ще лишилися в бандах, усвідомити свою злочинну поведінку перед українським народом і, порвавши зв'язки з українсько-німецькими націоналістами, з'явитися добровільно в органи Радянської влади зі зброєю і боєприпасами, що в них є, і їм буде прощено участь у бандитських групах. Вони зможуть виправдати себе чесною працею для Радянської держави, для свого народу, для своєї родини.

В цьому ж зверненні Уряд Української Радянської Соціалістичної Республіки встановлює, що всі учасники банд, які не припинять бандитську, антирадянську діяльність і не з'являться з повинною, будуть розглядатися, як несправимі, найлютіші вороги українського народу і у відповідності з цим будуть суворо скарані або знищені.

Виходячи з вищезазначеного, –

НАКАЗУЮ:

1. Всіх учасників банд українсько-німецьких націоналістів, як рядових, так і главарів банд, що з'являться добровільно в органи Радянської влади до 20 липня 1945 р., до відповідальності не притягати, а вважати їх помилуваними.

Особи призовного віку направляються до райвійськкоматів, а ті, які не підлягають призову в Червону армію, повертаються до трудової діяльності.

2. Учасників банд українсько-німецьких націоналістів, що з'являться добровільно в органи Радянської влади, сім'ї яких раніше вислані за межі України, також до відповідальності не притягаються; тих, що підлягають

призову в Червону армію, направляти до райвійськкоматів, а тих, що не підлягають призову, повертати до мирної праці.

У відповідності з постановою уряду Української Радянської Соціалістичної Республіки сім'я кожного з цих осіб буде повернена на місце її попереднього жительствова з умовою, якщо він своєю чесною службою в Червоній армії і працею доведе свою відданість Батьківщині.

3. Учасники банд, які бажають добровільно з'явитися в органи влади і тим самим порвати будь-який зв'язок з бандами, але через свою хворобу не в змозі цього зробити, повинні до 20 липня 1945 року подати письмову заяву в найближчий орган НКВС через своїх рідних або знайомих.

В заяві повинна бути зазначена причина неможливості особистої явки і місце перебування.

Ті, що подадуть зазначені заяви, після перевірки представниками органів Радянської влади, будуть вважатися як такі, що здалися добровільно.

4. Всіх учасників банд українсько-німецьких націоналістів, що не з'являться добровільно в органи Радянської влади до 20 липня 1945 р., розглядати, як непримиренних ворогів радянського народу і зрадників Батьківщини, і всі вони підлягають арешту і суворому покаранню, або знищенню на випадок вчинення ними опору, а їхні сім'ї – виселенню.

5. Органам НКВС викривати всіх пособників бандитів, що подають сприяння останнім щодо переховування та харчування, а також у зв'язках з ними, і піддавати негайному арештові, а сім'ї їх – виселенню.

6. Всім громадянам, що мають у себе зброю і боеприпаси, незалежно від того, яким шляхом вони придбані, здати такі органам НКВС до 20 липня ц.р.

На випадок виявлення такого після 20 липня ц. р. власники їх будуть розглядатися як учасники банд і негайно заарештовуватимуться.

7. Всім органам НКВС суворо додержуватися звернення уряду Української Радянської Соціалістичної Республіки і цього наказу у відношенні бандитів, що з'явилися з повинною.

Поряд з цим, всім органам НКВС, внутрішнім і прикордонним військам НКВС УРСР не послаблювати, а, навпаки, посилювати боротьбу з бандитами українсько-німецьких націоналістів.

Негайно вжити рішучих заходів щодо ліквідації решток банд і окремих бандитів, а також до виселення їх сімей.

Народний комісар внутрішніх справ УРСР
комісар державної безпеки 3 рангу

Рясной

Державний архів Тернопільської області. – Ф. П-1. – Оп. 1. – Спр.289 – Арк. 10. Друк. прим.

№ 86

**ІНФОРМАЦІЯ СЕКРЕТАРЯ ЛЬВІВСЬКОГО ОБКОМУ КП(б)У
І. ГРУШЕЦЬКОГО ДЛЯ СЕКРЕТАРЯ ЦК КП(б)У М. ХРУЩОВА
ПРО ВІНИЩЕННЯ В ОБЛАСТІ БОЇВОК УПА**

*Зовсім таємно
22 травня 1945 р.*

№ 1254/02

*Совершенно секретно
22 мая 1945 г.*

Київ, ЦК КП(б)У
тов. ХРУЩЕВУ Н.С.

ПОЛІТИНФОРМАЦІЯ

За последнее время органами НКВД нашей области ликвидирован ряд боевок украинско-немецких националистов. Так, 14 мая с.г. в Каменско-Бугском районе проведена операция, в результате которой убито 4 и взято в плен 3 бандитов. В числе убитых подрайонный проводник ОУН Березняк Антон по кличке “Артем”. Среди документов, которые обнаружены у “Артема”, представляет особый интерес политическая информация ОУНовского подполья. В этой информации содержатся документы директивного, а также политического порядка. По вопросу отношения к парашютистам, которые выбрасываются в тылу Красной армии, “Орлик” пишет: “Обанкротившийся немецкий империализм всевозможными способами старается найти себе союзников, чтобы:

а) откупиться политически, якобы мир нам верит и среди европейского народа имеем политический кредит;

б) оттянуть свои милитарно небольшие армии за счет борьбы против большевистских сил в подполье Красной армии, путем направления этой борьбы, в первую очередь, против той же Красной армии, как практическое намерение, нужно рассматривать выбрасывание парашютистов на нашей земле, которые попадают из разных подозрительных типов, политических авантюристов и в некоторой мере из людей обманутых или же насильно мобилизованных совсем позитивных украинских патриотов.

В связи с этим ПРИКАЗЫВАЮ – всевозможных парашютистов немедленно вылавливать. Оружие, подрывные вещества, связь, радиоаппараты, техническое оборудование, фотоаппараты, печати, документы, парашюты, деньги забирать, а их самих доставлять в органы СБ.

Виновных в своей умышленной агентурной работе публично уничтожать и разьяснять людям, за что уничтожены, наших на то место включать в УПА или боевки, как обычных стрелков с правом аванса.

Намеченных к уничтожению можно под острым надзором использовать как инструкторов-минеров. Как одних, так и других нельзя использовать на той территории, где они были, а также на родной территории.

Если на той или другой территории будут появляться чужие национальные парашютные подразделения (власовцы, немцы), то последних по возможности обезоружить и уничтожить. В каждом случае нельзя входить с ними в позитивные взаимоотношения, вести с ними переговоры или заключать договора.

Особое внимание ОУНовцы в настоящее время обращают на политическую работу среди переселенцев – украинцев из Польши.

В директиве “Орлика” написано: “Обратить внимание и в меру возможности помочь переселенцам из “Польши демократической”, если есть они на вашей территории. Еще раз прошу организовать работу отчетности.

Обо всех важных действиях на нашей территории нужно немедленно докладывать. В первую очередь мне нужно описывать бои с точными данными, т.е. докладывать статьей и содержание бесед, весь свежий материал к статье, а не сухие цифры. Это очень важно для пропагандистских ячеек.

Если есть на вашей территории переселенцы, то прошу провести с ними беседы и содержание бесед, написанных политическим языком, выслать мне”.

В документах “Орлика” содержится международное обозрение, которым “Орлик” пытается убедить население о неизбежности войны между СССР, Англией и Америкой.

Обозрение написано Ревухой и содержание его сводится к таким выводам:

“...Настоящая империалистическая война есть большим шансом оккупированных народов на свое освобождение.

1. Она доводит до общего уничтожения воюющих государств, что в этой так называемой тотальной войне достигнет небывалых размеров, если до количества, также и до жестокости.

2. Она развертывает еще дальше новые конфликты среди побеждающих государств, на почве деления полученных побед и обеспечиванием их для себя перед новым врагом. Ввиду того, победа над Германией не будет обозначать конца другой империалистической войны, а, наоборот, она станет началом нового конфликта англосаксов (американцев) против большевиков.

Война Англии и США против СССР является жизненной конечностью первых, и то ненадолго по разгрому Германии, потому:

а) последний день борьбы против Германии СССР будет наиболее обессилен;

б) начиная сразу против СССР, англо-американцы пользуются:

1. Моментом вероломного нападения, что даст возможность сделать большую панику в СССР, а в рядах Красной армии полностью сломать боевой дух.

2. Ситуацией наибольшего расчленения боевых сил.

3. Использованием революционных сил внутри СССР, которые со временем, через несколько лет, могли бы разбить, вывозя в далекие сибирские тундры население оккупированных ими революционных государств.

4. Боевым духом своих армий.

5. Силой, пущенной на полный размах своей военной машины.

Общий вывод: в скором по разгроме Германии должны дойти до войны Англии и США против СССР.

Почему это так? На это наилучше можно ответить, разъясняя, что снова будет, если до этой войны не дойдет. Большевики – носители идей мировой революции в этой своей победоносной войне, они предпримут еще с большей силой все намерения в направлении завоевания мира. Начнутся новые пятилетки, новые вооружения под лозунгом остального разгрома всех капиталистов.

А именно жизнь для этого разгрома укажет им путь:

1. Оставлена сама себе с Англией и Америкой, Япония будет гордиться первой дружбой с Советским Союзом. СССР вначале пойдет на тихую, а позднее на гласную сговоренность с страной восходящего солнца.

2. СССР и Япония найдут общую дорогу до Китая и Индии, заполнив таким образом свои небывалые милитарные резервы.

3. 3-4 пятилетий достаточно хватит для вооружения и обучения этих резервов.

4. Стратегическое положение СССР и Японии, а равно Китая и Индии, делает для англо-американцев смертельную угрозу, как ее можно назвать желтой опасностью.

В свою очередь “Артем” 20 апреля 1945 года издал приказ за № 1/45, выдержки из которого помещаем ниже:

“... в отношении переселенцев из Сана, предлагаю следующее: людям совсем бедно-материально обескровленным помогать из фондов “Суспільної опіки” (СО). Вести усиленную политическую пропаганду между ними.

Организовать с ними беседы на темы их переживания.

О содержании проводимых бесед докладывать мне письменно”.

Обком КП(б)У по всем вопросам пропагандистской и организационной работы ОУНовцев подробно ориентировал райкомы партии специальным письмом, в котором изложил свои контрмероприятия по борьбе с ОУНовцами на данном этапе.

Выход воззвания Президиума Верховного Совета УССР, СНК УССР и ЦК КП(б)У к населению западных областей Украины наносит новый удар по украинско-немецким националистам, вырывает у них последние надежды на осуществление каких-либо планов обмана населения, с которыми пытаются выступить обанкротившиеся “руководители” украинско-немецких националистов.

Секретарь Львовского обкома КП(б)У [*підпис*] *Грушецкий*

*ЦДАГО України: – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 1691. – Арк. 204-209.
Засвідчена копія. Машинопис.*

№ 87

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА НАРКОМА ВНУТРІШНІХ СПРАВ СРСР
Л. БЕРІЇ ДКО, Й. СТАЛІНУ ПРО РОЗГЛЯД СПРАВ
ТА ЗАСУДЖЕННЯ ЧЛЕНІВ СІМЕЙ УЧАСНИКІВ ОУН І УПА ***

*Цілко́м таємно
29 травня 1945 р.*

№ 613/б

*Особая папка
Сов[е]ршенно] секретно
29 мая 1945 г.*

Государственный Комитет Оборона
Союза ССР товарищу Сталину И.В.

Докладываю, что Особым Совещанием при НКВД СССР 26-го мая 1945 года рассмотрено следственных дел на 574 человека, из них осуждено к расстрелу 1 человек и к разным срокам наказания 573 человека.

Кроме того, рассмотрен и утвержден один протокол на 507 человек – членов семей активных участников Организации украинских националистов и Украинской повстанческой армии.

Все они осуждены к ссылке в отдаленные районы СССР.

Народный комиссар внутренних дел Союза ССР

Л. Берия

Отпечатано 2 экз.

1 экз – адресату

2 экз – в Сек[ретариат] НКВД СССР

печата́ла *Горонкова*

исполнитель тов. *Иванов*

ДАРФ. – Ф. 9401. – Оп. 2. – Спр. 96. – Арк. 14.

Засвідчена копія. Машинопис.

* Див. док. № 3, 37, 48, 71, 72, 81, 84, 89, 125, 126.

ДЕКЛАРАЦІЯ ПРОВодУ ОУН(Б) ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ПІСЛЯ ЗАКІНЧЕННЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ В ЄВРОПІ

Травень 1945 р.

ДЕКЛЯРАЦІЯ ПРОВодУ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ ПІСЛЯ ЗАКІНЧЕННЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ В ЄВРОПІ

З нагоди розвалу ганебної пам'яті німецького імперіялізму та у зв'язку з закінченням другої імперіялістичної війни в Європі, що замикає окремих період в історії, а далі у зв'язку в існуючою дійсністю на українських землях, що позначаються збройною боротьбою народних мас проти жорстокої большевицької окупації, як теж у зв'язку з зарисованням нової констеляції на міжнародньому терені, що проявляє симптоми чергової третьої світової війни, – Провід Організації Українських Націоналістів (ОУН) після аналізу міжнароднього й внутрішнього становища українського народу та в повній свідомості серйозности становища, в якому опинився український народ, і в свідомості історичної відповідальності, яку бере на себе, видає оцю свою декларацію.

НАШІ ІДЕЙНО-ПОЛІТИЧНІ ОСНОВИ

У вогні нашої (ОУН) шістнадцятирічної визвольно-революційної боротьби оформилися й утвердилися зокрема в другій світовій війні вартості, що для українського народу стали єдино незалежними правдами.

Основні з них це:

1. **Ідея української самостійної соборної держави**, що є точно визначеним поняттям і не може бути відмінена жодними “совєтськими Українами” чи іншого роду експозитурами чужого імперіялізму.

2. **Українська нація**, що є вихідною всіх чинностей і кінцевою всіх змагань. Всі намагання поставити український народ у підрядне становище щодо таких понять як кляса, раса чи союз народів, у наслідку ведуть до імперіялістичного поневолення.

3. **Політична і військова революційна організація**, що у визвольний період творить хребет народу і його провід. Без такої сили, опертої на народі і ним визнаваної, годі говорити про національну й політичну зрілість нації та вірити в успішність її змагань до власної незалежности. Суть не в назві організації, більш чи менш приємливий для широкого світу, а в змісті, що його організована українська суспільність визнає, а

визвольного-революційного провід реалізує. Український визвольний-революційний рух не був і не є тотожним поняттям з італійським фашизмом чи німецьким націонал-соціалізмом, бо в теорії і в практиці поставив себе в становище противника тих доктрин.

4. **Незалежна політика і орієнтація на власні сили.** Бездержавному народові в боротьбі за волю можна, а часто і треба мати союзників, але ніколи – імперіялістичних опікунів. Політична група, яка узалежнює свою визвольну тактику від політики чужої держави, стає шкідливою для національно-визвольної справи.

5. **Революційна стратегія й тактика визвольної боротьби,** що єдина дотепер виправдала себе в українській дійсності. Всі намагання українських партійних чинників легально-опортуністичним шляхом реалізувати визвольну концепцію покінчилися повною невдачею. Революційний табір, хоч не здобув ще держави, то своїми діями й осягами видимо наблизив день її повстання і сьогодні консеквентно реалізує обраний плян.

6. **Прогресивна програма,** що синтезує всі здорові соціальні надбання минулого й сучасного та сміло накреслює органічні для народу напрямні в побудові нового змісту державного життя та нового безкласового суспільства.

7. **Спільний фронт поневолених народів** проти російсько-більшевицького імперіялізму як єдино реальний міжнародний чинник і союзник у визвольній боротьбі українського народу.

8. **Міждержавна система,** що включатиме вільні самостійні держави всіх народів без окремої супрематії великих держав над малими.

II

ПІДСУМКИ ДРУГОЇ ІМПЕРІАЛІСТИЧНОЇ ВІЙНИ

1. Війна, що вибухла у вересні 1939 р. і тривала до травня 1945 р., велася, по суті, між Англією й Німеччиною за володіння над частиною світу. Війну цю Англія виграла. Тим часом на європейському побойовищі заіснували умови, які ставлять під знак запитання виграла Англія. На місце імперіялістичної Німеччини прийшла друга європейська (і азійська) імперіялістична суперниця, тим більш грізна й небезпечна, що овіяна легендою перемоги над гітлеризмом і з експортним ідейно-політичним багажем, що знаходить покупця також на внутрішніх ринках англійської імперії. Це є нова, відроджена большевицька Росія, що на руїні Німеччини успішно капіталізує свою перемогу. Для Англії, таким чином, війна не закінчена, і перед нею на всю широчінь стає питання третьої європейської війни.

2. В цій війні у площині ідейно-політичній Англія протиставила німецькому тоталізму формально свою демократію і в ім'я тої демократії

закликала весь світ до боротьби з Гітлером, До неї приєдналися США і другі народи, що в знаній атлантийській карті визначили свої цілі в війні. Задля перемоги тієї демократії Англія, а за нею США всіма засобами допомогли відродитися большевицькій Росії і тим на ділі довели до перемоги в Європі большевицької “демократії”, що є, по суті, російським імперіялістичним тоталізмом, який є більш реакційним і небезпечним від німецького, бо хитро маскується кличами з демократичного арсеналу. Перед Англією і сьогодні стоїть завдання консеквентно перевести інтерпретацію самого поняття демократії, а в дальшому відбольшевищувати Європу, що означає збройно зударитися з ССРСР.

3. Англія, а за нею і США стали в цій війні в обороні своїх інтересів, збройно протиставляючись намаганням Гітлера творити панєвропейську систему т.зв. “Нової Європи” – під гегемонією Берліна. Сьогодні Сталін ліквідує впливи Англії й США в поодиноких європейських народах і на ділі підготовляє створення європейського союзу Советських республік під такою нахабною, як і в Гітлера, гегемонією Москви. І так, як у Гітлера були Квіслінг, Гаха, Ляваль і другі, і в Сталіна є Тіто, Гроза, Осубка і інші. Різниця лише в назві, а не в суті.

4. Війна з німецьким мілітаризмом хоча й довела до його знищення, створила основи для росту й завершення російського мілітаризму. В протилежність до першої імперіялістичної війни, коли говорилось про озброєння чи про зменшення озброєнь, тепер роздувається до небувалих розмірів культ військової сили, і далі будується велетенські, по зуби озброєні армії. Таким чином намагання виелімінувати війну з засобів полагоджування міжнародніх конфліктів є порожнім звуком, бо кожний імперіялізм, ставши на рейки воєнної надпродукції, прямує в консеквенції до воєнного виладування.

5. Творення міжнародньої організації (Об’єднаних Націй) не розв’язує в позитивному дусі життєвої справи народів, тому, що основи, на яких базується ця організація, є в самому корені нездорові. Віддання сталої керми тієї організації в руки на ділі трьох великодержав і уштивнення її рішень способом голосування виключає захитання інтересів котроїсь із трьох великодержав з метою експлуатувати і асимілювати малі народи, що знаходяться в сфері їхніх впливів. Ми й на хвилину не сумніваємося, що ця організація ролі, яку вона собі декляративно ставить, не сповнить.

6. З усього, що зараз діється на міжнародньому терені, виходить, що багато основних політичних проблем залишилося ще нерозв’язаними в цій війні. Великі ідеї стали крамничним товаром на світових базарах, а на засобах німецького терору і поневолення змінено лише вивіску. Це ще раз доказує, що людство прямує до нової війни, може, ще більш жорстокої, як досі.

III ІМПЕРІАЛІСТИЧНЕ ОБЛИЧЧЯ СССР

1. Найбільш виразно окресленою імперіалістичною державою в світі є нині большевицька Росія. Під плащиком “будови соціалізму в одній країні” наступило насильне цементування населення народів СССР в напрямі творення російської нації шляхом впровадження однієї мови, культури, патріотизму, месіанізму та економічного життя. Тим-то сьогодні большевизм – це, справді, оновлений російський націоналізм з усіма хворобливими імперіалістичними ознаками.

2. Щодо зовнішнього світу російсько-большевицький імперіалізм виявляється:

а) в одnobічній анексії чужих земель (терени Фінляндії, балтійські держави і другі землі) за історичними і стратегічними принципами;

б) в большевицькій “демократизації” т. зв. “визволених” червоною армією європейських країн, що є на ділі підготовкою до включення їх як чергових союзних республік до московської метрополії;

в) у вмішуванні в чужі внутрішні справи шляхом організації комінтернівських профспілок і “товариств дружби з СССР”, що є, власне, творенням п’ятої колони в державах, що тяготіють до центрів конкуруючих великодержав, або й в середині самих великодержав;

г) у видвиженні реакційних імперіалістичних ідей слов’янофільства й православ’я, щоб на базі слов’янського расизму і релігійного централізму залучувати культурно поодинокі країни до орбіти своїх впливів;

д) в намаганні зайняти в міжнародній організації “Об’єднаних націй” стале керівне становище й системою голосування і кількістю голосів виелімінувати будь-яке неприемливе для себе рішення;

е) в більш чи менш формальнім розподілі світу між великодержавами на окремі сфери впливів.

3. Союзом з Гітлером Сталін здобув три європейські держави (Литва, Латвія і Естонія) та поширив територію СССР за рахунок трьох інших держав (Фінляндія, Польща, Румунія). Союзом з Англією й США він здобув терени Німеччини й Австрії і міцно закріпив свої позиції в сімох європейських державах. Це видиме намагання територіально зростати говорить само за себе.

4. Конкретне намагання большевизувати всю Європу виявляється в підривно-диверсійній акції большевиків у Греції, Франції, Бельгії, Італії та других країнах, де вона проходить під кличами соціальної перебудови у вигляді робітничих страйків, змін урядів, та використання для себе судів над воєнними злочинцями, а також у відношенні до Іспанії, Португалії і других нейтральних країв, яких всіма можливими засобами намагається Москва викинути поза рямки організованого європейського життя.

5. Сьогоднішній ССРСР – це великий військовий табір, в якому все працює для збільшення військового потенціалу шляхом дальшої милітаризації країни, озброєння та виховування громадян у завойовницькому дусі.

IV АНГЛІЙСЬКО-СОВЕТСЬКІ СУПЕРЕЧНОСТІ

1. Англія завжди була проти найсильнішої держави в Європі. Після розвалу Німеччини захиталася рівновага сил в Європі, і Росія виступила як безконкурентна європейська потуга з усіма прикметами імперіалістичної держави.

2. Большевицька Росія реалізує у себе і виразно пропагує в світі свою соціально-економічну систему, що діаметрально протилежна і себе виключаюча щодо соціально-економічної системи Англії і взагалі на заході. Активізація комуністичних партій в європейських державах є грізною пересторогою для Англії.

3. Сталінська Росія кожен військовий передишку використовує для грандіозних озброєнь і творення армії тому, що терористичною і експлуатаційною системою большевицького тоталітаризму і диктатури приневолить двісті мільйонів населення працювати для чергових військових п'ятирічок. Ані Англія, ані США зі своєю толеранцією страйків, проблемою безробіття та ліберальною політикою у внутрішніх справах не зможуть терпіти такого темпа озброєнь і швидше чи пізніше будуть змушені стати перед кончею військового удару з ССРСР.

4. Болючими місцями англійської імперії є в першій мірі, Середземне море й Індія. Сьогодні сталінська політика різними засобами добирається до Середземного моря (Югославія, а зокрема питання Трієсту, Греція, Туреччина) і до Індій (заява Молотова на конференції в Сан-Франціско).

5. З другого боку англійці на спілку з американцями дотепер зуміли максимально використовувати большевиків у поваленні свого німецького конкурента й системою позичок і військових доставок зброї, боєприпасів і харчів узалежнити Сталіна від себе.

6. Сьогодні англійці надіються, що присутність большевиків в Європі спричинить подвійний процес: а) реакцію “визволених” європейських країн на большевицьку окупацію і б) відбольшевизування советського громадянина внаслідок безпосередньої зустрічі з Європою.

7. Так само большевики не можуть відкладати на довше збройної розправи з буржуазно капіталістичними західними великодержавами, бо, по-перше, доведений до межі нужди і безправ'я советський громадянин може відмовити послууху (революційна боротьба поневолених народів), а по-друге, большевики знають, що кожне закінчення війни в демократично-буржуазних країнах веде з собою господарську економічну кризу й

є найкращим часом для розгортання соціальних революцій, тобто добрим тлом для “визвольної місії Червоної армії”.

8. На сьогоднішній день формально ще існує між західними альянтами і більшовиками згода й дружба, хоч і тут уже пробиваються дрібні конфлікти (Польща, Аргентина, Трієст), тому, що англо-американці ще думають над тим, як би використати мільйонову червоноармійську мужву в боротьбі з Японією, або, щоб не бути змушеними рівночасно воювати з ССРСР, а бити кожного по черзі.

9. Міжнародна організація “Об’єднаних Націй”, по суті, є для Англії засобом майбутньої акції проти ССРСР, а для ССРСР – надією, що цей засіб стане трибуною його ідей проти буржуазно-капіталістичних великодержав.

10. Ми в питаннях соціально-економічних є як проти більшовицької системи, так проти буржуазно-капіталістичної. В можливій війні західних альянтів проти ССРСР ми заінтересовані остільки, оскільки вона несе ще один шанс поневоленим народам визволитися від всякого імперіялізму.

V

ФРОНТ ПОНЕВОЛЕНИХ І ЗАГРОЖЕНИХ НАРОДІВ

1. Намагання більшовиків побудувати соціально-справедливу і заможну країну робітників і селян закінчилися тим, що на ділі створено гнобительську систему державного капіталізму, а робітників і селян поставлено в умови злиднів, експлуатацій і безправ’я. З метою вдержання в руках влади кремлівських вельмож почався в ССРСР процес творення нової панівної верстви, складеної зі сталінських наглядців, орденоносців, комісарів, політруків, а останньо і військової офіцерщини. Робітників насильно прикріплено до верстату праці й надмірними нормами, стахановщиною і соцзмаганнями в умовах жахливої життєвої нужди і політичного терору, експлуатується як невільників. Подібно діється і з колгоспним селянством, яке для здобуття шматка хліба відробляє панщизняні трудодні продовж цілого року і у наслідку голодує.

2. З усіх колись, в період революції, так дорогою ціною куплених ідей залишилося нічого. Основні демократичні права, як свобода слова, друку, асоціацій не існують. Всім рядить кремлівська верхівка за посередництвом монополії комуністичної партії, творячи таким чином партійну диктатуру.

3. Ідеї самовизначення і відокремлення народів у самостійних державах кремлівська верхівка замінила адміністративними т.зв. “союзними республіками”, позбавляючи поодинокі народи всіх політичних прав. Всі останньо впроваджені новості як-от творення комісаріату оборони і зак[ордонних] справ, служать лише ширмою для обдурення чужинців і зденаціоналізованих громадян.

4. Ставши раз на позицію “побудови соціалізму в одній країні”, більшовики цілком переключилися на рейки російського націоналізму і імперіялізму. За рускими або зрусифікованими імперіялістичними елементами забезпечено керівництво всіх вищих посад в партії, адміністрації, в війську, промисловості і других ділянках. На базі російської мови, російської культури, патріотизму, історії, расизму та месіянїзму більшовики намагаються створити з усіх народів і народностей, що замешкують сьгоднішній ССРСР, чистої форми нову советську націю, що є, по суті, нічим іншим, як російською нацією.

5. Розгнуданий сталінський імперіялізм під ширмою оборони батьківщини, “визволення”, слов’янофільства і псевдореволюційної фразеології жене мільйонові маси червоноармійського вояцтва до маяка світової революції з метою підбити найперше Європу, а згодом підбити цілий світ, густо зрошуючи кров’ю бійців і слізьми населення, свій божевільний імперіялістичний шлях.

6. Перед народами ССРСР, поневоленими сталінською диктаторською клікою, стоїть на всю широчінь питання повалення реакційного протинароднього режиму шляхом революційної збройної боротьби і створення самостійних національних держав, побудованих за етнографічним принципом, та укладення міжнароднього порядку за принципами справедливої рівності і сусідської дружньої співпраці.

7. На найближчий період перед поневоленими народами ССРСР стоять слідуєчі завдання:

а) на кожному кроці розшифровувати імперіялістичну, реакційну і гнобительську суть сталінського режиму, а зокрема розкривати ролю компартії та привілеї панівної верстви;

б) організувати революційно-підпільні клітини у всіх середовищах багатогранного життя ССРСР;

в) фізично ліквідувати найбільш докучливих висулужників й агентів сталінських вельмож;

г) саботувати всі інспіровані чи ініційовані партією і НКВД “добровільні” позики, позанормові праці, стахановщину і соцзмагання;

д) протидіяти всій агітаційно-політичній роботі, що її провадить компартія й уряд у робітничих, колгоспних і шкільних середовищах;

е) творити центральні проводи революційно-визвольних організацій в рамках поодиноких національних середовищ;

є) консолідуватися з другими подібними підпільно-революційними організаціями з метою творення одного фронту і здійснювання одної революційної стратегії й тактики;

ж) за прикладом України і других народів розгортати збройну боротьбу з ненависними сталінськими паразитами в ім’я самооборони народу і проведення всесоюзної протисталінської революції.

8. Боротьба поневоленних народів ССРСР проходитьиме під революційними кличами:

- за знищення московсько-большевицького імперіялізму, що жене народи на чергові війни;
- за повалення диктатури сталінської партійної кліки;
- за зміну гнобительської сталінської системи і режиму;
- за повну демократизацію всього державного і суспільного життя;
- за встановлення національних урядів, покликаних свободною волею народів;
- за здійснення національно-політичного самовизначення і державного відокремлення;
- за створення справедливої міждержавної системи, що буде опиратися на правдивій дружбі і співпраці під кличем: “Воля народам і людині”.

9. До поневоленних народів ССРСР ми зачисляемо й російський народ. Імперіялістичні елементи російського народу, що пішли на службу Сталіна і його партійної кліки, стали на ділі ворогами свого народу, тому що підтримують режим, що спричинив і спричинює багато горя самому російському народові, подібно тому, як імперіялістичні гітлерівські елементи німецького народу довели свій народ до трагічного занепаду. Таким чином, в визвольній революційній боротьбі зі сталіно-большевицьким російським імперіялізмом в одній лаві йдуть усі народи сьгоднішнього ССРСР без різниці національностей, віри й раси.

10. До фронту поневоленних народів ССРСР долучується новий фронт загроженних народів Середньої й Південної Європи останньо “визволенних” Червоною армією з-під німецької окупації. Перед тими народами на всю широчінь стоїть питання збройної революційної боротьби перед намаганнями Сталіна включити їх у склад ССРСР. З об’єднання цих двох фронтів повстане бльок поневоленних і загроженних народів, що внаслідку своїх революційних дій спричинить розвал союзної тюрми народів і створення вільного життя на руїнах сталінської тиранії.

11. Поневолені й загрожені народи і їх визвольно-революційна боротьба – це один з найважливіших елементів в сьгоднішній ситуації. Завтра і в майбутньому їх значення буде зростати ще більше, щоб нарешті перерішити світову систему в свою користь.

VI СТАНОВИЩЕ НА УКРАЇНІ

1. Сталінсько-большевицька окупаційна політика на Україні виявляється в слідуючих напрямках:

а) **в політичному поневоленні** українського народу, що в загальному зводиться до ліквідації української самостійної державности та ліквідації

всяких самостійницьких змагань і впровадження українського питання до позову регіональної адміністративної округи Росії;

б) **в культурній асиміляції**, цебто в намаганні найперше денационалізувати українство, а потім зрусифікувати шляхом накиннення українському народові російської мови, культури, патріотизму, традиціоналізму, расизму і месіянства з метою перевиховання народу і створення нової советської ментальности людини-робота: рабства;

в) **в господарській експлуатації**, яка виявляється в кольоніяльному становищі України у відношенні до московської метрополії у грабінництві наземних і підземних багатств та в індивідуальній експлуатації працюючих низів України, через надмірну працю і нужденну зарплату;

г) **в поліційному терорі**, що засобом збірної, а зокрема родинної, офіційної відповідальности, переселеннями в пустині Сибіру і Казахстану, засланнями до північних концтаборів, тюрмами і розстрілами, а далі облавами на людей, шантажем, провокацією і донощицтвом придушує і паралізує намагання народу визволитися з-під ненависного ярма.

2. У відповідь на жорстоку большевицьку окупацію український народ проводить визвольно-революційну боротьбу, яка виявляється:

а) в підпільно-революційній політичній боротьбі зорганізованого національного активу з метою підготовки і проведення протибольшевицької національної революції;

б) в збройно-революційній самооборонній акції українських повстанчих загонів, що силою своєї зброї охороняють населення перед терором енкаведівських опричників та паралізують намагання окупанта реалізувати свою окупаційну політику;

в) в загальному опорі населення у зв'язку з насильним накидуванням большевицьких експлуатаційних та протинародних суспільно-державних плянів та експериментів;

г) в солідарності, співдії, жертвенності, посвяті й героїзмі всіх суспільних верств у боротьбі з кривавим наїзником,

3. За українським народом 26 років боротьби з російсько-большевицьким окупантом. На тому героїчному шляху він поніс велетенські жертви в людях, а зокрема в керівних національно-політичних кадрах. Загинули з рук ворога вожді народу, люди науки, письменники й поети, загинули, або пропали безвісти сотні тисяч найбільш національно свідомих земляків, померли голодовою смертю мільйони селян, робітників і інтелігенції. Великий рахунок втрат жде свого вирівнання.

4. Зокрема завзялися московсько-большевицькі окупанти терором знищити населення західних областей України. Не маючи змоги добратися зі своїми отруйними ідеями до народних мас, вони наслали сюди тисячі своїх агентів, що методом найбільш кривавого терору почали наворачати земляків на свою большевицьку віру. Та населення західних

областей України не зломилася, а чудово доказує свою національну й політичну зрілість. В нерівному змаганні хоч і платить велетенські жертви, все ж переможно прямує до мети.

5. З українських політичних партій, що давніше діяли на українських землях, не залишилися на полі бою жодна: вони або емігрували, або припинили свою діяльність, або включилися в один революційний фронт, що сьогодні сконсолідований веде народ до перемоги.

VII

УКРАЇНА НА МІЖНАРОДНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ

1. Намагання українського народу вийти як суверенний рівнорядний чинник на міжнародньому терені ввесь час паралізували імперіялістичні загарбники, а зокрема большевицька Росія, яка силою зруйнувала українську державну самостійність і зіпхнула Україну на становище кольонії.

Сьогодні на міжнародній конференції в Сан-Франціско односторонньо признано за Україною право участі в міжнародньому житті і тим здемасковано заходи Москви щодо України незалежно від того, що сьогодні большевики для своїх власних імперіялістичних користей (кількість голосів) заризикували українським атутом. Та ми знаємо, що ці розраховання Москви проваляться.

Для нас факт залишається фактом: Україна є на міжнародньому терені незалежно від того, які безпосередні причини діяли при запрошуванні її до Сан-Франціско.

2. Одначе, ми якнайрішучіше виступаємо проти того, щоб український народ був заступлений на міжнародній конференції делегацією, складеною зі сталінсько-большевицьких агентів. Якщо зовнішньо-політичний світ визнає демократичні принципи, то є найбільшим насильством над ними й самим українським народом допускати агентурну большевицьку делегацію, як єдиного представника українського народу.

VIII

У ВІДПОВІДЬ НА БОЛЬШЕВИЦЬКІ ЗВЕРНЕННЯ

1. У боротьбі з визвольно-революційним рухом українського народу московсько-большевицькі окупанти видвигнули і засоби велетенського пропагандивно-агітаційного апарату, роздули слідуючі брехливі закиди на його адресу:

а) несамостійність визвольно-революційної політики в минулому і сьогодні;

б) співпрацю з німцями в періоді німецької окупації і німецьку агентурність сьогодні;

в) протинародність, фашизм, й реакційність.

2. Від гетьмана Мазепи починаючи, почерез XVIII, XIX і XX ст. Москва, біла і червона завжди плямувала визвольну, самостійницьку українську політику плямою агентурности і продажности; раз закидали співпрацю зі шведами, то знову з поляками, турками, англійцями, австріяками, а нарешті з німцями. Ми знаємо, що протягом історії останніх минулих сторіч українська національно-визвольна політика була самостійна, а пляму агентурности треба було б приписати тим українським політичним чинникам, що орієнтувалися на Росію. Це не означає, що не існували в Україні люди, що були агентами чужих держав, але з ними революційний табір, зокрема останніх десятиріч, нічого спільного не мав, а тим більше не має сьогодні. Наша визвольно-революційна політика була й є самостійна, бо ми в основі орієтуємося на власні сили.

3. Вже з перших днів німецької окупації українських земель в 1941 р. опинився в умовах підпільно-конспіративної боротьби з німцями весь революційний український табір і з своєю безкомпромісовою політикою поставив себе в становище ворога німецького імперіялізму. Безпосередня підготовка до збройного зудару з німецьким окупантом спричинила масові арешти і розстріли найвизначніших членів визвольного руху. Це не тільки не захитало непримиримої постави щодо німців, але спричинилося до широкого розгорнення збройної боротьби. Починаючи з 1942 р. до останніх днів німецької окупації 1944 р., УПА зводила нерівні криваві бої з німцями, охороняючи населення від насильного вивозу в Німеччину і від цілковитого грабунку хліба. Ми рішуче проти ставлення нас в один ряд з всякого роду вислужниками німців, що їх, зрештою, не бракує в жоднім сьогоднішнім європейським народі, а тим більше проти закидування нам німецької агентурности.

4. Ми, як рух, зродилися в народі і з народом прямуємо до своєї мети. В наших програмових постановках виразно сказано, що ми боремося за народню владу, в якій на першому місці будуть поставлені інтереси народу. В соціалній перебудові ми прямуватимемо до побудови безкласового суспільства, чим ми стали на найбільш прогресивний шлях. Ми називаємо себе революціонерами-самостійниками, бо в зударі з большевицькою інтернаціональною доктриною і тактикою ми мусимо яскраво відмежувати свої ідеї і форми від загального сталінського реакційного світу. Для нас однаково ворожий фашизм, так і большевизм, і не дивно, що гітлерівці назвали нас спільниками Сталіна, а большевики – союзниками Гітлера.

5. Заманювати українських революціонерів і повстанців до енкаведівських станиць шляхом обіцянок і прощення “провини” є глибокою наївністю большевицьких партійних диктаторів. Коли хто відважився на боротьбу зі сталінським режимом, то не на те, щоб потім просити ласки у

своїх найлютіших ворогів. Та, зрештою, досвід показує, що всі ті, що коли-небудь повірили Москві і добровільно здавали зброю, швидше чи пізніше загинули фізичною чи моральною смертю.

ІХ. ЩО ДАЛІ?

1. Ми свідомі того, що наша визвольна боротьба входить в свій найважчий період. На великому священному шляху визвольної боротьби поневоленого народу бувають дні тріумфу і занепаду, і не нам узялежнювати наші дії від майбутньої розв'язки. Ми, як діюче народне покоління, сповняємо свій почесний обов'язок, незалежно від того, чи нам дадуть за це терновий чи лавровий вінок. Ми віримо в силу і воскресіння України – і знаємо, що своїми діями наближаємо день національного і соціального визволення. Коли б ми і впали, то на нашій крові і ділах зродяться чергові борці, що почате діло попроведать далі, так як і ми продовжуємо труд і працю наших батьків. А в тім, ми знаємо і віримо, що день нашої перемоги вже не далекий.

2. Хоч війна в Європі закінчилася, ми, виходячи з вищенаведеної аналізи з внутрішнього і міжнароднього становища, стверджуємо, що події розвиваються в напрямі успішного завершення визвольної боротьби українського народу. Заіснували лише відмінні умови воєнної передишки, в якій:

а) нам треба, й ми мусимо вести далі збройну революційну боротьбу в обороні народу перед фізичним та моральним знищенням;

б) нам треба бути готовими на найгірше, щоб все-таки берегти других і себе перед знищенням;

в) нам треба берегти й розбудовувати максимум революційних сил до часу вирішального чергового моменту;

г) нам треба ввійти в новий, мирний, післявоєнний стиль революційної роботи і почати діяти на довшу мету;

д) нам треба бути там, де нарастають вогнища революційної боротьби і їх поширювати;

е) нам треба вирощувати нові революційні кадри, нових людей, що дивилися б з вірою в майбутнє;

є) нам треба з масових форм підпільної роботи переключитися на вужчі, індивідуальні форми конспірації з кількості на якість, з екстенсивної на інтенсивну роботу вглиб, а не вшир;

ж) нам треба вмілої конспірації, прецизности в підпільній роботі, підпільно-революційного мистецтва, бо тоді напевно успішно пройдемо важкий період боротьби;

з) нам треба ліквідувати другорядні фронти і дрібні непорозуміння з іншими співзвучними силами в ім'я спільної затяжної боротьби із спільним ворогом.

3. За нами період неповторних визвольно-революційних змагань. Ми горді за цей могутній геройський зрив, за цю відчайдушну мужню поставу в боротьбі з гітлерівською і сталінською тиранією. Весь народ радіє відродженням нашої збройної революційної сили, нашої Повстанчої Армії, що зродилася і діє в таких дуже тяжких умовах. Ми, нарешті, горді за безмежну всенародню жертвенність для Справи, за дружню солідарність всіх верств і земель України, за щирю консолідацію визвольно-самостійницьких сил, за велике посунення вперед Української Національної Революції.

4. На крові тих, що впали на полі бою в обороні рідних хат, сімей і населення, в наступі на гестапівські і енкаведівські гнізда і загони, в індивідуальному двобою в час конспіративної підпільної роботи на крові тих, що замучені по тюрмах і таборах, виростала безсмертна легенда воюючої поневоленої нації, що вогнемим смолоскипом горить у серцях і душах народу і освічує шлях у майбутнє. Україна живе й бореться та силою здобуває перемогу. Хай же вічна буде слава впавшим героям, що склали своє життя на жертівнику нації!

5. Ми боліємо жертвами, що їх несе зі собою революційна боротьба, але рівночасно знаємо, що і без тієї боротьби нас, українців, вигинуло б вдвоє, а то й більше. В тридцятих роках нашого сторіччя за пляном кремлівських можновладців вигинуло на Україні голодною смертю мільйони наших земляків, подібно тому, як останньо в рядах Червоної армії. Чи ж не краще, щоб ці мільйони були дорогою ціною окупили свою смерть у боротьбі з большевицьким окупантом?

6. Ми, Провід Організації Українських Націоналістів, далі залишаємося з народом на полі бою нашої визвольної війни, на наших окупованих землях. Рам'я в рам'я з революціонерами й повстанцями ми підемо в першій лінії до дальшої боротьби за волю. Ми знаємо і віримо, що недалекий вже час остаточного визволення українського народу і створення самостійної держави, і цю віру передаємо народові. Ми хочемо разом з народом дійти до остаточної Великої Мети. Ми далі несемо й нестимемо наш великий прапор, що на ньому написані слова: "СМЕРТЬ БОЛЬШЕВИЦЬКИМ ОКУПАНТАМ"! "ХАЙ ЖИВЕ ФРОНТ ПОНЕВОЛЕНИХ НАРОДІВ"! "ВІЧНА СЛАВА ВПАВШИМ ГЕРОЯМ"! "ХАЙ ЖИВЕ УКРАЇНСЬКА САМОСТІЙНА СОБОРНА ДЕРЖАВА"!

В травні 1945 р.

Провід Організації Українських Націоналістів

ОУН в світлі постанов Великих Зборів, конференцій та інших документів з боротьби 1929–1955 рр. [Закордонні частини Організації Українських Націоналістів.] – 1955. – С. 121-142.

№ 89

**СПЕЦДОНЕСЕННЯ НАРКОМА ВНУТРІШНІХ СПРАВ СРСР
Л. БЕРІЇ ДКО, Й. СТАЛІНУ ПРО РІШЕННЯ ОСОБЛИВОЇ НАРАДИ
НКВС СРСР ЩОДО ВИРОКІВ 609 УЧАСНИКАМ ОУН І УПА
ТА 648 ЧЛЕНАМ ЇХ СІМЕЙ***

*Зовсім таємно
6 червня 1945 р.*

№ 640/б

*Особая папка
Совершенно секретно
6 июня 1945 р.*

Государственный Комитет Оборона
товарищу Сталину И.В.

Докладываю, что Особым совещанием при НКВД СССР 4 июня 1945 года рассмотрено следственных дел на 609 человек, из них осуждено к расстрелу 5 человек и к разным срокам наказания 604 человека.

Кроме того, рассмотрен и утвержден протокол на 648 человек из членов семей активных участников – украинских националистов и Украинской повстанческой армии.

Все они осуждены к ссылке в отдаленные районы СССР.

Народный комиссар внутренних дел Союза ССР

Л. Берия

Верно: [підпис]**

Отпечатано 2 экз.

1 экз. – адресату

2 экз. – в Сек[ретариат] НКВД СССР

печатала *Горонкова*

исполнитель тов. *Иванов*

ДАРФ. – Ф. 9401. – Оп. 2. – Спр. 96. – Арк. 214.

Засвідчена копія. Машинопис.

* Див. док. № 3, 37, 48, 71, 72, 81, 84, 87, 125, 126.

** Підпис нерозбірливий.

№ 90

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА СЕКРЕТАРЯ ЛЬВІВСЬКОГО ОБКОМУ
КП(б)У І. ГРУШЕЦЬКОГО СЕКРЕТАРЕВІ ЦК КП(б)У
М. ХРУЩОВУ ПРО РЕЗУЛЬТАТИ БОРОТЬБИ З ПОЛЬСЬКОЮ
НАЦІОНАЛІСТИЧНОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ “АРМІЯ КРАЙОВА”***

*Цілком таємно
15 червня 1945 р.*

*Совершенно секретно
15 июня 1945 г.
Киев, ЦК КП(б)У
тов. ХРУЩЕВУ Н.С.*

О результатах борьбы с АК

За последнее время органами НКГБ во Львове и области выявлено и изъято 18 радиостанций, которыми пользовались руководители АК и осуществляли связи с лондонским эмиграционным польским правительством.

Последний радиопередатчик был выявлен при помощи пеленгатора в райцентре Винники. Арестованная органами НКГБ при работе на радиопередатчике связная назвала руководителя АК по кличке “Виктор”, который, по ее показанию, осуществлял руководство всей работой радиостанций во Львове. По указанию “Виктора” осуществлялись радиопередачи, он же устанавливал местонахождения отдельных радиостанций.

Кроме того, выявлено 16 конспиративных квартир, в которых были установлены радиостанции и организованы явочные пункты Львовского обшара АК. Вся работа радиостанций проводилась по заданию руководства АК преследовала цель получения инструктивных указаний лондонского эмигрантского польского правительства, а также для передачи шпионских сведений в Лондон.

Аппаратура радиостанций выпуска 1941–1944 года, происхождения английского. Коды, инструкции и другая документация предназначены для глубокой конспирации. Шифровальные радиограммы носят характер шпионских сообщений, которые направлялись в Лондон.

Как выяснено из материалов, руководство АК в целях большей конспирации действующих радиостанций систематически меняло места дислокации, подбирались новые квартиры, причем каждый раз в зна-

* Див. док. № 11, 65, 91, 92, 115, 118, 127, 130, 134, 147, 152.

чительной отдаленности от первоначального пункта работы. Всеми этими мероприятиями как дублер ведал один человек, работавший инженером Горэлектросети по кличке “Виктор”, который сейчас арестован.

Органами НКГБ ведется работа по выявлению и розыску участников АК и содержателей конспиративных квартир. А главным образом, по розыску второго дублера – руководителя связью АК во Львове с Лондоном.

Секретарь Львовского обкома КП(б)У

Грушецкий

15.VI.[19]45

№ 1452/02

ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 1730. – Арк. 36-36 зв.

Оригінал. Машинопис.

№ 91
СУПРОВІДНИЙ ЛИСТ Л. БЕРІЇ ВИЩОМУ КЕРІВНИЦТВУ СРСР
ДО ДОКУМЕНТА № 92 „ПОВІДОМЛЕННЯ МІНІСТЕРСТВА
ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ ПОЛЬЩІ НА ІМ'Я Л. БЕРІЇ
ПРО ЛІКВІДАЦІЮ ФОРМУВАННЯ АРМІЇ КРАЙОВОЇ,
ЯКЕ ВЧИНИЛО ПОГРОМ УКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ
с. ВЕЖХОВИНА БІЛЯ м. ХОЛМ”*

Зовсім таємно
16 червня 1945 р.

№ 692/б

Совершенно секретно
16 июня 1945 г.
16 июня [19]45 г.

ГОКО – товарищу Сталину
СНК СССР – товарищу Молотову
ЦК ВКП(б) – товарищу Маленкову
НКО СССР – товарищу Булганину

Направляю Вам копию заслуживающего внимания сообщения тов. Селиванского о ликвидации банды АК, учинившей погром над украинским населением деревни Вежховина (13 километров юго-западнее города Холм).

Народный комиссар внутренних дел
Союза ССР *Л. Берия*
Отп. 5 экз.
1-4 – адр.
5 – в д. Секретариата НКВД

ДАРФ. – Ф. 9401. – Оп. 2. – Спр. 96. – Арк. 322.

* Див. док. № 11, 65, 90, 92, 115, 118, 127, 130, 134, 147, 152.

№ 92

**ПОВІДОМЛЕННЯ МІНІСТЕРСТВА ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ
ПОЛЬЩІ НА ІМ'Я Л. БЕРІЇ ПРО ЛІКВІДАЦІЮ ФОРМУВАННЯ
АРМІЇ КРАЙОВОЇ, ЯКЕ ВЧИНИЛО ПОГРОМ УКРАЇНСЬКОГО
НАСЕЛЕННЯ с. ВЕЖХОВИНА БІЛЯ м. ХОЛМ***

*Копія
Совершенно секретно
16 июня 1945 р.*

Из Варшавы

Москва, НКВД СССР – товарищу Берия

6 июня с.г. банда АК подпоручика Цыбульского, известного по псевдониму “Сокол”, учинила погром над украинским населением деревни Вежховина (13 километров юго-западнее города Холм).

Банда “Сокол” численностью более 200 человек в форме Войска польского, вооруженная станковыми и ручными пулеметами, автоматами, винтовками, подошла к селу на 45 подводах и часть в пешем строю.

Украинские жители, приняв банду за польские части, возвращающиеся с фронта, встретили ее почестями и цветами.

Пройдя через село и сосредоточив обоз в ближайшем лесу, бандиты возвратились и начали поголовное истребление украинцев.

Бандиты убили 202 человека, в том числе грудных детей, подростков, мужчин и женщин всех возрастов.

Мирные [жители] были убиты огнестрельным оружием, мотыгами, лопатами, топорами, ножами, женщинам рубили головы, мужчин пытали раскаленными железными прутьями.

Забрав часть имущества из квартир убитых и 65 голов скота, банда направилась к селу Селеп Холмского уезда.

Против банды “Сокол” из города Холм была направлена на двух автомашинах и бронетранспортере оперативная группа, возглавляемая Холмским отделом общественной безопасности в составе 80 человек сотрудников отдела общественной безопасности, милиции и курсантов школы подхорунжих Войска польского.

Оперативная группа вступила в бой с бандой и, увидев численное превосходство бандитов, беспорядочно бежала, бросив машины и бронетранспортер с вооружением; 30 человек добровольно сдались в плен и вступили в банду.

* Див. док. № 11, 65, 90, 91, 115, 118, 127, 130, 134, 147, 152.

Силами второго батальона 98 пограничного полка войск НКВД было организовано преследование бандитов. В результате операции с 7 по 11 июня банда “Сокол” была окружена в селе Гута и после продолжительного боя полностью разгромлена.

В бою убито 170 бандитов и взято в плен 7 человек. В числе убитых – руководитель банды “Сокол” и его заместитель “Стрый”.

У бандитов захвачено: крупнокалиберных пулеметов – 5, станковых пулеметов – 1, ручных пулеметов – 4, автоматов – 32, винтовок – 62, пистолетов – 8, гранат – 35, лошадей – 93, повозок – 44, штабные документы и вещевое имущество, сожжен склад боеприпасов. Кроме того, взяты захваченные бандитами бронетранспортер и две автомашины.

Во время боя в селе сожжено 164 дома, из которых вели огонь бандиты. В этих домах, по неточным данным, сгорело до 30 раненных бандитов.

Наши потери: убито 5 человек, ранен 1.

Один из бандитов – Остапюк Эдвард, лично участвовавший в погроме в селе Вежховина, показал: “Когда мы все собрались, “Сокол” сказал, что советы хотят разбить все отряды “АК”, и чтобы не допустить этого, имею задачу вести борьбу с советами. 5 июня “Сокол” дал приказ перебить всех украинцев в районе Холма, Красностава и Грубешова, после чего совершить налет на город Грубешов, где разгромить кавалерийскую часть польскую и гарнизон НКВД, что и начали делать. В 12 часов 6 июня вся банда “Сокол” на 45 подводах заехала в украинское село Вежховина и начала проверять документы местных жителей. Украинцев, независимо от возраста и пола, мы на месте расстреливали и грабили их дома”.

О вышеизложенном мною информирован Берут, который дал указания судить в показательном порядке захваченных участников бандитского погрома.

Этот факт будет освещен в печати с опубликованием фотоснимков убитых аковцами детей и мирных граждан.

Селивановский

ДАРФ. – Ф. 9401. – Оп. 2. – Спр. 96. – Арк. 323-325.

Засвідчена копія. Машинопис.

№ 93

**ОПЕРАТИВНА ІНФОРМАЦІЯ НАРКОМА ВНУТРІШНІХ СПРАВ
УРСР В. РЯСНОГО НАРКОМУ ВНУТРІШНІХ СПРАВ СРСР
Л. БЕРІЇ ПРО БОРТЬБУ З ФОРМУВАННЯМИ УПА
НА ТЕРИТОРІЇ КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

*Зовсім таємно
Не раніше 16 червня 1945 р.*

*Копія
Особая папка
Совершенно секретно
Не ранее 16 июня 1945 р.*

Из Киева

Москва, НКВД СССР – товарищу Берия Л.П.

6 июня с.г. ночью в селе Деражня Полонского района Каменец-Подольской области появилась банда УПА неустановленной численности, участники которой обстреляли следовавших на подводе председателя Деражнянского сельсовета Верклер и председателя того же села Коцуля, в результате Коцуля был убит, Верклеру удалось скрыться.

Командированной на место оперативно-войсковой группой УНКВД Каменец-Подольской области с участием сотрудников Полонского, Грицивского и Островского РО НКВД, указанная банда 9 июня была обнаружена в селе Ивки Старосинявского района.

В завязавшемся бою 4 бандита были убиты, два ранены и захвачены в плен. Из числа раненных и захваченных один бандит вскоре умер, второй показал, что входил в бандкурень “Докса”, который одновременно с куренем “Галайды” вышел с территории Волынской области, имея задание проникнуть в восточные области УССР. Оба куреня, насчитывавшие по 70 человек каждый, в Шепетовских лесах разбились на мелкие группы и продолжали следовать разрозненно, намереваясь соединиться в районе Хмельник Винницкой области.

Банда была обнаружена в лесу, севернее села Волосовцы Меджибожского района. Оперативная группа вступила с бандой в бой и вела его до наступления темноты. Утром 15 июня опергруппа, совместно с прибывшей из города Проскурова танковой ротой в составе 100 человек курсантов танковой школы, возобновила поиски банды, с этой целью организовала сплошную проческу леса, однако банды не обнаружила, найдя на поле вчерашнего боя трех убитых бандитов.

16 июня войсковая группа настигла банду в деревне Трубово Меджибожского района и навязала ей бой, в результате было убито

23 бандита, 7 бандитов ранены и захвачены. Из числа раненных опознан главарь бандкуреня – “Галайда”, назвавшийся Касмачуком, 1917 года рождения, уроженцем Ровенской области.

Будучи смертельно ранен, Касмачук перед смертью показал, что в его банде находился главный сотрудник СБ по кличке “Сокол”, который объединил банды “Докса”, “Галайды” и “Володьки”, сформированные на границе Ровенской и Волынской областей, насчитывавшие по 30-35 человек каждая. Он же показал, что каждая бандгруппа имела на вооружении по 4-5 ручных пулеметов, по 5-6 автоматов и винтовки. По приметам, указанным Касмачуком, “Сокол” раздавлен танком, принимавшем участие в операции. Таким образом бандгруппа “Галайды” полностью уничтожена, бандгруппы “Докса” и “Володьки” разгромлены.

При операциях и ликвидации банд взяты трофеи: ручных пулеметов – 6, автоматов – 8, винтовок – 13, пистолетов разных – 9, боепатронов – более 1500 шт. Кроме того, в большом количестве изъяты топографические карты восточных областей Украины, националистическая литература и другие документы.

Наши потери: убито 2 и ранено 5 человек.

Приняты меры к ликвидации остатков бандгруппы “Докса” и “Володьки”.

НКВД УРСР – *Рясной*

Верно: *Акопов* [підпис]

Разослано:

т. Сталину,

т. Молотову,

т. Маленкову.

“24” июня 1945 г.

№ 739/б

Основание: инд. 83 № 8/312 от 12.VI.1945 г.

ДАРФ. – Ф. 9401. – Оп. 2. – Спр. 97. – Арк. 59-60.

Засвідчена копія. Машинопис.

№ 94

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА НАРКОМА ВНУТРІШНІХ СПРАВ СРСР
Л. БЕРІЇ Й. СТАЛІНУ, В. МОЛОТОВУ, Г. МАЛЕНКОВУ
ПРО ХІД БОРОТЬБИ З ФОРМУВАННЯМИ УКРАЇНСЬКИХ
НАЦІОНАЛІСТІВ З 1 ТРАВНЯ ПО 15 ЧЕРВНЯ 1945 р.**

*Зовсім таємно
21 червня 1945 р.*

№ 722/б

*Копія
Особая папка
Совершенно секретно
21 июня 1945 г.*

Товарищу Сталину И.В.
Товарищу Молотову В.М.
Товарищу Маленкову Г.М.

НКВД Украинской ССР сообщает следующие данные о ходе борьбы с оуновскими бандитами в западных областях Украины.

С 1 мая по 15 июня с.г. проведено 1856 чекистско-войсковых операций, в результате которых убито 3932 и захвачено живыми 4230 бандитов.

Кроме того, при проведении операций арестовано 1149 бандпособников; задержано 420 дезертиров и 2959 уклонившихся от службы в Красной армии. Явилось с повинной 2125 бандитов и 570 уклонявшихся от мобилизации и дезертиров.

Наши потери: убито 96, ранено 95, пропало без вести 4 человека.

Всего за время проведения операций по ликвидации банд УПА с февраля 1944 года по 15 июня 1945 года убито 91818 и захвачено живыми 95565 бандитов. Явилось с повинной 71284 бандита и уклонявшихся от службы в Красной армии.

Взяты трофеи: самолетов “У-2” – 1, пушек – 47, бронемашин – 1, бронетранспортеров – 1, минометов – 451, гранатометов – 46, огнеметов – 20, ПТР – 281, пулеметов – 5133, автоматов – 8872, винтовок – 34757, револьверов и пистолетов – 5176, снарядов и мин около 69000, гранат – свыше 59200, патронов – 6381500, взрывчатых веществ – 2000 килограммов, радиостанций – 202, радиоприемников – 232, типографий – 27. Захвачены и уничтожены 1165 складов с вооружением, боеприпасами, обмундированием и продовольствием.

Наши потери: убито – 2067, ранено – 2525, пропало без вести – 331 человек.

Из проведенных за последнее время операций заслуживают внимания следующие:

С 22 по 26 мая с.г. в Корецком районе Ровенской области проведена чекистско-войсковая операция по ликвидации банд УПА. В результате операции убито 10 и захвачено живыми 10 бандитов. Задержано 10 уклонившихся от призыва в Красную армию. Обнаружена типография восточной группы УПА. Изъято 100 кг типографского шрифта, клише и листовки.

25 мая в Людвипольском районе той же области в результате операции ликвидирована боевка СБ. Убито 6 и захвачено живыми 5 бандитов. Среди убитых опознаны – комендант СБ Ровенского областного провода ОУН “Иван” и районный комендант СБ “Черноморец”.

У бандитов изъято: ручной пулемет, 2 автомата, 4 винтовки, 4 пистолета, гранаты и патроны.

С 3 по 4 июня в Дрогобычской области в результате чекистско-войсковой операции, проведенной в районе села Дзевентники, убито 16 и захвачено живыми 32 бандита. Среди убитых опознан военный референт краевого провода ОУН “Кремень”, он же “Карпович”.

Захвачены живыми: член центрального провода ОУН Марко, представитель краевого военного штаба Дужий – редактор боевого устава пехоты УПА, Мартин – хозяйственный референт краевого провода ОУН.

У бандитов изъято: 11 автоматов, 7 винтовок, 10 пистолетов и боеприпасы.

С 7 по 10 июня в Печенежском районе Станиславской области была проведена операция по ликвидации банды “Спартак”. В ходе операции убито 25 бандитов.

9 и 10 июня в Копычинском районе Тернопольской области была проведена операция по ликвидации банд УПА. В результате операции убито 12 и захвачено живыми 27 бандитов. Обнаружено и уничтожено 27 укрытий, в которых скрывались бандиты.

Захвачены трофеи: ручной пулемет, 4 автомата, 10 винтовок, гранаты и патроны.

12 июня в Войниловском районе Станиславской области была проведена операция по ликвидации банды “Моряка”. В результате операции убито 7 и захвачено живыми 4 бандита.

У бандитов изъято: 2 ручных пулемета, 2 автомата, 7 винтовок, гранаты и патроны.

13 июня в Седлищенском районе Волынской области в результате операции по ликвидации банды “Кубика” убито 13 и захвачено живыми 8 бандитов. У бандитов изъято: 2 станковых пулемета, 3 автомата и 3 винтовки.

За отчетный период имели место следующие наиболее серьезные бандпроявления:

30 мая в Ракитновском районе Ровенской области бандиты убили участкового уполномоченного райотделения НКВД Осипова и семерых бойцов истребительного батальона.

В ночь на 9 июня в Ново-Ярычевском районе Львовской области бандиты обстреляли из минометов и пулеметов дом, в котором находился пункт связи воинской части, ранили одного бойца и разрушили линию связи.

10 июня в селе Залуковка Станиславской области бандиты убили работника райпотребсоюза Лесак, заведующего сельпо Бутько и двух местных жителей.

11 июня в Колковском районе Волынской области бандой “Голуба” убиты секретарь сельсовета села Рудинка, его жена и дочь.

13 июня в Вашковском районе Черновицкой области бандиты увели в лес и убили жителя села Станивцы – Поланюка.

Народный комиссар внутренних дел Союза ССР – *Л. Берия*

Основание: оперсводка НКВД УССР № 89 от 14.VI.1945 г. № 8/256; оперсводка НКВД УССР № 91 от 15.VI.1945 г.; № 8/56269-287 (док. находится в 1-м отделе ГУББ НКВД СССР).

*ДАРФ. – Ф. 9401. – Оп. 2. – Спр. 97. – Арк. 13-16.
Засвідчена копія. Машинопис.*

№ 95

**ІНФОРМАЦІЯ КОМІСАРА ДЕРЖБЕЗПЕКИ 3-го РАНГУ
ЛЕОНТЬЄВА НАРКОМУ ВНУТРІШНІХ СПРАВ СРСР Л. БЕРІЇ
ПРО РЕЗУЛЬТАТИ ЧЕКІСТСЬКО-ВОЄННОЇ ОПЕРАЦІЇ
ЗІ ЗНИЩЕННЯ ТРЬОХ ФОРМУВАНЬ УПА 22 ЧЕРВНЯ 1945 РОКУ
НА КОРДОНІ БРЕСТСЬКОЇ Й ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ**

*Зовсім таємно
Не раніше 22 червня 1945 р.*

*Копия
Особая папка
Совершенно секретно
Не ранее 22 июня 1945 г.*

Народному комиссару внутренних дел СССР
товарищу Берия Л.П.

СООБЩЕНИЕ

22 июня с.г. оперативно-войсковыми группами НКВД Белорусской ССР и Украинской ССР на границе Брестской и Волынской областей проведена операция по ликвидации трех банд УПА общей численностью до 100 человек, возглавляемых бандитом “Тигр”.

В результате операции убито 46 и задержано 28 бандитов. Среди убитых главарь объединенной банды “Тигр”, его адъютант “Просторный”, заместитель сотенного УПА “Тувина” и фельдшер банды Бобриц. В числе задержанных сотенный УПА “Хмара”.

У бандитов изъято: два ручных пулемета, восемь автоматов, двадцать три винтовки, два револьвера и сорок пять килограммов взрывчатых веществ.

Организовано преследование остатков банды.

Комиссар госбезопасности 3 ранга

Леонтьев

Верно: *Гумилев* [підпис]

Разослать:

т. Сталину,

т. Молотову,

т. Маленкову.

“2” июля 1945 г.

№ 775/б

Основание: инд. 35 № 35/с/870 от 28.VI.1945 г.

ДАРФ. – Ф. 9401. – Оп. 2. – Спр. 97. – Арк. 12.

Засвідчена копія. Машинопис.

№ 96

**АНОНІМНИЙ ЛИСТ-ВІДПОВІДЬ ПОВСТАНЦІВ, НАПИСАНИЙ
У СТИЛІ ПОСЛАННЯ ЗАПОРОЖЦІВ ТУРЕЦЬКОМУ СУЛТАНУ
НА ЛИСТ БЕЗ НАЗВИ ВІД 21 ЛЮТОГО 1945 р.**

26 червня 1945 р.

Слухай, ти, лижисрако кремлівського диявола, листа твого я одержав, зі змістом його запізнавшись, який так мені добре відомий, і на ваші давно відспівані пісні я тоже сім разів всрався. Ти, йолупе російський, думаєш мене на вудку злапати, щоб опісля в своїх закривавлених льохах з мене жили мотати – не діждеш ти, чортів сину, козацького брата живцем піймати і своєю поганою азійською мордою мені промовляти.

Я – син степу, я – син волі, нььки України, я народу не зраджу, хоч би й загинув. Ти про волю тут співаєш і щасливе нам життя. Ви ж бандити – кровопійці всенароднього людства. Ви юди України із Хрущовим на чолі. Ви продали Україну дияволу із Кремля. То ж ви народ ограбили і погнали на фронти, щоб здобути імперію для кровавої Москви. Щоби Сталін і партія могли добре заживать, а наш народ ограблений в штрафні роти засилать.

Слухай же ти, мордо азійська, я закінчую вірша:

Поцілуйте нас всіх в сраку
І не шліть більше листа.
За зміст листа вибачайте,
Може, вам воно не в лад,
А за вашу дурну щирість
Хухніть мені сто раз в зад.

Дня 63.XXXVII.1005 р.

*Державний архів Тернопільської області. – Ф. II-1. – Оп. 1. – Спр. 290. –
Арк. 25. Копія. Рукопис.*

№ 97

**ПЛАН ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО ОБЛАСНОГО УПРАВЛІННЯ НКВС
ЗІ ЗНИЩЕННЯ ПІДПІЛЛЯ ОУН Й ФОРМУВАНЬ УПА
НА ТЕРИТОРІЇ ОБЛАСТІ У ЛИПНІ–СЕРПНІ 1945 р.***

*Цілком таємно
Не пізніше 1 липня 1945 р.*

*Сов[ершенно] секретно
Не позднее 1 июля 1945 г.*

ПЛАН

агентурно-оперативних заходів по ліквідації банд УПА
і ОУНовського підпілля на території Тернопільської області
з 1.7. по 1.8.1945 года

№№ п/п	Содержание работ	Срок исполнения	Исполнитель
	I. Чекистско-войсковые операции: <u>Межрайонные общевойсковые операции:</u>		
а)	Районы: Струсовский, Микулинский, Будановский, “вычесываються” села, расположенные по обеим сторонам реки Стрипа с окружающими их лесными массивами. В операции участвуют два батальона с задачей разгрома бандкущей, местных боевок и ОУНовского подполья.	2-6.VII.1945 г.	Командир 21 бригады и опергруппа УНКВД.
б)	Районы: Вишневецкий, Дедекальский, Шумский, “вычесываються” 24 села и 3 лесных массива – места вероятного местонахождения крупной банды “Терасима”, местных бандбоек и боевок СБ. В операции участвуют 3 батальона.	12-15.VII.1945 г.	Командир 20-й бригады и опергруппа УНКВД.
в)	Районы: Гусятинский, Пробижнянский, Копычинский и Белобожницкий, “вычесываються” 18 сел и 4 лесных массива с задачей разгрома бандкущей	15-20.VII.1945 г.	Командир 21-й бригады и опергруппа УНКВД.

* Див. док. № 29, 58, 106, 110, 112, 122, 132.

№№ п/п	Содержание работ	Срок исполнения	Исполнитель
г)	и местных боевок и ОУНовского подполья. В операции участвуют 3 батальона. Районы: Будановский, Копычинский и Белобожницкий, “вычесываются” 34 села и 3 лесных массива с задачей разгрома бандкущей, местных боевок и ОУНовского подполья. В операции участвуют 3 батальона.	25-29.VII.1945 г.	–”–
д)	Районы: Вишневецкий, Лановецкий, Дедеркальский и Заложцевский, “вычесываются” 25 сел и 2 лесных массива – места вероятного местонахождения крупной банды “Карого”, местных боевок и боевок СБ. В операции участвуют три батальона. <u>Районные батальонные операции:</u> “Вычесываются” села и лесные массивы с задачей: разгрома бандкущей, местных бандбоек и ОУНовского подполья:	25-28.VII.1945 г.	Командир 20-й бригады и опергруппа УНКВД.
1.	Збаражский район, охватывается 9 сел.	8-12.VII.1945 г.	Командир 226-й ОСБ, опергруппа РО НКВД.
2.	Белобожницкий район, охватывается 4 села и 2 лесных массива.	–”–	Командир 227-й ОСБ, опергруппа РО НКВД.
3.	Микулинский район, охватывается 17 населенных пунктов и прилегающие к ним лесные массивы.	–”–	Командир 228-й ОСБ, опергруппа РО НКВД.
4.	Бережанский район, охватывается 14 населенных пунктов и прилегающие к ним лесные массивы.	–”–	Командир 229-й ОСБ, опергруппа РО НКВД.
5.	Чертковский район, охватывается 6 населенных пунктов и Галилейский лес.	–”–	Командир 230-й ОСБ, опергруппа РО НКВД.

№№ п/п	Содержание работ	Срок исполнения	Исполнитель
6.	Тлустянский район, охватывается 7 населенных пунктов.	–”–	Командир 1-го батальона 281 ОСП и опергруппа РО НКВД.
7.	Залещицкий район, охватывается 5 населенных пунктов.	–”–	2-й батальон 228 ОСБ и опергруппа РО НКВД.
8.	Коропецкий район, охватывается весь район.	–”–	Командир 189-й ОСБ и опергруппа РО НКВД.
9.	Новосельский район, охватывается 8 населенных пунктов.	14-20.VII.1945 г.	Командир 226-й ОСБ и опергруппа РО НКВД.
10.	Козовский район, охватывается 10 населенных пунктов.	–”–	Командир 229-й ОСБ, опергруппа РО НКВД.
11.	Тлустянский район, охватывается 4 населенных пункта.	–”–	Командир 2-го батальона 281 ОСБ и опергруппа РО НКВД.
12.	Залещицкий район, охватывается 8 населенных пунктов.	–”–	Командир 1-го батальона 281 ОСБ и опергруппа РО НКВД.
13.	Бережанский район, охватывается 10 населенных пунктов и прилегающие лесные массивы.	25-29.VII.1945 г.	Командир 229 ОСБ и опергруппа РО НКВД.
14.	Новосельский район, охватывается 7 населенных пунктов.	–”–	Командир 226 ОСБ, опергруппа РО НКВД.
15.	Тлустянский район, охватывается 5 населенных пунктов.	–”–	Командир 2-го батальона 281 ОСБ и опергруппа РО НКВД.

№№ п/п	Содержание работ	Срок исполнения	Исполнитель
16.	Залещицкий район, охватывается 7 населенных пунктов. <u>Ротные операции:</u> Будут проводиться в радиусе населенных пунктов ротных гарнизонов и охватят районы: Подгаецкий, Монастырский, Коропечский, Золотопотоцкий, Бучачский, Почаевский, Заложцевский, Шумский, Дедеркальский, Лановецкий и Вишневецкий с задачей разгрома местных боевок и ОУНовского подполья. <u>Частные операции:</u> Будут проводиться ежедневно силами опергрупп и бойцов истребительных батальонов в каждом районе не менее на район в сутки с задачей ликвидации мелких бандгрупп, бандитов-нелегалов и ОУНовского подполья. <u>II. Разгром ОУНовского подполья:</u> а) Агентурным путем и поисками спецгрупп вскрыть новые места передислокации и подвергнуть дальнейшему разгрому проводы ОУН: областной, окружные, надрайонный и районные. б) Определить районы вероятного нахождения представителей областного провода ОУН: Козовский, Бережанский, Подгаецкий и Зборовский. в) Бережанского окружного провода ОУН – Подгаецкий и Козовской. г) Тернопольского окружного провода ОУН – Копычинский, В-Глыбочецкий, В-Борковский.	–”– 1-30.VII.1945 г. –”– –”– –”– –”– –”–	Командир 1-го батальона 281 ОСБ и опергруппа РО НКВД. Командиры рот и опергруппы РО НКВД. Нач. РО НКВД. ОББ УНКВД и РО НКВД. –”– –”– –”–

№№ п/п	Содержание работ	Срок исполнения	Исполнитель
д)	Кременецкого надрайонного провода ОУН: в Шумском и Дедеркальского районах; Скалатского – в Подволочиском и Новосельском районах; Зборовского – в этом же районе; Тереховлянского – в Копычинском и Гусятинском районах; Тернопольского – в В-Борковском и Микулинском районах; Борщевского – в Скала-Подольском и Залещицком районах; Бережанского – в этом же районе и Бучачского – в Бучачском и Коропечском районах.	–”–	–”–
е)	Районный и подрайонные провода ОУН, а также станичные низовые организации ОУН в каждом районе и селе.	1-30 июня 1945 г.	ОББ УНКВД и РО НКВД
ж)	Для осуществления этих мероприятий использовать данные следствия, активизировать работу имеющейся агентуры и приобрести новые вербовки. Выделить в первую очередь для ликвидации следующие разработки: “Трезуб” – по областному проводу ОУН, “Подилля” по Бережанскому окружному проводу, “Самостийники” по Тернопольскому окр. проводу ОУН, и разработки “Свои”, “Убийцы”, “Желтоблакитники”, “Подлесные волынцы”, “Друзья”, “Чернота”, “Лесники” по надрайонным проводам ОУН.	–”–	–”–
<u>III. Агентурная работа</u>			
а)	В течение июля месяца произвести обследование и оказать практическую помощь в улучшении агентурной работы в следующих районах: Залещинском, Подгаецком, Козовском, В-Борковском, Подволочийском, Новосельском, В-Дедеркальском,	–”–	–”–

№№ п/п	Содержание работ	Срок исполнения	Исполнитель
	Гримайловском, Гусятинском, Белобожницком, Заложцевском и Струсовском РО НКВД.		
б)	Вести 10-дневную отчетность нач. РО НКВД о результатах работы с агентурой оперсостава за каждые 10 дней.	—”—	—”—
в)	Выделить лучшую часть агентуры в РО НКВД и ее работу взять под контроль УНКВД, периодически осуществляя контрольные явки с последней.	—”—	—”—
г)	Обязать начальников РО НКВД имеющуюся агентурно-осведомительную сеть обеспечить нормальной связью по разработанным графикам, усилить воспитание агентуры, обеспечить ее конспирацию путем: организации конспиративных квартир, тайников, спаренной связи через родственников, приобретение резидентов и связных.	—”—	Нач. РО НКВД.
д)	Практиковать посылку в рейды – другие села и районы – проверенное осведомление и агентуру, при этом учитывать в этих местах их родственные связи, либо деловые причины посещения этих мест, тщательно проводя инструктаж.	—”—	ОББ УНКВД и нач. РО НКВД.
	<u>IV. Следственная работа:</u>		
а)	Обеспечить в июле месяце окончание следствием всех дел, находящихся в следствии свыше 2-х месяцев.	1-30.VII.1945 г.	—”—
б)	По перспективным арестованным выделить лучших следователей для глубокой работы над арестованными и тщательной отработки следствен-	—”—	—”—

№№ п/п	Содержание работ	Срок исполнения	Исполнитель
	ных данных, которые могут быть использованы для вскрытия ОУНовского подполья и разгрома банд УПА. <u>V. Выселение семей:</u> В июле месяце оформить дела и произвести арест не менее 20-ти семей активных ОУНовцев и участников УПА на выселение.	—”—	—”—

Начальник УНКВД по Тернопольской области
полковник госбезопасности *Сараев*

Державний архів Тернопільської області. – Ф. П-1. – Оп. 1. – Спр. 296. – Арк. 10-14. Оригінал. Машинопис.

**НАКАЗ № 3/5 ОУН(Б) ТА ІНСТРУКЦІЇ РАЙОННИМ
ПРОВІДНИКАМ СТОСОВНО ЇХ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЗВІТНОСТІ****

Постій

6 липня 1945 р.

Районним провідникам до виконання.

1. До 12.7. Переслати реєстр членів за формою, яку залучую***.
2. До 15.7. Переслати вичерпні квестіонарі з цілого району за 1944 р. і перше півріччя 1945 р. Відповісти широко на всі питання. Постаратися про систематичне оформлення екземплярів.

Опустити уступи про УПА.

Додати:

- а) кілька заложено колгоспів;
- б) кілька заложено земельних громад;
- в) кілька і де є в терені комсомольські „організації”;
- г) де і в якій кількості зорганізовано „самооборону села” проти бан-дерівців;
- д) де і в якій кількості є ворожі опірні пункти в терені і евентуальні зміни в тому.

Широко застановитися над господарськими справами і над даними про більшовицькій терор (вивози, вбивства, арештування).

Підчеркую важливість цього питання в подробицях, але правдивих.

Квестіонар виготовляє районний провідник і пересилає „вгору”. Рукопис слати в одному, битих на машині в 5-х примірниках (без помилок).

3. Всі організаційні клітини, до станиці включно, виготовлять списки упавших членів ОУН за час підбільшовицької дійсності (від 24.VII.1944 р.). Подати псевдо, рік народження, дату смерті (обставини), коротку біографію (особливо громадянську діяльність), пост, а тих, що були розшифровані, можна подати ще прізвище і ім'я. Членом уважати кожного за тодішнім розумінням. Також подати за тих, що впали на вашому терені, виконуючи коротко обов'язки, а нічим не були зв'язані з тереном (окремо). Подати до цих членів відомості, які знаєте. Прислати до 17.VII.1945 р.

* Напис від руки чорнилом.

** Див. док. № 25, 42, 111, 113, 131, 140, 149.

*** Додатка немає. Реєстр відсутній.

4. Виготовляти „Вістки з терену”, „Ситуаційні звідомлення” з залучниками коректно без помилок.

Присилати двічі в місяць з датами не пізніше 10-го і 25-го кожного місяця. Залучник ч. 2 виповняти окремо для членів і окремо для нечленів.

Залучник ч. 1 виготовляти на кожну облаву, акцію, окремо з нумерацією: а), б), в) до кожного звіту.

Копії нумерувати як чергові залучники кожного звіту.

5. На будуче, обов'язком кожного районного провідника виготовляти суспільно-політичні звіти (формуляр-питання залучую)*. Кущі таких звітів не виготовляють, тільки надсилають дані, потрібні для цього звіту. Тому прошу в кущі подати питання на деякі дані, а не цілий формуляр. Більшість відомостей збирайте самі і при допомозі референтів, з якими прошу встановити контакт. Найпізніша дата присилання – 5-го кожного місяця.

6. Копії документів надсилати, здобути ким-небудь в терені (це не відноситься до особистих документів: паспорт, военний білет, профспілковий). Всі є важні.

7. Всі звіти, писані рукою, надсилати в одному, биті машиною в 3-х примірниках з залучниками і копіями включно.

P.S. Суспільно-полі[тичні] звіти прислати за м[ісяці] травень і червень**.

Героям слава!

Постій, дня 6.VII.1945 р.

(Борзенко)

Пригадую: Прислати інвентарний звіт з орг. майна (господарські речі, машини, радія архіви і т. п.**

Борзенко [підпис]

ІНСТРУКЦІЯ

В с т у п

Більшовицька дійсність є цілком відмінна від недавно пережитої та вже пущеної в забуття німецької дійсності. Боротьба з більшовизмом у всіх його формах є далеко запекліша і різноманітніша, як боротьба з німцями, що майже не знали, в який спосіб з нами воювати, не знали відносин на сході і взагалі не знали, в який то спосіб нас знищити. Зате більшовицький окупант є далеко інший і для того далеко грізніший для нашого руху. В боротьбі з нами він вже спеціалізується десятки років і мав навіть в цій боротьбі деякі успіхи. Більшовики знають, що наш рух є

* Додатка немає.

** Текст чорилком від руки.

для них найбільш загрозливим, і що наші ідеї революційної боротьби проти московського імперіалізму представляють собою дійсну силу, яка зможе знищити більшовицьку імперію знутри. Тому на фронт боротьби з нами більшовики кинули свої найкращі сили. Західні землі заповнилися найкращими розвідниками, слідчими та масою сексотів і провокаторів, що їх більшовики рекрутують різним способом з нашого населення. Більшовицька розвідка в деяких теренах діє краще і скоріше, чим наша. Більшовики кожночасно знають про пересунення відділів УПА, про місця перебування проводів ОУН і т.д. Отже, нам тепер потрібно скоро орієнтуватись на тактиці більшовиків і у відповідь їм організувати відповідні форми нашої боротьби. Для цього треба вищі клітини організації постійно і докладно інформувати про події в терені.

Подавати самі сухі вістки з терену є замало. Крім цих вісток, людина, яка перебуває і діє в терені та бачить на власні очі тактику і дії більшовиків, мусить подати точнішу характеристику подій, щоб у кожному звідомленні був ясно представлений образ даного терену. Для того впроваджується в терен нову форму звітування, т.зв. „Ситуаційне звідомлення”.

Ситуаційне звідомлення виготовляє сам пов[ітовий] пр[овідник], а в остаточності організаційний референт два рази на місяць (10 і 25-го кожного місяця). Звідомлення робиться на основі поданих вісток з терену і на основі власних спостережень звітуючого. Кожну думку аргументувати фактами і точними зайшлих подій, щоб звідомлення не було відорване від ґрунту, але щоб представляло собою дійсний стан речей. Також подавати не тільки події, де ми виходимо ціло, але також і то особливо всі моменти нашої слабості і нестійкості перед більшовиками. Звідомлення не сміє бути малюнком, але мусить бути фотографією терену з усіма його додатками і слабими прикметами (особливостями).

Ситуаційне звідомлення (вимоги)

І. НКВД і НКГБ:

1. Де які більшовицькі сили є розміщені в терені і в яких околицях (подавати місцевість, силу відділів в числових даних і які це відділи, чи фронтовики, чи відділи НКВД). Про пересування ворожих військ в терені та про їх зміцнення подавати кожночасного звітування. Чи на більші акції на наші відділи приходять більшовиками підмога з інших теренів. (Подавати звідки і яка підмога і співпраця більш[овицьких] районів).

2. Спосіб ведення боротьби з нами: чи роблять це метою облаг, чи арештувань? Які облави переводять в терені (час, коли обкладають села, як засильні ці відділи), що роблять облаву, як озброєні і якої національності. Чи застосовують на облавах акти терору, (який терор), чи

палять хати і які хати. Як роблять облави: чи в місцевостях, де є наші відділи і чи є на відділи, чи на цивільне населення, яке співдіє відділам (аргументувати описами облав та акцій). В який час після квартирування відділу в данім селі слідує облава, чи акція (факти). Чи під час облав звертають увагу на розшукування криївок, чи тільки гонять за втікачами. Чи заходять за втікачами в ліси? Чи діють за даними донощиків і провокаторів чи насліпо? Яка кількість проведених облав в терені?

3. Як реагують на протидію наших відділів і боївок? Чи стараються діяти ніччю, чи днем?

4. Чи переводять вивози учасників УПА та членів ОУН (яка кількість вивезених, чи конфіскують майно, скільки мужчин, жінок, дітей, стариків).

5. Як на це все реагує наше населення і сітка на самооборонні відділи. Чи є випадки заломання (подавати села, які заломились).

II. Помічники НКВД (сексоти і провокатори)

1. В яких околицях найбільше донощиків? (подати приблизне число).

З-поміж кого рекрутуються донощики, чи з нашого, чи з чужого населення, чи з бідноти чи з багатих (подати факти). В який спосіб діють, чи самі безпосередньо доносять, чи за допомогою інших. Як заскоро повідомляють про наші рухи НКВД. В якій мірі рекрутуються провокатори з наших членів організації та її провідних клітин. Чи провокатори діють справно і самостійно, чи під натиском більшовиків. Чи вдається більшовикам довідуватись про нас від населення. Чи висилає НКВД своїх власних розвідників. Наводити докладні приклади і окремі випадки.

2. Як реагує на дії донощиків наше населення (подавати факти та описи подій).

III. Компартія та її дії в терені

1. Яку роботу проводить компартія в терені. Чи проходить вербування нових членів?

2. Як діє комсомольська організація і організація жовтенят та піонерів по школах?

3. Чи діють клуби?

4. Яку пропагандивну роботу веде райком партії. Чи є по селах мітинги і що на них головно обговорюється? (цікавіші мітинги точно описувати, подавати окремі вислови), яка кількість відвідувачів на мітингах і чи населення йде туди під примусом штиками, чи охотно. Яку пропагандивну пресу ширять в терені і в який спосіб? (Факти). Як на це реагує наше населення і організаційна сітка.

IV. Урядові чинники (райкоми і сільради)

1. Які нові постанови, зарядження появились (число).
2. В який спосіб проходять в життя останні постанови уряду. Як проходить стягнення контингенту. Чи населення в цілості здає контингент. Як діють сільради. Чи є в терені репресії за нездачу контингенту і податків.
3. Яке оподаткування, висота, від чого (річ, предмет).
4. Позика (подробиці).
5. Страхування.
6. Інші оплати, стягнення, за що, на що, який процент від вартості предмету, зарплати.

V. Наше населення та орг[анізаційна] сітка

1. Як населення чується після цих всіх більшовицьких акцій.
2. Яке у висліді ставлення до нас, до УПА.
3. Як стоїть населення економічно.
4. Чи є випадки грабежів, злочинств (факти) та вбивств (приватні).
5. Чи не ширяться які заразливі хвороби (подати місцевості).
6. Як діє наша санітарна опіка (факти).
7. Яку роботу веде УПА та самооборонні відділи (подавати факти з подій, а важніші події точно описувати). Які бої з НКВД*.

Вістки з терену за час від _____ до _____

Тут подавати точно про події в терені в хронологічному порядку, (ззначаючи точно: дату, місцевість та інші [дані]).

1. Облави, ревізії, арештування: хто, коли і де переводив, кого зловлено, ограблено, арештовано (подати ім'я і прізвище, не подавати псевдо, орг. ступенів), серед яких обставин і з якими компрометуючими матеріалами вбито і причину (вік, пол**, ім'я і прізвище, деколи можна псевдо і ступінь подати), якщо він відомий ворогові).

2. Дії Самооборони, УПА: засідки, наскоки, бої, заскочення (місцевість, як довго тривав бій, з ким – точно окреслити). Не подавати про наші відділи: яке озброєння, кількість людей, хто командує (шифром) – про ворожі відділи це обов'язково подавати). Вислід бою, трофеї, чи випущено полонених нами ч[ервоно]армійців.

3. Мітинги, свята (наші і ворожі), скільки учасників, хто і про що говорив, успіхи наші і ворожі.

* Далі нерозбірливо.

** стаття.

4. Окремі випадки донощицтва (відомі) чи провокації, та як народ реагує (покарання).

5. Різні наради, збори, де відбувалися, хто їхав.

6. Про адміністрацію, кого змінено, за що, чому, встановлено новий „уряд”, хто керує, заснування колгоспів, радгоспів.

7. Розігнання сільрад і інші саботажеві акції.

8. Втеча, випущення з тюрем.

9. Зрізування, ставлення хрестів, могил.

10. Пожари заводів, фабрик, катастрофи на залізниці.

11. Ліквідація молочарень і інші.

12. Політичні пльотки, вістки, поговірки (хто пускає).

Примітка: реєструвати сухі факти, без особистої оцінки, але точно і правдиво.

Примітка: Що потрібне, зашифрувати, не подавати чисельності наших відділів, озброєння та прізвищ окремих людей, яким це може вийти на шкоду. Широко описувати всякі ворожі акції (пропаг. господ. характ.). Наша протидія.

Залучники до ситуаційного звідомлення

Залучник ч. 1. а) і б, 1 в/.

Протокол з облаги (акції*) в с ... (по селах), дата ... *

1. Хто проводив – район, область, спецвідділ.

2. Хто командував (ім'я, прізвище, ранг).

3. Скількість (найменування частини), озброєння: кулеметів, гранатометів, гарматок і інше.

4. Методи: (чим під'їздять, година, в який спосіб провадять розшуки і за чим; за відділами, криївками і т. д. Донос, бій, якщо таке було).

5. Висліди і успіхи: кого вбили, зранили, зловили (поіменно), відкрили криївок, ограбили (що).

6. Як поводити себе окремі ворожі особи, що говорили.

7. Як закінчилась акція, коли і куди подались ворожі відділи.

8. Інші факти і подробиці.

9. Наша протидія.

Примітка: Подавати в формі опису (окремих точок не вирізнявати, хіба, що це конечне).

* Нерозбірливо.

Залучник Ч. 2.

Статистика втрат

(зразок)

Ч/п.	Дата	Псевдо, коли не розшифруємо даної особи перед ворогом, прізвище	Пост	Спосіб упадку
1.	9/III	Смілий	Заст. районного	Відстрілюючись з криївки, вбив двох більш. і розірвав себе гранатою. Записки всі знищив.

Залучник Ч. 3.

Орієнтаційна довідка про упромисловлення країни

(одноразово)

1. Подати, які промислові осередки існують на терені (копальні, заводи, фабрики, артілі, кустарні інституції), під охороною чи з наказу адміністрації. Звідки рекрутується робоча сила, національний склад, хто керує (на керівних постах), способи і умовини праці, (сталі робітники і сезонні – кількість), яка оплата, чи вистачає на удержання робітника, де мешкають робітники, харчуються. Вирізнити умових, партійних і т.з. „чорноробочих”. Звідки беруть сирівці, спосіб транспорту. Що і куди відсилають з виробів.

Суспільно політичний звіт*

...(раз в місяць, не пізніше 5-ого кожного місяця, Прислати за травень і червень 1945 р.)

Нерозбірливо.

1. Дії адміністрації

Подавати всі нові зарядження, акції, (способи їх виконання. Окремо районна адм[іністрація], міська і сільська, робота земельних громад (де зорганізовані, скільки. Партійні чинники).

2. Дії більшов[ицьких] органів безпеки

НКВД, НКГБ, міліції, істребітелів, розвідки, на що звертають увагу, які форми терору застосовують (арештування, вивози, або підготовка

* Далі значна частина тексту документа зіпсована.

таких. Тюрми і режим в них, чи прикликають допомогу, методи переслуховання).

Сексотство (агентурна робота), методи боротьби з ОУН і УПА, масові і поодинокі, на що звертають головну увагу, даліше як в ситуац[ійнtimerу] звідомленні.

3. Господарські справи

а) Посівна кампанія, збір врожаю, оранка, забезпечення перед пожаром і знищенням.

б) Збір контингенту сіна, збіжжя, соломи, овочів, городовини, технічних і інших культур. Спосіб достав, організування демонстративної здачі контингенту. Репресії за нездачу. Вивози, палення майна. Висота контингенту м'яса, молока. Оподаткування групове, поголовне, страхування, позики, додаткові*, фонди. Висота на район і в прикладах на господарство.

в) Господарка лісних масивів, прорубка, хто рубає, оплата за вивіз, як організують вивіз лісу і охорона (з кого складається).

г) Використовування мінеральних багатств (де і яких, спосіб, хто несе тягар роботи).

д) Радгоспи (місцевість, як велике землекористування, чим розпоряджають, хто працює (умові, керівні, чорноробочі). Умовини праці, робочий день, чи притягають місцеве населення і яким способом, звіринні ферми при радгоспах, допомога влади, (порівняти її з допомогою колгоспам, одноосібним господарствам).

е) Колгоспи (як повище) скільки родин числить колгосп.

є) МТС, якими машинами розпоряджає, скільки робітників, урядовців, спосіб використовування, оплата (мірило). Охорона.

ж) Кооперативи, банки, каси, молочарні, комунальні господарства, різні райспоживспілки (обороті, товар, ціни (при тому спекуляція).

з) Виробничі заведення: копальні, фабрики, випуск продукції, звідки беруть сирівці, керівництво і робочі сили.

и) Відбудова зруйнованого господарства (способи і на кого наложено тягар відбудівних робіт (міст, сіл, доріг, мостів; „допомога” держави).

і) Торгівля державна і приватна.

4. Культурні справи.

Школи, (учительський склад, національність, освіта, політичне вироблення, вплив на виховання дітей, % відвідування, причини малого відвідування, натиск на батьків, характер школи (початкові, неповносередні, середні, фахові (ФЗУ), курси, вечірні школи, дитячі садки.

* Далі одне слово нерозбірливе.

Театри, кіно, художня самодіяльність, якого характеру дають вистави, висвітлюють фільми, кількість учасників, заїзні театри, концерти, свята (якого характеру), демонстрації.

Спортові товариства, гуртки, діяльність їх (з датами виступів), (мечів, імпрез.)

5. Пропаганда

В якому характері ведеться, на що звертають особливо увагу, мітинги (хто, коли, де, що говорив), успіхи. Наша протидія – контрпропаганда – з яким успіхом діє.

6. Суспільна опіка

Над населенням в робітничих осередках (поліклініки, санпункти, родильні будинки, забезпечення санматеріалом. Боротьба з недугами, пошестями, скількість захворювання, яка персональна обслуга фахова, як ставиться до хворих, населення, своїх обов'язків.

7. Самооборонні дії

Характер, успіхи, недоліки. Вичислити потрібно випадки самооборони.

8. Дії УПА

Розміри (дальше як вище).

9. Настрої мас

При кінці звіту районний провідник дає свої зауваження про нашу працю, недомагання, висновки і проекти. Висновки ілюструвати фактами.

Остаточна дата висилки не пізніше 5-ого кожного місяця* .

ЦДАВО України. – Ф. 3833. – Оп. 1. – Спр. 47. – Арк. 23-28 зв. Оригінал, засвідчений підписом. Машинопис.

* Далі текст пошкоджений.

№ 99

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА НАРКОМА ВНУТРІШНІХ СПРАВ СРСР
Л. БЕРІЇ ВИЩОМУ КЕРІВНИЦТВУ СРСР ПРО ХІД БОРОТЬБИ
З ВОЄННИМИ ФОРМУВАННЯМИ УКРАЇНСЬКИХ
НАЦІОНАЛІСТІВ З 15 ПО 30 ЧЕРВНЯ 1945 р. У ЗАХІДНИХ
ОБЛАСТЯХ УКРАЇНИ**

*Зовсім таємно
13 липня 1945 р.*

№ 837/б

*Особая папка
Совершенно секретно
13 июля 1945 г.*

Товарищу Сталину И.В.
Товарищу Молотову В.М.
Товарищу Маленкову Г.М.

НКВД Украинской ССР сообщает следующие данные о ходе борьбы с оуновскими бандитами в западных областях Украины.

С 15 по 30 июня с.г. проведено 708 чекистско-войсковых операций, в результате которых убито 1349 и захвачено живыми 1474 бандита.

Кроме того, при проведении операций арестовано 547 бандпособников; задержано 150 дезертиров и 669 уклонявшихся от службы в Красной армии. Явилось с повинной 631 бандит и 448 уклонявшихся от мобилизации и дезертиров.

Наши потери: убито 36 и ранено 24 человека.

Всего за время проведения операций по ликвидации банд УПА с февраля 1944 года по 30 июня 1945 года убито 93167 и захвачено живыми 97039 бандитов. Явилось с повинной 72338 бандитов и уклонявшихся от службы в Красной армии.

Взяты трофеи: самолетов “У-2” – 1, пушек – 47, бронемашин – 1, бронетранспортеров – 1, минометов – 452, гранатометов – 49, огнеметов – 20, ПТР – 283, пулеметов – 5209, автоматов – 9164, винтовок – 35676, снарядов и мин – 69074, гранат – 60283, патронов – 6507850, взрывчатых веществ – 2000 килограммов, радиостанций – 202, радиоприемников – 235, типографий – 27. Захвачено и уничтожено 1165 складов с вооружением, боеприпасами, обмундированием и продовольствием.

Наши потери: убито 2104, ранено 2549, пропало без вести 331 человек.

Из проведенных за последнее время операций заслуживают внимания следующие:

С 14 по 15 июня с.г. в Станиславском районе Станиславской области проведена чекистско-войсковая операция по ликвидации банд УПА. В результате операции ликвидирована боевка СБ. Убито 22 и захвачено живыми 14 бандитов. Задержано 8 уклоняющихся от призыва в Красную армию.

У бандитов изъято: 3 ручных пулемета, 4 автомата, 11 винтовок, 3 пистолета, 19 гранат и 5600 патронов.

С 17 по 19 июня в Скала-Подольском районе Тернопольской области в результате чекистско-войсковой операции ликвидирована бандгруппа УПА. Убито 26 и захвачено 18 бандитов. Среди убитых опознаны: командант жандармерии “Чабан”, подрайонный проводник ОУН – “Бий”. В числе захваченных сотенный “Хмель”, одетый в форму майора Красной армии.

У бандитов изъято: ручной пулемет, 10 винтовок, 3 автомата, 2 пистолета, 15 гранат, 1360 патронов.

20 июня в Бережанском районе Тернопольской области в результате проведенной операции убиты представитель окружного провода ОУН по подготовке старшин УПА “Дух” и надрайонный референт СБ – “Гром”.

Изъято: 3 автомата, 2 пистолета и гранаты.

23 июня в Ратновском районе Волынской области проведена чекистско-войсковая операция, в результате которой убито 20 и захвачено 3 бандита, задержано 5 уклоняющихся от мобилизации в Красную армию. Среди убитых опознаны: командир бригады УПА “Тигр”, сотенный “Мировой”.

У бандитов изъято: 2 ручных пулемета, 4 автомата, 5 винтовок и 3 пистолета. В ходе операции явилось с повинной до 100 человек, уклоняющихся от призыва в Красную армию.

25 июня в Гусятинском районе Тернопольской области в результате проведенной операции убито 15 и захвачено 6 бандитов.

Среди убитых опознаны: референт по пропаганде Тернопольского областного провода ОУН “Орлик”, референт по хозяйству подрайонного провода ОУН – “Олег”.

27 июня в Подволочисском районе Тернопольской области чекистско-войсковой группой разгромлена банда УПА “Бориса”. Убито 36 и захвачено 8 бандитов. Среди убитых опознан главарь банды “Борис”.

У бандитов изъято: 4 ручных пулемета, 23 винтовки, 6 автоматов, 4 пистолета, гранаты и патроны.

За отчетный период имели место следующие наиболее серьезные банд-проявления:

19 июня в селе Ницы Седлищенского района Волынской области бандой численностью в 15 человек повешен председатель сельсовета Мишук В.П.

20 июня в Маневичском районе Волынской области бандитами из бригады УПА “Ткача” убито 8 местных жителей.

20 июня в Калужском районе Станиславской области бандгруппой обстреляна воинская автомашина, следовавшая на лесосклад. В результате убито 3 и ранено 2 бойца внутренних войск НКВД.

21 июня в Гримайловском районе Тернопольской области бандиты напали на совпартработников, возвращавшихся после работы из села Красное. В результате нападения бандитами убит председатель райисполкома Николаев, ранен заведующий райфинотделом Заливчий, пропал без вести инспектор райфинотдела Бабий.

В ночь на 23 июня в Березновском районе Ровенской области неизвестной бандгруппой подожжен склад бумажной фабрики. Сгорело 20 тонн целлюлозы, 10 тонн хлорной извести и 4 тонны папиросной бумаги. Этой же бандой была ограблена мельница.

23 июня в Гвоздецком районе Станиславской области бандгруппой численностью 4 человека убито 17 местных жителей – поляков.

Народный комиссар внутренних дел Союза ССР

Л. Берия

Верно: *Черникова* [підпис]

Разослано:

т. Сталину,

т. Молотову,

т. Маленкову.

Отп. 4 экз.

1-3 – адресатам

1 – в дело С-та

Исп. т. *Константинов*

ДАРФ. – Ф. 9401. – Оп. 2. – Спр. 97. – Арк. 346-350.

Засвідчена копія. Машинопис.

№ 100

**ПЛАН АГЕНТУРНО-ОПЕРАТИВНИХ ЗАХОДІВ ВОЛИНСЬКОГО
ОБКМУ КП(б)У, ОБЛАСНИХ УПРАВЛІНЬ НКВС ТА НКДБ
ЩОДО ЗНИЩЕННЯ ОУНІВСЬКОГО ПІДПІЛЛЯ***

*Цілком таємно
23 липня 1945 р.*

*Совершенно секретно
23 июля 1945 г.*

ПЛАН

агентурно-оперативних заходів по ліквідації оуновського підполля, банд “УПА” і місцевих банд СБ по Волинській області

Составлено 23.VII.1945 года.

Для ликвидации оуновского подполья, банд УПА и местных банд СБ по Волинской области, начиная с 25 июля по 1 сентября 1945 года, провести следующие агентурно-оперативные и войсковые мероприятия:

1. По ликвидации банды “Кубика”–“Ромба”

На территории северной и восточной части Ковельского района и смежных с ним районов оперирует и укрывается банда в числе до 150 человек, так называемая бригада, входящая в соединение бандгрупп УПА “Завихост”, которой командует Зинчук Тихон Николаевич, 1909 г. рождения, уроженец и житель с. Несухойже Ковельского района имеет псевдоним “Кубик” – он же “Ромб”.

Вооружение банды: ручных пулеметов – 17, автоматов – 43, винтовок – 83.

Банда оперирует и укрывается в северной и восточной части Ковельского района.

Для ликвидации банды “Кубика”–“Ромба” выделяется рейдирующая войсковая группа в составе 5-й роты 169 с[трелкового] п[олка] внутренних войск НКВД под командованием командира 5-й роты ст[аршего] лейтенанта Майорова.

Для проведения агентурно-оперативных и разведывательных мероприятий выделяется оперативный работник УНКВД по Волинской области майор Березюк, оперуполномоченный РО НКГБ лейтенант Нови-

* Див. док. № 39.

ков, которым для ведения агентурной разведки и разложенческой работы придается спецгруппа УНКВД в числе 15 человек.

Для ликвидации пособнической базы банд по Ковельскому району выставить гарнизоны из состава 169 с.п. внутренних войск НКВД и истребительного батальона:

1. В селе Скулин – (8050) Ковельского района один взвод 6-й роты 169 с.п. под командованием зам.командира роты лейтенанта Крючко.

Для агентурно-оперативной работы при гарнизоне выделяется оперуполномоченный РО НКВД лейтенант Щегошин, оперуполномоченный РО НКГБ лейтенант Новиков и партийный работник инструктор райкома КП(б)У Макаренко.

2. В селе Заречье (9040) Ковельского района один взвод 6-й роты 169 с.п. под командованием лейтенанта Богомолова.

Для агентурно-оперативной работы при гарнизоне выделяется начальник ОББ РО НКВД Андронов и партийный работник горкома КП(б)У тов. Рожков.

3. В селе Любитово Ковельского района опергруппа из состава истребительного батальона в числе 10 бойцов под командованием уч[асткового] уполномоченного РО НКВД тов. Корзун и партийного работника Мартыновского.

4. В селе Уховец[к] – Ковельского района опергруппа из состава истребительного батальона в числе 12 бойцов под командованием пом[ощника] оперуполномоченного НКВД Нечепурук.

5. В селе Облапы Ковельского района опергруппа из состава истребительного батальона в числе 10 бойцов под командованием пом. оперуполномоченного РО НКВД Семенова и партработника зав. оргинструкторским отделом тов. Филаретова.

6. В селе Латынь Ковельского района, опергруппа из состава истребительного батальона в числе 15 бойцов под командованием участкового уполномоченного РО НКВД тов. Глесиба и партработника зав. отделом пропаганды горкома КП(б)У тов. Останова.

7. В селе Грабово Ковельского района опергруппа из состава истребительного батальона в числе 10 бойцов под командованием уч. уполномоченного РО НКВД тов. Лавренчук.

8. В селе Гишин Ковельского района опергруппа из состава истребительного батальона в числе 10 бойцов под командованием участкового уполномоченного Тетивалова и партийного работника секретаря горкома КП(б)У тов. Наумова.

9. В селе Доротище Ковельского района опергруппа из состава истребительного батальона в числе 12 бойцов под командованием старшего оперуполномоченного РО НКВД Ликонцева и партийного работника горкома КП(б)У тов. Куропятника.

Срок ликвидации банды “Кубика”–“Ромба” и пособнической базы бандитов – 1 сентября 1945 г.

2. По ликвидации банды “Ткача”

Банда “Ткача”, так называемая бригада, входящая в группу “Завихост”, – в числе до 80 чел[овек], вооружена ручными пулеметами, автоматами и винтовками, оперирует и скрывается в лесных массивах в районе сел Сафьяновка, Ивановка, Котивка; Малая и Большая Яблонка Маневичского района.

Для ликвидации банды “Ткача” выделяется рейдовая войсковая группа в составе 1-й роты 169 с.п. под командованием старшего лейтенанта Чуглина в числе 85 бойцов и оперативные работники – начальник Маневичского РО НКВД лейтенант Чернинцев, ст. оперуполномоченный Маневичского РО НКВД лейтенант Ландышев и партийный работник т. Польчук.

Срок ликвидации до 25 августа 1945 г.

3. По ликвидации боевки “Гонты”

Боевка, в числе до 35 чел[овек], возглавляемая районным проводником ОУН по Маневичскому району “Гонтой”, вооружена 5 ручными пулеметами, 10 автоматами и 25 винтовками.

Боевка делится на две группы, одной, в числе 15 чел[овек], руководит районный комендант СБ “Парашют”, другой, в числе 20 чел[овек], руководит “Воин”.

Обе эти группы оперируют в лесных массивах в районе сел Лишневка, Градыск, Карасино, Ломачевка, Черемошно, Кричевичи Горноманевичского района.

Для ликвидации боевки “Гонты” выделяется рейдирующий 2-й взвод 2-й стр[елковой] роты 169 с.п. под командованием лейтенанта Джигурова и оперработник ст. оперуполномоченный Маневичского РО НКВД т. Пашук и партийный работник Марчук.

Срок ликвидации боевки до 25 августа 1945 г.

Для ликвидации пособнической базы этих банд выставляются гарнизоны:

1. В селе Градыск Маневичского района – 1-й взвод 2-й стрелковой роты под командованием лейтенанта Павлова и оперработника оперуполномоченного РО НКВД мл. лейтенанта Семенкова.

2. В селе Карасин Маневичского района – 3-й взвод 2-й стрелковой роты 169 с.п. под командованием мл. лейтенанта Ковалева и оперработника – оперуполномоченного РО НКВД лейтенанта Воронова.

3. Кроме войсковых гарнизонов, выставляются истребгруппы из состава истребительного батальона в селах: Кукли – 25 бойцов, Ломачанка –

30 бойцов, Ситовичи – 30 бойцов, Павурск – 20 бойцов, Трояновка – 15 бойцов, Грушивка – 18 бойцов, этими спецгруппами руководят оперработники и участковые уполномоченные Маневичского РО НКВД.

3. По ликвидации банды “Железняк”

Банда “Железняк” – Петлюка Василя Ивановича до 40 человек, вооружена 3 ручными пулеметами, 37 автоматами и винтовками.

Банда оперирует в лесных массивах в районе сел Боровичи, Грузятин, Градов, Загоровна, Довжица.

Для ликвидации банды “Железняк” выделяется рейдирующий 2-й взвод 6-й роты 277 с.п. под командованием мл. лейтенанта Терповского и оперработники РО НКВД – мл. лейтенант Федоришин и РО НКГБ лейтенант Неровный.

Срок ликвидации банды до 25 августа 1945 г.

4. По ликвидации банды “Ярослава”

Банда “Ярослава” – Лысого Якова численностью до 35 чел[овек] вооружена 3 ручными пулеметами, 4 автоматами и 30 винтовками, оперирует и укрывается в районе сел Старый Черторийск, Новоселки, Малая и Большая Олинцы, Тельче, Заречье, Куликовичи Колковского района.

Для ликвидации банды выделяется рейдирующий 1-й взвод 6-й роты 277 с.п. под командованием лейтенанта Максименко и оперработники – начальник ОББ Колковского РО НКВД мл. лейтенант Раков и ст. оперуполномоченный лейтенант Прохин и партийный работник Грешагин.

Срок ликвидации банды до 25 августа 1945 г.

5. По ликвидации боевки “Казака”

Боевка, под руководством районного проводника ОУН “Казака” – Будь Александра Антоновича в числе 24 чел[овек] вооружена 1 ручным пулеметом, 3 автоматами и 10 винтовками, оперирует в районе сел Комарове, Рудки, Будки и хуторов Загорчевки, Заболотье, Лисове Колковского района.

Для ликвидации боевки “Казака” выделяется рейдирующий 3-й взвод 6-й роты 277 с.п. под командованием лейтенанта Физенко, и оперативные работники РО НКВД – мл. лейтенант Решетников и РО НКГБ – лейтенант Рыжков.

Срок ликвидации боевки 25 августа 1945 г.

Для ликвидации пособнической базы этих банд выставить гарнизоны из состава 277 с.п. в следующих населенных пунктах:

1. В селе Боровиче Колковского района – 1-й взвод 5-й стрелковой роты 277 с.п. под командованием лейтенанта Прокопенко и опера-

ботника РО НКВД – мл. лейтенанта Пантелейчука и партработника – 2-го секретаря райкома КП(б)У т. Озешенко.

2. В селе Чарторийск – 2-й взвод 5-й стрелковой роты 277 с.п. под командованием лейтенанта Дзеркаль, оперработника РО НКВД – мл. лейтенанта Кокошко и партработника т. Суханова.

3. В селе Большая Осница Колковского района – 3-й взвод 5-й стрелковой роты 277 с.п. под командованием лейтенанта Заденина, оперработника РО НКВД – мл. лейтенанта Назарюк и партработника – 3-го секретаря райкома т. Ульянова.

Кроме войсковых гарнизонов, выставляются истребгруппы из состава истребительного батальона в селах: Розничы – 28 бойцов, Староселье – 24 бойца, Копылье – 25 бойцов, Комарово – 25 бойцов, Ведвежка – 15 бойцов, Цмины – 15 бойцов, Козлиничы – 12 бойцов, Омельно – 18 бойцов, Марьяновка – 18 бойцов, Малая Осница – 12 бойцов.

6. По ликвидации банды “Толика”

Банда, в числе до 70 чел[овек], под руководством надрайонного референта СБ Андросюка Анатолия Степановича под псевдонимом “Толик” на вооружении имеет 4 ручных пулемета, 20 автоматов, 43 винтовки.

Банда оперирует и укрывается в лесных массивах и в селах Овлочин, Туричаны, Дулибы, Охотники, Олеск, Выжгов, Владиново, Крать, Гайки Вербского района и переходит периодически в Турийский, Мациевский и Любомльский районы.

Для ликвидации банды “Толика” выделяется войсковая рейдирующая группа в числе 50 чел[овек] из 90-го погранотряда под командованием капитана Васильева и оперработников начальника Вербского РО НКВД капитана Руденко и пом. оперуполномоченного РО НКГБ Ременец.

Для ликвидации пособнической базы банды из состава истреббатальона выставить истребгруппы в следующих населенных пунктах Вербского района:

В селе Олеск – 20 бойцов, в с. Овлочин – 20 бойцов, в с. Ставки – 15 бойцов, с. Мокрец – 15 бойцов, с. Свичев – 15 бойцов, с. Лиски – 10 бойцов.

Срок ликвидации банды до 1 сентября 1945 г.

7. По ликвидации банды “Ворона”

Банда “Ворона” – надрайонного коменданта СБ по Ковельскому надрайону в составе 60 человек вооружена 9 ручными пулеметами, 25 автоматами и 30 винтовками, оперирует в лесных массивах в районе сел Обенижи, Баблы, Ревушки, Осса, Вербично-1, Вербично-2 и с. Свиноарин.

Для ликвидации банды выставляется войсковая рейдовая группа в составе роты автоматчиков 277 с.п. под командованием лейтенанта

Горемыкина; оперработники: нач.отд. ББ Турийского РО НКВД ст. лейтенант Ефимов, ст. оперуполномоченный ББ РО НКВД Клещев, оперуполномоченный РО НКГБ Порошин, партийный работник РК КП(б)У зав. отд. пропаганды Борозенко.

Срок ликвидации банды до 25 августа 1945 г.

8. По ликвидации боевки СБ “Метелика”

Кущевая боевка “СБ” в числе до 20 человек возглавляется Василиюком Иваном Владимировичем под псевдонимом “Метелик”, имеет на вооружении 2 ручных пулемета, 3 автомата и 15 винтовок.

Боевка оперирует и укрывается в лесных массивах в р-не сел Литки, Пересека, Озеряны, Яно-Королинка, Ныры и Купичевские хутора Турийского района.

Для ликвидации боевки выделяется оперативная группа из состава оперработников РО НКВД и бойцов истреббатальона в числе 30 человек под руководством оперуполномоченного ББ Турийского РО НКВД лейтенанта Колесникова и о[пер]уполномоченного РО НКГБ тов.Галюха.

Срок ликвидации боевки “Метелика” до 25 августа 1945 г.

Для ликвидации пособнической базы банд “Ворона” и “Метелика” выставить истребительные группы из состава истребительного батальона Турийского РО НКВД в селах: Купичево – 15 бойцов, Озеряны – 20 бойцов, Осмиговичи – 15 бойцов, Клюйск – 10 бойцов.

9. По ликвидации банды “Чуба”

Боевка СБ в числе до 25 человек, возглавляемая районным комендантом СБ по Олыкскому району Лучинцом Иваном Даниловичем под псевдонимом “Чуб”, вооружена 3 ручными пулеметами, автоматами и винтовками. Оперирует и скрывается в районе сел: Хорлупы, Бакушев, Пальче, Мощаница, Литва, Дубище, Метельно, Горьяновка, Ставок Олыкского района.

Для ликвидации боевки “Чуба” выделяется рейдирующий 3-й взвод 3-й стрелковой роты 277 с.п. под командованием лейтенанта Тищенко и оперработников – нач. Олыкского РО НКВД ст. лейтенанта Солошенко и оперуполномоченного Олыкского РО НКВД Водопьянова.

Срок ликвидации 25 августа 1945 г.

Для ликвидации пособнической базы боевки “Чуба” из состава оперработников РО НКВД и истребительного батальона выставить истребгруппы по селам: Залисочье – 20 бойцов, Дерно – 22 бойца, Метельно – 15 бойцов, Жорнище – 15 бойцов.

10. По ликвидации боевки СБ “Розбышаки”

Боевка СБ в числе 33 чел[овек], возглавляемая шефом СБ Цуманского района Ховайло Нестером Яковлевичем под псевдонимом “Лев”–“Снегур”–“Голуб”–“Розбышака”.

Боевка вооружена 4 автоматами, 29 винтовками, оперирует и укрывается в лесных массивах в районе сел: Берестяне, Липно, Черныш, Красноволье, Знамировка, урочище Лопатин и Гурбище Зеленое.

Для ликвидации боевки “Розбышаки” выставляются рейдирующие 1-й и 2-й взводы 3-й стрелковой роты 277 с.п. под командованием ст. лейтенанта Шеремета и оперработников – нач. отд. ББ Цуманского РО НКВД л-та Колесникова и оперуполномоченного РО НКГБ мл. лейтенанта Романова.

Срок ликвидации 25 августа 1945 г.

Для ликвидации пособнической базы боевки “Розбышаки” выставить войсковые гарнизоны из состава 277 с.п. в следующих населенных пунктах:

1. Знамировка – 1-й взвод 1-й стр. р. под командованием старшины Афанасьева и оперработника РО НКВД Локтюхова и партработника Рычина.

2. Холоневичи – 2-й взвод 1-й стр. роты под командованием лейтенанта Андриющенко, оперработника ст. оперуполномоченного РО НКВД Пронина.

3. Майдан Литенский – 3-й взвод 1-й роты под командованием мл. лейтенанта Булах, оперработника лейтенанта Ластич и партработника Говоренко.

4. Черныж – 1-й взвод 2-й стр. роты под командованием капитана Перепелкина, оперработника мл. лейтенанта Кочкина и партработника Юрченко.

5. Красноволье – 2-й взвод 2-й стр. роты под командованием лейтенанта Семенова, оперработника мл. лейтенанта Костина.

11. По ликвидации боевки “Орла”

Боевка СБ в числе 25 человек, возглавляемая районным референтом СБ по Любешевскому району Трусевичем Степаном Васильевичем под псевдонимом “Орел” вооружена 3 ручными пулеметами, 10 автоматами и 12 винтовками, оперирует в лесных массивах у сел Деревок, Быхов, хутор Набиничи Любешевского района и сел Седлище и Угриничи Камень-Каширского района.

Для ликвидации боевки выделяется 3-й взвод 4-й роты 169 с.п. под командованием лейтенанта Дмитриева, оперработников РО НКВД лейтенанта Бурдуковского и РО НКГБ лейтенанта Шишкина.

Срок ликвидации боевки 25 августа 1945 г.

12. По ликвидации куцевой боевки “Горюна”

Боевка СБ численностью до 30 человек, возглавляемая куцевым комендантом СБ под псевдонимом “Горюн”, вооружена 3 руч[ными] пулеметами, автоматами и винтовками.

Боевка оперирует в районе сел Залухов, Щитынь, Вулька-Щитынская, Малая Глуша, Невир Любешевского района.

Для ликвидации банды выделяется рейдирующий 2-й взвод 4-й роты 169 с.п. под командованием мл.лейтенанта Миронова и оперработников нач. ОББ РО НКВД лейтенанта Уралева и мл.лейтенанта РО НКГБ Федорова.

Срок ликвидации 20 августа 1945 г.

13. По ликвидации боевки “Верного”

Куцевая боевка СБ численностью 15 чел[овек], руководимая куцевым комендантом СБ “Верным”, имеет на вооружении 2 ручных пулемета, автоматы и винтовки, оперирует в лесах у сел Погулянка, Ветлы, Горзен, Мукашин, Невир Любешевского района.

Для ликвидации боевки выделяется опергруппа из работников Любешевского РО НКВД и бойцов истребительного батальона в числе 20 человек под руководством оперуполномоченного РО НКВД мл. лейтенанта Жерносенко и партийного работника тов. Голубева.

Срок ликвидации 20 августа 1945 г.

Для ликвидации пособнической базы боевок “Орла”, “Горюна” и “Верного” выставить в селе Щитынь Любешевского района войсковой гарнизон в составе 1 взвода 4-й стр. роты 169 с.п. под командованием мл. лейтенанта Дегтярева, оперработника мл. лейтенанта Черняева и партработника Богачева.

Кроме этого, выставить из состава оперработников и бойцов истребительного батальона истреб[ительные] группы в селах:

Дольск – 10 бойцов, Хозун – 8 бойцов, Борки – 25 бойцов, Великая Глуша – 12 бойцов. Малая Глуша – 7 бойцов, Любязь – 8 бойцов.

14. По ликвидации боевки “Коса”

Боевка районного провода ОУН по Седлищанскому району численностью 29 человек, руководимая районным проводником “ОУН” Михаиличевым Андреем Сергеевичем под псевдонимом “Кос”, имеет на вооружении 6 ручных пулеметов, 9 автоматов и 16 винтовок.

Боевка оперирует в лесных массивах у сел Замшаны, Велимче, Сыново, Соколище, Латынь, Буцын и прилегающих хуторах.

Занимается диверсиями на трассе Ковель–Брест.

Для ликвидации боевки выделяется рейдирующий 2-й взвод 9-й стр. роты 169 с.п. под командованием лейтенанта Батрачина и оперработников майора Шкарбан и нач. ОББ РО НКВД лейтенанта Боголюбова.

Срок ликвидации 25 августа 1945 г.

Для ликвидации пособнической базы боевки “Коса” выставить воинские гарнизоны из состава 169 с.п. в следующих населенных пунктах:

1. Секунь – 1-й взвод 9-й стр. роты под командованием лейтенанта Шувалова, оперработника зам.начальника РО НКВД мл. лейтенанта Крючкова и партработника тов. Иванова.

2. Латынь – 3-й взвод 9-й роты под командованием лейтенанта Афанасьева, оперработника лейтенанта Пепелина и партийного работника тов. Колодько.

Кроме этого, из числа оперработников и бойцов истребительного батальона выставить истребгруппы в селах Замшаны – 26 бойцов, Буцынь – 18 бойцов, Сереховичи – 28 бойцов.

15. По ликвидации боевки “Хомы”

Боевка “Хомы” численностью в 21 человек, руководимая районным проводником “ОУН”, он же референт СБ по Порицкому району, Працюком Михаилом, под псевдонимом “Мыкола”, он же “Хмара”, он же “Хома”, вооружена 4 ручными пулеметами, 4 автоматами, 11 винтовками.

Оперирует в районе сел Самоволье, Грушево, Завыдов, Милятин, Трубки Порицкого района Волынской области, у села Подберезье Гороховского района Волынской области, села Щепанцы Сокальского района Львовской области.

Банда укрывается в массивах Завыдовского леса, расположенного на стыках границ Порицкого и Гороховского районов Волынской области и Сокальского района Львовской области.

Для ликвидации боевки “Хомы” выделяется опергруппа из состава работников РО НКВД и РО НКГБ и бойцов истреббатальонов численностью 55 чел[овек] под руководством нач. ОББ Порицкого РО НКВД лейтенанта Гурьянова и оперработников – пом. оперуполномоченного Буржева и ст. оперуполномоченного РО НКГБ Щетина.

Срок ликвидации банды 15 августа 1945 г.

16. По ликвидации боевки СБ “Нагирного”

Кушечья боевка СБ в числе 15 человек, руководимая Кушечевым командантом СБ Матвейчуком Архипом Емельяновичем, под псевдонимом “Осыка”, он же “Сосна”, он же “Нагирный”, вооружена 2 ручн[ыми] пулеметами, 4 автоматами, 9 винтовками.

Боевка оперирует и скрывается в районе сел Старый Порицк, Рыковичи, Жашковичи, Колонна Порицкого района, Запритов Локачевского района, Урочище, Грабина.

Для ликвидации боевки выделена опергруппа работников РО НКВД и бойцов истреббатальона в составе 36 человек под руководством

ст. оперуполномоченного отд. ББ Прицкого РО НКВД тов. Белякова и оперуполномоченных тт. Чабан и Горбунова.

Срок ликвидации 15 августа 1945 г.

Для ликвидации пособнической базы боевок выставить гарнизоны из состава 90-го погранотряда в селе Яневичи – 15 бойцов, в с. Бол[ьшое] Щенютино – 15 бойцов.

17. По ликвидации банды “Черноморца”

Банда “Черноморца” численностью 25 чел[овек], руководимая Мельником Алексеем Ефимовичем под псевдонимом “Черноморец”, имеет на вооружении 3 ручн[ых] пулемета, 15 автоматов и 7 винтовок, оперирует в районе сел Быхов, Торки, Спасов, Лещатов Львовской области, Фусов, Шпиколосы, Княже, Ляшки, Смыков Гороховского района [Волынской области].

Для ликвидации банды “Черноморца” выделяется 1-й взвод 7-й стр. роты 277 с.п. под командованием лейтенанта Хавро и оперработников нач. Гороховского РО НКВД лейтенанта Корякина и ст. оперуполномоченного Агеева.

Срок ликвидации 20 августа 1945 г.

18. По ликвидации боевки “Федько”

Боевка “Федько” численностью 17 чел[овек], руководимая районным проводником ОУН по Гороховскому району Крохмалем Савелием Ивановичем под псевдонимом “Федько”, вооружена 2 ручн[ыми] пулеметами, 8 автоматами, 7 винтовками.

Оперирует в районе сел Квасов, Охлопов, Крыжевая, Княже, Фусов, Шпиколосы Гороховского района, Дружкополь, Журавино Берестечковского района.

Для ликвидации боевки выделяется 3-й взвод 7-й стр. роты 277 с.п. под командованием лейтенанта Башарули и оперработников ст. о[пер]уполномоченного Гороховского РО НКВД Михайловского, о[пер]уполномоченного РО НКВД Глазыкина и зам. нач. РО НКГБ Серенко.

Срок ликвидации 20 августа 1945 г.

19. По ликвидации боевки “Жбурлая”

Боевка СБ численностью 16 человек, руководимая кущевым комендантом СБ под псевдонимом “Жбурлай”, вооружена 2 ручн[ыми] пулеметами, 9 автоматами и 5 винтовками, оперирует в районе сел Ковбань, Звиняче, Мыслины, Новоселки Чешские Гороховского района и сел Комово, Новостав, Голятино Берестечковского района.

Для ликвидации боевки выделяется 3-й взвод 7-й стр[елковой] роты 277 с.п. под командованием мл.лейтенанта Матвеева, нач. Гороховского

РО НКГБ ст. лейтенанта Махаринец и ст. о[пер]уполномоченного РО НКВД Орешкина.

Срок ликвидации 20 августа 1945 г.

Для ликвидации пособнической базы банды “Черноморца” и боевок “Федько” и “Жбурлая” из состава оперработников Гороховского РО НКВД, РО НКГБ и истребительного батальона выставить истребгруппы в селах: Озерцы – 35 бойцов, Софиевка – 35 бойцов, Угов – 16 бойцов, Холонюв – 17 бойцов, Скобелка – 16 бойцов.

20. По ликвидации боевки “Бурового”

Боевка СБ численностью 25 чел[овек], возглавляемая районным комендантом СБ по Рожищенскому району Архипчуком Степаном Николаевичем под псевдонимом “Буровой”, вооружена 5 ручн[ыми] пулеметами, 10 автоматами и 15 винтовками. Оперирует в районе сел Залисцы, Башево, Большие Березолупы, Вичине, Гристень, Бабье, Мильск, Духче, Богушевка Рожищенского района.

Для ликвидации боевки выделяется опергруппа из оперативных работников и бойцов истребительного батальона численностью 50 чел[овек] под руководством нач. ОББ Рожищенского РО НКВД тов. Ганько и оперработников Коломыченко и Мельникова и партработника тов. Безручко.

Срок ликвидации 20 августа 1945 г.

21. По ликвидации боевки “Дороша”

Боевка СБ, численностью 20 чел[овек], возглавляемая районным комендантом СБ Комелюк Андреем Антоновичем под псевдонимом “Дорош”, вооружена 2 ручн[ыми] пулеметами, 4 автоматами и 14 винтовками, оперирует в районе сел Щедрогище, Самары и Межисит Ратновского района и выходит в Дывинский район Брестской области.

Для ликвидации боевки “Дороша” выделена войсковая рейдирующая группа численностью 40 человек из состава 7-й роты 169 с.п. под командованием лейтенанта Машечкина, оперработников мл. лейтенанта Паршенкова, ст. л-та Жукова и партработника т. Белинского.

Срок ликвидации 20 августа 1945 г.

22. По ликвидации боевки “Евгена”

Боевка СБ численностью 20 человек, руководимая комендантом СБ под псевдонимом “Евген”, вооружена 2 ручными пулеметами, 7 автоматами и 11 винтовками, оперирует в районе сел Чернче, Выдринче, Хотешов, Мостицки и Борки.

Для ликвидации боевки выделяется войсковая рейдирующая группа численностью 40 чел[овек] 7-й роты, 169 с.п. под командованием ст. лейтенанта Ермошкина, оперработников – зам. нач. Ратновского РО НКВД

лейтенанта Балабанчук, ст. оперуполномоченного РО НКГБ мл. лейтенанта Кудряшова и партработника Болотникова.

Срок ликвидации до 25 августа 1945 г.

Для ликвидации пособнической базы боевок “Дороша” и “Евгена” из состава оперработников и групп самоохраны выставляются вооруженные группы в селах Ратновского района: Самары – 40 бойцов, Картылысы – 35 бойцов, Млыново – 25 бойцов, Щедрогоще – 30 бойцов, Речица – 30 бойцов, Хотешов – 25 бойцов, Борки – 25 бойцов, Горники – 18 бойцов, Лучичи – 10 бойцов.

23. По ликвидации боевки “Мат”

Боевка численностью 18 человек, руководимая районным проводником «ОУН» Мациевского района Самосюк Платоном Дмитриевичем под псевдонимом “Мат”, вооружена 3 ручными пулеметами, 7 автоматами, 8 винтовками, оперирует в районе сел Шайно, Гредьки, Городыше, Краснополье, Мощаное, Смидень, Лесняки, Семаки Зачернече, Рудня, Паридубы Мациевского р-на.

Для ликвидации боевки выделяется опергруппа из состава оперработников Мациевского РО НКВД и НКГБ и бойцов истреббатальона численностью 30 человек под руководством нач. отд. ББ Мациевского РО НКВД тов. Горячева, оперработников ст. оперуполномоченного ББ РО НКВД Камяшина, пом. оперуполномоченного РО НКГБ Давыдова и партработника тов. Коноплева.

Срок ликвидации 25 августа 1945 г.

Для ликвидации пособнической базы выставлены по 20 населенным пунктам группы самоохраны численностью от 10 до 35 человек под руководством оперработников РО НКВД и РО НКГБ. Общее количество 380 бойцов.

24. По ликвидации боевки “Гаркавого”

Боевка численностью 17 человек, возглавляемая районным проводником «ОУН» по Берестечковскому району Якотюк Порфирием под псевдонимом “Ярема”, он же “Гаркавый”, вооружена 2 ручн[ыми] пулеметами, 6 автоматами, 9 винтовками и 4 револьверами, оперирует в районе сел Лобачевка, Яновка, Широка, Борисковичи, Бужанский и Пишчанский лес.

Для ликвидации боевки “Гаркавого” и пособнической базы выделена 8-я стр. рота 277 с.п., которая расставлена в следующих населенных пунктах:

1. Антоновка – 1-й взвод 8-й стр. роты под командованием мл. лейтенанта Толстова, оперработника нач. Берестечковского РО НКВД лейтенанта Попова.

2. Волица – 2-й взвод 8-й роты под командованием лейтенанта Климанова, оперработника ст. о[пер]уполномоченного ББ РО НКВД мл. лейтенанта Якимова.

3. Жешув – 3-й взвод 8-й стр. роты под командованием лейтенанта Доленджашвили и оперработника о[пер]уполномоченного РО НКГБ лейтенанта Новичихина.

Срок ликвидации боевки 25 августа 1945 г.

Кроме этого, выставлены истребгруппы из состава оперработников РО НКВД и НКГБ и истребительного батальона в с.Ржищев – 15 бойцов, Лобачевска Волица – 10 бойцов, Гумнице – 10 бойцов.

25. По ликвидации боевки СБ “Игоря”

Боевка численностью 17 человек, возглавляемая районным референтом СБ Кратюком Василием Владимировичем под псевдонимом “Игорь”, и районным комендантом СБ Тимошуком Василием Ивановичем под псевдонимом “Кмин”, вооружена 3 ручн[ыми] пулеметами, 5 автоматами, 10 винтовками, оперирует в Котовских лесах и у сел Вишнево, Котов, Гараджа, Воротнев, Романов, Воротневских и Ботинских лесах.

Для ликвидации боевки выделена оперативная группа из работников Теремновского РО НКВД и РО НКГБ в числе 50 чел[овек] под руководством нач. Теремновского РО НКВД мл. лейтенанта Игнатенко, нач. ОББ РО НКВД тов. Менькина и партработника Пономаренко.

Срок ликвидации 25 августа 1945 г.

Для ликвидации пособнической базы боевки из состава РО НКВД и РО НКГБ и истреббатальона выставить истребгруппы в селе Вишнево – 25 бойцов и селе Воротнев – 25 бойцов.

26. По ликвидации боевок “Лесного”, “Збруча” и других по Камень–Каширскому району

На территории Камень-Каширского района в районе сел Крымно, Воегоще, Воротнев, Выдерта, Бронница и прилегающих хуторах и лесных массивах оперируют местные боевки СБ: “Збруча” – 25 чел[овек], “Лесного” – 15 чел[овек], “Голуба” – 3 чел[овека], “Саша” – 7 чел[овек], “Чумак” – 6 чел[овек] общей численностью 61 чел[овек]. Вооружение боевок: ручные пулеметы, автоматы и винтовки, точное количество не установлено.

Для ликвидации перечисленных боевок выделены:

1. Рейдовая группа в числе 40 бойцов 3-й роты 169 с.п. под командованием ст. л-та Андреева и оперработника зам. нач. Камень-Каширского РО НКВД л-та Маклакова и партработника секретаря райкома Коженкова с задачей ликвидировать боевку “Збруча” численностью 25 человек и боевку “Лесного” – 15 человек.

Срок ликвидации 25 августа 1945 г.

2. Рейдовая группа в числе 40 бойцов 3-й роты 169 с.п. под командованием л-та Келебеева и оперработника нач. отд. ББ Камень-Каширского РО НКВД л-та Складник и партработника инструктора райкома Хоменко с задачей ликвидации боевок “Голуба”, “Саши”, “Чумака” и ликвидации пособнической бандитской базы.

Срок ликвидации 25 августа 1945 г.

Кроме того, выставлены истребгруппы из состава оперработников, бойцов истреббатальона и групп самоохранны в селах Камень-Каширского района: Верхи – 25, Сошично – 30, Нуйно – 20, Пневно – 25, Седлище – 25 бойцов.

27. По ликвидации боевки “Медведя”

Боевка численностью 15 человек, руководимая районным комендантом СБ по Головнянскому району Захарчуком Николаем Ивановичем под псевдонимом “Медведь”, вооружена 2 ручн[ыми] пулеметами, 8 автоматами и 3 винтовками.

Оперирует в районе сел Городно, Бык, Кукуреки, Кизе Головнянского района.

Для ликвидации боевки выделена опергруппа численностью 25 бойцов из оперработников РО НКВД и НКГБ под руководством ст. оперуполномоченного ББ Головнянского РО НКВД л-та Масалова и оперработников – оперуполномоченного ОББ РО НКВД Копаций и пом. о[пер]уполномоченного РО НКГБ Абрамова и партработника тов. Гитарь.

Срок ликвидации 20 августа 1945 г.

28. По ликвидации боевки “Быка”

Боевка в числе 13 человек, возглавляемая комендантом местной боевки СБ Богданом Сергеем Кондратьевичем под псевдонимом “Бык”, вооружена 1 ручн[ым] пулеметом, 6 автоматами и 5 винтовками, оперирует в районе сел Куснище и прилегающих хуторах: Полапы, Страны и Перепны.

Для ликвидации боевки выделена опергруппа РО НКВД и НКГБ и бойцов истребительного батальона в числе 18 человек под руководством начальника ОББ Головнянского РО НКВД мл. лейтенанта Тюленева, оперработников пом.о[пер]уполномоченного РО НКВД Ищенко, ст. о[пер]уполномоченного РО НКГБ Емелина и партработника тов. Ткач.

29. По ликвидации боевки “Крюка”

Боевка численностью 12 человек, руководимая районным комендантом СБ по Киверцевскому району, возглавляемая Нетейчуком Силой, под псевдонимом “Крюк”, вооружена 1 ручным пулеметом, 5 автоматами и

6 винтовками, оперирует в районе сел Годомичи, Лыще, Остров и прилегающих хуторах Четверня, Сокиричи.

Для ликвидации боевки выделена опергруппа численностью 36 человек из состава оперработников Киверцевского РО НКВД, НКГБ и бойцов истребительного батальона под руководством зам. нач. Киверецкого РО НКВД ст. лейтенанта Немятого, оперработников Буданова, Молодцова, Савицкого и партработника секретаря РК КП(б)У по кадрам Шендрика.

Срок ликвидации 15 августа 1945 г.

Для ликвидации пособнической базы выставлены вооруженные группы самоохранны в 14 населенных пунктах численностью от 7 до 22 бойцов в населенном пункте.

30. По ликвидации боевки “Игоря”

Боевка численностью 12 человек, возглавляемая районным комендантом СБ по Торчинскому району Шевчуком Алексеем под псевдонимом “Игорь”, вооруженная 2 ручными пулеметами, 7 автоматами и 3 винтовками, оперирует и укрывается в Садовском лесу и в селах Садов, Кошев, Ватынь, Горзвин, Буяны и Шепель.

Для ликвидации банды “Игоря” и пособнической бандитской базы выделены 1 и 2 взводы 9-й стр. роты 277 с.п. под командованием ст. лейтенанта Барина и оперработников нач. отд. ББ Торчинского РО НКВД тов. Кудинова, уч. уполномоченного РО НКВД т. Орехова и партработника т. Хритус.

Срок ликвидации 25 августа 1945 г.

31. По ликвидации боевки “Луя”

Боевка численностью 12 человек, руководимая Потайпейко Лукашем Ивановичем, под псевдонимом “Луя”, вооружена 1 ручным пулеметом, 6 автоматами и 5 винтовками, оперирует в районе сел Любахины, Смоллары, Новоселки Заболотьевского района и прилегающих хуторах Головнянского и Шацкого районов.

Для ликвидации боевки выделена опергруппа из состава оперработников РО НКВД–НКГБ и бойцов истребительного батальона под руководством нач. отд. ББ Заболотьевского РО НКВД лейтенанта Олейникова, участковых уполномоченных Шевкунова, Сосюка и партработника тов. Пидляцкого.

Срок ликвидации 15 августа 1945 г.

Для ликвидации пособнической базы боевки “Луя” в 14 населенных пунктах Заболотьевского района выставлены вооруженные группы из оперработников РО НКВД и НКГБ, бойцов истребительного батальона и групп самоохранны.

32. По ликвидации боевки “Ластовки”

Боевка численностью 10 человек, возглавляемая районным комендантом СБ Устилугского района Кусинским Иваном Кирилловичем под псевдонимом “Ластовка”, вооружена 1 ручным пулеметом, 5 автоматами и 4 винтовками, оперирует в северной части Вербского района, в лесных массивах у сел Олеское, Муссурское Устилугского района.

Для ликвидации боевки выделена войсковая рейдирующая группа в числе 15 человек из состава 90-го погранотряда под командованием ст. л-та Боженко и оперработников нач. Устилугского РО НКВД лейтенанта Мега и оперуполномоченного РО НКГБ Ульянова.

Срок ликвидации 15 августа 1945 г.

Для ликвидации пособнической базы бандитов из состава оперработников РО НКВД–НКГБ, бойцов истреббатальона и бойцов групп самообороны выставлены истребгруппы в селах Стенжары – 20 чел[овек], Муссур – 10 чел[овек], Пузов – 16 чел[овек], Ворчин – 7 чел[овек], Никитичи – 7 человек.

33. По ликвидации боевки “Шума”

На территории Луцкого района в селах Лавров, Голышево, Коршевец, Полонка, Пульганово оперирует местная боевка СБ численностью 9 человек, руководимая Васильковским Владимиром под псевдонимом “Шум”, вооружена 1 ручным пулеметом, 5 автоматами и 4 винтовками.

Для ликвидации боевки выделена опергруппа из работников Луцкого РО НКВД, РО НКГБ и бойцов истребительного батальона в числе 24 человек под руководством зам. начальника Луцкого РО НКВД мл. лейтенанта Барабанова и оперработников – пом. оперуполномоченного РО НКВД т. Тараканова, оперуполномоченного РО НКГБ Малова и партработника тов. Кочетова.

Срок ликвидации боевки 20 августа 1945 г.

Для ликвидации пособнической бандитской базы и банд-одиночек из состава работников РО НКВД, РО НКГБ и бойцов истребительного батальона выставлены вооруженные группы в селах: Озеряны–Чешские – 25 бойцов, Матышин – 15 бойцов, Ульяники – 15 бойцов, Антоновка – 15 бойцов.

34. По ликвидации боевки СБ “Боря”

Боевка численностью 8 человек, руководимая Мацюком Сергеем Ивановичем под псевдонимом “Сокол”, он же “Юрко”, он же “Боря”, вооружена 1 ручным пулеметом, 3 автоматами и 4 винтовками.

Опереирует в районе сел Новый и Старый Загорув, Бермешев, Орищи, Кремеш, Луковичи Локачевского района.

Для ликвидации боевки выделена опергруппа в составе 15 человек из работников РО НКВД, РО НКГБ и совпартактива под руководством

начальника ББ Локачевского РО НКВД Парфенова и 2-го секретаря райкома КП(б)У тов. Волвенко.

Срок ликвидации боевки 25 августа 1945 г.

35. По ликвидации боевки “Борута”

Местная боевка СБ численностью 4 человека, руководимая Проц Илларионом Павловичем под псевдонимом “Соловей”, он же “Борута”, вооружена 2 автоматами и 2 винтовками.

Укрывается в районе сел Бубнов, Вотынь, Лиев, Войнин Локачевского района.

Для ликвидации боевки выделена опергруппа из работников Локачевского РО НКВД и бойцов истреббатальона в числе 10 человек под руководством оперуполномоченного ОББ Локачевского РО НКВД т. Саянина.

Срок ликвидации боевки 20 августа 1945 г.

36. По ликвидации боевки “Сагайдачного”

Боевка СБ численностью 8 человек, руководимая Романюком Федором Демьяновичем под псевдонимом “Сагайдачный”, вооружена 2 ручными пулеметами, 2 автоматами, 4 винтовками, оперирует в районе сел Береза, Стыдынь, Твердынь, Журовец Озютического района.

Для ликвидации боевки “Сагайдачного” выделена опергруппа из работников РО НКВД–НКГБ и бойцов истреббатальона в числе 10 человек под руководством ст.о[пер]уполномоченного отд. ББ Озютического РО НКВД мл. лейтенанта Буряк, оперуполномоченного РО НКГБ Кузнецова и партработника тов.Чеботарева.

Срок ликвидации боевки 25 августа 1945 г.

37. По ликвидации боевки “Вишни”

Боевка численностью 7 чел[овек], возглавляемая районным проводником «ОУН» по Голобскому району Крапивой Иваном Игнатьевичем под псевдонимом “Вишня”, вооружена 1 ручн[ым] пулеметом, 5 автоматами и 2 винтовками, оперирует в районе сел Подрижье, Кашивка, Углы-II, Литогоще, Подлесье, Сельще Голобского района.

Для ликвидации боевки выделена оперативная группа из состава работников РО НКВД–НКГБ под руководством начальника Голобского РО НКВД майора Харченко, ст.о[пер]уполномоченного РО НКГБ Слобожанина и партийного работника т.Бугаенко.

Срок ликвидации боевки 25 августа 1945 г.

Для ликвидации пособнической базы бандитов выставить вооруженные истребительные группы из состава работников РО НКВД–НКГБ, истребительного батальона и групп самообороны в селах Велицк – 30 бойцов, Мельница – 16 бойцов, Радошин – 12 бойцов.

38. По ликвидации боевки “Гузика”

Боевка численностью 4 бандита, возглавляемая кущевым комендантом СБ Штандером Прокопом Сергеевичем, вооруженная 2 автоматами, 2 винтовками, 1 пистолетом “ТТ”, оперирует в районе сел Велицк, Бехи, Заливники, Залетново Шацкого района и Любохинские хутора Заболотьевского района.

Для ликвидации боевки выделена оперативная группа из состава оперработников Шацкого РО НКВД–НКГБ численностью 15 человек под руководством нач. отд. Шацкого РО НКВД мл. лейтенанта Семенова, оперуполномоченного РО НКГБ ст. лейтенанта Колодяжного, оперуполномоченного РО НКВД мл. лейтенанта Конкина и партработников тов. Дворского.

Срок ликвидации боевки 15 августа 1945 г.

39. По ликвидации боевки СБ “Бойко”

Боевка численностью 4 бандита, руководимая районным комендантом СБ по Вл[адимир]-Волынскому району Собчук Иосифом Николаевичем под псевдонимом “Бойко”, вооруженная 1 ручным пулеметом, 2 автоматами и 1 винтовкой, оперирует в районе сел Бегета, Хворостов, Берцовичи, Бабичи, Бискупичи Владимир-Волынского района.

Для ликвидации боевки “Бойко” выделена опергруппа РО НКВД численностью 9 чел[овек] под руководством оперуполномоченного ББ Вл[адимир]-Волынского РО НКВД мл. лейтенанта Муравьева.

Срок ликвидации боевки 15 августа 1945 г.

40. По Любомльскому району

Скрываются одиночки – бандиты Полянук Николай Лукашевич, Кухарук Александр Астахович, Васенко Иван Тимофеевич.

Для розыска бандитов-одиночек в местах их вероятного появления выставлены вооруженные группы из бойцов самообороны под руководством оперработников РО НКВД и НКГБ в селах: Машев – 8 бойцов, Заполье – 13 бойцов, Штунь – 13 бойцов, Подгородно-Заставье – 7 бойцов, Скибы-Борки – 16 бойцов, Вишнев-Коцуры – 17 бойцов.

Ликвидацию оуновского подполья банд «УПА» и мелких боевок СБ, оперирующих на территории Волынской области, закончить к 1 сентября 1945 года.

Секретарь Волынского обкома КП(б)У

[підпис]

Профатилов

Нач[альник] УНКВД Вол[ынской] обл[асти]

полковник

[підпис]

Яковенко

Нач[альник] УНКГБ Волын[ской] обл[асти]
полковник

Шестаков

“28” июля 1945 г.

№ _____*

г. Луцк

с.м.

*ЦДАГО України: – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 1693. – Арк. 76-99.
Оригінал. Машинопис.*

* Так у документі.

№ 101
ПОСТАНОВА ПОЛІТБЮРО ЦК КП(б)У ПРО ВИНИЩЕННЯ
УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ У ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЯХ
УРСР*

Цілкою таємно
24 липня 1945 р.

ПБ 68/55-оп.

Особая папка
Совершенно секретно
24 июля 1945 г.

**О ликвидации остатков банд украинско-немецких
националистов в западных областях УССР**

Постановление ЦК КП(б)У

ЦК КП(б)У устанавливает, что парторганизации западных областей УССР, органы НКВД и НКГБ, пограничные и внутренние войска НКВД, выполняя решения ЦК КП(б)У от 10 января и 26 февраля 1945 года, провели большую работу по борьбе с украинско-немецкими националистами, в результате чего разгромлены почти все крупные оуновские банды.

Окончание Великой отечественной войны против гитлеровской Германии население западных областей УССР встретило с большой радостью и выражает единодушное стремление как можно скорее наладить нормальную хозяйственную и культурную жизнь.

В настоящее время положение в западных областях характеризуется дальнейшим укреплением органов советской власти, усилением политической активности населения. Крестьяне стали принимать более активное участие в проведении хозяйственных и политических мероприятий советской власти.

Победоносное завершение Великой отечественной войны и разгром большинства банд украинско-немецких националистов, которые в результате окончательной победы Красной армии над фашистской Германией потеряли своих хозяев – немецких фашистов, создали условия для окончательного разгрома остатков вооруженных банд украинско-немецких националистов и оуновского подполья.

* На документі напис чорнилом від руки: “Тов. Мануильский подписал 2 экз[емпляра]” й ряд інших нерозбірливих підписів.

Среди бандитов усилилась деморализация. Многие рядовые участники банд, и даже некоторые активные оуновцы, убедившись в бесперспективности борьбы против советской власти, явились с повинной в органы советской власти.

ЦК КП(б)У отмечает, что в разложении банд украинско-немецких националистов и улучшении морально-политического положения в западных областях положительную роль сыграли обращения Президиума Верховного Совета УССР, Совнаркома УССР и ЦК КП(б)У к участникам так называемых УПА и УНРА и населению западных областей Украины.

Одновременно ЦК КП(б)У отмечает, что партийные организации, органы НКВД и НКГБ западных областей УССР, пограничные и внутренние войска НКВД медленно перестраивают свою работу в соответствии с требованиями изменившейся обстановки.

Основными недостатками в борьбе с украинско-немецкими националистами в настоящее время являются:

1. До сих пор со стороны некоторых начальников областных управлений и районных отделов НКВД и НКГБ, начальников отдельных частей войск НКВД допускаются факты беспечности и расхлябанности в организации и проведении мероприятий по борьбе с украинско-немецкими националистами.

2. Отдельные работники органов НКВД и НКГБ и некоторые командиры подразделений войск НКВД допускают медлительность при проведении операций, а иногда проявляют самоуспокоенность и зазнайство, игнорируют мелкие банды и боевки СБ и не принимают мер к их полной ликвидации.

3. Органы НКВД и НКГБ плохо выполняют указания ЦК КП(б)У о выделении специальных подвижных вооруженных отрядов для преследования определенных банд до полного их уничтожения.

4. Недостаточно проводится борьба с пособниками бандитов. Обкомы и райкомы КП(б)У, органы НКВД и НКГБ недостаточно выполняют требования ЦК КП(б)У о том, чтобы ни один случай бандпроявлений не оставался без тщательного расследования и сурового наказания бандитов, пособников бандитов и их семей.

5. Со стороны некоторых райкомов КП(б)У имеется недооценка политической работы среди населения. Митинги, собрания и беседы среди крестьян и интеллигенции проводятся редко. Бывают случаи, когда политическая работа подменяется голым администрированием. Слабо вовлекаются в общественно-политическую и хозяйственную деятельность рабочие, крестьяне и интеллигенция.

ЦК КП(б)У постановляет:

1. Обязать секретарей обкомов и райкомов КП(б)У, начальников областных управлений и районных отделов НКВД и НКГБ принять меры

к быстрому устранению отмеченных недостатков и окончательной ликвидации остатков банд и подполья украинско-немецких националистов, для чего:

а) до 1-го августа разработать по каждому району и области конкретные планы полной ликвидации каждой бандитской группы в отдельности;

б) начальникам обл. управлений НКВД, командующим пограничных и внутренних войск НКВД гг. Бурмаку, Демшину и Марченко для уничтожения оставшихся банд, боевок и групп СБ создать специальные войсковые группы, во главе которых поставить лучших командиров и политработников. Перед каждой такой группой поставить конкретную задачу преследовать банду независимо от того, в какие районы и области будет она двигаться, и в течение определенного срока ликвидировать эту банду;

в) потребовать от командиров, чтобы они обеспечили оперативность и маневренность при преследовании банд, предупредив, что те командиры, которые в результате медлительности или трусости упустят банду, будут привлечены к строжайшей ответственности, вплоть до предания суду;

г) не позже 1 августа представить ЦК КП(б)У планы ликвидации бандитских групп, указав состав банды или боевки, фамилии их главарей или клички, район действия, кому поручена ликвидация банды и в какой срок.

Обкомы КП(б)У через каждые две недели обязаны сообщать ЦК КП(б)У о результатах операций по каждой банде в отдельности.

2. ЦК КП(б)У предостерегает партийные организации против самоуспокоения и зазнайства. Хотя за последнее время в результате проведения чекистско-войсковых мероприятий многие крупные банды разгромлены, многие бандиты уничтожены, а большое количество бандитов воспользовалось обращением правительства и ЦК КП(б)У, явилось с повинной и вернулось к мирному труду, – все же в бандах и в оуновском подполье остались, главным образом, активные украинско-немецкие националисты, имеющие большой опыт подпольной и диверсионной работы.

Поэтому для окончательной ликвидации банд и выкорчевывания оуновского подполья партийные организации, органы НКВД и НКГБ западных областей должны еще больше усилить чекистско-войсковую работу, проявляя при этом максимум оперативности и умения.

3. В связи с тем, что главари банд украинско-немецких националистов рассредоточили банды на мелкие группы и дали им задание вести подпольную антисоветскую работу и осуществлять террористические акты, решающим в работе органов НКГБ и НКВД является коренное улуч-

шение агентурной работы. Областные управления и районные отделы НКГБ и НКВД должны значительно расширить сеть нашей агентуры, засылая ее в оуновское подполье.

4. Отмечая положительную роль, которую сыграли спецгруппы в борьбе с мелкими бандгруппами и бандитами одиночками, ЦК КП(б)У считает, что организовывать спецгруппы следует только в отдельных случаях, давая этим группам конкретные задания, по выполнению которых группы расформировывать, а их участников отпускать для работы на предприятиях и в селах.

5. Командующему войсками Львовского военного округа тов. Попову:

а) разработать план дислокации войск с тем, чтобы часть войск расположить на трассах перегона скота, высвободив таким образом войска НКВД для использования по прямому назначению – ликвидации остатков банд;

б) установить каждому гарнизону район несения патрульной службы.

6. Одним из важнейших условий окончательной ликвидации остатков банд и разгрома оуновского подполья является борьба с бандпособниками.

ЦК КП(б)У обязывает обкомы и райкомы КП(б)У, областные управления и районные отделы НКВД и НКГБ не оставлять без расследования ни одного случая бандпроявления, выявлять бандитов и их пособников, немедленно их арестовывать и судить.

Одновременно ЦК КП(б)У рекомендует провести следующие мероприятия:

а) на собраниях в населенных пунктах или индивидуально предупредить подозреваемых в бандпособничестве бандитам – кулаков, торговцев и другие элементы, что если в этом населенном пункте совершится какое-либо злодеяние, то они будут немедленно арестованы и судимы, а их семьи будут высланы;

б) в селах, где будут продолжаться бандитские проявления, к подозреваемым в пособничестве бандитам применять репрессии вплоть до выселения их семей;

в) разъяснять на собраниях крестьян о причинах таких репрессий, оглашая фамилии бандпособников.

7. ЦК КП(б)У требует от обкомов и райкомов КП(б)У, областных управлений и районных отделов НКВД и НКГБ усилить борьбу против польских националистов и реакционеров.

8. ЦК КП(б)У обращает внимание руководителей партийных и советских организаций, всех коммунистов и комсомольцев на необходимость решительной борьбы с малейшими проявлениями беспечности. Партийные, советские и комсомольские организации должны еще более повысить бдительность.

Необходимо систематически проверять состав рабочих и служащих на предприятиях и в учреждениях, очищая их от украинско-немецких националистов, польских националистов и других враждебных элементов.

9. Работники партийных и советских организаций обязаны сейчас глубже заняться вопросами хозяйственного и культурного строительства, еще большего укрепления органов советской власти, улучшения работы предприятий, учреждений, школ, клубов, библиотек и т. п.

10. Обязать секретарей обкомов и райкомов КП(б)У западных областей УССР коренным образом улучшить массовую политическую работу среди рабочих, крестьян и интеллигенции, для чего:

а) систематически проводить митинги и собрания, беседы и читки, на которых разъяснять политические и хозяйственные задачи, стоящие перед нашей страной, каждым городом, селом, предприятием, учреждением;

б) широко разъяснить трудящимся западных областей постановление Совнаркома УССР и ЦК КП(б)У “О мероприятиях” по восстановлению и дальнейшему развитию хозяйства по Львовской, Станиславской, Дрогобычской, Тернопольской, Ровенской, Волынской и Черновицкой областям УССР на 1945 год;

в) организовать систематическую читку популярных лекций и докладов на различные политические и хозяйственные темы, а также по вопросам теории и истории большевистской партии, истории нашей Родины, литературы и искусства. Наладить научно-просветительную пропаганду;

г) выделить на всех предприятиях и в селах агитаторов из числа проверенного актива и добиться такого положения, чтобы агитаторы систематически проводили беседы и читки газет. Регулярно проводить семинары агитаторов и руководителей агитколлективов;

д) шире вовлекать местное население в активную общественно-политическую и хозяйственную жизнь. Особое внимание обратить на работу среди интеллигенции, ее политическое воспитание в духе социалистической идеологии и вовлечение в активную политическую и хозяйственную жизнь.

Лучших и проверенных рабочих, крестьян, интеллигентов из местного населения смелее выдвигать на работу в советские и культурные учреждения, общественные организации, кооперацию и т. п.

11. Учитывая, что многие районы западных областей УССР освобождены более года тому назад и что за период, истекший после освобождения, многие рабочие, крестьяне и интеллигенция принимали активное участие в восстановлении советской власти и борьбе против украинско-немецких националистов и показали на деле преданность делу

нашей большевистской партии, партийные организации западных областей должны начать работу по отбору из числа местного актива лучших товарищей и вовлекать их в ряды КП(б)У. Рост партийных организаций за счет местного актива усилит наше влияние и еще больше сблизит партийные организации с широкими массами трудящихся западных областей.

* * *

ЦК КП(б)У требует от партийных, советских и комсомольских организаций западных областей УССР, от всех коммунистов и комсомольцев еще больше напрячь свои силы и в ближайшее время полностью ликвидировать остатки банд украинско-немецких националистов, еще теснее сплотить ряды трудящихся вокруг партии Ленина–Сталина, мобилизовать рабочих, крестьян, интеллигенцию на быстрейшую ликвидацию последствий немецкой оккупации, на дальнейшее укрепление силы и могущества нашей социалистической Родины.

*ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 16. – Спр. 30. – Арк. 57-66.
Оригінал. Машинопис.*

**ЛИСТ СЕКРЕТАРЯ ШУМСЬКОГО РК КП(б)У ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ
ОБЛАСТІ ОСЕТРОВА СЕКРЕТАРЮ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО
ОБКому КП(б)У з ПРОХАННЯМ ВЖИТТЯ РІШУЧИХ ЗАХОДІВ
ПРОТИ ДІЙ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ НА ТЕРИТОРІЇ
РАЙОНУ**

26 липня 1945 р.

м. Шумське

Секретарю обкома КП(б)У
тов. Компанец

Украинско-немецкие националисты не дают крестьянам нашего района выполнять хозяйственно-политические мероприятия государства.

В селах района происходит большой террор среди населения за последние дни с 18 по 25/VII.[19]45 г.

1. Повесили предсельсовета в селе Боложовка.

2. Увели в лес и, наверное, убили председателя сельсовета в селе Васьковцы, в этом же селе повесили бойца истребительного отряда.

3. В селе Сураж уничтожили семью мельника, убили его жену (беременную), двух детей, от 3-х до 5-ти лет, бросили в реку, разграбили все его имущество, а его – мельника – забрали с собой в лес.

Это Вам только три примера за последние 6 дней и только по трем селам, а много бывает таких случаев, что мы не знаем. Каждую ночь по всем селам района пропадает очень много актива и семей военнослужащих, и население об этом не заявляет, боясь террора.

Характерно то, что бьют актив, семьи военнослужащих, бедняков. Зажиточное население и кулаков бандиты не трогают. Кулацкое население держит в селах население в своих руках и не дает ему активно работать и выполнять обязательства перед государством.

Привожу один пример: в селе Большая Иловица кулак Попик, который поставил в селе дело так: все газеты и вся почта, которая предназначена крестьянам и сельсовету, в первую очередь поступает к нему, вскрывает все письма, читает, а справки, что идут из армии семьям военнослужащих, вынимает для пользования бандитам, кто пишет патристические письма семьям, письма уничтожают, а эти семьи предупреждают, что если они будут хорошо относиться к мероприятиям советской власти, то их за это бандиты накажут.

Об этом знают органы НКВД, НКГБ, знаем и мы – райком партии, но меры принимаем очень слабо и медленно, боясь как бы чего не случилось. Я несколько раз об этом говорил с тов. Антоновым, но определенного ничего не добился.

Ни один сельсовет в районе не работает, в большинстве случаев даже нет и помещений сельсовета. Никаких заседаний сельсоветы не проводят, протоколов никаких нет, никакого учета сельсоветы абсолютно не ведут, и председатели сельсоветов ничего не делают, не говоря уже о постоянно действующих комиссиях, агитаторах и т. д.

Обязательные поставки государству не выполняются, молока на сегодня сдано 3-4%, сена на сегодня заготовлено всего 10 тонн, займа собрано и подписки всего 22%. Зажиточное и кулацкое население саботирует во всех этих делах в первую очередь, и мер мы к ним совершенно никаких не принимаем.

Ответных мероприятий на террор украинско-немецких националистов и на действия кулаков не принимается. Высылку семей бандитов проводим очень медленно.

Я это пишу не потому, что хочу кого-то подвести, а считаю, что на дальше такого, что делается сейчас в районе, допустить никак нельзя, ибо мы с такой постановкой вопроса с украинско-немецкими националистами будем бороться 2-3 года, и район будут все время заваливать хозяйственно-политические задачи, поставленные перед населением района.

Прошу Вас все изложенное мною принять во внимание потому, что это правда, и то, что я написал, это еще не совсем полно.

Надо принимать какие-то решительные меры в борьбе с украинско-немецкими националистами и об укреплении советской власти на селах как следует.

Прошу вас, помогите району в этом деле*.

Секретарь Шумского РК КП(б)У

Осетров [підпис]

26 июля 1945 г.

№ 397

Державний архів Тернопільської області: – Ф. П-1. – Оп. 1. – Спр. 295. – Арк. 108, 108 зв. Оригінал. Машинопис.

* Остання фраза дописана чорнилом від руки.

**ІНФОРМАЦІЯ ПРАЦІВНИКІВ ЦК КП(б)У ПРО СТАН БОРОТЬБИ
З ОУН І УПА В ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЯХ УРСР
У ТРАВНІ–ЧЕРВНІ 1945 р.**

Червень–липень 1945 р.

**О некоторых недостатках в работе
парторганизаций Черновицкой области**

В Вашковецком районе, наиболее засоренном украинско-немецкими националистами, ответственные работники, в том числе и секретари райкома, почти не выступают с политическими докладами среди населения.

Уполномоченные райкома КП(б)У и райисполкома грубо обращаются с местным населением и вместо разъяснительной работы действуют приказами.

До сих пор имеют место случаи грубейшего нарушения революционной законности.

Работниками Вашковецкого райотдела НКВД был допущен вопиющий факт беззакония. Вместо бандитской семьи Миглей Анны была репрессирована гражданка Миглей Василина, муж которой находится в рядах Красной армии. Гражданка Миглей Василина до сих пор не возвращена в район.

25 июня с.г. начальник штаба истребительного батальона лейтенант Андреев, будучи в пьяном виде, убил председателя сельпо тов. Галицкого и избил бойца истребительного батальона.

Состав истребительного батальона Вашковецкого района засорен классово чуждыми элементами и случайными людьми. Здесь есть кулаки, есть бандиты. Для того, чтобы скрыть от населения района, кому была поручена охрана сел, райотдел НКВД сделал перестановку бойцов истребительного батальона.

Начальник райотдела НКВД тов. Павлов не только не реагировал на нарушения, а наоборот, способствовал и заведомо укрывал нарушителей советских законов.

* * *

В Сокирянском районе уполномоченные райкома партии в селах почти не бывают. Работники партийных и советских организаций недостаточно ведут политическую работу. В районе есть колхозы, и им помощи почти не оказывается. В трех колхозах допущено грубейшее нарушение устава сельхозартели.

Прием в колхозы проводится по спискам, а члены семей 20 хозяйств, работающих с начала весеннего сева в колхозах, до сих пор в колхоз не приняты на общем собрании.

Оценка обобщественного имущества не проведена. Планы не составлены и нет распорядка дня.

(Из сообщения ответственного организатора ЦК КП(б)У тов. Кравченко и справки обкома КП(б)У).

Черновицкая область **Характеристика бандпроявлений за май–июнь 1945 года**

В селе Стрелецкий Кут Черновицкого района в ночь на 3-е мая банда в количестве более 20 человек убила председателя сельсовета Тишук, его жену и ребенка, а также секретаря сельсовета Слынько и 4-х бойцов истребительного батальона.

* * *

6-го мая в Вашковецком районе Черновицкой области банда “Зрупа” в количестве 20 человек напала на группу совпартактива. Убит зав. военным отделом Вашковецкого РК КП(б)У Йодарюк, второй секретарь РК ЛКСМУ Борисов и 2 работника райисполкома – Климов и Дахно.

* * *

16-го июня, на с. Слобода-Банилово Вашковецкого района напала банда в 20 человек. Бандиты повесили секретаря комсомольской организации Залуцкую и бойца истребительного батальона.

17-го июня в это село выехала опергруппа во главе с начальником ББ РО НКВД т. Койныш. В группе было 5 бойцов истребительного батальона и лейтенант Аброськин. Банды не обнаружены. При выходе из квартиры убит нач. ББ Койныш, кем – неизвестно, следствие ведется. Характерно, что РО НКВД, облотдел НКВД, Вашковецкий райком партии не придали факту убийства начальника ББ значения и только после активного вмешательства со стороны ЦК КП(б)У и обкома начали вести следствие.

* * *

В ночь на 29 июня в селе Шеряевцы Горишни Садгорского района банда подожгла постройки спиртзавода. Налет банды был отбит бойцами истребительного батальона. Пожар ликвидирован.

Войниловский район Станиславской области **Из докладной записки уполномоченного ЦК КП(б)У** **тов. Познякова**

Плохо то, что все коммунисты, кандидаты партии, комсомольцы, работники НКВД, НКГБ и присланные на работу в другие учреждения и

организации района разговаривают только на русском языке. Это используют враги Советской власти в своей контрреволюционной агитации среди населения: “Советы говорят, что Украина самостоятельное государство, а управляют москали”.

Начальник райотдела НКВД Прилепин и его заместитель по милиции Лукьянчук работают плохо.

Тов. Прилепин – слабый оперативный работник, систематически выпивает, распустил аппарат.

Тов. Лукьянчук бездельничает, с подчиненными и населением очень груб, не развернул работу истребительного батальона, которого по существу нет, на села не выезжает и в партийной жизни не участвует.

Ни в НКВД, ни в НКГБ целевой агентуры по разработке оуновского подполья и формирования бандитских групп УПА нет.

В результате плохой работы такие села, как: Цветово, Дубрава, Сивко-Войниловское, Лука, Зборы, Верхнее, Завадка, Гуменное находятся в руках бандитов.

Скоро не разобьешь остатки бандитизма в районе силами совпарт-актива, потому что, кроме указанных мною бездельников из райотдела НКВД и начальника штаба истребительного батальона, имеются и такие, как райвоенком со всеми офицерами райвоенкомата, в количестве 8 человек, которые абсолютно не принимают никакого участия в проведении важнейших работ. Райвоенком Долгий и другие работники военкомата никогда в села не выезжают на операции.

Я настаивал, чтобы работников военкомата послать на села. Вызывали в райком КП(б)У секретаря парторганизации Горбенко и предложили вместе с совпартактивом разъехаться по селам.

Он заявил: “Что это вы вдруг вызываете работников военкомата в райком партии, мы подчиняемся только политотделу”.

Когда мы сказали, что надо проводить работу на селам, он ответил: “Капитан Долгий, райвоенком – не поедет, я тоже не поеду, а остальные работники у нас заняты”.

И так из работников райвоенкомата никто не поехал на села.

Тернопольская область

О положении в Коропечком и Гримайловском районах.

Из докладной записки уполномоченного ЦК КП(б)У

тов. Махитько

В Коропечком районе Тернопольской области, по данным на 20 июня, оперирует банда в количестве до 60 человек. Руководит бандой Михаил Шуляк, по кличке “Хитрый”.

В июне на территории района появилась проходящая банда “Быстрого”, укомплектованная из остатков ранее разгромленных банд УПА.

Эти банды причинили и причиняют большой ущерб местному населению. Так, 23 мая бандиты совершили вооруженное нападение на милицейский участок в селе Устье-Зеленое, а 16 июня вторично напали на этот участок.

С 25 мая по 15 июня были бандпроявления в селах Нисколизы, Баранов, Лука и Краснев. В этих селах бандиты разбили все сепараторные установки с целью сорвать маслоставки.

По сводкам Тернопольского обкома КП(б)У, а также по личному заявлению секретаря обкома т. Компанец в мае-июне в Коропецком районе бандпроявлений не было. Таким образом, обком КП(б)У не знает об обстановке в этом районе.

Коропечский райком КП(б)У и райотдел НКВД не принимают действенных мер по ликвидации бандитизма. Состав райотдела НКВД укомплектован всего на 45%. Вместо 9 оперативных работников имеется только три, рядовой состав отсутствует. В истребительном батальоне числится 81 человек, но бойцы батальона рассредоточены по селам и не имеют связи ни между собой, ни с районным центром.

Еще серьезнее положение в Гримайловском районе этой же области. Бандиты днем нападают на села, терроризируют местное население и партийно-советский актив.

По сводкам обкома КП(б)У, в июне в Гримайловском районе было два бандпроявления: 8 июня попала в засаду группа совпартактива, возвращавшаяся из сел Лука-Мала и Монастыри. Были убиты директор МТС Солодкий, заведующий МТМ Полько, а завхоз МТС Балабанчук и трактористка Степанида Вовчук уведены бандитами в лес.

На массовые бандпроявления районные организации не отвечают контрмерами. Борьба с бандитами, в основном, возложена на участковых уполномоченных и группы самоохранны в селах.

Секретарь райкома КП(б)У тов. Савченко и начальник райотдела НКВД т. Курлышев вместо усиления борьбы с украинско-немецкими националистами стали на путь очковтирательства. В сводках, посылаемых в обком партии, они уменьшают число оперирующих в районе бандбоек и бандитов. Т.т. Савченко и Курлышев показывают в сводках вместо фактически убитых 2-3 бандитов – 9-12.

О фактах неправильной информации обкома КП(б)У Гримайловским райкомом партии секретарь обкома т. Компанец не знает.

**О положении в Жабьевском и Болеховском районах
Станиславской области**
**Докладная записка инструктора отдела пропаганды и агитации
ЦК КП(б)У тов. Шевченко от 6 июля 1945 года**

Жабьевский район. В результате умелого проведения чекистско-войсковых мероприятий и широкой разъяснительной работы среди населения политическая обстановка в районе резко улучшилась. За последние два-три месяца явилось с повинной бандитов около 1500 человек. Это явилось результатом хорошей работы партийных и советских работников района по разъяснению обращения правительства от 20 мая с/года.

В районе почти нет бандпроявлений. К работе в местные советские и общественные организации широко привлекается местное население. В настоящее время 325 человек местного населения работает на разных должностях в сельских районных организациях.

Болеховский район. Район продолжает оставаться под сильным влиянием националистов. Тут активно действует уездный провод УПА, во главе с “Искрою” – псевдо Юрия Михайловича Юркива, молодого местного учителя из села Тысив. На территории района на протяжении долгого времени оперируют две сотни бандитов.

Ни местные партийные органы, ни органы НКВД–НКГБ до сих пор не сумели разгромить этих бандитов и их штабы. Поэтому партийный и советский актив в селах бывает только днем, выезжая большими группами с большой охраной.

Обращение правительства УССР не доведено до широких масс населения. Ни один бандит не явился с повинной. Националисты усилили свою диверсионно-террористическую деятельность в Болеховском районе. Они препятствуют подвозить лес, разобрали рельсы узкоколейной железной дороги на Церковную и Паляницу, взорвали паровоз, разрушили мосты, подожгли склады с лесоматериалами, часто уничтожают документы в сельсоветах, запрещают крестьянам выплачивать налоги и вносить деньги на займы, ломают сепараторы и разбивают бочки на пунктах приема молока, разгоняют людей, которые ремонтируют дороги, грабят кооперативы, из-за засады обстреливают машины, которые идут по шоссе на Стрый – Долина. Несколько раз националисты угрожали напасть на районный центр.

30 июня они пытались созвать во многих селах так называемые “веча”. В Болехово зарегистрировано несколько случаев, когда бандиты расклеивали печатные листовки контрреволюционного содержания на витринах районных учреждений.

*ЦДАГО України: – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 1701. – Арк. 2-14.
Копія. Машинопис.*

**ЗВЕРНЕННЯ УПА ДО БІЙЦІВ ТА КОМАНДИРІВ ЧЕРВОНОЇ
АРМІЇ ПРО НЕОБХІДНІСТЬ СПІЛЬНОЇ БОРОТЬБИ ПРОТИ
РЕЖИМУ СТАЛІНА**

Липень 1945 р.

За самостоятельные государства
всех народов!

Свобода народам!
Свобода человеку!

**БОЙЦЫ И КОМАНДИРЫ КРАСНОЙ АРМИИ,
ПОБЕДИТЕЛИ ГИТЛЕРОВСКОЙ ГЕРМАНИИ!**

Ценой неслыханных жертв, ценой жизни миллионов Ваших боевых друзей, ценой собственной крови Вы разгромили одну из самых больших тюрем народов мира – гитлеровскую Германию. Благодаря Вашей неограниченной любви к свободе и ненависти ко всякому игу, тирании, исчез с лица земли террористический, диктаторский режим кровавого Гитлера. За это ныне благодарят Вас все свободолюбивые народы мира, за это с такой же благодарностью будут вспоминать о Вас грядущие поколения!

ТОВАРИЩИ БОЙЦЫ И КОМАНДИРЫ!

Торжествуют ли, однако, ныне, когда в Европе уже нет Гитлера и его шайки, в нас высокие, святые идеалы **свободы народов и человека**? Нет ли уже в нас эксплуатирующих, господствующих и эксплуатируемых, угнетенных народов? Нет ли уже в нас жестокой эксплуатации трудящихся? Исчезли ли из нашей жизни общественные паразиты, наделенные особенными классовыми привилегиями? Торжествуют ли в Европе и у нас, в СССР, те святые идеалы национальной и социальной справедливости, за которые четверть столетия тому назад поднимали революцию наши отцы? Торжествуют ли в нас те идеалы, за которые в продолжение пяти лет боролись с гитлеровскими ордами Вы?

Совсем нет! Народы Европы, народы СССР ныне далее истребляются в еще одной тюрьме народов. Эта тюрьма – **сталинский империалистический СССР**. Сотни миллионов людей стонут под кнутом еще одного кровавого диктатора. **Этот диктатор – Сталин!** Сотни миллионов трудящихся ныне подданы жестокой эксплуатации новых паразитов. **Эти паразиты – сталинская правящая клика!**

Ибо только посмотрите: был „фюрер” Гитлер, неограниченный властитель жизни и смерти миллионов подчиненных рабов, ныне есть узурпатор таких же прав „генералиссимус” Сталин; была одна правящая гитлеровская партия – есть одна правящая т.н. ВКП(б); был террор

гестапо – есть террор НКВД и НКГБ; была колониальная политика Гитлера по отношению к угнетенным народам – есть колониальная политика Сталина по отношению к таким же народам; была эксплуатация трудящихся за Гитлера – есть еще, может быть, в бóльших размерах эксплуатация трудящихся за Сталина; гнал Гитлер миллионы трудящихся на войну в интересах противонародных, империалистических целей – гонит и готовится далее гнать миллионы трудящихся на такие же империалистические войны Сталин.

Итак, что изменилось в нашем положении с падением Гитлера?

С падением Гитлера **изменились диктаторы – империалисты на своих постах, и совсем ничего не изменилось в бесправном положении народов, трудящихся масс. Угнетение, эксплуатация и террор господствуют далее.**

А за что боролись с Гитлером Вы, бойцы и командиры? **За смену угнетателей или за уничтожение всякого угнетения и всяких угнетателей вообще?** Только враг народа, враг трудящихся может сказать, что Вы боролись за смену угнетателей. Кто верный сын своего народа, кому интересы трудящихся дорогие – тот борется лишь за **уничтожение всяких угнетателей и всякого угнетения вообще.**

БОЙЦЫ И КОМАНДИРЫ КРАСНОЙ АРМИИ!

Когда вы вернетесь домой к своим родным и там застанете еще бóльшую нужду, чем та, которую Вы оставили перед войной; когда Вы застанете голодных и ободранных Ваших отцов, жен и детей; когда Вы увидите, как они сгорбились и высохли от чрезмерной, несправедливо оплачиваемой работы в колхозах, на заводах; когда Вы одновременно будете встречать хорошо одетых и откормленных, довольных собой и жизнью разных партийных секретарей, комиссаров; когда Вы встретите тот же самый варварский террор сталинского НКВД; когда перед Вами далее будет стоять призрак концлагерей, Соловков, расстрелов – то помните: **Ваша борьба за торжество справедливости на наших землях не кончена!** Вы действительно победоносно кончите лишь тогда, когда, в свою очередь, низвергнете **диктаторский, террористический, эксплуататорский режим наибольших врагов народов – режим Сталина и его клики!** Лишь тогда будет торжествовать истинная справедливость! Лишь тогда можно будет закрепить достижение Великой Октябрьской революции! В противном случае, Вашу победу над Гитлером Сталин использует для еще большего угнетения и закрепощения Вас! **Вашими руками он готовит Вам смерть!**

ТОВАРИЩИ БОЙЦЫ! ТОВАРИЩИ КОМАНДИРЫ!

Вставайте на борьбу с наибольшим врагом народов – кровавым диктатором Сталиным! Вставайте на борьбу за перестройку СССР на

действительно демократических, справедливых основаниях! Вставайте на борьбу за торжество идеи свободных народов, свободного человека!

Подрывайте сталинскую систему внутри! Саботируйте все мероприятия сталинской клики в армии, промышленности, транспорте, администрации, сельском хозяйстве, торговле, школе! Уничтожайте врагов народа – верных лакеев сталинского империализма! Несите идеи свободы широко в народ! **Организируйте подпольную политическую и вооруженную борьбу под лозунгом: Свобода народам! Свобода человеку!**

Не помогайте сталинскому охвосту подавлять уже существующую народно-освободительную борьбу отдельных угнетенных народов! **Не помогайте сталинским опричникам в борьбе против освободительно-революционных организаций украинского народа – ОУН и УПА!** Ищите связей с этими организациями! Знакомьтесь с их программой, информируйте всех об их борьбе! Этим будете способствовать общему делу народного освобождения! Этим приобретете себе вечную благодарность всех народов!

ДА ЗДРАВСТВУЕТ НАРОДНО-ОСВОБОДИТЕЛЬНАЯ РЕВОЛЮЦИОННАЯ БОРЬБА НАРОДОВ СССР!

ДА ЗДРАВСТВУЕТ РЕВОЛЮЦИОННАЯ БОРЬБА КРАСНОЙ АРМИИ ПРОТИВ СТАЛИНА!

ДА ЗДРАВСТВУЕТ СОЮЗ РЕВОЛЮЦИОНЕРОВ КРАСНОЙ АРМИИ С УКРАИНСКОЙ ПОВСТАНЧЕСКОЙ АРМИЕЙ (УПА)!

ДА ЗДРАВСТВУЕТ СВОБОДА НАРОДОВ И ЧЕЛОВЕКА!

СМЕРТЬ ВРАГАМ НАРОДА – СТАЛИНУ И ЕГО КЛИКЕ!

Июль, 1945 г.

УКРАИНСКАЯ ПОВСТАНЧЕСКАЯ АРМИЯ

СЛАВА УКРАЇНІ!

УКРАЇНСЬКІ ПОВСТАНЦІ

Державний архів Тернопільської області. – Ф. П-1. – Оп. 1. – Спр. 290. – Арк. 28, 28 зв. Друк. прим.

**ВІДОЗВА УПА ДО ГРЕКО-КАТОЛИКІВ УКРАЇНИ
ПРО ПРОТИБОРСТВО ПРАВОСЛАВНОЇ ТА ГРЕКО-
КАТОЛИЦЬКОЇ КОНФЕСІЙ І ВІДСТОЮВАННЯ КАНОНІЧНИХ
ЗАСАД ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ ПЕРЕД
МОСКОВСЬКИМ ПАТРІАРХАТОМ***

Липень 1945 р.

УКРАЇНЦІ ГРЕКО-КАТОЛИКИ!

Наш лютий ворог Сталін придумав нову штуку. Цим разом він хитро добирається до української греко-католицької церкви, до духівництва, до сумління людей.

25 років большевики сміялися з християнської віри, руйнували церкви, вбивали священиків і виховували молодь у безбожницькому дусі. На кожному кроці вони агітували, що Бога нема, а про релігію говорили, що це отрута для народу. А нині ці самі большевики нагло радять Вам і священикам, що треба зліквідувати греко-католицьку церкву, а самим перейти на російську православну церкву.

Відколи ж то безбожники-большевики почали розумітися на Божих справах віри і церкви, що нагло почали доказувати, що православна церква краща від греко-католицької?

Де причина того, що большевицькі душогуби несподівано ніби перестали воювати проти Бога, а почали скрізь підтримувати російське православ'я? Невже справді зійшло „Боже об'явлення” на тих чортів у людським тілі?

Ні! Нічого в царстві Сталіна щодо церкви не змінилося. Справа лише в тому, що большевики придумали новий спосіб для знищення всякої віри і всякої церкви. Побачивши, що дотеперешніми методами жорстокої війни з релігією вони повного успіху не досягнули, змінили тактику і почали вдавати приятелів церкви. Це їм потрібно для того, щоб вони краще могли добратися до нутра церкви, до її середини, а головне, щоб на становища єпископів і священиків повпихати своїх агентів, всяких бувших енкаведівських комісарів і політруків, які тимчасово мають вдавати віруючих назовні, а на ділі бути сліпими виконавцями волі комуністичної партії. Таким чином Сталін старається за одним пострілом убити аж трьох зайців, а саме:

По-перше, морально розкласти християнську церкву всередині і цим приготувати ґрунт для остаточного її знищення;

* Див. док. № 76, 80.

По-друге, впрягти віруючих до рабської відданості большевицькому диктаторові, і цим скріпити будову російської тюрми народів ССРСР;

По-третє, обдурити зовнішній світ, мовляв, большевики вже не ті, що були, бо дали волю церкві.

Щоб успішно перевести свій план, большевики вбили дотеперішнього православного митрополита, а на його місце дозволили обрати московським патріархом Алексея, що є знаним енкаведистом і старим агентом Сталіна. Алексееві підпорядкували всіх православних єпископів і священників в усьому ССРСР, створюючи, таким чином, н о в у е н к а в е д і в с ь к у р о с і й с ь к у п р а в о с л а в н у ц е р к в у, що тільки те і робить, що молиться за ката народів Сталіна і його бандитську кліку та за щастя і вічність проклятого большевицького режиму. А тому, що російську православну церкву большевики терором впродовж 25 років дуже надруйнували, то Сталінові ця штука взагалі в Росії вдається.

Не вдається йому ця штука лише на Західній Україні, в Галичині. Тут греко-католицький церковний провід не визнав московського сталінського патріарха і на службу гнобительському безбожницькому режимові не пішов. І хоч большевики в своїй конституції виразно написали і на різних світових конференціях не раз і не двічі підступно заявляли про те, що в них існує „свобода совісті”, то, одначе, окупувавши вдруге Галичину, вони в квітні цього року арештували увесь провід греко-католицької церкви з митрополитом і єпископами на чолі і запроторили до нелюдських тюрем, а деяких вже скрито замордували.

Чого хочуть большевики від греко-католицьких віруючих і священників у Галичині?

Вони хочуть, щоб ці кинули свою батьківську віру і перейшли на російське православ'я та цілковито підпорядкувалися московському енкаведівському патріархові Алексею.

Для чого їм це потрібне, коли вони й так у Бога не вірять і в школах не дозволяють учити дітей релігії?

Їм це потрібне для того, щоб підірвати в народних масах довір'я до своїх священників і цим захитати в самих основах віру в єдиного Бога, в церкву, та щоб народ побачив, як їх духовні вчителі-священники зраджуватимуть власну віру, переходитимуть на іншу, плюватимуть на те, що ще вчора було святе, а визнаватимуть те, що було гріхом і за що каралося покутою. Большевики навмисне хочуть, щоб люди побачили, що частина духівництва – це не „пастирі Христового стада”, а сірі, дрібні і нужденні люди, що в ім'я земного страху перед енкаведівським злодієм і розбійником, і в ім'я рабського спокою і теплої посади, продають себе, віру, церкву, народ, і вихвалюють тих, що є найбільшими їхніми і їхнього народу ворогами.

Їм це потрібно для того, щоб, перевівши греко-католицьку церкву на російську православну і підпорядкувавши її московському енкаведів-

ському патріархові Алексеєві, можна було насилати на українські галицькі села тисячі московських зайдів, православних батюшків-советів, які, будучи з уряду і пере[слані] органами НКВД і НКГБ, помагатимуть большевицькій окупаційній владі [організо]вувати яничарські комсомоли і ширити їдкий чад москвофільства в мові, звичаях, піснях, в школі і церкві.

А найперше це потрібне большевикам для того, щоб знищити греко-католицьку церкву, як у к р а ї н с ь к у церкву, а на її місце впровадити свою р о с і й с ь к у. Українське населення Галичини, як і інших українських земель, не хоче бути колонією московсько-большевицького імперіалізму і тому борониться всіма засобами від фізичного знищення і морального занепаду. Українці греко-католики добре знають, що сьогоднішній большевицький наступ на їх українську самостійну церкву – це по суті наступ на українській народ, на українську визвольну справу, на українську національну культуру, на національну самостійницьку душу українця, це черговий наступ на вільну і волелюбну українську людину, що не була і ніколи не буде нікчемним рабом вельможних диктаторів-тиранів.

Імперіалістичне російське захланне рило вилазить з мішка вже на самому початку акції проти української греко-католицької церкви. Бо чому всюди зазначається, що це має бути конче „російська” православна церква, а не, наприклад, у к р а ї н с ь к а православна церква? Та ж існують румунська, сербська і другі православні церкви, а большевики самі горлають, що ніби т. зв. „радянська Україна” є „незалежна”. То чому ж не могли енкаведисти придумати для українців от хоч би української православної церкви? Та ми знаємо, чому! Тому, що вся нинішня політика Сталіна веде до того, щоб з українців згодом зробити погній для російського імперіалізму і раз назавжди втопити їх у московським морі. Допомогти йому в цьому має якраз російська церква.

І тому хай добре зятямлять собі всі зрадники і перевертні, що доки ще ми, українські повстанці, ходимо по світі, доти ми всіх сталінських агентів і вислужників, що допомагають большевикам закладати ярмо на шию народам, провчатимемо нашим повстанським звичаєм, незалежно від того, хто це буде. Хай не думають костельники і мельники, що, якщо вони, в ім'я збереження своєї нужденної шкури, хочуть заганяти українські народні маси на шлях національної зради і морального розкладу, ми, українські повстанці-революціонери, будемо мовчати і спокійно приглядатися до їхньої каїнової роботи. Ми, в своїй масі складаємося як із православних, так і з греко-католиків, ніколи не втручалися і ледве чи будемо коли втручатися до догматичних справ церков, бо це не наше діло. Ми знаємо, що в самостійній Українській державі справа української православної і греко-католицької церков буде вирішена на добро

обох церков і українського народу. Ми й нині не втручались би до цих справ, якщо б вони впливали на порядок дня і природної дискусії між двома проводами українських церков. Але коли акцію переходу греко-католицької церкви на православ'я нині ініціює і переводить жорстокий большевицький окупант, застосовуючи при цьому таких гестапівських метод, як тюрми, тортури і розстріли греко-католицьких єпископів і священників, то ми заявляємо всім костельникам і мельникам, що ми є проти цієї акції, бо вважаємо її суто політичною акцією, зверненою своїм вістрям проти українського народу і його визвольних змагань.

Українці греко-католики!

Чи, отже, маємо спокійно дивитися, як ворог при допомозі кількох заломаних одиниць із греко-католицького духівництва, що стали на шлях зради, тягне всю греко-католицьку церкву в пропасть? Чи маємо дозволити те, щоб деяке полохливе духівництво відкривало двері в ваші села і міста для енкаведівських батюшок? Чи маємо дочекатися того, щоб наші батьки, діти і рідні сповідалися в сексотів і енкаведистів?

Ні! Поки час, треба всім роз'яснювати, зокрема тим, що блудять і хитаються, щоб не падали духом, не зневірювалися, бо недалекий вже час остаточного визволення України з-під ярма. Мусимо витримати і не зломитися та не впасти ворогові до ніг на порозі Обітовіної Землі!

Треба сподіватися, що українське греко-католицьке духівництво в ці важливі дні своєї проби виявить національну і політичну зрілість, силу, мужність і твердість характеру і не залишить своєї церкви, вірних і народу, а, навпаки, докаже не лише на словах, але і на ділах вірність своїм великим ідеалам і їх праведність!

**ХАЙ ЖИВЕ ЗДОРОВА УКРАЇНЬСКА НАЦІОНАЛЬНА СУСПІЛЬ-
НІСТЬ, ЗГУРТОВАНА В УКРАЇНЬСЬКІЙ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКІЙ І
УКРАЇНЬСЬКІЙ АВТОКЕФАЛЬНІЙ ПРАВОСЛАВНІЙ ЦЕРКВІ!**

**ХАЙ ЖИВЕ ВИЗВОЛЬНА БОРОТЬБА УКРАЇНЬСЬКОГО НАРОДУ
ЗА СВОЮ ДЕРЖАВУ!**

ХАЙ ЖИВЕ УКРАЇНЬСКА САМОСТІЙНА СОБОРНА ДЕРЖАВА!

В липні 1945р.

*Державний архів Тернопільської області. – Ф. П-1. – Оп. 1. – Спр. 290. –
Арк. 26, 26 зв. Друк. прим.*

**ОБІЖНИК ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО ОБКОМУ КП(б)У ДО РАЙКОМІВ
ПАРТІЇ ПРО УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
ВИНИЩУВАЛЬНИХ БАТАЛЬЙОНІВ ТА ГРУП САМООБОРОНИ
В СЕЛАХ У ЗВ'ЯЗКУ З ФАКТАМИ ЇХ НЕДИСЦИПЛІНОВАНОСТІ
І МАРОДЕРСТВА***

*Зовсім таємно
2 серпня 1945 р.*

№ 2092/с

*Сов[ершено] секретно
2 августа 1945 г.*

Секретарю..... Всем..... РК КП(б)У
Тов..... РК КП(б)У.....**

По имеющимся в обкоме КП(б)У данным, в Подволочисском, Монастырисском, Пробижнянском, Белобожницком, Подгаецком, Коропецком, Бучачском и Золотниковском районах РО НКВД не исключили из истребительных батальонов и групп самообороны бойцов-поляков. Райкомы КП(б)У плохо организовали проведение массово-политической работы среди бойцов истребительного батальона и групп самообороны, в результате чего имеют место случаи нарушения дисциплины и проявления мародерства со стороны личного состава, а также проявление трусости и ухода с поля боя бойцов истребительного батальона.

Такое положение объясняется тем, что райкомы КП(б)У не установили постоянного контроля и руководства за работой истребительных батальонов и групп самообороны в селах, слабо организовали проведение массово-политической работы среди бойцов и не приняли своевременных мер в налаживании работы указанных боевых единиц.

Обком КП(б)У считает такое положение в истребительных батальонах и группах самообороны нетерпимым и обязывает секретарей райкомов КП(б)У:

а) пересмотреть личный состав истребительных батальонов и групп самообороны в селах, исчислить враждебный элемент и доукомплектовать истребительные батальоны и группы самообороны из местного населения, украинцев;

б) усилить массово-политическую и разъяснительную работу среди личного состава истребительных батальонов и групп самообороны;

* Див. док. № 29, 58, 97, 110, 112, 122, 132.

** Так у документі.

в) укрепить в первую очередь участки в МТС, колхозах, пунктах Заготзерно, спиртзаводах и других государственных предприятиях.

О выполнении настоящего письма информируйте обком КП(б)У 15 августа 1945 года.

Секретарь Тернопольского обкома КП(б)У [підпис] *В. Дружинин*

Исх. № 2092/с.

2/VIII.[19]45 г.

Державний архів Тернопільської області. – Ф. П-1. – Оп. 1. – Спр. 289. – Арк. 40. Оригінал. Машинопис.

**ЗВІТ д. МОДЕСТА ПРО ВИВЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СБ ОУН
НА ТЕРЕНІ “ОДЕСА” З 9 ПО 30 ЛИПНЯ 1945 РОКУ***

4 серпня 1945 р.

ЗВІТ

**З роботи д. Модеста по ділянці СБ
за час від 9 по 30 липня 1945 р.**

Завдання:

1) Викінчити справу “Вусатого”.

2) а – Перевести очистку в організації від агентури НКВД;

б – Переконати красового референта СБ (“Далекого”), що в його терені існує агентура.

3) Дати напрямні та конкретні завдання в роботі СБ для осередка терену “Одеса”.

1) Залишившись дня 9 липня 1945 р. в терені “Одеса” з вищезгаданими завданнями, приступив я до їх виконання при допомозі д. Далекого.

Стягнуто було боєвиків Вусатого – Козака, Терна, Солов’я. Рівночасно арештовано і взято на слідство східняка Жука, що прибув тоді зі сходу.

На другий день розпочалася акція на ліс. Більшовики наскочили на наш постій в часі слідства над Жуком. Прийшлося цілий день маневрувати з арештованим Жуком по лісі та бути кілька разів під ворожим обстрілом. На другий день приступлено до слідства над боєвиками Вусатого. Крім мене, бере участь в слідстві д. Роман та Панас. З місця втікає від Романа Соловей, Терн та Козак тримаються і до вини не признаються. Терн з 1926 р. нар[одження], був вже за німців юнаком та був тереновим в УПА. Був зловлений совітською партизанкою. В 1944 р. був в стрибках щось два тижні. Щодо Солов’я, то його батько був ліквідований за агентурну роботу. Козак об’єктивних даних агента не має, але був дуже в близьких відносинах з Вусатим. В розмові про втечу з криївки кожний оповідає інакше. Звернено “Далекого” увагу на це, він пояснює це психічним станом, мовляв, одному видавалося [одне], а другому інакше. Козак і Терен держалися, “Далекий” тріумфує. До того в нічній перемарші втікає Жук. Було дуже темно, він вирвався і зник в лісі. Тим часом більшовики кидають на ліс більші сили. Бачу, що справу з боєвиками треба затягувати на кілька днів, а в часі акції з арештованими

* Див. док. № 137, 138.

неможливо водитися. Рішаю справу відложити і взяти її в спокійніший час. Звільняю обох, ніби вони не винні. В той же день на постій наскакують більшовики і з віддалі 20-ти метр[ів] відкривають огонь. Раняють одного бовіка від Далекого. Нам вдається відійти без втрат. Далекий залишив на місці постою свою торбу з ріжними документами і разом з жінкою відбивається, та нав'язуємось з ним через два дні. Так що справи Вусатого не можна було вияснити до кінця.

2) Знайомлюсь поки що поверховно з організацією в тому терені. Бачу, що тут ще всі пости обсажені не тільки в районах, але і в підрайонах та станицях. До мене звертається друг Панас та Коваль, що знали мене раніше, вже не як до зверхника, а як до знайомого і починають питати, чому саме в цьому терені не ведеться жодної боротьби з агентурою, якої повно в організації. Пояснюю їм, що Далекий особисто не веде слідства, що він привик до слідства в державних умовах, але бачу, що таке пояснення їх не задовольняє. Вони дальше орієнтують, що в Костопільському надрайоні повно внутрішньої агентури, які були в більшовицьких руках. Пояснюють, повідомляють, що зв'язковий пункт в Далекого очолює Бистрий із Жильжі, що був зловлений більшовиками.

Звертаю увагу на це Далекому і питаю його, чому він не виконав наказу Проводу Організації про відсепакування таких людей. Тут Далекий починає виявляти свої погляди на агентуру. Він доказує, що НКГБ має дуже обмежений апарат по р[айо]нах і в стані знати так багато про організацію та про наші рухи, ніж ми це собі уявляєм. З того виходить, що члени організації, які попадають в руки НКВД, можуть обманути більшовиків і вийти чесно. Зрештою, і наша ідея є сильною від більшовицької, і тому не віриться, щоб люди, заангажовані в нашому русі, так заломлювались. Мені досить дивно було чути від Краєвого референта СБ такі речі, який не може зрозуміти того, що усвідомив собі майже кожний стрілець. Все-таки я обіцяв йому доказати при перших слідствах, що так не є, як йому здається. Рішив переконувати його з самих "азів". Тому, що Далекий твердить, що людина під тиском говорить, що слідчий хоче, рішив я знайти таку особу, що без тиску розкаже про свою вербовку. Взяв юнака з Борівки Скакунця, і цей добровільно розповів, що коли його вербували, то НКВД показало йому на письмі, що знає не тільки про його працю в юнацтві, але й про такі дрібниці, як те: яку зброю він здобув і коли, як виглядали цих два кріси, що він мав, з [...] що оден кріс був з надбитим прикладом. І так при дальших слідствах я [...] Далекому, як докладно орієнтується НКГБ в наших справах і як багато знає про ту людину, яку воно арештовує.

Після цього доручив Далекому завдання перевірити к[омбатан]та свого зв'язку Бистрого, що був арештований і не признався до підписання декларації. Розмова ця виглядала так. Далекий: "Скажи щиро, Бистрий, ти

підписав? ”. Бистрий “підписав”, і на цьому закінчена перевірка. Як підписав, як завербовано його, які дістав завдання, як мав в’язатися з НКГБ – цих справ Далекий не порушував. Бистрий далі залишився на своєму пості, бо Далекий твердив, що він не робить жодної агентурної роботи.

Почалася перевірка членів в низах, тих, які під рукою. Прибув підрайоновий господарчий Чубатий та станичний господарчий з Борівки. Показалося, що оба були зловлені більшовиками. Чубатий хвалиться, що обманув більшовиків, бо подав інше прізвище та інше місце замешкання, і його випустили.

Вислухавши його легенду, питаю Далекого, яка його думка відносно Чубатого, – відповів мені: “Вважаю, що говорить правду і з ним є все в порядку”. Чубатого і станичного відпустили з тим, щоб перевірити решту орг. сітки с. Борівки та взяти на слідство такого, якого і сам Далекий вважатиме. Однак більше людей з Борівки не вдалося стягнути. Їх ви-кликали кілька разів, але не прийшли. Від д. Ковалю довідуюсь, що там повно явної агентури з тих, що були арештовані, але вони до підписання декларації не признаються. Тим часом після кількох спокійніших днів появилася в лісі спецгрупа більшовиків в силі 50-60 людей і почала активно шнуркувати по лісі.

Подібне явище, як на Борівці, існує і на Жильжі, частинно на Соломці. Перевіряв я з Жильжі двох дівчат, що були арештовані, твердять, що про них НКГБ нічого не знало, не мало матеріалів. Ці дівчата працювали на зв’язку до свого арешту, працюють вони на зв’язку і зараз. Тримають зв’язок із Рівнем через одну жінку з Золотієва, яка дістає їм медикаменти. Все це працює разом, працює з тими людьми, що арештовані не були. Одним словом, “республіка”, але до того часу, поки я не прибув сюди. Тепер відбуваються посилені акції, а кілька місяців до цього часу не було більшовиків, навіть стрілу не було чути в цьому терені. Стверджую факт, де часто перебував друг Далекий, до цього часу нічого не було зроблено, щоб очистити організацію хоч від явної агентури.

Щоб переконати Далекого, що агентура є, я брав на слідство явних агентів, що були в руках НКВД і оповідали легенди про своє звільнення. Проведено слідство зі станичним зі Соломки, боєвиком підрайонового розвідника Колючого – Чудачком, секретарем р[айо]нового реф[ерент]а СБ Марком. Всі вони були в руках НКВД і вийшли з легендами. На слідстві досить скоро починали говорити, бо не були старими агентами, і я їх звільняв з тим, щоб Далекий відсепарував їх від організації. Я взагалі був проти такої розробки знизу, бо відчував, що тут поважна агентура на вищих постах, однак, щоб переконати Далекого, прийшлося бавитися з цими людьми. В часі слідства, коли агенти починали говорити про свою роботу в агентурі, роля Далекого зводилася до того, щоб вони відкликали

свої зізнання. Однак, як він не намагався, це йому не вдалося до діла не зі старою агентурою. Такі агенти в слідстві каються, просять прощення.

В слідстві над секретарем районного референта СБ Костопільщини Марком Далекий робив такий експеримент: дав надію Маркові, що він житиме, коли відкличе свої зізнання, дав повну свободу заперечити. Дав йому слово, що його звільнить, коли той скаже дійсну правду. Марко даліше говорив про свою агентурну роботу. Далекий звільнив його, додержуючи свого слова, сказав мені: “Треба вірити”. Я вважав, що Далекий є переконаний, але тут стався такий випадок, що Марко втік. Через два чи три дні приносить мені Далекий картку і з тріумфом вручає. Читаю: “Друже командир (цебто Далекий). Це все, що я говорив, неправда. Говорив тому, що били. Марко”. І так Далекий надалі лишився не переконаний. Нарешті – таки переконався в слідстві над Чудачком, що той говорив правду. Все це, коли йшло про явну агентуру. Про стару агентуру, законспіровану, Далекий не хотів й слухати.

Накінець мені надійшло його переконувати, і я сказав йому, що переконання свої він може мати, але організаційні накази є наказами, і він повинен їх виконувати. Отже, перш за все розробити явну агентуру і кого треба, зліквідувати, а кого треба, відсепарувати. Далекий відсилає тоді на Гошанщину д. Романа, підпорядковуючи йому д.Панаса для перевірки організації, однак на відправі заявив: “А все-таки мене переконати не можуть”. Сам Далекий заявив, що він особисто візьметься за впорядкування Костопільського надрайону. Я згори бачив, що нічого робити в цьому напрямку він не буде, тому казав взяти до помочі д. Ковалю, щоб той під керівництвом Далекого перевірив чистку.

Для того, щоб зачепитися за конспіровану агентуру, радив Далекому взяти на слідство Бурлія – слідчого з СБ Деражненського р-ну, який вже був сипаний і з його вини, як твердив сам Далекий, вигинула ціла боївка.

Ті матеріяли, які подав Вусатий, Далекий вважав “лівими” так, як він категорично заперечував тому, що Вусатий був агентом. По словах Далекого, це саме чесний хлопець (хоч він дезертир УПА, був венерично хворий, займався грабунком).

Коли мова була про чистку на півночі, Далекий заявив, що там сл.п. Омелько зліквідував багато невинних людей. Коли я конкретно запитав, хто з цих людей не був агентом, він мені не міг того сказати.

Дійшло до того, що я заявив, що можу з ним дискутувати відносно методів боротьби з агентурою, відносно способів ведення слідства і раду його в цих питаннях радо вислухаю, та коли він матиме рацію, то напевно з ним погоджуся, але не хочу з ним говорити про те, чи агентура є чи немає, тим більше, що сам Далекий до цього часу не провів жодного слідства і не розробив ще жодного агента. Давши вищезгадані конкретні завдання, я рішив відходити, щоб прийти своєчасно в терен “Москви” на

умовлену зустріч з Провідником Ч. В дискусіях з Далеким я все-таки переконав його, що агентура є, і він, як інтелігентна людина, мусив погоджуватися з фактами і логічними доказами. Одно я не міг переконати його – що агентура діє. Тут не помогли жодні аргументи, бо Далекий твердив одне: “Якби агентура діяла, то мене НКВД вже знищило б, а ось я можу йти в білий день з людьми, які були арештовані та випущені, і мені нічого не станеться”. І дійсно, йде сам з Чубатим та ще з одним з Борівки в Жильжу, хоч до вечора було ще далеко.

Роблю висновок, що Далекий вперто не хоче переконатись про роботу ворожої агентури. Мені дивно, що таке говорить людина, в терені якого впало через агентуру стільки людей, де агентура довела до розкладу відділи та організацію. Може б, інакше він дивився на ті справи, коли б був при розробках тих поважних агентів, які були проведені на півночі сл.п. другом Омельком.

Признаюся, що мені приходилося зустрічатися з різними працівниками СБ і в кожному з них бачив заінтересовання своєї роботи та бажання розкрити, вивчити методи ворога, особисто брати участь в слідствах, але такого бездіяльного, як друг Далекий, ще не бачив.

При відході з терену “Одеса” не довелося бачити друга Далекого, бо попереднього дня ми налізли на більшовиків. У сутичці д.Далекий почав перший втікати і знову сам відбився, десь вночі наліз на більшовиків. Згубив чи викинув свій автомат, якого пізніше знайшли люде з Жильжі і доручили “свому командирові” – бо так називають там Далекого.

Треба признати, що д. Далекий має в тих селах великий авторитет. Його знають там всі, починаючи від підростків і кінчаючи старими бабусями.

Хоч маю вражіння, що д. Далекий – таки переконаний в існуванню агентури і одержав від мене конкретні зарадження. Вважаю доцільним просити Вас, друже Провідник, написати йому ще від себе, щоб взявся особисто за виконання своїх обов’язків.

Слава Україні!

Героям слава!

МОДЕСТ

Дня 4 серпня 1945 р.

№ 108

**ПОВІДОМЛЕННЯ НАРКОМА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УРСР
В. РЯСНОГО НАРКОМУ ВНУТРІШНІХ СПРАВ СРСР Л. БЕРІЇ
ПРО ЯВКУ З ПОВИННОЮ ДО МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ НКВС
В ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЯХ УКРАЇНИ ЧЛЕНІВ ОУН І УПА**

*Цілком таємно
Не раніше 9 серпня 1945 р.*

Копия
Особая папка
*Совершенно секретно
Не ранее 9 августа 1945 г.*
Народному комиссару внутренних дел Союза ССР
товарищу Л.П. Берия

Сообщение

Рядовые бандиты и оуновские подпольщики продолжают являться с повинной в местные органы НКВД западных областей Украины.

Видя, что ранее явившиеся с повинной участники банд отпущены по месту своего жительства, и репрессии к ним не применяются, находящиеся на нелегальном положении бандиты открыто высказывают недовольство действиями главарей банд и руководителей оуновского подполья, не допускающих их к явке с повинной.

Главарь действовавшей на территории Ново-Сельского района Тернопольской области сотни УПА “Гордей” 2 августа с.г. явился с повинной в РО НКВД и заявил, что в течение июля месяца с.г., в результате массовой явки с повинной, его сотня распалась. В связи с этим надрайонный проводник ОУН “Дмитрий” дал указание “Гордею” – направиться в Збаражский район для формирования новой сотни. Видя бесперспективность этого мероприятия и дальнейшей борьбы против советской власти, “Гордей” отказался выехать в Збаражский район и решил явиться с повинной. Вслед за “Гордеем” из его сотни явилось с повинной 11 бандитов с оружием.

2 августа в с. Перевальче Гороховского района Львовской области вышли из схрона и явились с повинной три бандита, которые заявили, что убедившись в лживости оуновской пропаганды, пугавшей намеревавшихся явиться с повинной бандитов обязательным выселением в Сибирь, они решили явиться с повинной.

Одновременно в низовом руководящем звене оуновского подполья и банд УПА углубляется процесс разложения, результатом чего служит

продолжающаяся явка с повинной бандбоевков во главе с их руководителями.

7 августа в Бережанское РО НКВД Тернопольской области явился с повинной главарь бандбоевки “Крупко”, который привел с собой 20 участников своей боевки. Сдано оружие – 1 автомат и 7 винтовок.

5 августа в Ратновское РО НКВД Волынской области в результате агитации ранее явившегося с повинной члена ОУН Коханец, явились с повинной районный шеф связи “Козаченко”, подрайонный комендант ОУН “Гитлер”, станичный “Овод” и станичная по жен[ской] работе “Кружка”.

8 августа с.г. в Пробежнянское РО НКВД Тернопольской области явилась с повинной местная боевка в количестве 20 человек во главе с ее руководителем “Незломным”. Явившиеся с повинной бандиты сдали 4 автомата, 7 винтовок, 11 гранат и 1000 патронов. “Незломный” указал место нахождения районного провода ОУН, и по его данным проводится операция.

С 1 по 8 августа на территории западных областей Украины зарегистрировано 7 групповых явок с общим количеством участников в них – 74 человека. Явившимися сдано оружие: автоматов – 5, винтовок – 28, гранат – 13 и боепатронов – 1840.

С 1 мая всего явилось с повинной 8497 бандитов, 12584 дезертиров и уклоняющихся от призыва в Красную армию.

Народный комиссар внутренних дел УССР – *Рясной*

Верно: *Акопов* [підпис]

Разослано:

т. Сталину,

т. Молотову,

т. Булганину.

“ ”* августа 1945 г.

Основание: инд. 83 № 8/156512 от 9.VIII.1945 г.

ДАРФ. – Ф. 9401. – Оп. 2. – Спр. 98. – Арк. 204-206.

Засвідчена копія. Машинопис.

* Так у документі.

№ 109

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА НАРКОМА ВНУТРІШНІХ СПРАВ СРСР
Л. БЕРІЇ ВИЩОМУ КЕРІВНИЦТВУ СРСР ПРО ХІД БОРОТЬБИ
З ФОРМУВАННЯМИ ОУН І УПА З 1 ЛИПНЯ ПО 1 СЕРПНЯ 1945 р.
У ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЯХ УКРАЇНИ**

*Цілком таємно
11 серпня 1945 р.*

№ 904/б

*Копия
Совершенно секретно
11 августа 1945 р.*

Товарищу Сталину И.В.
Товарищу Молотову В.М.
Товарищу Маленкову Г.М.

НКВД Украинской ССР сообщает следующие данные о ходе борьбы с оуновскими бандитами в западных областях Украины.

С 1 июля по 1 августа с.г. проведено 2894 чекистско-войсковых операций, в результате которых убито 2381 и захвачено живыми 3283 бандита. Кроме того, при проведении операций арестовано 2009 банд-пособников, задержано 250 дезертиров и 1854 уклоняющихся от службы в Красной армии. Явилось с повинной 3653 бандита и 10758 уклонившихся от мобилизации и дезертиров.

Наши потери: убито – 80, ранено – 52 человека.

Всего за время проведения операций по ликвидации банд УПА с февраля 1944 года по 1 августа 1945 года убито – 94196 и захвачено живыми – 98848 бандитов. Явилось с повинной – 85833 бандита и уклонившихся от службы в Красной армии.

У бандитов изъято – самолет “У-2” – 1, пушек – 44, бронемашин – 1, бронетранспортеров – 1, минометов – 455, гранатометов – 10, огнеметов – 20, ПТР – 284, пулеметов – 5389, автоматов – 9701, винтовок – 37375, револьверов и пистолетов – 5157, снарядов и мин – 57790, гранат – 65606, патронов – 685230, радиостанций – 171, радиоприемников – 243, типографий [7]25.

Захвачено и уничтожено 1165 складов с вооружением, боеприпасами, обмундированием и продовольствием.

Наши потери: убито – 2181, ранено – 2605, пропало без вести – 330 человек.

* * *

Из проведенных за последнее время операций заслуживают внимание следующие:

1 июля с.г. в Тлумачском районе Станиславской области проведена чекистско-войсковая операция, в результате которой убито 8 бандитов, в том числе надрайонный войсковой референт Шкварный. Захвачено 4 бандита, в числе которых станичный Бодкарук.

У бандитов изъято: 3 ручных пулемета, автомат, 2 пистолета, 5 гранат и 1250 патронов.

С 1 по 3 июля в Тлумачском, Коршевском и Обертинском районах Станиславской области проведена чекистско-войсковая операция, в результате которой убито 49 бандитов и захвачено живыми 108 бандитов. Задержано 84 бандпособника, 17 дезертиров из Красной армии и 57 уклонившихся от призыва в Красную армию. В ходе операции явилось с повинной 85 бандитов.

У бандитов изъято: миномет, пулеметов – 6, гранатомет, винтовок – 52, автоматов – 10, 2 пистолетов – 2, мин – 12, гранат – [5]34, патронов – 38000, взрывателей – 400 и рация.

[5] июля в селе Дорохув Теребовлянского района Тернопольской области ликвидирована бандгруппа “Тура”. Убито 9 бандитов, в числе которых главарь банды “Тур”, он же проводник ОУН Струсовского района.

У бандитов изъято: пулемет, автоматов – 2, винтовок – 6, пистолетов – 2, гранат – 200, патронов – 745.

7 июля в селе Куликов Кременецкого района Тернопольской области была проведена чекистско-войсковая операция, в результате которой убит заместитель командующего южной группой УПА по организационно-войсковым вопросам “Гармаш” и один бандит из его личной охраны.

9 июля в Монастырисском районе Станиславской области была проведена операция по ликвидации банды УПА “Коса”, в результате которой убито 21 и захвачено живыми 21 бандита.

У бандитов изъято: пулеметов – 3, автоматов – 3, винтовок – 10, пистолетов – 3, гранат – 16, патронов – 3000.

10 июля в Любешевском районе Волынской области проведена чекистско-войсковая операция по ликвидации банды УПА “Панаса”, входящей в состав бригады УПА “Ткача”. В результате проведенной операции убит 31 бандит и захвачено живыми 4 бандитов. В числе убитых главарь банды “Панас”.

У бандитов изъято: пулеметов – 3, автоматов – 4, винтовок – 11, пистолетов – 5.

16 июля в Людвипольском районе Ровенской области проведена чекистско-войсковая операция, в результате которой убит районный

проводник ОУН по кличке “Борис”. Захвачены 9 бандитов, 9 бандпособников и 2 уклонившихся от призыва в Красную армию.

В ходе операции явилось с повинной 85 бандитов.

21 июля в Велико-Мостовском районе Львовской области проведена чекистско-войсковая операция, в результате которой убито 22 и захвачено 2 бандита. В числе убитых опознан надрайонный комендант СБ по кличке “Лорд”.

У бандитов изъято: пулеметов – 2, автоматов – 3, винтовок – 5, пистолетов – 2.

22 июля в Ланчинском районе Станиславской области в результате проведенной операции убиты: финансовый референт областного провода ОУН “Ширко” и член областного провода ОУН “Недоток”.

25 июля в Куликовском районе Львовской области проведена чекистско-войсковая операция, в результате которой убиты заместитель надрайонного коменданта по кличке “Быстрый” и референт пропаганды надрайонного провода ОУН “Ланас”. Захвачены живыми 2 связных банды УПА. Кроме того, задержано 7 человек, уклонявшихся от призыва в Красную армию, 2 дезертира и 10 бандпособников.

27 июля в Микулинецком районе Тернопольской области проведена чекистско-войсковая операция, в результате которой убито 3 бандита, в том числе заместитель Тернопольского окружного референта пропаганды “Чашка”. Захвачены живыми 3 бандита, среди которых оказался личный курьер областного референта СБ “Олена”.

* * *

В июле с.г. имели место следующие наиболее серьезные бандпроявления:

Станиславская область

15 июля в с. Петрово Обертинского района бандой УПА неустановленной численности совершено нападение на группу совпартактива, проводившую собрание граждан села. Бандиты убили райпрокурора Лысенко, заведующего райЗО Холодок и одного местного жителя.

В ночь на 20 июля в гор. Куты бандиты сожгли дом работника милиции Миколаевича, а в селе Старые Куты повесили секретаря сельсовета и председателя земельной общины. В ту же ночь в селе Молодятин Печенежинского района бандиты повесили двух участников ОУН, явившихся с повинной.

22 июля в селе Грушка Стынянского [Снятинського. – *Упорядники*] района боевкой СБ “Орлика” из засады обстреляна группа совпартактива и работников РО НКВД. В результате нападения убиты участковый уполномоченный РО НКВД Акулов, заведующий земельным отделом РК

КП (б)У Довгань, зав.парткабинетом РК КП(б)У Раевский и председатель райсовета Терет.

Дрогобычская область

9 июля в с. Угерохе Стрыйского района бандой УПА численностью до 120 человек совершено нападение на спиртзавод и подсобное хозяйство райпотребсоюза. Бандиты разогнали охрану завода, прострелили резервуар со спиртом, подожгли его, а также подожгли конюшню райпотребсоюза. Пожар был локализован. На спиртзаводе сгорело готовой продукции на 47000 рублей.

В ночь на 24 июля бандгруппой численностью 18 человек были повешены 2 жителя села Летиня Меденицкого района и ограблен магазин сельпо.

В ночь на 30 июля в селе Лука Дублянского района бандиты сожгли сельсовет, разгромили клуб и убили 4 местных жителей.

Тернопольская область

21 июля в селе Скоморохи Золотопоцкого района бандиты повесили 4 участников ОУН, явившихся с повинной.

В ночь на 23 июля в селе Патанковтош Пробижнянского района бандиты увели 9 местных жителей. 5 трупов уведенных было обнаружено в колодце, судьба остальных людей неизвестна.

25 июля в селе Слободка-Горишня Монастырского (очевидно, Горишня Слободка Монастыриского. – *Упорядники*) района бандиты расстреляли 8 местных жителей.

Львовская область

23 июля в селе Реминов Ново-Ярычевского района бандиты расстреляли председателя колхоза, его сына и секретаря сельсовета.

В ночь на 28 июля в селе Мочеляны Куликовского района бандой были убиты гр[аждани]н Болога, его жена и 2 детей.

Ровенская область

18 июля на торфоучастке Рокитновского стеклозавода банда УПА численностью до 30 человек взорвала торфоагрегат и сожгла рабочую столовую.

Черновицкая область

2 июля в селе Банилов Сторожинецкого района местной боевкой в количестве 7 человек, состоящей из жителей села Гильча, сожжен лесопильный завод.

Высланной на место происшествия опергруппой РО НКВД захвачены 2 бандита, участвовавших в поджоге.

Народный комиссар внутренних дел Союза ССР

Л. Берия

Верно: *Ан. Гумилев* [подпись]

Окунева

9.VIII.[19]45 г.

Материалы ГУББ НКВД СССР,

инд. 24.83 № 1724 от 4.VIII.[19]45 г.;

инд. 83 № 85/156471 от 31.VII.[19]45 г.

ДАРФ. – Ф. 9401. – Оп. 2. – Спр. 98. – Арк. 152-158.

Засвидчена копія. Машинопис.

№ 110
ДОВІДКА ОБЛАСНИХ УПРАВЛІНЬ НКВС–НКДБ
ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ ПРО РЕЗУЛЬТАТИ ПЕРЕВІРКИ
ЛИСТА ШУМСЬКОГО РК КП(б)У ВІД 26 ЛИПНЯ 1945 р.
ПРО ТЕРОР УЧАСНИКІВ ОУН І УПА В РАЙОНІ*

Цілком таємно
Не раніше 15 серпня 1945 р.

№ 904/б

Копія
Совершенно секретно
Не ранее 15 августа 1945 г.

Справка
о результатах проверки фактов, изложенных в письме
2-го секретаря РК КП(б)У Шумского р-на Тернопольской области
тов. Осетрова от 26 июля 1945 года

1. Состояние борьбы с украинско-немецкими националистами

Анализируя работу органов НКВД–НКГБ за июль и первую половину августа м-ца 1945 года видно, что ликвидация банд УПА и ОУНовского подполья по Шумскому р-ну идет медленными темпами, а именно: бандбоек “Прача”–“Загайдачного”, “Колоса”, “Довбуша”, “Юрко” продолжают действовать, терроризируя население сел Шумского р-на.

Кроме того, курень полковника “Докса”, курень “Летуна” и сотня “Рубайло”, дислоцирующиеся в Гурбенских и Майданских лесах, выходя из лесов мелкими группами, грабят и терроризируют население сел: Русская Гута и других прилегающих населенных пунктов.

Дислоцирующийся в Шумском р-не 232-ОСБ войск НКВД рассредоточен мелкими гарнизонами в 6 селах р-на, что не дает возможности концентрироваться бандитам большими группами, затрудняет их передвижение в дневное время, а также в некоторой степени парализует связь между разрозненными бандитами и группами. Однако в селах, где нет гарнизонов, бандиты продолжают оперировать.

Вышеуказанные банды, периодически появляющиеся на территории Шумского р-на и уходящие от преследования в леса на территорию Ровенской области, войсками НКВД не преследуются, а иногда командование войск НКВД отказывается идти на территорию Ровенской области, боясь столкновения со смежной бригадой войск НКВД.

* Див. док. № 29, 58, 97, 106, 112, 122, 132.

Указанные в письме факты бандпроявлений действительно имели место. Принятыми мерами органов НКВД–НКГБ боевка СБ в количестве 5 человек, совершившая бандпроявление в с. Балажовка и других населенных пунктах, была установлена и полностью ликвидирована.

Однако не на все бандпроявления своевременно реагируют. Так, например, имел место факт бандпроявления в ночь с 9 на 10 августа с.г., когда был уничтожен весь прицепной инвентарь Шумской МТС, находившийся в поле. Данные о совершившемся были получены на 2-й день, а на место происшествия был послан на 3-й день только один участковый уполномоченный.

Секретарь РК КП(б)У тов. Антонов, получивший данные на 2-й день об уничтожении прицепа инвентаря в МТС, на место происшествия не выехал и не выслал своего представителя.

Групп самоохранны в селах и милицейских участках до настоящего времени не создано, в результате чего имеющие место бандпроявления и другие происшествия на селах своевременно не вскрываются.

Совпартактив, райком КП(б)У и лично секретарь РК КП(б)У тов. Антонов от участия в ликвидации банд украинско-немецких националистов уклонились.

Секретарь РК КП(б)У тов. Антонов работой РО НКВД–НКГБ не интересуется, не знает борьбы с бандами УПА и ОУНовским подпольем, не оказывает им помощи в их работе, а также не контролирует их работу.

Райотделами НКВД–НКГБ полностью вскрыто подполье ОУН в Шумском р-не: районный и 4 подрайонных провода, их состав и руководители, а также получено ряд ценных документов о работе и структуре ОУНовского подполья. Уже часть руководителей ОУН по этим данным уничтожены или изъяты, но секретарь РК КП(б)У тов. Антонов не раз приглашался познакомиться с последними материалами ОУНовского подполья, но тов. Антонов ни разу не зашел в РО НКВД–НКГБ.

В то же время при беседе с ним о работе органов НКВД–НКГБ он заявил, что “РО НКВД–НКГБ о бандитах в р-не ничего не знают, а я один без них больше знаю”.

2. Состояние партийно-массовой работы на селах района

Партийно-политическая и массовая работа в селах Шумского р-на поставлена неудовлетворительно. Планы работы РК КП(б)У составляются, но в подавляющем большинстве в жизнь не проводятся. Работники РК КП(б)У и райисполкома в селах р-на бывают редкими гостями, а в некоторых селах совершенно не бывают по 1-2 месяца, в результате чего в таких селах как, например:

1. Васьковцы – председатель с/совета и секретарь уведены бандитами 1,5 месяца тому назад, здание с/совета приведено в негодность.

2. Залесцы – председатель с/совета изъят на выселение в восточные р-ны СССР, после чего секретарь с/совета перешел на нелегальное положение.

3. Руська Гута – здание с/совета разбито, председатель с/совета с приездом актива р-на скрывается, его сын в банде.

4. Балажовка – председатель с/совета 2 недели тому назад повешен бандитами, здание разбито, чтобы собрать граждан села на собрание потребовалось 4 суток.

5. В селах Сураж и Малые Садки здания с/советов разбиты, а в селе Андрушовка здания с/совета совсем не подобрано.

По состоянию на 15 августа с/года нет председателей, секретарей с/советов или же не организованы здания под с/советы.

В подавляющем большинстве сел района нет лозунгов, плакатов, актив не создан, комиссии земельные и другие не работают, а в некоторых до настоящего времени на постройках написаны националистические лозунги.

Кулацкие и зажиточные хозяйства райисполкомом полностью не учтены, вследствие чего некоторые из них, имеющие от 10 до 20 га посева, налогами и обязательными поставками не обложены, а некоторые из них даже райисполкомом освобождены. До сего времени в некоторых селах крестьянам не вручены обязательства по обязательным поставкам государству.

В результате такой постановки работы выполнение обязательных поставок государству по р-ну на 15 августа с.г. составляет: хлебопоставки выполнены на 1,5-2%; мясопоставки выполнены на 9-10%; сенопоставки выполнены на 30-35%; заем по крестьянскому сектору выполнен на 35%; поступление налогов на 22%; молокопоставки – на 8%.

Второй секретарь РК КП(б)У тов. Осетров в своем письме от 26 июля 1945 года изложил действительное положение в р-не, однако лично тов. Осетров не принимает активного участия в борьбе с украинско-немецкими националистами и в проведении действенной партийно-политической и массовой работы среди населения сел Шумского р-на.

Тов. Осетров в села выезжает редко, с населением ведет себя нетактично, при встрече с гражданами последних называет бандитами и т. д.

Следователь особой инспекции ОК УНКВД по Тернопольской обл.
ст. лейтенант *Шаповалов* [підпис]

Ст. оперуполномоченный 10-го отделения 2-го отдела УНКГБ по Тернопольской области мл. лейтенант *Коротков* [підпис]

Державний архів Тернопільської області. – Ф. П-1. – Оп. 1. – Спр. 295. – Арк. 106-107. Оригінал. Машинопис.

**ІНСТРУКЦІЯ ТА ПОЛІТИЧНІ ГАСЛА ПРОВодУ ОУН(Б)
ДЛЯ КРАЙОВИХ РЕФЕРЕНТІВ ПРО ЗАВДАННЯ ПІДПІЛЬНОЇ
ПРОПАГАНДИ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ***

*Суворо таємно
20 серпня 1945 р.*

Постій

Красвим референтам пропаганди таємно до виконання

Чергові завдання по пропагандивній роботі на ближчий час

Наша визвольно-революційна боротьба ввійшла в новий період воєнної передишки. Сьогодні перед нашою політичною організацією, в першу чергу, стоять великі завдання по пропагандивній роботі, оскільки інші форми боротьби не мають можливостей свого всебічного вияву. Членські кадри мусять якнайшвидше зрозуміти нове становище й переставити себе на нові революційні завдання, що ними є, в першу чергу, пропаганда. Український народ, Українська повстанча армія і члени ОУН – на своєму пройденому етапі піднімецької й дотеперішньої підсоветської дійсності часто великою ціною крові найкращих друзів – створили великі діла, геройські акти і тим заклали сильні основи нашої дальшої визвольно-революційної боротьби. Сьогодні якраз прийшов час, коли треба всі ці наші діла капіталізувати на всіх відтинках пропаганди й у всіх можливих середовищах. Це наше сьогоднішнє бойове завдання, й ми його мусимо провести так, як дотепер проводили всі інші завдання, бо, в противному випадкові можуть загубитися і пропасти такою дорогою ціною куплені наші дотеперішні здобутки.

Закінчилася війна з Німеччиною, й додому повертаються тисячі колишніх бійців – червоноармійців. Не забуваймо, що це люди, які вміли на фронтах дивитися смерті в вічі і які зуміють так само глянути в вічі представникам більшовицького режиму, коли спокійно підсумують, за що саме вони воювали й що саме захищали. З нашого боку мусить бути дуже чуйна постава, бо можливості роботи будуть для нас великі.

Очевидно, не треба забувати, що живемо й діємо в поліційній большевицькій державі й поза пропагандивною роботою нам, без дозволу проводу не вільно провадити іншої роботи серед чужого елементу, зокрема, не вільно втягати його в наші внутрішні організаційні справи,

* Див. док. № 25, 42, 98, 113, 131, 140, 149.

приймати в члени Організації і т. п. Перебуваючи в глибокому законспірованому звуженому підпіллі, ми зможемо успішно проводити наш пропагандивний наступ на оточуючий нас світ. Але перше всього треба, щоб усі провідні кадри вчулися в нову дійсність і зрівноважено дивилися в майбутнє, бо це є одна з передумов нашого успіху.

Пропагандивну роботу провести в слідуючих напрямках і цього розподілу триматися при звітуванні про виконання цієї інструкції:

- I. Пропаганда в місті.
- II. Пропаганда серед Червоної армії.
- III. Лозунгова пропаганда.
- IV. Пропаганда серед мас.
- V. Робота серед членських кадрів ОУН.

I. По пропаганді в містах:

Загальні зауваження. На основі багатьох фактів стверджується, що в нашій дотеперішній пропагандивній роботі ми або зовсім не звертали нашої уваги на міста, або звертали на них її замало. Це недопустиме. В містах живе: а) багато місцевих українців, з яких нам ніколи не вільно резигнувати;

б) багато українців із СУЗ, яких ми також за всяку ціну мусимо здобути для нашої боротьби, сказати їм правду про нас і [про] більшевицьку брехню;

в) багато людей з усіх кінців СРСР, до яких мусить дійти правда про нас, щоб через них далі розійтися по всьому СРСР. Тим часом, сьогодні є такий стан, що місцеве українське населення міст знає про нас із большевицьких мітингів, а всі приїжджі „східняки” знають про нас тільки те, що їм наговорять більшовики, отже, визнають нас за бандитів, горлорізів, цілком обдертих, сплямованих кров'ю і т. п. Для кожного, мабуть, ясно, що ми з таким станом погодитися не сміємо. Ми ведемо політичну боротьбу за найбільш прогресивні ідеї сучасності, і світ, в першій мірі цей найближчий, мусить цю правду про нас знати. А хто винен в тому, що в містах такий стан, як це зазначено вище? Треба бути наївним, щоб припустити, що ворог скаже цьому населенню потрібну нам правду про нас. Ворог лише завжди вживатиме всіх заходів, щоб сховати перед широким загалом дійсність, її перевертати. Цю правду про нас у наші міста ми мусимо занести самі. В непоінформованості міст сьогодні про нас винні ми самі.

Найважливішою перешкодою в нашій роботі в містах є наша там відсутність. У містах нас, тобто організованих революціонерів, є мінімальна кількість. В містах далі, з відомих нам причин (концентрація поліційних сил, адміністрації, сильні контролю), важко постійно вести

революційну роботу. Коли ж ми, маючи на увазі тільки наприклад, сказане, водночас стверджуємо необхідність контакту з містом, необхідність там вести нашу, пропагандивну в першу чергу, роботу, то це значить, що ми мусимо знайти способи добиратися до цих міст, мусимо знайти способи, щоб ці міста ж з нашого боку в пропагандивному відношенні атакувати, їх опанувати.

Вести пропагандивну роботу в містах у сьогоднішній обстановці треба:

- а) шляхом масового розповсюдження там наших листівок, лозунгів;
- б) шляхом пересилання чи вручування окремим особам індивідуально нашої літератури;
- в) шляхом усного систематичного інформування дуже певних людей з міста про нашу боротьбу, про наше ставлення до окремих політичних подій тощо.

Завдання до а):

1. Кожну бойову акцію повстанського відділу на райцентри, в інші осередки використовувати також у пропагандивному відношенні. Теренові провідники, обговорюючи план акції з відповідним командиром мусять на цю справу звертати увагу. Вони повинні про таку акцію повідомити свого референта пропаганди й вимагати його участі в обговорюванні плану акції. Пропагандист забезпечує відділ листівками, лозунгами. Він також безпосередньо, або через своїх підзвітних пропагандистів, або через політвиховника відділу інструктує повстанців, призначених командиром виключно до розкидування чи розліплювання листівок, лозунгів. Короткі лозунги можна також виписувати в час акції на мурах будинків, парканах, добрих кінниках. Для цього пропагандист мусить подати текст таких лозунгів. Пропагандист мусить також забезпечити призначених до того повстанців фарбою, крейдою, електричною лампою, клеєм тощо. Перед самою акцією командир відділу контролює, чи призначені ним по розліплювання листівок повстанці мають приготовлену літературу, крейду, клей, світло, визначає їм вулиці і час їх роботи.

2. Організувати окремі акції відділів лише для того, щоб розкинути і розліпити наші листівки, лозунги.

3. Давати окремим, малим групкам людей (3-4 особи), повстанцям, кушовикам, членам, симпатикам чи просто громадянам, які можуть таку роботу виконати, завдання підкрастися під такі, звичайно багатолюдні об'єкти, як залізничні станції, більші підприємства, ресторани, церкви, кіна, театри, лікарні, спортові площі, школи, й там розліпити листівки чи написати лозунги.

4. До розклеювання листівок і лозунгів використовувати також:

– робітників, які ходять до міст на роботу до усунування румовищ, вантаження збіжжя на станції, напрями шосейних і залізничних доріг;

- постійних розумових і фізичних робітників залізничних станцій, поштових урядів, міських городів (звертається увагу, що, головне, на залізниці сьогодні працює багато хлопців як різні помічники, курсанти шкіл, які, особливо в час нічних змін, можуть багато зробити);
- учнів різних шкіл, учасників різних курсів, з'їздів (можуть розкидати листівки ніччю, вертаючись із кіна, театру, зборів тощо);
- „стрибків” – багато з них погоджуються добровільно виконати такі завдання, іншим можна загрознити;
- візників, домашніх робітниць, нічних сторожів (тут треба бути особливо обережним, бо багато з них на службі в НКВД);
- селян, які відвозять контингент і часто вертаються ніччю.

Завдання до б):

1. Літературу (не лише листівки – також пресу та інші видання) треба висилати різним відомим особам, без огляду на національність, поштою. Адресувати треба різним, неоднаковим письмом, найкраще невиробленим, вкладати літературу в різні конверти, не висилати одного дня багато однакових листів. Можна посилати також на адреси самих установ. При тому треба розвідувати, чи пошта дійшла до адресата та яка її дальша доля й успіх.

2. В більших містах літературу в конвертах вкидати безпосередньо до листових скриньок на дверях мешкань окремих осіб.

3. Вкладати літературу до кишень плащів скрізь, там де є для цього можливість (гардероби шкіл, установ, ресторанів).

4. Вкладати листівки до книжок у бібліотеках там, де дозволяється книжки вільно переглядати.

5. Давати літературу тим людям, яких лише для цього ловиться, щоб сказати їм дещо про нас. Наприклад: приїжджає до села хтось з наросвіти, а чи навіть з райвиконкому. Якщо це не партієць, а знаємо далі, що він щодо нашої боротьби нейтральний, не виступає проти нас особливо активно, що кільком озброєним людям можна до нього зайти, дати йому дещо прочитати, чи самому прочитавши для цього дещо, домовити і відпустити.

6. Якщо немає друкованої літератури, то до різних окремих осіб у містах, особливо до українців, можна писати просто ручно листи, очевидно, політичні, в яких ми, з одного боку, могли б розв'язувати нашу політичну програму взагалі, а з другого – вказувати на неодинокі вчинки адресата, оцінювати їх із точки зору інтересів українського народу, ганьбити за них, загрозувати карами тощо. Якщо б таке листування застосовувати до когось систематично, то можна було б по деяким часі заочним шляхом дати для такого „адресата” весь наш політичний вишкіл.

Завдання до в):

1. Зв'язатися з дуже певним місцевим чоловіком – українцем з міста, який позитивно ставиться до нас, і умовлятися з ним у вигідний для обох

час про безпосередні зустрічі. Мета їх: довідуватися, що діється в місті, інформувати про нашу боротьбу, про наше ставлення до різних політичних подій.

2. Пересилати таким людям, окремим зв'язковим у дуже законспірований спосіб нашу літературу, окремі інформації про події в терені і т. д.

II. По пропаганді серед ЧА

В більшості теренів тепер стоять відділи ЧА. Це стаціонування ЧА на наших землях треба якнайповніше використати для нашої пропаганди серед ЧА. Пропаганду вести всякими можливими способами:

а) поширенням наших листівок, лозунгів (звертається увага на найновішу листівку: „Бійці і командири ЧА, переможці гітлерівської Німеччини”^{*}, українською і російською мовами);

б) передавання, підкидування нашої підпільної преси й інших видань;

в) відповідно веденими розмовами, інформацією про нашу боротьбу.

1. До пропагандивної роботи якнайширше включити жіноцтво, шкільну молодь.

2. Всіх, кому дається якісь конкретні завдання, треба наперед якнайточніше інструктувати про те, як і що говорити.

3. До роботи включити, а через те також й інструктувати не лише організованих людей, але і всіх інших громадян, яких можна в тому напрямі з успіхом використати.

4. Якщо лише є можливість до того, провести по селах мітинги для загалу населення на тему „Про що червоноармійці мусять від нас довідатися”.

5. З червоноармійцями говорити в тому напрямі, що:

а) мир у світі неможливий тому, що в Європі є багато поневолених народів, які ніколи не погодяться на бездержавне несамостійне існування;

б) трудящі нічого не скористались на тому, що розбито Гітлера – на місце Гітлера прийшли інші експлуататори;

в) далі загрожують нам нові криваві війни, і хто знає, за що, за чий інтереси;

г) і в місті, і на селі дуже важко жити: нема що їсти, податки, позики, різні заготівлі, каторжна праця, брак одягу і всяких найконечніших речей;

д) світ повний брехні, все опирається лише на силу, а не на справедливість;

е) це все зміниться лише тоді, коли працюючі, справді, самі візьмуть владу у свої руки.

* Див. док. № 104.

6. В розмовах з червоноармійцями не заводити суперечок на тему існування Бога, і взагалі, не заторкувати справ релігії, а також не звертати увагу на мову та не глузувати з советського побуту. Не хвалити минулих „добрих часів” (мовляв, „за німців” чи „за Польщі” було краще).

7. Остерігати провокації, але не резигнувати з відважних прийомів. Пам’ятати, що відвага як у бою, так і в пропаганді багато значить і сама собою вже про нас багато говорить.

8. Коли цього вимагає конспірація, не говорити одверто проти режиму, проти Сталіна, але не називаючи лиха по імені, говорити про нього цілком виразно. З людьми, щодо яких є певність, що вони не провокатори, говорити ширше, роз’яснювати нашу програму, наші цілі, підкреслювати їх справедливість, поступовість, гуманність і т. д.

III. По лозунговій пропаганді

1. В нашій дотеперішній масовій роботі ми недостатньо використовували лозунгову пропаганду. Лозунгова пропаганда – один з кращих методів політично–пропагандивної роботи серед мас. Лозунги:

а) в короткій ударній формі популяризують серед найширших мас наші основні ідеї, політичні постанови і закріплюють їх серед них;

б) постійно поширювати в якійсь околиці, де тримають населення в стані тривалого напруження, кожноразове поширення лозунгів є своєрідною політичною подією;

в) мобілізують населення на боротьбу за найбільш актуальні життєві справи;

г) роз’яснюють наше становлення до всіх найжахливіших питань, скріплюють зв’язок Організації з масами;

д) не вимагають особливих технічних заходів і засобів, навіть при масовому поширенні;

е) кожноразове поширення лозунгів – добра нагода для контролю виконності доручень низовими кадрами.

В додаткові пересилається цілий ряд лозунгів. Для використання треба:

1. Перебивати їх на цикльостилі, або просто переписувати на майданках на маленьких паперових стрічках. Такі стрічки розліплювати на громадських будинках, крамницях, стовпах, або і на громадських будинках, криницях, або і на приватних будинках, загрожуючи їх власникам відповідними карами, коли б вони самі хотіли їх знищити. Те, що стрічки маленькі, не шкодить. На стрічку звернути увагу великою стрілкою, намальованою фарбою, крейдою і т. п.

2. Друкувати їх на щиткових друкарнях гутенбергівським способом. До того, в разі браку паперу, можна вживати большевицьку блідодруковану пресу або книжки, б’ючи лозунги впоперек жирним шрифтом.

3. Розписувати фарбою, крейдою на стінах, брамах і т. п.
4. Переписувати рукою на картках паперу і картки розліплювати.
5. Деякі лозунги можна скорочувати. Наприклад, можна писати: "Смерть Сталіну. Хай живе Українська повстанча армія (УПА). Не вільно, одначе, ніколи під загрозою найгострішої відповідальності змінити тексти лозунгів. Редакція лозунгів – це суто політична робота, й вона забезпечується тільки за керівними осередками Організації.
6. Кожний лозунг писати виразно, без помилок, приклеювати міцно, однієї стіни не заклеювати багатьма лозунгами.
7. Лозунгів, призначених для села, не поширювати в містах і навпаки. Кожний лозунг мусить появитися у відповідному місці і у відповідний час.
8. Кожноразове поширення лозунгів практикувати з усією послідовністю, як бойове завдання. Звітувати своєму зверхникові про хід акцій, про її успіх.
9. Особливу увагу звернути на поширення лозунгів для червоноармійців у місцевостях, де стоїть військо.

IV. По роботі серед мас

1. Якнайширше роз'яснювати сьгоднішнє міжнародне становище, вказуючи на всі існуючі непорозуміння, вогнища нових конфліктів між „союзниками”. Не робити зайвих ілюзій на скорий конфлікт, але й не помагати большевикам, переконувати маси, що „почався період мирного розвитку”, широко висвітлювати об'єктивний стан справ у міжнародних відносинах.
2. Провести пропаганду проти хлібоздач з нового урожаю, роз'яснювати, на що і для кого призначений український хліб. Заохочувати до саботажу контингентів, до заховування зерна для себе.
3. Враховуючи можливість колективізаційної акції на ЗУЗ, якнайширше роз'яснювати експлуатаційну суть сталінських колгоспів.
4. Довести до відома масам „Декларацію Проводу ОУН після закінчення війни в Європі”^{*} та „Слово ОУН до українського народу”.
5. Широко інформувати про нашу революційну боротьбу.
6. Довести широко акцію на ЗУЗ проти переходу на православ'я в той спосіб, як це зазначено в листівці „Українці греко-католики”^{**}.
7. Висланий у додаткові реферат під назвою „Про що говорить нам державний бюджет ССРСР на 1945 р.”^{***} використати у роботі серед мас: на часових мітингах поширити, переписаний на машинках, або й рукою

^{*} Див. док. № 88.

^{**} Див. док. № 105.

^{***} Не публікується.

(якщо не можна перебити на цикльостилі) як у місті, так і на селі. Підкреслювати в час мітингу те, що з усіх податків, які щорічно народ мусить платити, цей же народ не користується.

8. Листівку „До земляків наших, що карається на далеких большевицьких засланнях...”^{*} використати в пропаганді серед мас, а також пересилати в міру можливості засланням на Сибір і інші каторжні терени.

V. По роботі серед членських кадрів

1. Міжнародне становище роз'яснювати так, як сказано вище.
2. Основно переробити „Декларацію Проводу”.
3. Краєві осередки пропаганди опрацюють схеми питань, за якими членство проробить „Декларацію”.
4. Основно переробити матеріал „Ідеї і **”.
5. Основно роз'яснити членству „Статут Міжнародної організації безпеки”. Вказати на його імперіалістичний характер, на його нежиттєвість.
6. Ознайомити членство з рефератом В. Лиманича: „Про що говорить нам державний бюджет ССРСР на 1945 р.”.

VI. Окремі завдання краєвим референтам пропаганди

До 1.X.1945 р. якнайточніше звітувати про:

- а) підзвітний собі пропагандивний апарат, його чисельний стан, якість, детально характеризуючи працівників КОП;
- б) про організаційну схему пропагандивного апарату зверху аж до низу;
- в) про методи й успіхи в пропагандивній роботі від початку цього року до дня звітування;
- г) про впровадження в життя пропагандивних інструкцій, що надійшли зверху;
- д) подати свої зауваження щодо потреб терену у пропагандивному відношенні про найбільш успішні методи праці тощо.

Постій, 20 серпня 1945 р.

[Додаток]

Пропагандивні лозунги

(Прилога до інструкції ГОП від дня 20 серпня 1945 р. п.з.: „Чергові завдання”):

I. Загальнополітичні лозунги

1. Геть большевицьку диктатуру над Європою! Хай живуть самостійні національні держави усіх народів!

* Не публікується.

** Нерозбірливо.

Смерть сталінським загарбникам!

2. Поневолені і загрожені народи, єднайтеся в боротьбі проти сталінсько-большевицьких імперіалістів! Воля людини! Смерть большевицьким загарбникам!

3. Міжнародна організація безпеки – засіб большевицького панування над малими народами Європи і Азії! Геть російсько-большевицьких імперіалістів з міжнародного життя! Хай живе міжнародна система вільних національних держав!

Хай живе Українська Самостійна Соборна Держава!

4. Ніхто не має права говорити за кордоном від імені українського народу, крім уповноваженого до того народом закордонного представника Української головної визвольної ради (УГВР)!

Смерть найлютішим ворогам українського народу, підлим лакеям окупанта Сталіна – мануїльським, петровським і іншим!

5. Хай живе співпраця революціонерів поневолених народів у боротьбі проти російського імператора Сталіна!

Хай живе співпраця революційної України з революціонерами сусідніх нам народів!

Смерть Сталіну!

6. Тривкий мир у світі неможливий доти, поки повністю не буде здійснений принцип самовизначення народів! Геть СССР – сталінську тюрму народів!

Хай живе воля народу і людини!

Хай живе Українська Самостійна Соборна Держава!

7. На сході Європи не може бути миру без самостійної України! Хай живе визвольна революційна боротьба українського народу за УССД.

Хай живе Українська самостійна соборна Держава!

8. Сталінський СССР – найбільша тюрма народів у світі!

Хай живуть незалежні держави у всіх народів СССР!

Хай живе Українська Самостійна Соборна Держава!

Розвалюймо СССР – новітню тюрму народів!

9. Сталінський СССР – найбільша диктаторська терористична Держава в світі! Геть диктатуру і терор!

Хай живе справжня демократія! Воля народам і людині!

Смерть Сталіну!

10. Геть жорстоку експлуатацію працюючих у СССР!

Смерть новітнім експлуататорам – сталінській правлячій кліці, єдиному власникові всіх багатств країни!

11. Працюючі України! В СССР здійснюється не диктатура пролетаріату, а диктатура сталінської правлячої кліки!

Геть диктатуру Сталіна і кліки з СССР!

Хай живе суверенна народна влада!

Всю владу в руки самого народу!

12. Геть диктатуру імперіаліста Сталіна!

Хай живе воля народів і людини!

Смерть Сталіну!

13. Смерть новітній буржуазії в ССРСР – сталінській правлячій кліці!

Владу в руки справжніх представників народу!

14. Геть імперіалістичні війни Сталіна і його кліки!

Хай живе воля народів і людини! Смерть Сталіну!

15. Геть терор НКВД і НКГБ в ССРСР!

Хай живе справжня свобода думки, слова, політичних переконань і угруповань.

Смерть сталінським терористам!

16. Геть новітнє кріпацтво над працюючими! Смерть рабовласникам Сталіна і його кліці!

Хай живе вільна праця!

II. Лозунги для міст

1. Мешканці українських міст! Включайтеся у визвольно-революційну боротьбу українського народу проти Сталіна за Українську Самостійну Соборну Державу!

Хай живе всенародний визвольно-революційний фронт!

Хай живе Українська Повстанча армія!

Смерть сталінським окупантам!

2. Українці – мешканці міст! Українська Повстанча Армія (УПА) пам'ятає про Вас – Ви пам'ятайте про УПА!

Хай живе єдиний революційний фронт міст і сіл України в боротьбі проти сталінських окупантів!

Смерть Сталіну!

3. Українська інтелігенціє! Сталінська кліка жорстоко експлуатує Твої знання, Твою силу, Твою працю, жорстоко знущується над Твою людською гідністю!

Геть сталінський експлуататорський режим!

Хай живе революційна боротьба українського народу за Українську Самостійну Соборну Державу!

Смерть сталінським окупантам!

4. Українці – службовці окупантських установ! Сталінський ССРСР – найбільша тюрма народів у світі! Не зміцнюйте своєю працею цієї тюрми!

Засаботуйте розпорядження своїх зверників!

Організуйте фронт саботажу!

Смерть сталінським окупантам!

5. Українська інтелігенціє! Організуйте рішучий спротив енкагебівській агентурі! Знищуйте сталінських агентів між собою!

Хай живе суспільний фронт українського народу в боротьбі за Українську Самостійну Соборну Державу!

Смерть Сталіну та його агентам!

6. Українці – мешканці міст! Не дозволяйте Сталінові русифікувати української землі!

Геть російську мову з міст України!

Смерть сталінським окупантам!

7. Українці – мешканці міст! Не вірте брехливій сталінській пропаганді! Читайте і поширюйте українську революційну літературу!

Інформуйте чужинців про нашу боротьбу!

Хай живе визвольна боротьба українського народу за Українську Самостійну Соборну Державу!

8. Робітники – українці! Сталін жорстоко експлуатує працюючі маси ССРСР!

Геть новітню експлуатацію працюючих сталінською правлячою клікою!

Смерть суспільним паразитам – сталінським вельможам з партії, НКВД і з-поміж офіцерської верхівки!

Хай живе воля народів і людини!

Хай живе визвольно-революційна боротьба за Українську Самостійну Соборну Державу!

9. Робітники! Сталін і його кліка – найбільші вороги працюючих! Ви працюєте, а вони користуються!

Смерть паразитам працюючих – Сталіну і його кліці!

Заводи і фабрики в руки робітникам!

10. Робітники! Сталінська кліка своєю „дисципліною” праці руйнує Ваше здоров'я!

Геть сталінську стахановщину, соцзмагання, багатOVERстатництво!

Смерть ворогам народу – сталінським вельможам!

11. Робітники! Вашою працею користуються лише сталінські вельможі, а не Ви – голі, голодні і стероризовані НКВД, вони добре одягнуті, вгодовані і всевладні Ваші пани!

Смерть сталінським експлуататорам!

Геть сталінське класове суспільство!

Хай живе воля народів і людини!

12. Робітники України! Українські революціонери борються: за восьмигодинний робочий день, проти стахановщини, соцзмагань, за участь робітників у керівництві фабриками і заводами, за участь робітників у розподілі зисків підприємств, за повне забезпечення робітників і їх родин на випадок хвороби чи смерті, за оплачувані підприємством щорічні відпустки, за націоналізацію промисловості, за фаховий, а не партійний принцип у керівництві підприємствами!

Геть експлуатацію працюючих сталінською клікою!

Хай живе вільний і заможний робітник в Українській державі!

Хай живе Українська Самостійна Соборна Держава!

13. Робітники України! ССРСР – Держава найбільшого соціального і національного гноблення на світі! Геть диктаторський і експлуаторський режим Сталіна і його кліки!

Хай живе визвольна боротьба працюючих проти паразитарного класу сталінських вельмож!

Хай живе революційна боротьба працюючих України за Українську Самостійну Соборну Державу!

Хай живе Українська повстанча армія (УПА)!

Смерть сталінським окупантам!

14. Українські робітники! Боротьба українського народу за Українську Самостійну Соборну Державу – найсправедливіша боротьба у світі! Не зложемо зброї, поки не здобудемо перемоги!

Включайтеся у боротьбу за Українську Самостійну Соборну Державу!

Смерть Сталіну і його агентам!

15. Українські робітники! Українська Повстанча Армія (УПА) борець за найсправедливіші ідеї в світі, за справжню національну і соціальну волю і рівність, за систему самостійних національних держав усіх народів, за безкласове суспільство!

Хай живе Українська Повстанча Армія!

Вступайте в повстанські лави. Як лише можете, допомагайте повстанцям!

Смерть сталінським окупантам!

16. Українські робітники! Включайтеся в єдиний визвольно-революційний фронт українського народу проти сталінських окупантів за Українську Самостійну Соборну Державу!

Знищуйте стахановців – продажних агентів сталінської імперіалістичної кліки! Зривайте соцзмагання! Саботуйте працю на виробництві!

Зв'язуйтеся з Українською Повстанчою Армією (УПА)!

Хай живе революційне робітництво!

Хай живе визвольна боротьба проти Сталіна!

Хай живе Українська Самостійна Соборна Держава!

17. Українські залізничники! Советські верховоди експлуатують Вас і народ.

Саботуйте накази сталінських посіпак! Нищіть поїзди з військовим майном! Не дайте вивозити народного добра зі своїх земель!

Допомагайте українським повстанцям!

Хай живе революційна боротьба українського народу за Українську Самостійну Соборну Державу!

18. Українська молоде! Піонерські та комсомольські організації виховують яничарів українського народу! Не вступай в ряди піонерських та комсомольських організацій! Саботуй їх роботу!

Хай живе революційна українська молодь!

Хай живе революційна боротьба українського народу проти Сталіна за Українську Самостійну Соборну Державу!

19. Батьки – українці! Советська школа прямує до денационалізації Ваших дітей! Виховуйте дома Ваших дітей у національному дусі!

Хай живе вільна українська школа в Українській Самостійній Соборній Державі!

20. Юнаки и юначки! Ваші батьки, брати, Ваші товариші провадять в повстанських відділах героїчну боротьбу проти сталінських окупантів!

Допомагайте повстанцям!

Хай живе Українська Повстанча Армія (УПА)!

21. Вчителі – українці! Советська школа має за завдання виховувати яничарів – зрадників українського народу!

Не прикладайте рук до цієї ганебної протинародної роботи! Саботуйте русифікаційні заходи советської школи!

Смерть сталінським окупантам!

22. Українці із східних областей! Пам'ятайте, що Ви приїхали між своїх братів, які ведуть святу боротьбу з оборони українського народу, проти винищення його Сталіном! Не допомагайте Сталінові в цій його ганебній роботі!

Не виступайте проти українських революціонерів! Не йдіть на ганебний шлях зради проти свого власного народу!

Докажіть своєю поставою, що ми зрілий народ, народ патріотів!

23. Українці із східних областей! Не помагайте сталінським імперіалістам в їх боротьбі проти українського народу! Не йдіть на ганебну братовбивчу війну!

Хай живе єдиний визвольно-революційний фронт українського народу від Сяну по Кавказ!

Хай живе Українська Повстанча Армія!

Смерть сталінським окупантам!

24. Українці із східних областей! Зв'яжіться з підпільними визвольно-революційними організаціями українського народу! Вступайте в лави Української Повстанчої Армії!

Знайомтеся з програмою українського визвольно-революційного руху!

Смерть сталінським окупантам!

25. Члени т.зв. ВКП(б)! Ваші верховоди запрягли Вас до протинародної роботи, до зради Вашому народові, до праці над поневоленням народів і людини! Знищуйте Ваших верховодів – підлих лакеїв сталінського імперіалізму!

Організуйте протисталінські організації!

Організуйте боротьбу під гаслом: „Воля народам і людині!” Тим заслужите собі довір'я народу!

Смерть імперіалісту Сталіну і його кліці!

26. Працівники відділів НКВД і НКГБ! Учасники „істребительних” батальйонів! Сталін і його кліки використовують Вас для ганебної протинародної роботи, для боротьби проти визвольних організацій поневолених народів, проти повстанських відділів! Киньте своє огидне бандитське ремесло!

Допомагайте революційним організаціям!

Організуйте між собою протисталінську боротьбу! Знищуйте своїх начальників!

Смерть Сталіну і його вислужникам!

Смерть зрадникам народу!

Опам'ятайтеся, поки не пізно!

27. Росіяни! Сталін – однаковий ворог українського і російського народів! Не помагайте Сталіну в будові його імперії! Така імперія – смерть Ваша! Така імперія – ще одна ганебна сторінка в історії російського народу!

Смерть Сталіну і його кліці!

28. Росіяни! Не виступайте проти визвольної боротьби українського народу!

Український народ бореться за свою і Вашу волю!

Хай живе воля народів і людини!

Хай живуть самостійні держави російського і українського народів!

Смерть сталінським імперіалістам!

29. Поляки! Не виступайте проти визвольної боротьби українського народу! Проти нас – спільний ворог! Його ми можемо розбити лише спільними силами!

Хай живуть самостійні національні держави українського і польського народів проти імперіалістичної Москви – Сталіна!

Смерть сталінським окупантам та їх агентам!

III. Лозунги для червоноармійців

1. Червоноармійці! Не проливайте кров за імперіаліста Сталіна – ворога нашого і всіх народів!

Смерть Сталіну!

Хай живе воля народів і людини!

2. Бійці і командири Червоної армії! Сталін – найбільший ворог народу!

Після Гітлера – час на Сталіна!

Смерть Сталіну!

3. Червоноармійці! Організуйте революційну боротьбу проти Сталіна під гаслом: „Воля народам і людині!”

Геть тиранів і диктатуру сталінської кліки!

Смерть Сталіну!

4. Червоноармійці! За що гинули Ви на фронті? За Сталіна, чи за волю?

Сталін – це ярмо! Сталін – це тюрма!

Смерть Сталіну!

Хай живе воля народів і людини!

5. Червоноармійці! Хочете справді вільного життя – знищіть Сталіна і його кліку!

Хай живе воля народів і людини!

6. Бійці і командири Червоної армії! Не виступайте проти визвольно-революційної боротьби українського народу!

Помагайте українським повстанцям зброєю, амуніцією, розвідковою інформацією!

Хай живе союз революційної протисталінської Української Повстанчої армії з революціонерами Червоної армії!

7. Червоноармійці! Українські повстанці не борються проти Вас, лише проти НКВД, НКГБ і сталінських агентів з партії, адміністрації!

НКВД, партійні верховоди – наші спільні вороги!

Смерть ворогам народу – Сталіну і його кліці!

Хай живе воля народів і людини!

8. Червоноармійці! Знайомтеся з революційними ідеями, читайте революційну літературу!

Інформуйте своїх товаришів і знайомих про визвольно-революційну боротьбу українського народу!

Смерть імперіалізму, Сталіну і його кліці!

9. Червоноармійці! Не тероризуйте українського народу, який бореться за волю!

Хай живе воля народів і людини!

Хай живе Українська Самостійна Соборна Держава!

Смерть Сталіну!

IV. Лозунги для села

1. Селяни України! Сталінські воєнні позики – це підготовка до нової імперіалістичної війни!

Хай живе воля народів і людини!

Смерть імперіалісту Сталіну!

Ні копійки в сталінську кишеню! Ні копійки на воєнні позики!

2. Український селянин! Не дозволяй Сталінові грабувати багатства Твої землі – Твоїх лісів! Твої багатства він цілковито використовує для свого імперіалістичного наступу на Україну!

Смерть імперіалісту Сталінові й його наймитам!

Зривай сталінські плани лісозаготівель!

Хай живуть самостійні національні держави усіх народів!

Хай живе Українська Самостійна Соборна Держава!

3. Український селянине! Жнива мусять бути жнивими для Тебе, а не для Сталіна й його кліки! Ні зернини з нового урожаю для імперіаліста Сталіна!

Геть імперіалістичний грабунок у працюючих продуктів їх праці!

Хай живе вільний і заможний український селянин в Українській Самостійній Соборній Державі!

Зривай сталінські зернові контингенти!

Відбивай зброєю зграбовану в Тебе Твою працю – Твій хліб!

4. Українські селяни! Большевицькі „земельні громади” – це ще один засіб експлуатації Ваших фізичних сил, Ваших багатств для потреб сталінських імперіалістичних війн!

Геть імперіалістичні війни! Смерть імперіалістові Сталіну!

Хай живе Воля народів і людини!

Хай живе Українська Самостійна Соборна Держава!

Саботуйте роботу „земельних громад”!

5. Українки – селяни! Сталінські буржуї з партії і НКВД забирають єдиний харч Ваших дітей і Ваш – молоко від Ваших корів! На цьому молоці випасає собі черева сталінська кліка, а Ваші діти мруть на сухоти!

Смерть сталінській кліці – новій буржуазії!

Хай живе вільно і заможна українське селянство!

Хай живуть нагодовані і здорові українські діти!

Ні літра молока, ні одного яйця Сталінові!

6. Українські селяни! Сталін грабує у Вас худобу, свині! А Ви примираєте голодом! Геть сталінський імперіалістичний грабунок українських селян!

Смерть імперіалісту Сталіну!

Хай живе вільне користування українського селянина своєю власністю – своєю худобою!

Ні кілограма м’яса на сталінську м’ясопоставку

7. Селяни! Не працюйте на сталінських паразитів!

Не дозволяйте грабувати у Вас Вашого майна!

Смерть Сталіну і його агентам!

Хай живе Українська Самостійна Соборна Держава!

8. Селяни! Сталінські колгоспи – новітнє кріпацтво для селян!

Смерть рабовласникам – Сталіну і його партійній кліці!

Не допустим до організації колгоспів на наших землях!

9. Селяни! Саботуйте сталінські хлібопоставки!

Заховуйте зерно для себе!

Смерть Сталіну!
Хай живе Українська Самостійна Соборна Держава!
10. „Добровільна здача хліба державі” – це ще один замаскований грабунок селян!
Геть нелюдський грабунок хліба з українського села!
Смерть грабіжнику Сталіну!
Хай живе Українська Самостійна Соборна Держава!

V. Лозунги загальні до українського народу

1. Хай живе визвольно-революційна боротьба українського народу за Українську Самостійну Соборну Державу!

Смерть сталінським окупантам і зрадникам свого народу!

2. Хай живе збройна революційна сила українського народу – Українська Повстанча Армія (УПА)!

Смерть сталінським окупантам!

3. Хай живе Організація Українських Націоналістів (ОУН) – організатор революційної боротьби українського народу за Українську Самостійну Соборну державу!

Смерть імперіалісту Сталіну!

4. Українці! Допомогайте своїм революційним організаціям – Організації Українських Націоналістів (ОУН) і Українській Повстанчій Армії (УПА)!

Хай живе Українська Самостійна Соборна Держава – єдина гарантія щасливого життя українського народу!

5. Революційна Україна живе, бореться і перемагає!

Смерть сталінсько-большевицьким окупантам та їх агентам!

6. Українці! Пам'ятайте про своє революційне підпілля!

Воно бореться за щастя всього українського народу! Допомогайте йому всім, чим зможете!

7. Хай живе революційна боротьба українського народу за Українську Самостійну Соборну Державу!

Наше гасло: „Перемога або смерть!”

Сором слабодухим!

Смерть зрадникам!

Постій, 20 серпня 1945 р.

ЦДАВО України. – Ф. 3833. – Оп. 1. – Спр. 63. – Арк. 21-27.

Копія. Машинопис.

№ 112

**ПЛАН ОБКОМУ КП(б)У ТА УНКВС ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ
ЗІ ЗНИЩЕННЯ ФОРМУВАНЬ ОУН І УПА НА ТЕРИТОРІЇ
ТЕРНОПІЛЬЩИНИ З 22 ЛИПНЯ ПО 25 СЕРПНЯ 1945 р.***

*Зовсім таємно
Не раніше 25 серпня 1945 р.*

*Совершенно секретно
Не ранее 25 августа 1945 г.*

**План ликвидации действующих местных бандбоевок и бандгрупп
по Тернопольской обл[асти] с 22/VII по 25/VIII –1945 г.****

Район действий	Краткие данные о банде, куце и боевке	В[оинская] часть, выделенная на ликвидацию	Опер[ативный] работник	Ответственный рук[оводи]тель
Подволочисский район	1. Боевка “Блис” – 20 чел[овек], действует в с. Каменка 2. Боевка “Серко” – 20 чел[овек], с. Туровка, Фажиевка	Кавалерийский взвод милиции	Нач. РО НКВД л-т Павшенко Нач. отд. ББ РО НКВД л-т Круглов	Нач. РО НКВД
Дедеркальский район	3. Боевка СБ “Славка” – 20 чел[овек], с. Якимовка и Матвеевцы 4. Бандкуц “Карый” – 46 чел[овек], с. Загорцы, Михайловка 5. Боевка “Тнат” – 16 чел[овек], с. Садки, Быковцы	3-й взвод 3-й стрелковой роты 232–ОСБ 2-й взвод 2-й стрелковой роты 232–ОСБ 3-й взвод 3-й стрелковой роты 232–ОСБ	Нач. РО НКГБ капитан Соколов Нач. РО НКВД капитан Храпатый Нач. РО НКВД капитан Храпатый	Ком[андир] взвода мл. л-т Мальцев Ком[андир] взвода л-т Иртюш Ком[андир] взвода мл. л-т Мильнев
Лановецкий район	6. Бандгруппа “Тычина” – 18 чел[овек], с. Белозерка, Лопушное 7. Бандгруппа “Шарпак” – 25 чел[овек], с. Борщевка и Передмирка	2-й взвод 1-й стрелковой роты 233–ОСБ 3-й взвод 1-й стрелковой роты 233–ОСБ	Оперуполномоченный РО НКВД мл. л-т Безянюк Оперуполномоченный РО НКВД Ярково	Ком[андир] взвода л-т Смельцев Ком[андир] взвода л-т Авраменко

* Див. док. № 29, 58, 97, 106, 110, 122, 132.

** Повтор нумерації в документі.

Район действий	Краткие данные о банде, куче и боевке	В[оинская] часть, выделенная на ликвидацию	Опер[ативный] работник	Ответственный рук[оводи]тель
Вишневецкий район	8. Бандгруппа “Сокол” – 15 чел[овек], с. Снегуровка, Оришковцы	Сводный отряд 233–ОСБ – 50 чел[овек]	Нач. РО НКВД капитан Авдохин	Зам. ком[андир]а батальона капитан Соколов
	9. Боевка СБ “Сноп” – 10 чел[овек], с. М. и Е. Бунинец, Звиняче [Звиняч]*	3-й взвод пулеметной роты	Нач. ОББ РО НКВД мл. л-т Капустин	Ком[андир] взвода ст. л-т Данильченко
	10. Боевка Мельничук Захар, подрайон СБ. Эти же села.	3-й взвод пулеметной роты	Ст. оперуполномоченный РО НКГБ Волков	Ком[андир] взвода ст. л-т Данильченко
Заложцевский район	11. Боевка “Пугач” – 15 чел[овек], с. Олисы и Белоголовье	3-й взвод 3-й стрелковой роты 233–ОСБ	Нач. РО НКВД ст. л-т Шаповалов	Ком[андир] взвода мл. л-т Нефедов
	12. Боевка “Рясной” – 15 чел[овек], с. Лопушин [Лопушне]		Нач. ББ і РО НКВД** ст. л-т	
В. Глыбоческий район	13. Бандгруппа “Дзвин” – 65 чел[овек], с. Янковцы, Задурье, Городищево, Вертелька	3-й взвод 3-й стрелковой роты 231–ОСБ	Ст. оперуполномоченный РО НКВД л-т Стригун	Ком[андир] взвода ст. л-т Бондаренко
	14. Боевка “Искра” – 17 чел[овек], с. Цебре [Цебров] и Езерни [Озёрная]	Сборный взвод минометной и пулеметной роты	Оперуполномоченный РО НКВД мл. л-т Песотский	ст. л-т Гостищев
	15. Боевка “Степ” – 20 чел[овек], с. Игровцы, Дубовцы, Холм	Сборный взвод минометной и пулеметной роты	РО НКГБ мл. л-т Лещенко	ст. л-т Гостищев
Кременецкий район	16. Боевка СБ “Кузьма” – 15 чел[овек], с. М[алые] Бережцы, Хотивка [Хотовка]	Взвод роты автоматчиков	Нач. РО НКВД майор Супрунов	Капитан Никитин
Залещицкий район	17. Боевка СБ “Крым” – 5 чел[овек], с. Вимятинцы [Виня-тинцы]	2-й взвод 2-й стрелковой роты 281–СП	Нач. РО НКГБ капитан Запорожец	Ком[андир] взвода л-т Кобыляцкий
	18. Боевка “Гайда” – 12 чел[овек], с. Колодрипка [Колодробка]	1-й взвод 3-й стрелковой роты 281–ОП	Оперуполномоченный РО НКВД мл. л-т Иващенко	Ком[андир] взвода л-т Васильев

* Тут і далі наведені назви сіл Тернопільщини російською, звіреніх за Wikipedia.

** Текст пошкоджений, прізвище не визначено.

Район действий	Краткие данные о банде, куше и боевке	В[оинская] часть, выделенная на ликвидацию	Опер[ативный] работник	Ответственный рук[оводи]тель
Монастыр- рисский район	19. Бандкуш “Нечай” – 40 чел[овек], с. Горожанка и Довищево	Отряд 2-й стрелковой роты 187–ОСБ – 41 чел[овек]	Нач. РО НКГБ капитан Галиченко, ст. оперуполномоченный РО НКВД л-т Казанцев	Ком[андир] роты ст. л-т Сирин
	20. Боевка “Тур” – 14 чел[овек], с. Ставцы	1-й взвод 2-й стрелковой роты 187–ОСБ	оперуполномоченный РО НКВД л-т Ловов	Ком[андир] взвода мл. л-т Войтенко
Велико- божниц- кий район	21. Бандгруппы “Граб”, “Деркач” – 35 чел[овек], с. Давиняче, Бычковцы, Скородины	1-й взвод 2-й стрелковой роты 230–ОСБ	оперуполномоченный РО НКВД л-т Челидзе, нач. РО НКГБ мл. л-т Долгов	Ком[андир] взвода мл. л-т Войтенко
Чортков- ский район	22. Бандгруппа “Чар”, “Орест” Стеблевский – 25 чел[овек], с. Давыдовцы, [Давидковцы] Колондяны [Колындяны] и Залесье	1-й взвод 5-й стрелковой роты и станково-пулеметный расчет 281–СП	Нач. ОББ РО НКВД л-т Харьков, ст. оперуполномоченный УНКГБ ст. л-т Усачев	Ком[андир] взвода л-т Бандурин
Копичин- ский район	23. Боевка СБ “Наливайко” – 10 чел[овек], Билецкий лес	Рейдирующий отряд ОСБ – 60 чел[овек]	нач. РО НКВД ст. л-т Бровин	Лейтенант Носов
	24. Боевка “Чумак” – 25 чел[овек], с. Оришковцы, Гадиноквы	Рейдирующий отряд ОСБ – 60 чел[овек]	нач. РО НКГБ ст. л-т Гаврилко	Лейтенант Носов
Золотни- ковский район	25. Боевка “Жук” – 21 чел[овек], с. Бурканово [Бурканов], Золотники, Бронголив-ка [Бронгалевка]	Взвод разведки 187–ОСБ	нач. РО НКВД ст. л-т Гаврилюк	Ком[андир] взвода мл. л-т Заруднев
	26. Бандкуш “Степ” – 20 чел[овек], с. Кутузов, Гниловоды	Взвод разведки 187–ОСБ	ст. оперуполномоченный РО НКВД ст. л-т Хмелевский	Ком[андир] взвода мл. л-т Заруднев
	27. Боевка “Синица” – 15 чел[овек], с. Богачковцы [Богатковцы]	Взвод разведки 187–ОСБ	ст. оперуполномоченный РО НКВД Фидорчук	Ком[андир] взвода мл. л-т Заруднев

Район действий	Краткие данные о банде, куше и боевке	В[оинская] часть, выделенная на ликвидацию	Опер[ативный] работник	Ответственный рук[оводи]тель
	28. Боевка СБ “Богун” – 15 чел[овек], с. Соколов	Взвод разведки 187–ОСБ	оперуполномоченный РО НКВД л-т Орехов	Ком[андир] взвода мл. л-т Заруднев
	29. Боевка Закорюк Романа – 15 чел[овек], с. Раковцы [Раковец]	Взвод разведки 187–ОСБ	оперуполномоченный РО НКВД л-т Солнцев	Ком[андир] взвода мл. л-т Заруднев
Скала-Подольский район	30. Бандгруппа “Моряк” – 25 чел[овек], с. Цыгане [Цыганы]	2-й взвод 1-й стрелковой роты и станково-пулеметный расчет 174–ОСБ	нач. РО НКГБ ст.[л-т] Величко, ст. оперуполномоченный мл. л-т Лукьянов	Ком[андир] роты ст. л-т Смачный
	31. Бандгруппа “Арсен” – 25 чел[овек], с. Ивановка, Турильчи [Турильче]	1-й взвод 1-й стрелковой роты и минометный взвод 174–ОСБ	нач. отдела ББ НКВД л-т Шалыгин, ст. оперуполномоченный УНКГБ мл. л-т Руденко	Ком[андир] взвода л-т Мацкиян
Борщевский район	32. Боевка “Выр” – 11 чел[овек], с. Бильче-Золотое	1-й и 3-й взвод 2-й стрелковой роты и станково-пулеметный расчет 174–ОСБ	ст. оперуполномоченный л-т Никитенко	Ком[андир] 2-й стрелковой роты л-т Ершов
	33. Боевка “Калина” – 15 чел[овек], с. Шупака [Шупарка]	2-й взвод 2-й стрелковой роты и станково-пулеметный расчет 174–ОСБ	ст. оперуполномоченный НКГБ л-т Селеверстов	Зам. ком[андир]а 2-й стрелковой роты ст. л-т Манцкьян
	34. Боевка “Днестр” – 11 чел[овек], с. Волковцы	2-й взвод 2-й стрелковой роты и станково-пулеметный расчет 174–ОСБ	оперуполномоченный мл. л-т Приходько	Зам. ком[андир]а 2-й стрелковой роты ст. л-т Манцкьян
Бережанский район	34. Боевка “Остатки” сотни “Сокол” – 18 чел[овек], с. Тростянец	1-й взвод 3-й стрелковой роты 229–ОСБ	нач. РО НКГБ капитан Иванов	Ком[андир] взвода мл. л-т Горшков
	35. Боевка “Гонта” – 30 чел[овек], с. Нараив [Нараев]	Рейдирующий отряд минроты – 760 чел[овек]	нач. РО НКВД майор Швец	Лейтенант Семенов
	36. Боевка “Триско” – 20 чел[овек], с. Поручин	1-й взвод 3-й стрелковой роты 229–ОСБ	нач. РО НКВД майор Швец	мл. л-т Горшков

Район действий	Краткие данные о банде, куше и боевке	В[оинская] часть, выделенная на ликвидацию	Опер[ативный] работник	Ответственный рук[оводи]тель
	37. Боевка “Островский” – 21 чел[овек], с. Решкин	3-й взвод 3-й стрелковой роты 229–ОСБ	нач. отдела ББ мл. л-т Карасев	лейтенант Пантелеев
	38. Боевка “Подкова” – 29 чел[овек], с. Рогачин	1-й взвод и мин. взвод 2-й стрелковой роты 229–ОСБ	нач. отдела ББ мл. л-т Карасев	лейтенант Дерегин
	39. Боевка “Пикун” – 30 чел[овек], с. Козов и Мычищев	2-й взвод 3-й стрелковой роты 229–ОСБ	нач. отдела ББ мл. л-т Карасев	лейтенант Изосимов
Товстенский район	40. Боевка “Опара” – 25 чел[овек], с. Усетечко [Устечко]	1-й взвод 2-й стрелковой роты 281–СП	нач. РО НКГБ мл. л-т Семенченко	Ком[андир] взвода л-т Никитин
	41. Боевка “Мохнач” – 10 чел[овек], с. Хмелевач [Хмелева]	1-й взвод 2-й стрелковой роты 281–СП	оперуполномоченный РО НКВД мл. л-т Смирнов	Ком[андир] взвода л-т Никитин
Струсовский район	42. Боевка “Галка” – 15 чел[овек], с. Суцин, Кровинка	1-й взвод мин[ометной] роты 228–ОСБ	оперуполномоченный РО НКГБ л-т Тынок	Ком[андир] взвода л-т Сорочий
	43. Боевка “Орел” – “Бурлака” – 12 чел[овек], с. Заздрить	1-й взвод мин[ометной] роты 228–ОСБ	ст. оперуполномоченный РО НКГБ мл. л-т Полазанов	Ком[андир] взвода л-т Сорочий
	44. Бандкущ “Баян” – 11 чел[овек], с. Винявка	2-й взвод мин[ометной] роты 228–ОСБ	участковый уполномоченный Шматок	Ком[андир] взвода л-т Рашидов
Терембовлянский район	45. Боевка “Клим” – 30 чел[овек], с. Риздвянский лес	2-й взвод мин[ометной] роты 228–ОСБ	нач. ОББ РО НКВД л-т Сверчников, ст. оперуполномоченный РО НКГБ л-т Зайцев	Ком[андир] взвода л-т Рашидов
Мельнице-Подольский район	46. Бандкущ “Оседедец” – 30 чел[овек], по разным селам	1-й и 3-й взвод 3-й стрелковой роты 174–ОСБ	нач. РО НКВД л-т Килиячков	Ком[андир] роты ст. л-т Козиков
	47. Бандкущ “Фукс” – 8 чел[овек], по разным селам	1-й и 3-й взвод 3-й стрелковой роты 174–ОСБ	ст. оперуполномоченный РО НКВД л-т Николаев	Ком[андир] роты ст. л-т Козиков

Район действий	Краткие данные о банде, куче и боевке	В[оинская] часть, выделенная на ликвидацию	Опер[ативный] работник	Ответственный рук[оводи]тель
Козовский район	48. Боевка “Коцур” – 15 чел[овек], с. Цицоры и В. Плавуча [Великая Плавучая]	1-й взвод 1-й стрелковой роты 229–ОСБ	участковый уполномоченный РО НКВД Елец	Ком[андир] взвода мл. л-т Латышев
	49. Боевка “Серый” – 15 чел[овек], с. Плавуча Мала, Глинки	1-й взвод 1-й стрелковой роты 229–ОСБ	участковый уполномоченный РО НКВД Олейник	Ком[андир] взвода мл. л-т Латышев
	50. Боевка “Крип” – 15 чел[овек], с. Ценив	1-й взвод 1-й стрелковой роты 229–ОСБ	ст. оперуполномоченный РО НКВД мл. л-т Гаврилюк	Ком[андир] взвода мл. л-т Латышев
	51. Боевка “Иваськив” – 11 чел[овек], с. Выбудки	2-й взвод 1-й стрелковой роты 229–ОСБ	участковый уполномоченный РО НКВД*	Ком[андир] взвода л-т Беспалов
	52. Боевка “Кривонос” – 12 чел[овек], с. Криве	2-й взвод 1-й стрелковой роты 229–ОСБ	оперуполномоченный РО НКВД л-т Симонов	Ком[андир] взвода л-т Беспалов
	53. Боевка “Нагребнецкий” – 20 чел[овек], с. Золотая Слобода	2-й и 3-й взвод 2-й стрелковой роты 229–ОСБ	оперуполномоченный РО НКВД л-т Мельников	Лейтенант Гущин
	54. Бандкуш “Мрикало” – 25 чел[овек], с. Конюхи	2-й и 3-й взвод 2-й стрелковой роты 229–ОСБ	оперуполномоченный РО НКВД л-т Мельников	Лейтенант Гущин
	55. Боевка “Макс” – 15 чел[овек], с. Щепанив [Щепанов] и Кальне	2-й и 3-й взвод 2-й стрелковой роты 229–ОСБ	нач. РО НКГБ л-т Заваригин	Лейтенант Гущин
Козловский район	56. Боевка “Бойко” – 7 чел[овек], с. Слободка	взвод автомат[чиков] 229–ОСБ	нач. РО НКВД ст. л-т Максимов	Ком[андир] взвода автоматчиков л-т Шакиров
	57. Боевка “Фолонич” – 8 чел[овек], с. Купчинцы и Денисов	взвод автомат[чиков] 229–ОСБ	ст. оперуполномоченный РО НКВД Шевченко	Ком[андир] взвода автоматчиков л-т Шакиров
	58. Боевка “Маркизы” – 6 чел[овек], с. Должанка	взвод автомат[чиков] 229–ОСБ	оперуполномоченный РО НКВД Мелтников	Ком[андир] взвода автоматчиков л-т Шакиров

* Прізвище не вказано.

Район действий	Краткие данные о банде, куше и боевке	В[оинская] часть, выделенная на ликвидацию	Опер[ативный] работник	Ответственный рук[оводи]тель
Почаевский район	59. Бандгруппа “Чернец” – 13 чел[овек], с. Лидухов [Ледухов]	3-й взвод 3-й стрелковой роты 231–ОСБ	нач. РО НКВД капитан Грицина	Ком[андир] взвода мл. л-т Нефедов
	60. Боевка “Степовой” – “Паук” – 20 чел[овек], с. Старый Олексинец	3-й взвод 3-й стрелковой роты 231–ОСБ	ст. оперуполномоченный РО НКГБ ст. л-т Жадченко	Ком[андир] взвода мл. л-т Нефедов
	61. Боевка “Сушко” – 10 чел[овек], с. Устечко	1-й взвод 3-й стрелковой роты 231–ОСБ	нач. ОББ РО НКВД Карандашов	Ком[андир] роты л-т Нефедов
	[Боевка]* с. Соколов		ст. л-т Орехов	Ком[андир] роты л-т Пересыпкин
Шумский район	62. Бандгруппа “Герасим” – 75 чел[овек], Шумский и Дедеркальский районы	Рейдовый отряд минроты и взвод автоматчиков 232–ОСБ	нач. РО НКВД капитан Треско	зам. ком[андир]а батальона капитан Корольков
	63. Боевка “Прач” и “Загайдачный” – 20 чел[овек], с. Садки Малые и Суражский лес	1-й взвод 2-й стрелковой роты 232–ОСБ	нач. РО НКГБ ст. л-т Ивченко	Ком[андир] взвода л-т Белый
	64. Боевка “Колос” – 7 чел[овек], с. Антоновцы	2-й взвод 1-й стрелковой роты 231–ОСБ	нач. РО НКВД капитан Треско	мл. л-т Скурыхин
	65. Боевка СБ “Довбуш” – 15 чел[овек], с. Валажевка, Быковцы	2-й взвод 1-й стрелковой роты 231–ОСБ	оперуполномоченный РО НКГБ Ширинов	мл. л-т Скурыхин
Велико-Борковский район	66. Бандкуш “Карпо” – 12 чел[овек], Ходачки Малые, Романовка	1-й взвод 3-й стрелковой роты 226–ОСБ	ст. оперуполномоченный РО НКГБ мл. л-т Бочкарев	лейтенант Кондратьев
	67. Боевка “Довбуш” – 9 чел[овек], с. Кипячка	1-й взвод 3-й стрелковой роты 226–ОСБ	оперуполномоченный РО НКВД л-т Крылов	лейтенант Кондратьев

* Текст пошкоджений, прізвище не визначено.

Район действий	Краткие данные о банде, куше и боевке	В[оинская] часть, выделенная на ликвидацию	Опер[ативный] работник	Ответственный рук[оводи]тель
	68. Боевка “Хироман” – 7 чел[овек], с. Грабовец	2-й взвод 3-й стрелковой роты 226–ОСБ	оперуполномоченный РО НКВД л-т Прокопец	лейтенант Понамарчук
Золото-потоцкий район	69. Боевка “Лучко” – 12 чел[овек], с. Пороховая [Порохова], Зубрик	1-й взвод 2-й стрелковой роты 183–ОСБ	нач. РО НКВД капитан Тарайковский	Ком[андир] взвода л-т Исаев
	70. Боевка “Табак” – 7 чел[овек], с. Лещинцы, Русалов	3-й взвод 3-й стрелковой роты 183–ОСБ	нач. РО НКВД капитан Тарайковский	Ком[андир] взвода л-т Гавриков
Збаражский район	71. Боевка “Шум” – 12 чел[овек], с. Лубянки Вышние [Вышние Лубянки]	2-й взвод 1-й стрелковой роты 226–ОСБ	ст. оперуполномоченный РО НКГБ капитан Канаев, оперуполномоченный РО НКВД л-т Бородин	капитан Мелексян
	72. Боевка “Ходачек” – 30 чел[овек], с. Черниховцы	1-й взвод 1-й стрелковой роты 226–ОСБ	нач. ОББ мл. л-т Андрианов, ст. оперуполномоченный РО НКГБ ст. л-т Сурнин	Ком[андир] взвода л-т Яковлев
Новоселицкий район	73. Бандкуш “Гордей” – 25 чел[овек], с. В. Гнелица, Лещина	Минрота 226–ОСБ	нач. РО НКГБ капитан Постнов	лейтенант Карюка
	74. Боевка “Олег” – 17 чел[овек], с. В. Гнелица, Лещина [Лещин]	3-й взвод 1-й стрелковой роты и минвзвод 226–ОСБ	оперуполномоченный РО НКВД л-т Катанцев	мл. лейтенант Лялин
	75. Боевка “Береза” – 8 чел[овек], с. Яцевцы	Минрота 226–ОСБ	оперуполномоченный РО НКВД мл. л-т Юрьев	лейтенант Карюка
	76. Боевка “Верва” – 9 чел[овек], с. Верещаки	Минрота 226–ОСБ	ст. оперуполномоченный РО НКВД л-т Заволицев	мл. лейтенант Лялин
	77. Боевка “Хмара” – 11 чел[овек], с. Москаливна [Москалевка]	3-й взвод 2-й стрелковой роты 226–ОСБ	нач. РО НКВД ст. л-т Ионов	лейтенант Ильин

Район действий	Краткие данные о банде, куше и боевке	В[оинская] часть, выделенная на ликвидацию	Опер[ативный] работник	Ответственный рук[оводи]тель
Скалатский район	78. Боевка “Богдан” – 25 чел[овек]	1-й взвод пульроты 226–ОСБ	нач. РО НКГБ майор Молостанов, нач. РО НКВД капитан Малафеевский	мл. лейтенант Харламин
Бучачский район	79. Боевка “Быстрый” – 15 чел[овек] 80. Боевка “Рубан” – 12 чел[овек], с. Озеряны, Переволока	взвод разведки и станковых пулеметов взвод автоматчиков 189–ОСБ	нач. РО НКВД л-т Тикоренко нач. РО НКГБ капитан Андриющенко	Ком[андир] взвода старшина Подокпан к-р взвода л-т Голонев
Пробижнянский район	81. Боевка “Стрела” – 15 чел[овек], с. Сокуринский лес 82. Боевка “Лысый” – 12 чел[овек], с. В. Черножинцы	Рейдирующая группа 230–ОСБ Рейдирующая группа 230–ОСБ	ст. оперуполномоченный РО НКВД л-т Смирнов нач. ОББ л-т Брайко, нач. РО НКГБ л-т Петров	лейтенант Фокин лейтенант Фокин
Подгаецкий район	83. Бандгруппа “Медведь” – 28 чел[овек], с. Литвинов [Литвинов] 84. Боевка “Романишин” – 24 чел[овек], с. Мужилов 85. Боевка “Торко” – 14 чел[овек], с. Новосилка [Новосёлка] 86. Бандгруппа “Лойк” – 40 чел[овек], с. Голгочи [Голгоча] 87. Бандгруппа “Степ” – 40 чел[овек], с. Славятин [Славятин], Шумляны	Отряд 60 чел[овек], 3-й стрелковой роты 187–ОСБ спецподразделение 187–ОСБ спецподразделение 187–ОСБ 1-я стрелковая рота 187–ОСБ отряд 50 чел[овек] 3-й стрелковой роты 187–ОСБ	Нач. РО НКВД л-т Юрьев ст. оперуполномоченный РО НКВД л-т Климов участковый уполномоченный Якувец Нач. отд. ОББ л-т Дояренко, ст. оперуполномоченный РО НКВД л-т Зотов участковый уполномоченный Калинин	Зам[еститель] ком[андир]а 3-й стрелк. роты л-т Полуэктов Зам[еститель] ком[андир]а ст. л-т* Зам[еститель] ком[андир]а ст. л-т* Ком[андир] л-т Тищенко Ком[андир] 3-й стрелк. роты л-т Ткач Ком[андир]

* Прізвище нерозбірливо, текст пошкоджено.

Район действий	Краткие данные о банде, куше и боевке	В[оинская] часть, выделенная на ликвидацию	Опер[ативный] работник	Ответственный рук[овод]итель
	88. Боевка “Непорядный” – 8 чел[овек], с. Волица	2-й взвод 2-й стрелковой роты 187–ОСБ		взвода л-т Плю [*]
Гримайловский район	89. Бандкуц “Габ” – 15 чел[овек], с. Товсте, Новисилки [Новисёлка] 90. Бандкуц “Остап” – 114 чел[овек], с. Красное, Ставки 91. Боевка “Корень” – 10 чел[овек], с. Монастыриха	1-й взвод 2-й стрелковой роты 227–ОСБ 2-й взвод 2-й стрелковой роты 227–ОСБ 3-й взвод 2-й стрелковой роты 227–ОСБ	нач. РО НКГБ капитан Мокроусов участковый уполномоченный Кизима нач. ОББ мл. л-т Цурело	Ком[андир] взвода л-т Кули [*] Ком[андир] взвода л-т Кашт [*] Ком[андир] взвода ст. сержант Сем [*] зов
Коропещкий район	92. Боевка “Морозенко” – 24 чел[овек], с. Бобриники 93. Боевка “Круч” и “Косолапый” – 38 чел[овек], с. Баранив, Задарив, Красив [Красиев] 94. Боевка “Лыс” – 24 чел[овек], с. Вербка, Грабок	1-я стрелковая рота 189–ОСБ 1-й и 2-й взвод 3-й стрелковой роты и пульроты расчет 189–ОСБ 1-й и 2-й взвод 3-й стрелковой роты и пульроты расчет 189–ОСБ	нач. РО НКГБ капитан Савинков пом. оперуполномоченного РО НКВД мл. л-т Зарезин оперуполномоченный РО НКВД л-т Солей	Ком[андир] роты л-т Ряб [*] Ком[андир] роты ст. л-т Пермяков Ком[андир] роты ст. л-т Пермяков
Микулинский район	95. Боевка “Лыс” – 12 чел[овек], с. Чертория	1-й взвод 3-й стрелковой роты 228–ОСБ	нач. ОББ РО л-т Жуков	Ком[андир] взвода мл. л-т Дутов
Будановский район	72 ^{**} . Боевка “Чорного” – 24 чел[овек], с. Кобыловолоки	3-й взвод стрелковой роты 227–ОСБ	нач. РО НКВД ст. л-т Шинкаренко, нач. РО НКГБ ст. л-т Чубарев	Ком[андир] 3-й стрелковой роты ст. л-т Талахадзе

Секретарь Тернопольського обкома КП(б)У
Нач. УНКВД
по Тернопольской области
полковник *Сараев*

Нач. УНКВД
по Тернопольской области
генерал-майор *Малинин*

Компанец
Нач. штаба ББ
НКВД Украины
полковник *Брагин*

Державний архів Тернопільської області. – Ф. П-1. – Оп. 1. – Спр. 296. – Арк. 6, 6 зв, 7, 7 зв, 8, 8 зв, 9. Копія. Машинопис.

* Прізвища нерозбірливі, текст пошкоджено.

** Так у документі.

№ 113

**ІНСТРУКЦІЯ КОМАНДУВАННЯ ВІЙСЬКОВОГО ОКРУГУ–6
ЗБРОЙНИМ ФОРМУВАННЯМ УПА ПРО ПІДГОТОВКУ
ТИЛОВИХ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНИХ БАЗ У ЗВ'ЯЗКУ
З ПРИМУСОВИМ ВИСЕЛЕННЯМ УКРАЇНСЬКИХ СІЛ***

7 вересня 1945 р.

Інструкція

1) У зв'язку зі збільшеною загрозою виселенчої акції належить негайно заготовити як найбільшу кількість харчових припасів та інших речей в магазинах поза оселями. Магазинувати якнайбільші скількості харчів, зокрема сухарів (добре випечених), макарону, товщів, консервованого м'яса, консервованих ярин, меду, круп, муки, збіжжя, бульби. Усе забезпечити старанно і фахово перед зіпсуттям. Вибирати сухі місця, сухе солідне опакування, сухий будівляний матеріал, зокрема бляху, папу і т. п. Бульбу закупувати теж у великих скількостях, окремо, в критих замаскованих кінцях, теж поза оселями. Так само різну ярину. Роботи при магазинуванні виконувати лиш певними людьми. Ділити магазини на різні категорії. Бодай частину мусять магазинувати особисто найпевніші, найбільш довірені. Уникати розконспірування організаційних магазинів перед населенням. Цивільне населення також має магазинувати собі, окремо. Усе старанно маскувати.

2) На випадок виселення сіл в цілості чи частинно – забезпечити від виселюваних якнайбільшу скількість харчів та іншого майна (збіжжя, худоби, устаткування). Крім того, забезпечити в час з будинків, заки ми їх ще не спалимо, або заки їх не обсаджать ким іншим, сухий будівляний матеріал, передовсім бляху на будову орг. приміщень. Матеріал складати тимчасово в забезпечених місцях.

ВО-6 Ліра

Постій, 7.IX.[19]45 р.

Слава Україні! – Героям слава!

ЦДА МВС і А РП. – Спр. X/66. – Арк.4. Копія. Машинопис.

* Див. док. № 25, 42, 98, 111, 131, 140, 149.

№ 114
ОБІЖНИК КОМАНДУВАННЯ ВІЙСЬКОВОГО ОКРУГУ–6
ЗБРОЙНИМ ЗАГОНАМ УПА В ЗВ'ЯЗКУ З ПРОВЕДЕННЯМ
ПЕРЕСЕЛЕНЬ УКРАЇНЦІВ*

9 вересня 1945 р.

Усім командирам відділів і підвідділів УПА, боївок
та інших збройних частин на терені ВО-6

Польсько-большевицькі урядові частини почали загальне примусове виселення українців.

1) Супроти цього наказується там, де наші збройні відділи будуть мати добру можливість перевести боєві акції проти тих, які переводять виселення – негайно виконати це. Знищувати переселенчі комісії та всіх тих, які змушують до виселення.

2) Виселені, опущені українські села обов'язково спалити, так, щоби не оставались жодні будинки, ні будівельний матеріал. Перед спаленням, оскільки є можливість забезпечити з тих сіл потрібне нам позістале майно (харчі і припаси, деякі устаткування, бляха з будинків і дошки на магазини харчів і т.п.).

3) Ще перед закінченням акції виселення, а з нашої сторони спалення сіл – забезпечити негайно максимальні скількості харчів в добре законспірованих лісових і пільних магазинах.

4) Під час виселенчої акції можна декого приділити до транспортів при родинах, зокрема, на схід до колгоспів і фабрик. Це відноситься спеціально до хворих і других, яким буде важко опісля пробитись.

5) Відділи, які по виселенчої акції сповнять своє завдання спалення опущених сіл, дістануть дальші доручення. Якщо би зв'язки були перервані, командири частин будуть мати змоги вдержатися на терені дотеперішнього діяння, можуть по сповненні цього наказу пробиватися через границю на терени інших округ і там рейдувати. В критичній ситуації можна пробувати також рейду на польський терен, але треба пам'ятати, що то дуже важка справа.

6) Командири і політвиховники переведуть негайно зі своїми відділами гутірки, виясняючи положення та загрівуючи до твердої боєвої постави у виконанні цього останнього обов'язку супроти нашої рідної землі, яку вороги-окупанти нам відбирають. Не сміємо опустити її без бої її спущеними, мов раби, головами. Хай за нами горять вогні, хай ніхто не

* Див. док. № 113, 124, 128, 144.

тішитися нашою працею і хай ворог знає, що ми безборонно не дамо себе знищити.

Слава Україні – Героям слава!

Постій, 9.IX.[19]45 р.

ВО-6 – Лип[a]

ЦДА МВС і А РП. – Спр. X/66. – Арк. 4. Копія. Машинопис.

№ 115
ДОПОВІДНА ЗАПИСКА НКВС УРСР ДО НКВС СРСР ПРО
ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДРОЗДІЛІВ ОУН І УПА БІЛЯ ПОЛЬСЬКОГО
КОРДОНУ*

Зовсім таємно
9 вересня 1945 р.

Особая папка
Совершенно секретно
9 сентября 1945 г.

Из Львова

Москва, НКВД СССР – товарищу Берия Л.П.

За последнее время значительно активизировалась деятельность оуновских банд на польской территории в районах, непосредственно прилегающих к нашей границе (Грубешовский и Перемышльский уезды).

По имеющимся у нас данным, близким к истине, в указанных районах имеется до 1000 бандитов, объединенных в 2 куреня – „Железняк” и „Ягоды”.

В банды вливаются новые контингенты. Росту и активизации оуновских банд на польской территории способствует следующее обстоятельство: польские власти в середине августа объявили украинцам о том, что они должны выехать в Советский Союз, или в противном случае будут мелкими группами расселены вдоль западной границы Польши.

Украинское население, проживающее в районах, прилегающих к нашей границе на всем протяжении действия соглашения правительств УССР и Польши, отказывается от переселения в УССР и встретило враждебно вышеприведенное заявление польских властей.

Оуновцы развили активную пропаганду за сопротивление переселению их в западные районы Польши. В украинских селах Грубешовского уезда царит возбужденное настроение, подогреваемое демагогической агитацией оуновцев. Участились случаи нападения оуновских банд на польскую администрацию.

1 сентября сотрудники органов польской безопасности и милиции в составе 16 человек, следовавшие на грузовой машине из Грубешово в Белз, были обстреляны бандой численностью до 80 человек, в результате убито 15 поляков.

* Див. док. № 11, 65, 90, 91, 92, 118, 127, 130, 134, 147, 152.

4 сентября к северной окраине гор. Белз подходила оуновская банда с намерением проникнуть в город, но была рассеяна польской милицией.

28 августа бандиты напали на 4-х красноармейцев 17-й бригады внутренних войск НКВД, приком[андир]ованных к уполномоченному по переселению украинцев в УССР в Грубешовском уезде. В результате убито 3 красноармейца, а четвертый – Сидоренко захвачен живым.

28 августа, в районе села Варенж Грубешовского уезда бандиты напали на группу 2-го погранотряда, выехавшую на польскую территорию для установления связи с агентурой. Группа состояла из 19 человек, из коих 10 было агентов – боевиков спецгруппы под командованием старшего лейтенанта Леонова. В результате внезапного обстрела группы убиты Леонов, 8 красноармейцев, 5 агентов – боевиков, 1 агент – боевик взят бандитами тяжело раненным. Спаслись 3 красноармейца и 1 агент.

Учитывая создавшуюся обстановку на польской пограничной территории, нами были приняты меры к недопущению проникновения бандитов на нашу территорию.

1 сентября были обнаружены следы перешедшей банды на нашу сторону в районе Чернывки, участка 88-го погранотряда.

Принятыми мерами розыска банды 2 сентября последняя была обнаружена в лесном массиве вблизи села Крехов Жолкевского района Львовской области, банда имела около 70 человек. Окружив банду, пограничные части провели бой, в результате которого убито 58 бандитов и 5 лошадей. Захвачено вооружения: станковых пулеметов – 2, ручных пулеметов – 4, минометов – 2, винтовок – 34, гранатометов – 1. Захвачено бандитов 8, из них 4 раненных.

Принимаем дальнейшие меры к недопущению перехода бандитов из Польши.

Рясной

Верно: [підпис]*

Разослано:

тов. Сталину,

тов. Молотову.

„9” сентября 1945 г.

№ 1060/б

Инд. 83 № 875/оп от 6.IX.[19]45 г.

ДАРФ. – Ф. 9401. – Оп. 2. – Спр. 98. – Арк. 384-386.

Засвідчена копія. Машинопис.

* Підпис нерозбірливий.

№ 116
ПРО БОРТЬБУ ВОЯКА УПА –
ПОЛІТВІХОВНИКА ЛАГІДНОГО*

12 вересня 1945 р.

Опис героїської постави плвх Лагідного в часі його
оточення поляками в криївці дня 20.8. [19]45**

20.08[19]45 бувший стрілець Гончар завів ВП на криївку роя Горевія з чоти “В”. Рій “Горевія” здався в руки ВП без жодного спротиву. В тому часі був в криївці другий рій – ройового “Нежонатого” з чоти “В”, з якими був плвх Лагідний, якого у вд*** кликали доктором. ВП, забравши зі собою рій Горевія, пішов у напрямі р[оя] Нежонатого. Коли прийшло ВП, [стало] коло криївки роя Нежонатого, не знаючи ні входу ні виходу криївки. Щойно стрілець Ельма з роя Горевія показав ВП вхід і відкрив його. По відкриттю входу криївки почав говорити до друга – бувшого санітара Лагідного: “Друже д[октор] виходіть з криївки та піддайтеся, бо ліс окружений. Ми піддалися, то і ви піддайтеся”. Тоді всі стрільці, які були присутні в криївці, почали радитися, що мають робити. В тому часі стрілець Вовк і стрілець Яструс здемаскували вихід та вилізли ним та піддалися. ВП тоді почало кидати гранати (від 10-12 шт). Коли перестали кидати, тоді д[октор] Лагідний сказав до стрільців, щоби не вилазили з криївки, але стрілець Циліндер вискочив і піддався та сказав до ВП, що вони [б] піддалися всі. Тільки д[октор], який є у криївці, не пускає їх. Тоді поручник ВП каже до Лагідного: “Пане д[октор], не уживайте зброї, і ми не будемо уживати. Ви здайтеся, нічого вам не буде, будете переслухняні в нашому штабі, і вас відпустять. Тоді самі рішати будете зі собою, чи останетесь тут, чи поїдете на Україну. Ручу вам, що нічого не буде. Ми є панами. Ви під землею, а ми – над. Ліс є окружений, нас є тут ціла дивізія, якщо буде треба, то і ще більше стягнемо”. Лагідний: “Я сумніваюсь, щоби ви такі сильні були. Звідки ви цих дивізій набрали?” Поручник: “Пане д[октор], прошу мене не ображати. Ви перше мали надію на німців, а тепер ви є самі”. Лагідний: “Ми німців били так, як зараз б’ємо усю голоту”. Поручник: “Пане д[октор], прошу мене не ображати”, – розлючений відповідає. Лагідний: “Чим ви мене заручите?” Поручник: “Своїм словом гонору”. Лагідний відповідає: “Не знаю, чи ви маєте взагалі слово гонору”. Поручник: “Пане д[октор], прошу мене не ображати” (з підне-

* Див. док. № 153.

** політвиховник.

*** відділі.

сенним тоном). Лагідний (жартом): “Вибачте, щоб я вас знав ближче, то міг би вам повірити. Скажіть мені, якщо б ви знайшлися в такому положенні, то ви би піддалися, маючи зброю в руках?”. Поручник: “То залежало б від мене”. Лагідний: “Очевидно, й то залежить від мене”.

Поручник: “Пан децидує своїм жицем”. Лагідний: “Очевидно, що я, ані хто інший децидує моїм життям”. Поручник: “Значить, що ви не вилазите?” Лагідний: “Так, я сам особисто живий в руки не віддамся. Дайте 10 хвилин до надумання хлопцям”. Поручник: “Прошу дуже, стою з годинником в руці”. Тоді д[октор] Лагідний піддав усім думку, які ще не здалися в криївці, щоби не піддавалися. Казав, щоби на [в]ході поставити кулемета, а він піде на вихід з автоматом і в такий спосіб вискочите. На цю пропозицію погодилося лише двох стрільців – Залізник і Чайка. Не погодилися на це Нежонатий, Леськів, Теплий, Гірка, Ягода і Крук. По впливі 10 хвилин поручник почав кричати, щоби вилазили. Стрільці почали вилазити, лише остався стрілець Чайка і Лагідний. Лагідний умовився зі стр[ільцем] Чайкою, що як Чайка вилізе, тоді Лагідний буде стріляти. Тоді Чайка буде мати змогу втекти. І так сталося. Коли стр[ілець] Чайка виліз, вони коло нього зробили ревізію, й сказали сісти. Інші стрільці вже сиділи й лежали. В тому часі Лагідний кинув дві гранати й почав стріляти з автомата. ВП розскочилось й почало втікати в різні сторони, ховаючись за дерева. Тоді стр[ілець] Чайка скористав з нагоди і втік (всі інші лежали, помимо цього що була нагода втікати і не були пов’язані). Стр[ілець] Чайка відбіг 200 м, виліз на дерево, де пересидів до вечора. Це діялось від год. 7 до год. 8, доки був присутній стр[ілець] Чайка. Тоді ВП опам’яталось, поручник почав кричати, щоби не втікали. В той час Лагідний вхопив протитанкову гранату, відбезпечив її та кинув через вхід. Граната відбилася й впала під ноги, але він вхопив другий раз і викинув. В цей момент ВП кинуло всередину свою гранату, яка вибухнула й ранила Лагідного між ноги легко. Тоді Лагідний подався вглибину криївки. ВП дальше почало кидати гранати і стріляти з автоматів досередини. Всередині набралось багато газів з вибухів гранат. Тоді Лагідний взяв хустерку і змочив [її] своєю [сечою] та приложив собі до вуст. Тоді ложився устами до землі при виході й так заснув. Вони за цей час відкопували згори криївку. Це тривало біля чотирьох годин. Коли Лагідний пробудився, в криївці вже було ясно. Біля нього вже було двох поляків, а нагорі стояв поручник. Тоді один поляк каже, що візьме собі чоботи й стягнув, помацав за ноги й каже: “Он еще теплый”. Поручник: “Щойно вбитий, то мусить бути теплый”. Другий [поляк] каже, щоби помацати його. Тоді Лагідний з пістоля встрілив два рази й вбив одного з поляків, а два рази стрілив на поручника, де середньо поранив його. Тоді поручник дав наказ, щоби стріляти що 10-ть сантиметрів. Лагідний в цей момент пересунувся в інше місце. По кількахвилинній стрілянині поруч-

ник дав наказ збиратися, при чому заявив, що Лагідний, напевно, вбитий, і так залишили. Лагідний пересидів до сумерку, підліз під вихід, побачив, що їх нема й написав картку такого змісту: “Я живий, здоров[ий], шукайте мене – доктор”. Коли був Лагідний в криївці, чув, як поручник говорив до вояків, що прийдуть на це місце слідуєчого дня. Коли вийшов Лагідний з криївки, пома[р]шерував до найближчого села, де дістав санітарну опіку.

За згідність з оригіналом:

[З підписи]*
Дня 12.2.945** .

*Архів Міністерства внутрішніх і адміністративних справ
Республіки Польщі. Варшава. х/14. Засвідчена копія. Машинопис.*

* Підписи нерозбірливі.

** Очевидно, слід читати: 12.9.[1]945.

№ 117

**ІНФОРМАЦІЯ НКВС СРСР ВИЩОМУ КЕРІВНИЦТВУ СРСР
ПРО ХІД БОРОТЬБИ З ПІДРОЗДІЛАМИ УПА НА ТЕРЕНІ
ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ З 1 СЕРПНЯ ДО 1 ВЕРЕСНЯ 1945 р.**

*Зовсім таємно
16 вересня 1945 р.*

№ 1087/б

*Особая папка
Совершенно секретно
16 сентября 1945 р.*

СНК СССР – товарищу Сталину И.В.
СНК СССР – товарищу Молотову В.М.
ЦК ВКП(б) – товарищу Маленкову Г.М.

НКВД Украинской ССР сообщает следующие данные о ходе борьбы с оуновскими бандитами в западных областях Украины:

С 1 августа по 1 сентября т[екущего] г[ода] проведено 3428 чекистско-войсковых операций, в результате которых убито 1964 и захвачено 3076 бандитов. Кроме того, при проведении операций задержано 1532 бандпособников, 227 дезертиров и 1903 уклонившихся от службы в Красной армии.

Явилось с повинной 1057 бандитов и 1589 уклонившихся от мобилизации и дезертиров.

Наши потери: убито – 54, ранено – 46 человек.

Всего за время проведения операций по ликвидации оуновских банд с февраля 1944 года по 1 сентября 1945 года убито 96160 и захвачено живыми 101984 бандита.

Явилось с повинной 88.400 бандитов и уклонившихся от службы в Красной армии.

За этот же период у бандитов изъято: [самолет] “У-2” – 1, пушек – 42, бронемашин – 1, бронетранспортеров – 1, минометов – 461, гранатометов – 13, огнеметов – 20, ПТР – 285, пулеметов – 5548, автоматов – 10306, винтовок – 38953, револьверов и пистолетов – 5504, снарядов и мин – 52981, гранат – 67819, патронов – 7089887, радиостанций – 174, радиоприемников – 243, типографий – 25.

Захвачены и уничтожены 1165 складов с вооружением, боеприпасами, обмундированием и продовольствием.

Наши потери: убито 2236, ранено 2651, пропало без вести 330 человек.

Из проведенных за последнее время операций заслуживают внимания следующие:

2 августа т[екущего] г[ода] в селе Ганувцы Галичского района Станиславской области опергруппой РО НКВД проведена операция, в ходе которой в обнаруженном схроне убито 2 бандита, отказавшихся сдаться и один, по кличке „Хитрый”, захвачен.

По показаниям последнего, в селе Боушев Большевецкого района проведена операция, в результате которой в одном из домов был обнаружен хорошо замаскированный схрон, где задержано 7 бандитов. Во время конвоирования бандитов в райцентр опергруппа из засады была обстреляна. В завязавшейся перестрелке убито 5 нападавших и 7 задержанных бандитов.

По изъятым у убитых бандитов документам установлено, что ликвидировано руководство Станиславского окружного провода ОУН и Рогатинского надрайонного провода ОУН.

Захвачено: 4 автомата, 5 винтовок, 30 гранат, 1500 патронов, Строевой устав УПА и другие документы.

9 августа в районе села Кривце-Долистые Борщевского района Тернопольской области и прилегающем к селу лесном массиве опергруппой РО НКВД и подразделением 174 ОСБ ВВ НКВД проведена операция по ликвидации бандгруппы, совершившей 8 августа т[екущего] г[ода] нападение на железнодорожную станцию Волковцы. В ходе операции обнаружен схрон с находящимися в нем бандитами.

В завязавшейся перестрелке убито 7 бандитов, в том числе надрайонный комендант СБ “Шелест”, он же “Клим” – Сарабуй Николай и районный комендант СБ “Тарас”, захвачен 1 бандит.

15 августа т[екущего] г[ода] в лесном массиве, прилегающем к селу Гриневцы Тлумачского района Станиславской области опергруппой РО НКВД и подразделениями 19 стрелковой бригады ВВ НКВД проведена операция по ликвидации банды “Черного”, совершившей 13 августа нападение на село Гориводы.

В результате боя убито 44 и захвачено 2 раненных бандита.

Взяты трофеи: 7 ручных пулеметов, 37 винтовок, 5 автоматов, 119 гранат, 7 пистолетов и разное военное имущество.

17 августа т[екущего] г[ода] в районе села Бугаевка Тлумачского района Станиславской области оперативно-войсковой группой проведена операция по ликвидации сотни “Орлика”.

В результате операции убито 31 и захвачено 4 бандита. Среди убитых опознан главарь банды “Орлик”.

Взяты трофеи: 6 ручных пулеметов, 2 автомата, 4 винтовки, 3 пистолета, 180 гранат, 5000 патронов и другое вооружение.

19 августа т[екущего] г[ода] на Ваншенских хуторах Седлищанского района Волынской области подразделением 169 сп ВВ НКВД, согласно плана, проведена операция, в ходе которой убито 2 и 1 легко раненный захвачен.

Захваченный оказался бывшим заместителем командующего северной группой УПА “Завихост” – Павлович Николай Харитонович, по кличке “Яворенко”, который в марте месяце дезертировал из УПА и скрывался в районе Седлищанских хуторов.

Захвачены трофеи и ценные документы.

27 августа т[екущего] г[ода] в селе Подмихайловцы Букачевского района Станиславской области, реализуя агентурные данные, опергруппой РО НКВД и подразделением 223 ОСБ ВВ НКВД проведена операция против ранее разбитой банды “Коса”. В ходе боя убито 7 и захвачено 3 бандита.

Среди убитых опознаны: куренной по кличке “Коса”, комендант военно-полевой жандармерии куреня – “Груз”, повитовый господарчий – “Яша”, зам куренного “Коса”, кличка не установлена.

28 августа т[екущего] г[ода] опергруппой РО НКВД и подразделением 187 ОСБ ВВ НКВД по показаниям задержанной 27 августа т[екущего] г[ода] связной банды “Быстрого” по кличке “Мария”, проведена операция по поиску и ликвидации банды “Быстрого” – “Серые Волки”.

В Коропецком районе Тернопольской области на границе со Станиславской областью банда была настигнута. В результате боя убито 23 и захвачено 2 бандита.

Взято: 3 автомата и 8 винтовок.

30 августа т[екущего] г[ода] в селах Литище и Бурьяны Бережанского района Тернопольской области опергруппой УНКВД и подразделением 229 ОСБ ВВ НКВД проведена операция, в результате которой убито 4 и захвачено 14 бандитов, в том числе 3 связных. Среди убитых опознан один из руководящих работников военного округа УПА “Запад” – “полковник” “Довбня”.

Взяты трофеи и ценные документы.

За отчетный период имели место следующие наиболее серьезные бандпроявления:

2 августа т[екущего] г[ода] в Барашском лесу Бучачского района Тернопольской области группа бойцов 8 запасного полка 38-й армии в количестве 50 человек заготавливала дрова. При возвращении из леса обоз с дровами был обстрелян бандгруппой “Дунай”, в результате убито 2 бойца, ранено 3, а также убито 8 лошадей, 10 лошадей и 5 подвод уведены бандитами.

4 августа т[екущего] г[ода] в с. Балановице Крукеницкого района Дрогобычской области после собрания в квартире председателя сельпо выстрелом через окно неизвестными бандитами тяжело ранен третий секретарь РК КП(б)У.

13 августа т[екущего] г[ода] в районе села Черханувка Косовского района Станиславской области неизвестными бандитами из засады совер-

шено нападение на подводу фельдсвязи, следовавшую из города Куты в город Косов. В результате обстрела убиты работница фельдсвязи Павловская Н.Н. и боец истребительного батальона Шевчук Д.Г.

Уведены бандитами работница почты Кондравец Н.М. и работница фельдсвязи Чуркина Н.И. Бандиты, забрав корреспонденцию, автомат и 3 пистолета, скрылись.

16 августа т[екущего] г[ода] в с.Бурштын того же района Станиславской области, неизвестными бандитами тяжело ранен возвращавшийся с работы начальник РО НКВД – старший лейтенант милиции Орнов В.Ф.

20 августа т[екущего] г[ода] в с.Новельча Станиславского района Станиславской области неизвестными бандитами из засады обстреляна подвода воинской части № 399, на которой следовали ком[андир] части майор Грачев, капитан Брускин и медсестра Новикова, последняя ранена, а капитан Брускин убит.

20 августа т[екущего] г[ода] на перегоне между станциями Немовичи и Малынк Ровенской области в проходивший пригородный поезд брошено несколько гранат, жертв и повреждений нет. Проверкой пути впереди поезда обнаружена заложенная под полотно мина, которая обезврежена.

20 августа т[екущего] г[ода] на хуторе Чучманы-Заболотные Бусского района Львовской области бандбоевкой “Гай” убито 8 человек местных жителей, в том числе председатель сельсовета Гончар С.Т.

21 августа т[екущего] г[ода] между селами Ильки и Городницы Городенковского района Станиславской области местной бандбоевкой “Морозенко” обстреляна группа совпартактива, в результате перестрелки убиты секретарь Городенковского райисполкома Батрачный Андрей, боец группы самообороны, местная жительница и ранено 2 местных жительницы.

24 августа т[екущего] г[ода] на станции Гермакувка Мельнице-Подольского района Тернопольской области бандбоевкой “Аркадия” численностью 40-45 человек совершен налет: бандиты сожгли склад с зерном, убили стрелочника Годовикова. В с. Гермакувка этой же бандой сожжено здание самообороны, где сгорел участковый уполномоченный милиции, подожжен склад с зерном; после обстрела села бандиты, порвав связь, скрылись.

24 августа т[екущего] г[ода] в лесном массиве близ села Южентиче Стрыйского района Дрогобычской области неизвестными бандитами из засады обстреляна автомашина, следовавшая из города Дрогобыч в город Журавно, в результате обстрела убиты: начальник Журавновского РО НКВД Приплавко, начальник РО НКГБ Кушнарев, секретарь РК КП(б)У Ситник и шофер.

29 августа т[екущего] г[ода] в с.Заслав Золотниковского района Тернопольской области бандой “Богуна” совершено нападение на участкового уполномоченного милиции и заместителя председателя райисполкома Светлого, проводивших работу по хлебозаготовкам. В результате перестрелки убит тов. Светлый.

Народный комиссар внутренних дел Союза ССР
Верно: [підпис]*

Л. Берия

*ДАРФ. – Ф. 9401. – Оп. 2. – Спр. 99. – Арк. 159-164.
Засвідчена копія. Машинопис.*

* Підпис нерозбірливий.

№ 118

**ЗВЕРНЕННЯ ОУН І УПА ДО ПОЛЯКІВ ІЗ ЗАКЛИКОМ
СТВОРЕННЯ ВИЗВОЛЬНОГО ФРОНТУ БОРОТЬБИ
ЗА НЕЗАЛЕЖНІ ДЕРЖАВИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО, ПОЛЬСЬКОГО
ТА ІНШИХ ПОНЕВОЛЕНИХ НАРОДІВ***

19 вересня 1945 р.

Воля человеку! Свобода народам! Смерть тирании!

ПОЛЯКИ!

Сегодня вывозят нас, а завтра Вас... Наша судьба одинакова. Только Вас еще пробуют обманывать польскими мундирами, знаменами, выборами, наградами и хорошими, но фальшивыми словами о демократической Польше. Однако решает о всем не польский народ, а Сталин и его клика.

Не верьте им! Не верьте этим обманчивым тиранам! Нас также сначала дурили Украинским Советским Государством, своим президентом, армией, правительством, самостоятельным управлением и т. п. А потом, как взяли в свои руки, – все уничтожили. Арестовали и расстреляли даже тех рисованных президентов и премьеров, министров-комиссаров, как сегодняшние Осубки и Беруты, [как] когда-то наши Коцюбинские, Скрипники и другие... Осталось старое рабство, старая известная нам и Вам русская тюрьма народов, темная азиатская тирания. То, что вчера делали с нами – сегодня делают с Вами, а то, что сейчас происходит с нами, – завтра ожидает Вас!

Поляки! Наша судьба одинакова, и наш путь к свободе тот же самый. Встретимся скоро снова – или вместе в Сибири, или вместе в новом свободном мире на развалинах московской тюрьмы народов. Это зависит в большой мере от нашего отношения и от нашей борьбы. Поднимайтесь к общей освободительной борьбе за общие большие свободные идеалы народной и личной человеческой свободы!

Да здравствует общий освободительный фронт всех поработенных народов!

Прочь московскую тюрьму народов!

Прочь московско-большевистский красный фашизм!

Смерть тиранам и тирании!

Да здравствует свободная самостоятельная Украина!

* Див. док. № 11, 65, 90-92, 115, 127, 130, 134, 147, 152.

Да здравствует свободная самостоятельная Польша!

Да здравствует свобода, равенство, братство и социальная справедливость всех народов, всех людей!

Національне примирення чи конфронтація? Збірник документів. – К.: Інститут історії України НАН України, 1999. – С. 53-54. Переклад с польської. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 119

**ПОВІДОМЛЕННЯ ЗАСТУПНИКА НАРКОМА ВНУТРІШНІХ
СПРАВ УРСР Т. СТРОКАЧА НАРКОМУ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
СРСР Л. БЕРІЇ ПРО РЕЗУЛЬТАТИ ЧЕКІСТСЬКО-ВОЄННОЇ
ОПЕРАЦІЇ ЗІ ЗНИЩЕННЯ КЕРІВНОГО СКЛАДУ ОУН І УПА
23-24 ВЕРЕСНЯ 1945 р. У КОТОВСЬКОМУ ЛІСІ
ТЕРЕМНІВСЬКОГО РАЙОНУ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ***

*Зовсім таємно
Не раніше 29 вересня 1945 р.*

*Копія
Совершенно секретно
Не ранее 29 сентября 1945 г.*

Народному комиссару внутренних дел Союза ССР
товарищу Берия Л.П.

СООБЩЕНИЕ

23-24 сентября с.г. в Котовском лесу Теремновского района Волынской области проведена чекистско-войсковая операция по ликвидации группы руководящего состава ОУН и УПА, прибывшей в Котовский лес на совещание.

В результате операции убито 6 человек, в том числе: руководитель СБ северо-восточного округа УПА по кличке “Дядя”, его помощники по кличке “Орел”, он же “Ожно” и “Чумак”, эмиссар Центрального провода ОУН по кличке “Микола”, заброшенный на территорию Волынской области с немецкого самолета. “Микола” должен был осуществлять связь Центрального провода ОУН с “Дубовым”. Личности остальных трех убитых устанавливаются.

Задержан заместитель командующего северо-восточным округом УПА по политической части по кличке “Павло”, он же “Онищенко” и “Микола” – “Мельник”, 1918 года рождения, уроженец села Байково Тернопольского района Тернопольской области.

Взяты трофеи: ручной пулемет, 2 автомата, винтовка, 3 пистолета, 1 револьвер и 600 патрон[ов].

Зам. народного комиссара внутренних дел УССР – *Строкач*
Верно: *Ан. Гумилев* [підпис]

* Див. док. № 39, 100, 142.

Разослано:

т. Сталину,

т. Молотову,

т. Маленкову.

5 октября 1945 года.

№ 1156/б

Основание: инд. 83 № 8/156773 от 29.IX.1945.

ДАРФ. – Ф. 9401. – Оп. 2. – Спр. 100. – Арк. 46.

Засвідчена копія. Машинопис.

№ 120
ІНФОРМАЦІЇ ОБКОМІВ КП(б)У ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЕЙ
УРСР ПРО ДІЇ ОУН І УПА У ВЕРЕСНІ 1945 р.

Вересень 1945 р.

О бандпроявлениях в западных областях
Украины за сентябрь 1945 г.

По сообщениям обкомов КП(б)У в сентябре 1945 года в шести западных областях УССР было 146 бандпроявлений. В августе было 77 бандпроявлений. Больше всего бандпроявлений зарегистрировано в сентябре в Дрогобычской области – 42, во Львовской – 31, в Ровенской – 23, в Тернопольской – 19, в Станиславской – 18 и в Волынской – 13.

В сентябре убито 1505 и пленено 2203 бандита, явилось с повинной 520 бандитов и 1556 дезертиров и лиц, уклонявшихся от призыва в Красную армию.

По предварительным данным наши потери в сентябре составили – убитыми: 66 человек из партийно-советского актива (в том числе 19 председателей сельсоветов), 47 командиров и бойцов Красной армии, а также 153 местных активиста.

Из 146 бандпроявлений, зарегистрированных в сентябре, 37 направлены на уничтожение хлеба и сельскохозяйственных машин (выведено из строя 16 молотилок). Значительно возросло количество террористических актов против партийных и советских работников и местных активистов, а также увеличилось число диверсий на железных дорогах.

13 сентября на хуторе Закрытино Здолбуновского района Ровенской области бандиты сожгли заскирдованный хлеб с 50-ти гектаров, принадлежащий совхозу Ковельской железной дороги.

В ночь на 14 сентября с.г. в селе Миженец Нижанковичского района Дрогобычской области бандиты сожгли 240 копен пшеницы, а также молотилку.

17 сентября в селе Журовины Бусского района Львовской области бандиты сожгли 12 копен хлеба, 70 центнеров сена и молотилку МТС.

23 сентября в селе Сутуловицы Жидачевского района Дрогобычской области бандиты из боевки “Игоря” сожгли молотилку МТС и 30 центнеров зерна. Эта же банда в соседнем селе Турады сожгла все постройки совхоза “Большевик” и склад с зерном.

В Ходоровском, Самборском и Меденичском районах этой же области бандиты распространяют листовки, направленные на срыв хлебопоставок.

В ночь на 14 сентября в селе Грушатинцы Нижанковичского района Дрогобычской области убит председатель земельной общины Павел Ги-

лето, его сын – секретарь сельской комсомольской организации и крестьянка-активистка Мария Добромильская.

15 сентября в 4-х километрах от города Дрогобыча бандиты из засады убили заместителя председателя Дрогобычского облисполкома тов. Иванова-Саенко, возвращавшегося из Стрелковского района.

В селе Ченыш Бусского района Львовской области бандиты убили 11 местных активистов, в том числе секретаря сельского совета, демобилизованного из Красной армии, его жену, мать и отца.

В ряде случаев бандиты действуют переодетыми в красноармейскую форму, с орденами и медалями.

Так, 26 сентября в селе Товстобабы Монастырисского района, Дрогобычской* области пять бандитов в красноармейской форме убили заведующего оргинструкторским отделом райкома КП(б)У тов. Кнуренко, секретаря райкома ЛКСМУ тов. Рабуна и оперуполномоченного райотдела НКВД тов. Верещака.

27 сентября днем в селе Каменка-Лесная Магеровского района Львовской области два бандита в красноармейской форме с орденами убили председателя сельсовета тов. Лущик, его жену и дочь.

Участились нападения на железные дороги, а также на бойцов, охраняющих военные объекты.

25 сентября между станциями Клесово и Томашгород Ковельской железной дороги бандиты заминировали полотно, но мина взорвалась после того, как поезд прошел.

Через пять дней на этом же участке на mine подорвался бронепоезд. Путь поврежден на 50 метров. Движение возобновилось через два часа.

26 сентября в Станиславской области бандиты днем обстреляли железнодорожный состав с лесом. Ранены два красноармейца.

30 сентября на участке Станислав-Стрый бандиты организовали крушение наливного состава. Сгорело восемь цистерн с горючим, два вагона и разбиты два паровоза. При этом погибло 9 железнодорожников.

В ночь на 27 сентября в Сколевском районе Дрогобычской области бандиты совершили нападение на красноармейцев, работавших на подсобном хозяйстве минометного полка. Зажигательными пулями сожжены хозяйственные постройки.

В ночь на 28 сентября в Золочевском районе Львовской области банда напала на аэродром. Убит младший сержант тов. Журов и сожжен самолет.

29 сентября на Рожнятовских нефтепромыслах в Станиславской области бандиты сожгли шесть нефтяных вышек.

* Тернопільської.

Львовский обком КП(б)У сообщает, что бандиты в ряде случаев заставляют население голосовать за кандидатуры, выдвинутые националистами в “Українську Головну визвольну раду”. Так, в селе Кореличи Перемышлянского района бандиты силой оружия собрали у крестьян подписи за список кандидатов в УГВР.

*ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 1705. – Арк. 1-4.
Оригінал. Машинопис.*

**ВІДОЗВА (ПРОЕКТ) КРАЙОВОГО ПРОВОДУ “ПОДІЛЛЯ” ОУН(Б)
ДО УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ ІЗ ЗАКЛИКАМИ БОРОТИСЯ ПРОТИ
СТАЛІНСЬКО-БІЛЬШОВИЦЬКОЇ ІДЕОЛОГІЇ ЗА НЕЗАЛЕЖНУ
УКРАЇНСЬКУ ДЕРЖАВУ***

Вересень 1945 р.

В-42
За Українську
Самостійну
Соборну Державу!

Слава Україні!
Слава Героям!

ВІДОЗВА ДО УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ*

Українська Молоде!

Твоя земля, земля Твоїх батьків стогне в неволі сталінсько-більшовицького імперіалізму. Кривди, що їх терпить український народ під російсько-більшовицькою окупацією, незчислимі. Мільйони Твоїх батьків, братів і сестер сталінські окупанти змушують гинути за чужу і ворожу нам справу, мучать у донбасах на чужій і непотрібній нам роботі, морять голодом і холодом у далеких засланнях, катують і знущаються по тюрмах і концтаборах, нищать, мов якусь дичину в полюваннях – облавах і засідках. Цим кривдам далеко не дорівнюють ті, разом взяті кривди, що їх зазнав український народ від своїх попередніх гнобителів. Але народ Твій, загартований в біді й терпіннях, пережив монгольсько-ханську неволю, зберіг себе під російсько-царською, знаходить у собі сили до боротьби і з російсько-більшовицькою. Кожному наїзникові – гнобителеві народ твій протиставився. Він розхитав могутність ворогів своїх, і де вони нині?

Де орди ханські, що колись аж під Відень заганялись? Де шляхта бундючна, що колись аж у Москві хотіла свого короля поставити? Де Держава царської Росії, що була колись “жандармом” цілої Європи? Згинули татарсько-ханські орди в боротьбі з українським народом, у боротьбі з ним пропала і шляхетська Польща і царська Росія. Такий самий ганебний і безславний кінець жде й на нашого теперішнього ворога – більшовицьку Росію. Те, що вона роздулася нині від Сахаліну аж по Карпати, те, що вона “порядкує” і в Берліні і у Відні, і в Кореї, і в Маньчжурії, те, що вона намагається нині стати жандармом уже цілого

* На обкладинці брошури напис від руки чорнилом: “проект”.

світу, те, що вона Твій рідний народ здушила у кігтях неволі так, як ніхто й ніколи перед тим, – не врятує її перед смертю.

Український народ і всі інші поневолені російсько-більшовицькими імперіалістами народи не скорилися, їх ненависть до гнобителя зростає. Вони готуються до боротьби за волю – створюють свої революційно-визвольні армії, єднуються в один великий протибільшовицький фронт. Революція – перед порогом ССРСР!

У цю, вирішальну в житті Твого народу хвилину, яке ж Твоє завдання, Українська молоде?

Пізнай ворога і протистався йому на кожному кроці!

Ворог – брехливий! Він прикриває свої злочинні дії брехнею. Відкривай перед молодшими і несвідомими справжнє обличчя ворога, його протинародні заміри!

Школяра, що його змушують у школі вчити вірші про “наймудрішого” і “найлюбимішого батька” Сталіна, повчи: Сталін – це той, що його тата, вуйка чи брата змусив воювати і гинути за протинародні інтереси. Це той, що посилав на наші села “стрибків”, і “рубачу”. Це той, що насильно відбирає від нас рештки хліба а нас самих прирікає на голодну смерть. Це той, що наказує вивозити у Сибір наших найближчих, каже їх заарештовувати, тримати в тюрмах, убивати.

Тому, хто читає про “мудре” керівництво більшовицької партії, роз’ясни: скільки мільйонів українських селян, скільки робітників та інтелігенції “вikerувала мудро” ця партія на той світ засланнями, тюрмами, концтаборами, голодом. Роз’ясни: скільки мільйонів людей вигубила “мудро” ця партія у війні з Німеччиною, Японією, а скільки ще вигубить у війнах з іншими народами.

Того, кого примусово вчать у школі, того, хто читає в газеті чи чує від ворожого агітатора про те, що російський народ – це “старший” брат українського народу, запитай: Чи Москва старша, від Києва? Чи предки росіян – в’ятичі заснували свою державу раніше від наших предків полян?

Коли почувеш від когось про “о п і к у” “старшого брата” – російського народу над народом українським, то запитай його: чи назве він опікою те, що “старший брат” віддав своєму сусідові (Польщі) в 1676 р. землі свого “молодшого брата” – українського народу аж по самий Дніпро, а в 1921 р. – всі західноукраїнські землі? А, може, назве опікою допомогу російських військ в придушенні польською шляхтою гайдамацького повстання в Україні 1768 року? А, може, опікою “старшого брата” назве він і те, що сучасний революційно-визвольний рух українського народу спільно знищують і російсько-сталінський “рубашник” і польсько-сталінський “стрибок”?

Коли більшовицька агітація буде верещати про “в и з в о л е н н я” українського народу російським з-під польського чи німецького ярма, то

постав таке просте питання: Яка користь окраденому господареві від того, що у злодія, який його обікрвав, викрав усе ще більший від нього злодюга? А на більшовицькі перехвалки про те, що ніби вони “в о з з’є д н а л и” всі українські землі, постав запит: Чи не для того “нові собірателі земель “русскіх” “возз’єднували” наші українські землі, щоб жажливо експлуатувати їх населення і їх багатства? І яка користь українському народові від того, що він з-під визиску кількох окупантів попав після – “возз’єднання” під владу одного більшовицького окупанта!

Ось так на кожному кроці протистав, Українська Молоде, російсько-більшовицькій брехні Твою українську правду.

Ворог – підступний! Він заманює несвідомих різними способами, щоби купити собі їх прихильність.

Не піддавайся підступові і інших перед ним перестерігай!

Не вступай до комсомолу і піонерів! Ворог хоче через них полонити Твою душу, зробити Тебе слухняним зряддям в своїх руках. Не співай ворожих пісень, не йди на забави: вистави, музику й танці, що їх влаштує ворог, щоб Тебе з’єднати для себе. Бо як же Ти можеш танцювати і веселитись з тим, хто поневолює і плюгавить Твою Батьківщину! Не вступай в подружні зв’язки з ворогами Твого народу. Бо як же можна обдаровувати своїм коханням тих, яких правосуддя Твого народу засуджує на шибеницю! Ворог хоче нас розкласти і роз’єднати, щоб тим легше нас винищувати. Загрозами, підступом і підкупом він вербує собі з-поміж нас своїх прихильників – донощиків і сексотів. Викривай тих, які через свою несвідомість чи слабкість вислужуються перед ворогом!

Ворог жорстоко придушує революційно-визвольні змагання Твого народу, він переслідує і нищить борців за його волю – українських повстанців і революціонерів.

Пам’ятай, що сучасна боротьба нашої героїчної Української Повстанчої Армії – боротьба цілого народу за Українську Самостійну Соборну Державу – це продовження боротьби славних лицарів Козацької доби – Хмельницького, Мазепи й Орлика та героїв Нової доби української історії – Міхновського, Петлюри й Коновальця. Ця боротьба вимагає напруження всіх сил народу.

Тому і Ти, Українська Молоде, не залишайся поза цією боротьбою – допомагай на кожному кроці рідним повстанцям-революціонерам!

Ворог – хитрий! Він хоче, щоб голосу Твого народу ніде не було чути. Він намагається сам від його імені говорити на мітингах, по радіо, в газетах, брошурах і плакатах.

Не вір більшовицькій книжці! Вивчай історію і географію рідного народу з книжок тих авторів, які не запродалися ворогові. Читайте добру українську книжку. Читайте і розповсюджуйте нашу революційну літературу.

Ворог – загребущий! Він хоче нашими руками здобути для себе ще нові чужі землі. Не будь слухняним зряддям ворожого імперіалізму! Ти

бажасш волі для свого народу – не дозволяй, щоби ворог використав Тебе для поневолення інших народів!

Ворог – пихатий! Він всюди хвалить себе, свого вождя, свою армію і партію, свою культуру і порядки. Він має нас за нижчих від себе. На нашій землі виставляє пам'ятки свого панування над нами.

Не корись перед ворожою силою! Тримай себе гідно і сміливо. Викривай перед кожним більшовицьку пиху і самохвальство. Дай ворогові відчутти, що Ти ним погорджуєш. Не дозволяй пишатися червоною кров'ю ворожій зірці на могилах національних героїв. Всюди – в книжках, в школах, установах – знищуй портрети всенародного ката Сталіна.

Українська Молоде! Революція надходить. Наближається час розплати з ворогом за всі кривди, що він нам заподіяв. Наближається вирішальний момент в нашій боротьбі за Українську Самостійну Соборну Державу! Будь готова, Молоде, до цієї величної і святої хвилини!

СМЕРТЬ ГНОБИТЕЛЕВІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ – СТАЛІНУ!

СМЕРТЬ СТАЛІНСЬКИМ ПРИСЛУЖНИКАМ – ЕНКАВЕДІВСЬКИМ КАТАМ, ПАРТІЙНИМ БРЕХУНАМ, ЗРАДНИКАМ, ДОНОЩИКАМ І СЕКСОТАМ!

ХАЙ ЖИВЕ ВСЕНАРОДНА РЕВОЛЮЦІЯ ПРОТИ РОСІЙСЬКО-БІЛЬШОВИЦЬКОГО ІМПЕРІАЛІЗМУ!

ХАЙ ЖИВЕ УКРАЇНСЬКА ПОВСТАНЧА АРМІЯ!

ХАЙ ЖИВЕ УКРАЇНСЬКА САМОСТІЙНА СОБОРНА ДЕРЖАВА!

ХАЙ ЖИВЕ УКРАЇНСЬКА МОЛОДЬ – АВАНГАРД І НАДІЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ В ЙОГО БОРОТЬБИ ЗА СВОЄ ВИЗВОЛЕННЯ!

Вересень, 1945 р.

Провід організації українських націоналістів Краю “Поділля”.

*Відозва до української молоді. 1945 р. Брошура. Друк. прим.
“З друкарні ім. Дмитра Мирона”. – 10 с.*

№ 122

**ПЛАН ПАРТІЙНО-ЧЕКІСТСЬКОГО КЕРІВНИЦТВА
ТЕРНОПІЛЬЩИНИ ЩОДО ЗНИЩЕННЯ ДІЮЧИХ ФОРМУВАНЬ
ОУН І УПА В РАЙОНАХ ОБЛАСТІ З 10 ВЕРЕСНЯ
ПО 1 ЖОВТНЯ 1945 р.***

*Зовсім таємно
Не раніше 1 жовтня 1945 р.*

*Совершенно секретно
Не ранее 1 октября 1945 г.*

**План ликвидации действующих местных бандбоек и бандгрупп
по Тернопольской области с 10-го [сентября] по 1-е октября 1945 г.**

Район действия	Краткие данные о банде, куще и боевке	Военная часть, выделенная на ликвидацию	Оперативный работник	Ответственный Руководитель
Подволочисский район	1) Боевка “Серко” – 6 чел[овек] с. Туровка, Фащевка	Истребительный батальон РО НКВД	Нач. ОББ РО НКВД л-т Круглов	Нач. РО НКВД л-т Павшенко
Дедеркальский район	2) Боевка СБ “Славко” – 14 чел[овек]	Пульрота 233–ОСБ	Оперуполномоченный РО НКВД л-т Попов	Ком[андир] пульроты л-т Горячевский
Лановецкий район	3) Боевка СБ “Шарпак” – 7 чел[овек]	Минрота 233–ОСБ	Ст. оперуполномоченный РО НКГБ ст. л-т Зенухов	Ком[андир] минроты л-т Халатин
Шумский район	4) Бандгруппа “Герасим” – 16 чел[овек] 5) Боевка СБ “Прач”-Загайдачный – 8 чел[овек]	1-я стрелковая рота 232–ОСБ 2-я стрелковая рота 232–ОСБ	Нач. РО НКГБ капитан Ивченко Оперуполномоченный РО НКВД л-т Шишин	Ком[андир] роты л-т Ефимов Ком[андир] роты л-т Куцый
Вишневецкий район	6) Боевка СБ “Мельничук” – 5 чел[овек]	3-я стрелковая рота 232–ОСБ	Нач. РО НКВД майор Прокопов	Ком[андир] роты л-т Гугнин

* Див. док. № 29, 58, 97, 106, 110, 112, 132.

Район действия	Краткие данные о банде, куще и боевке	Военная часть, выделенная на ликвидацию	Оперативный работник	Ответственный Руководитель
	7) Бандгруппа "Сокол" – 7 чел[овек]	2-я стрелковая рота 232–ОСБ	Нач. ОББ РО НКВД мл. л-т Карандашев	Ком[андир] роты л-т Рыженков
Почаевский район	8) Бандгруппа "Решетило" – 6 чел[овек]	2-я стрелковая рота 237–ОСБ	Оперуполномоченный РО НКВД Шмирин	Ком[андир] роты л-т Малаев
	9) Бандгруппа "Сошенко" – 12 чел[овек]	1-я стрелковая рота 237–ОСБ	Нач. ОББ РО НКВД мл. л-т Карандашев	Ком[андир] роты л-т Лазарев
Кременецкий район	10) Бандбоевка "Гиркий" – 11 чел[овек]	3-я стрелковая рота 237–ОСБ	Нач. РО НКГБ капитан Кравченко	Ком[андир] роты л-т Ерасов
Борщевский район	11) Бандкущ "Меткого" – 23 чел[овек]	2-я стрелковая рота 174–ОСБ	Нач. ОББ РО НКВД л-т Никитенко	Ком[андир] роты л-т Ершов
Мельнице-Подольский район	12) Бандбоевка "Оселедец" – 8 чел[овек]	1-я стрелковая рота 174–ОСБ	Нач. ОББ РО НКВД мл. л-т Татаренко	Ком[андир] роты л-т Козиков
Бучачский район	13) Боевка "Рубан" – 7 чел[овек]	Оперсостав РО НКГБ	Нач. РО НКГБ капитан Андриющенко	Нач. РО НКГБ капитан Андриющенко
	14) Боевка "Быстрый" – 8 чел[овек]	Оперсостав РО НКВД	Нач. РО НКВД л-т Яковенко	Нач. РО НКВД л-т Ткачев
Золотниковский район	15) Боевка "Жук" – 16 чел[овек]	1-я стрелковая рота 187–ОСБ	Нач. РО НКВД ст. л-т Гаврилюк	Ком[андир] пульвзвода л-т Зарудный
	16) Боевка "Богун" – 14 чел[овек]	1-я стрелковая рота 187–ОСБ	Оперуполномоченный РО НКВД л-т Орехов	Ком[андир] пульвзвода л-т Зарудный
	17) Боевка "Синица" – 9 чел[овек]	1-я стрелковая рота 187–ОСБ	Ст. оперуполномоченный РО НКГБ Федорчук	Ком[андир] взвода автомат. л-т Гаповоненко
	18) Боевка "Степ" – 18 чел[овек]	1-я стрелковая рота 187–ОСБ	Ст. оперуполномоченный РО НКГБ мл. л-т Хмелевский	Ком[андир] взвода автомат. л-т Гаповоненко

Район действия	Краткие данные о банде, куще и боевке	Военная часть, выделенная на ликвидацию	Оперативный работник	Ответственный Руководитель
Подгаецкий район	19) Боевка “Непорадный” – 7 чел[овек]	3-я стрелковая рота 187–ОСБ	Ст. оперуполномоченный РО НКВД мл. л-т Зотов	Ком[андир] роты л-т Павленко
	20) Боевка “Пюрко” – 12 чел[овек]	Спецподразделение 187–ОСБ	Нач. РО НКВД л-т Юрьев	Зам. Ком[андир]а батальона ст. л-т Лунков
	21) Боевка “Лев-Лойко” – 22 чел[овек]	2-я стрелковая рота 187–ОСБ	оперуполномоченный РО НКВД мл. л-т Лобутов	Ком[андир] роты л-т Клюкин
	22) Боевка “Степ” – 11 чел[овек]	3-я стрелковая рота 187–ОСБ	оперуполномоченный РО НКВД мл. л-т Дорумов	Ком[андир] роты л-т Ткаченко
Глусятинский район	23) Боевка “Опара” – 11 чел[овек]	1-я стрелковая рота 281–СП	Нач. РО НКГБ л-т Сименченко	Ком[андир] роты л-т Никитин
Терембовлянский район	24) Боевка СБ “Клима” – 6 чел[овек]	2-й взвод мин. роты 228–ОСБ	Нач. РО НКГБ к-н Каробухин	Ком[андир] взвода л-т Рашидов
Гримайловский район	25) Боевка “Граб” – 14 чел[овек]	2-я стрелковая рота 227–ОСБ	Нач. РО НКГБ к-н Мокроусов	Ком[андир] взвода л-т Кулик
	26) Боевка “Корень” – 9 чел[овек]	2-я стрелковая рота 227–ОСБ	Нач. ОББ НКВД мл. л-т Сурело	Ком[андир] взвода ст. сержант Семилизов
	27) Боевка “Остап” – 11 чел[овек]	2-я стрелковая рота 227–ОСБ	Ст. оперуполномоченный РО НКВД л-т Силкин	Ком[андир] взвода л-т Каштанов
Гусятинский район	28) Боевка “Башуцкий” – 8 чел[овек]	Оперсостав РО НКВД	Нач. РО НКВД капитан Торфилов	Нач. РО НКВД капитан Торфилов
Чортковский район	29) Боевка “Чар” – 11 чел[овек]	230–ОСБ	Нач. ОББ РО НКВД л-т Харьков	Ком[андир] б-на капитан Стеценко

Район действия	Краткие данные о банде, куще и боевке	Военная часть, выделенная на ликвидацию	Оперативный работник	Ответственный Руководитель
Козловский район	30) Боевка “Нечай” – 8 чел[овек]	Оперсостав РО НКВД	Нач. РО НКВД капитан Торфилов	Нач. РО НКВД капитан Торфилов
Билобожницкий район	31) Боевка СБ “Деркач” – 6 чел[овек]	2-я стрелковая рота 230–ОСБ	Нач. РО НКГБ мл. л-т Долгов	Ком[андир] роты л-т Войтенко
	32) Боевка “Грязный” – 12 чел[овек]	2-я стрелковая рота 230–ОСБ	Нач. ОББ РО НКВД л-т Лизнев	Ком[андир] роты л-т Войтенко
[В[елико]-Борковский] район	33) Боевка “Карпо” – 12 чел[овек]	Кавалерийский взвод НКВД	Ст. оперуполномоченный РО НКГБ л-т Бочкарев	Нач. РО НКВД
	34) Боевка “Вятч” – 11 чел[овек]	Кавалерийский взвод НКВД	Нач. ОББ РО НКВД мл. л-т Прокопец	Нач. РО НКВД
Козовский район	35) Боевка “Кривонос” – 12 чел[овек]	1-я стрелковая рота 229–ОСБ	Нач. РО НКВД капитан Бабушкин	Ком[андир] роты л-т Гущев
	36) Боевка “Крип” – 15 чел[овек]	1-я стрелковая рота 229–ОСБ	Ст. оперуполномоченный РО НКВД мл. л-т Мавин	Ком[андир] роты л-т Гущев
	37) Боевка “Качубка” – 20 чел[овек]	1-я стрелковая рота 229–ОСБ	Оперуполномоченный РО НКВД л-т Мельников	Ком[андир] роты л-т Гущев
Струсовский район	38) Боевка “Бурлак” – 8 чел[овек]	Истребительный батальон	Оперуполномоченный РО НКВД Туленков	Нач. РО НКВД капитан Кузьменко
Збаражский район	39) Боевка “Шум” – 12 чел[овек]	1-я стрелковая рота 226–ОСБ	Ст. оперуполномоченный РО НКВД мл. л-т Бородин	Ком[андир] роты капитан Мелексов
	40) Боевка “Довбуш” – 13 чел[овек]	1-я стрелковая рота 226–ОСБ	Нач. ОББ РО НКВД мл. л-т Андрианов	Ком[андир] роты капитан Мелексов

Район действия	Краткие данные о банде, куще и боевке	Военная часть, выделенная на ликвидацию	Оперативный работник	Ответственный Руководитель
Новосильский район	41) Боевка “Здоровый” – 5 чел[овек]	Минрота 226–ОСБ	Оперуполномоченный РО НКВД л-т Катанцев	Ком[андир] роты л-т Корюка
	42) Боевка “Явный” – 5 чел[овек]	Минрота 226–ОСБ	Нач. РО НКГБ капитан Постнов	Ком[андир] роты л-т Корюка
Коропецкий район	43) Боевка “Морозенко” – 29 чел[овек]	281–СП	Нач. РО НКГБ капитан Савинков	Ком[андир] СП полковник Полюй
	44) Боевка “Косолапый Ясень” – 18 чел[овек]	281–СП	Нач. ОББ РО НКВД ст. л-т Сафронов	Ком[андир] СП полковник Полюй
	45) Боевка “Хитрый” – 8 чел[овек]	281–СП	Ст. оперуполномоченный РО НКВД л-т Мартынов	Ком[андир] СП полковник Полюй
Золотопо-тоцкий район	46) Боевка “Табак” – 8 чел[овек]	281–СП	Нач. РО НКВД капитан Тарайковский	Ком[андир] СП полковник Полюй
	47) Боевка “Зирка” – 8 чел[овек]	281–СП	Нач. РО НКГБ ст. л-т Чепелевский	Ком[андир] СП полковник Полюй
Залещицкий район	48) Боевка “Галайда” – 10 чел[овек]	1-й батальон 281–СП	Нач. ОББ РО НКВД мл. л-т Хлыбов	Ком[андир] батальона
	49) Боевка СБ “Крым” – 9 чел[овек]	1-й батальон 281–СП	Нач. РО НКГБ капитан Запорожец	Ком[андир] батальона
Бережанский район	50) Боевка СБ “Подкова” – 10 чел[овек]	2-я стрелковая рота 229–ОСБ	Нач. ОББ РО НКВД мл. л-т Карасев	Ком[андир] роты л-т Дерягин
	51)* 52) Боевка “Дуб” – 16 чел[овек]	3-я стрелковая рота 229–ОСБ	Нач. ОББ РО НКВД мл. л-т Карасев	Ком[андир] роты л-т Семенов

* № 51 в документі пропущено.

Район действия	Краткие данные о банде, куще и боевке	Военная часть, выделенная на ликвидацию	Оперативный работник	Ответственный Руководитель
	53) Боевка "Цыкун" – 7 чел[овек]	2-я стрелковая рота 229–ОСБ	Нач. РО НКВД майор Швец	Ком[андир] роты л-т Дерягин
Будановский район	54) Боевка "Шум" – 14 чел[овек]	3-я стрелковая рота 227–ОСБ	Оперуполномоченный РО НКВД л-т Марчишин	Ком[андир] роты л-т Талахадзе
	55) Боевка "Кармелюк" – 5 чел[овек]	3-я стрелковая рота 227–ОСБ	Нач. РО НКГБ ст. л-т Чубарев	Ком[андир] роты л-т Талахадзе
Монастырский район	56) Боевка "Нечай-Орел" – 20 чел[овек]	1-я стрелковая рота 187–ОСБ	Нач. РО НКГБ капитан Галаченков	Ком[андир] роты л-т Понищенко
	57) Боевка "Тур-Сурма" – 7 чел[овек]	1-я стрелковая рота 187–ОСБ	Нач. РО НКВД капитан Печенкин	Ком[андир] роты л-т Понищенко
	58) Боевка "Искра" – 8 чел[овек]	1-я стрелковая рота 187–ОСБ	Нач. ОББ РО НКВД л-т Казанцев	Ком[андир] роты л-т Понищенко
Скала-Подольский район	59) Боевка "Моряк" – 11 чел[овек]	1-я стрелковая рота 174–ОСБ	Нач. ОББ РО НКВД л-т Шалыгин	Ком[андир] роты л-т Смачный
	60) Боевка "Арсен" – 7 чел[овек]	1-я стрелковая рота 174–ОСБ	Нач. РО НКГБ ст. л-т Величко	Ком[андир] роты л-т Смачный
В[елико]глыбический район	61) Боевка "Степ" – 28 чел[овек]	3-я стрелковая рота 226–ОСБ	Оперуполномоченный РО НКГБ мл. л-т Лещенко	Ком[андир] роты ст. л-т Гостев
	62) Боевка "Искра-Ох" – 11 чел[овек]	3-я стрелковая рота 226–ОСБ	Оперуполномоченный РО НКВД л-т Песотский	Ком[андир] роты ст. л-т Гостев

Итого боевок – 62 с общим количеством – 699 человек

Секретарь обкома КП(б)У

Компанец [підпис]

Нач. УНКГБ
по Тернопольской области
генерал-майор *Малинин*

Нач. УНКВД
по Тернопольской области
полковник *Сараев*

Державний архів Тернопільської області. – Ф. П-1. – Оп. 1. – Спр. 296. – Арк. 15-18. Оригінал. Машинопис.

**ВИТЯГ З ОПЕРАТИВНИХ ЗВІТІВ КУРЕННЯ „МЕСНИКИ”
ПРО БОЙОВІ ДІЇ ЗАГОНІВ УПА НА ТЕРИТОРІЇ ЗАХІДНИХ
ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ У ВЕРЕСНІ–ЖОВТНІ 1945 р.***

Не раніше 13 жовтня 1945 р.

15.9. Акція на містечко Олешичі. І курінь ВП і большевицькі війська.

Наступом здобуто й здемольовано залізничну станцію. Здобуто частину місцевості. По стороні ворога 9 вбитих, в тому числі ком[андир] батальйону, підполковник, багато ранених.

15.9. Акція на Нову Греблю. Ворог 230 вояків і сильний постерунок МО, та 12 большевиків, як залога станції. Здобуто залізничну станцію, де загинуло 4 большевиків, інші втекли, знищено телефони, рейки, розпущено людей. Здобуто 50 зарядок, 3 кріси, 830 набоїв, ракетник, 2 гранати, 7 полонених, ряд опірних пунктів. Вбитих по стороні ворога 10 (стверджено), ранених 7. Всіх полонених 7, в тому [числі] підстаршину звільнено враз з грішми й усіма приватними речами.

15.9. Знищено міст на шосе Коровиця – Будомир.

16.9. Зрізано 24 телефонні стовпи, перетято дроти на лінії Горинець–Башня.

18.9. Виміновано і ушкоджено міст Любачів–Рава–[Руська].

19.9. Знищено залізнично-дорожний міст Горинець–Рава–[Руська], коло Верхрати.

19.9. Знищено міст Подемщина–Горинець, залізний колійовий міст, міст на шосе Чесанів–Брусно. В Дахнові обстріляно ВП і спалено 8 господарств.

20.9. Знищено авто, впав майор і 3 бійці.

20.9. Знищено залізнично-дорожний місток Олешичі–Суховоля.

20.9. Знищено зовсім ушкоджений попередньо міст Любачів–Рава–[Руська] і знищено мости на шосе Чесанів–Брусно і Горинець–Брусно.

21.9. На шляху Подемщина–Горинець знищено авто, двох старшин ВП, двоє ранених втекло. Обстріляно танкетку і 3 авта ВП, вислід невідомий.

22.9. Спалено фільварок в Коровиці Самій, перервано тор** Любачів–Ярослав, спалено виселені села: присілок Башні Солотвина, с. Червінки, Діброва, Сухоліс, прис[ілок] Каплиці, вбитий один міліцист, який станув на заклик.

* Витяг визначено у заголовку документа, тому визначити опущені частини тексту неможливо.

** колію.

- 21.9. Спалено Старе Село, виселено 240 хат.
- 23.9. Бій в Кобильниці: 17 вбитих, 10 ранених, спалено 10 хат.
- 24.9. Спалено с.Бігалі і частину Кобильниці.
- 27.9. Засідка поляків і перестрілка [в] с. Майдан Липовецький
- 28.9. Заміновано і ушкоджено міст Любачів–Коровиця, перервано рейки [на ділянці] Олешичі–Н. Гребля.
- 30.9. Знищено два дерев'яні мости біля с. Тимці.
- 1.Х. Акція на міст в Н. Греблі, обсаджений сильною залогою. Не здобуто. По стороні ворога були вбиті в незнаній кількості.
- 5.Х. Спалено с. Теплиці, прис[ілки] Криви, Покриви, с. Ковалі, Золінки, Пискоровичі, прис[ілок] Халупки. По стороні ворога 2 вбитих, 4 міліцистів полонених і звільнених з усіма речами, здобуто 4 кріси.
- 6.Х. Акція на міст і село Н. Гребля. Не здобуто. Кількох вбитих по стороні ворога.
- 8.Х. Знищено в місцевості Нове Село майора виселенчої комісії Цекіна, згинуло ще троє большевиків з його охорони, здобуто пістоль, [кулемет] дехтяр, [автомат] ППШ та інші речі.
- 9.Х. На заложений [міні] розірвалась фіра з харчами для ВП.
- 11.Х. Спалено прис[ілок] Ігнати, Закінці, Солили.
- 12.Х. Спалено прис[ілок] Греблі, Руду Гробельську, і прис[ілок] Сухої Волі, Козаки та Онишки.
- 13.Х. Засідка під Козаками. На 50 фір ворога зліквідовано 5. Вбито 5 пар коней, 15 вояків, більше ранених, знищено міст Бобрінка, здемольовано станцію.
- Акції ці виконано часто зі самооборонними кущовими відділами. Акцій, виконаних самостійно відділами самооборони, не втягнуто. Відчувається брак амуніції.

ЦА МВС і А РП. – Спр. х/8. – Т. 5. – Арк. 331. Копія. Машинопис.

№ 124

**ПОВІДОМЛЕННЯ НАРКОМА ВНУТРІШНІХ СПРАВ СРСР
Л. БЕРІЇ НАРКОМУ ЗАКОРДОННИХ СПРАВ В. МОЛОТОВУ
І НАЧАЛЬНИКУ ГЕНШТАБУ ЧЕРВОНОЇ АРМІЇ О. АНТОНОВУ
ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ,
СПРЯМОВАНУ НА ПЕРЕШКОДУ ПЕРЕСЕЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ
З ПОЛЬЩІ В СРСР***

*Зовсім таємно
12 жовтня 1945 р.*

№ 1174/б

*Особая папка
Копия
Совершенно секретно
12 октября 1945 г.*

НКВД СССР – товарищу Молотову В.М.
Нач. Генштаба КА – товарищу Антонову А.И.

В связи с переселением в СССР, согласно договору, украинского населения, в пограничной полосе Польши активизировалась деятельность банд УПА, направленная на противодействие переселению.

Банды нападают на переселенцев, а также на польские войска, обеспечивающие переселение украинцев, сжигают населенные пункты и всячески терроризируют местное украинское население, изъявившее желание переселиться в СССР.

6 октября с.г. банда “Ягоды” численностью до 500 человек совершила налет на ряд населенных пунктов в пограничной полосе Польши против участка 2-го Сокальского пограничного отряда Украинского округа.

На станции Сокаль бандиты разогнали группу украинцев-переселенцев, обстреляли ружейным и минометным огнем здание польской милиции, подожгли несколько вагонов на станции Сокаль и взорвали мост на шоссе на дороге.

Польская милиция не смогла оказать сопротивление, 10 милиционеров, укрываясь от банды, перешли на нашу территорию.

Бандиты из районов Забуж[ь]е, ст.Сокаль и Крыстынополь обстреляли нашу территорию и находившихся в этом районе пограничников.

Нами дано указание начальнику пограничных войск Украинского округа при повторении обстрелов бандитами наших пограничников с

* Див. док. № 113, 114, 124, 128, 144.

польской территории, силами погранотряда преследовать и ликвидировать банду на польской территории.

Народный комиссар внутренних дел Союза ССР

Л. Берия

Верно: *Черникова* [підпис]

Исп. тов. *Стаханов*

Основ. инд. 18, № 18/з/2007 от 8.X.45 г.

ДАРФ. – Ф. 9401. – Оп. 2. – Спр. 104. – Арк. 18.

Засвідчена копія. Машинопис.

№ 125
ДОВІДКА ТЕРНОПЛЬСЬКОГО ОБКОМУ КП(б)У
З НЕГАТИВНОЮ ХАРАКТЕРИСТИКОЮ ПОВЕДІНКИ
СЕКРЕТАРЯ ЗБАРАЗЬКОГО РАЙКОМУ КОМПАРТІЇ З КАДРІВ
С.В. ТИЩЕНКА*

Таємно
23 жовтня 1945 р.

Справка
о секретаре по кадрам Збаражского РК КП(б)У тов. Тищенко С.В.

Тищенко Степан Васильевич, рождения 1901 года, член ВКП(б) с 1928 года, партбилет № 2239962, украинец, рабочий, образование высшее.

С мая 1944 года работает секретарем по кадрам Збаражского райкома КП(б)У. Работая в Збаражском РК КП(б)У, тов. Тищенко С.В. допускал неоднократно пьянки, показываясь в нетрезвом виде в общественных местах, тем самым скомпрометировал себя и подорвал свой авторитет в лице коммунистов и населения города.

О поведении тов. Тищенко райком КП(б)У неоднократно предупреждал его. Тов. Тищенко не сделал для себя соответствующих выводов, продолжал повторять ошибки, допуская выпивки с кем угодно и где угодно, не считаясь с тем, в какую компанию он попадает. Так, например, 25 сентября 1945 года райком КП(б)У поручил тов. Тищенко С.В. выехать в село Зарубенцы по оказанию помощи в хлебозаготовке, так как это село было одним из отстающих в районе по выполнению плана сдачи хлеба государству. Вечером тов. Тищенко должен был информировать секретаря РК КП(б)У тов. Куценко о результатах своей работы, чего тов. Тищенко не сделал.

В этот же день тов. Тищенко С.В. часов в 9 вечера был случайно обнаружен в одном из пивных буфетов за выпивкой в компании неизвестных людей, в обнимку с посторонней женщиной, эту картину наблюдали многие местные жители, знающие т. Тищенко как секретаря райкома КП(б)У. Причем, тов. Тищенко в эту ночь спать домой не явился.

Последнее поведение тов. Тищенко С.В. разбиралось на райкоме КП(б)У, где ему было поставлено на вид и последний раз предупреждено, что в случае повторения вопрос о нем будет поставлен перед обкомом КП(б)У о снятии его с работы секретарем райкома КП(б)У по кадрам.

* Див. док. № 3, 37, 48, 71, 72, 81, 84, 87, 89, 126.

Тов. Тищенко С.В. своим поведением, выразившемся в систематической пьянке и появлением в нетрезвом виде в общественных местах, скомпрометировал себя и подорвал свой авторитет среди коммунистов и населения.

Обком КП(б)У считает невозможным оставлять тов. Тищенко в дальнейшем на работе секретаря райкома КП(б)У по кадрам и просит управление кадров ЦК КП(б)У санкционировать его освобождение.

Секретарь Тернопольского
обкома КП(б)У по кадрам

[підпис]*

23.X.45 г.

Державний архів Тернопільської області. – Ф. П-1. – Оп. 1. – Спр. 279. – Арк. 170, 170 зв. Оригінал. Машинопис.

* Підпис нерозбірливий.

№ 126
СУПРОВІДНИЙ ЛИСТ Л. БЕРІЇ ВИЩОМУ КЕРІВНИЦТВУ СРСР
ДО ДОПОВІДНОЇ ЗАПИСКИ НА ЙОГО ІМ'Я НАРКОМА
ВНУТРІШНІХ СПРАВ УРСР В.РЯСНОГО ПРО ЗЛОЧИНИ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПРИКАРПАТСЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ
ОКРУГИ В ЗАКАРПАТСЬКІЙ УКРАЇНІ ТА ВИКЛАД ЗМІСТУ
ДОКУМЕНТА*

Цілком таємно
25 жовтня 1945 р.

№ 1227/б

Копія
Совершенно секретно
25 октября 1945 г.

Тов. Сталину И.В.
Тов. Молотову В.М.
Тов. Маленкову Г.М.
Тов. Булганину Н.А.
Тов. Антонову А.И.

Направляю Вам докладную записку НКВД УССР – о преступлениях военнослужащих воинских соединений Прикарпатского военного округа, дислоцированных в Закарпатской Украине.

Народный комиссар внутренних дел Союза ССР

Л. Берия
Верно: [підпис]**

Отп. 6 экз.

В – адр.

– в д.С[екретариа]та

Основание:

исп. т. *Акопов*

исп. *Смирнова*

25.X.45 г.

* Див. док. № 3, 37, 48, 71, 72, 81, 84, 87, 89, 125.

** Підпис нерозбірливий.

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА НАРКОМА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УРСР
В. РЯСНОГО НА ІМ'Я Л. БЕРІЇ ПРО ЗЛОЧИНИ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПРИКАРПАТСЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ
ОКРУГИ НА ТЕРЕНІ ЗАКАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ**

*Цілком таємно
25 жовтня 1945 р.*

*Копія
Совершенно секретно
25 октября 1945 г.*

Народному комиссару внутренних дел СССР – товарищу Берия Л.П.

Докладываю о преступных действиях, совершаемых со стороны отдельных военнослужащих воинских соединений Прикарпатского военного округа, дислоцированных в Закарпатской Украине, имеющих широкое распространение.

Привожу следующие факты:

В ночь на 3 августа с.г. рядовые воинской части 805 – Архангельский Е.В., 1924 года рождения, Кудряшов Н.П., 1924 года рождения, Загоруля Ф.С., 1917 года рождения, на автомашине марки “Виллис” около 2 часов ночи подъехали к квартире гр-на Сирид Иосифа Федоровича, жителя села Страдычево Мукачевского округа под силой оружия ворвались в квартиру, похитили ряд носильных вещей и скрылись.

Архангельский, Кудряшов и Загоруля задержаны. Дело следствием закончено и направлено прокурору Мукачевского гарнизона. Вещи полностью отобраны и возвращены потерпевшему.

В ночь на 12 августа лейтенант воинской части 796 артполка Митрофанов Н.И. совершил кражу 2 лошадей у гр-на Павлыш, проживающего в Плюгарке Мукачевского округа.

Принятыми мерами розыска лейтенант Митрофанов был задержан, дело следствия закончено и направлено военному прокурору Мукачевского гарнизона. Лошади отобраны и возвращены потерпевшему.

17 августа шофер 903 полка Мудряк и адъютант Поздняков, вооружившись автоматами, ворвались в квартиру жителя с. Хуст гр-на Гибера И. и под силой оружия забрали 90 метров белого полотна, 27 метров сукна, 14 метров разного материала на дамские платья, 2 пары мужских туфель, 250 тыс. пенгов* и ряд других носильных вещей. Гибер обратился к ком[андир]у 903 полка – подполковнику Школьному с жалобой, но

* пенго – дуже дрібна грошова одиниця Угорщини (1925–1946 рр.), в 1946 році замінена форинтом.

последний на жалобу Гибера не обратил внимания, а находившийся там адъютант Поздняков закричал на Гибера: “Замолчи, а то в Сибирь отправлю” и вытолкнул потерпевшего из помещения.

13 августа красноармеец 903 полка 242 стр[елковой] дивизии Гавас В.П., будучи в селе Сокирницы Хустского округа из хулиганских побуждений нанес ножевые раны гр-ну Лейбович Герману. Гавас был арестован и вместе с материалами предварительного расследования передан военному прокурору. Он осужден к 5 годам лишения свободы.

19 августа в с. Керекипцьки-Хуст в квартиру гр[ажданки] Ромико Анны, 60 лет, зашли 2 красноармейца, которые пытались ее изнасиловать. Ромико подняла крик, тогда красноармейцы, пригрозив убийством, забрали ряд носильных вещей и скрылись.

Принятыми мерами розыска задержан один из участников грабежа, красноармеец 769 полка Малюк. Другой участник не установлен.

При задержании Малюка изъят ряд носильных вещей, награбленных из квартиры гр-ки Ромико.

В ночь на 26 августа в м. Рахово красноармеец воинской части службы “ВНОС” Шуровцев А.А. из часовой мастерской, принадлежащей гр-ну Цвайг Людвигу, совершил кражу 24 часов.

Принятыми мерами Шуровцев А. задержан и заключен под стражу, часы отобраны и возвращены Цвайг.

В ночь на 25 августа около 12 часов ночи в квартиру проживающей в гор. Хуст гр-ки Дерки Е.И. в пьяном состоянии ворвался ст. лейтенант воинской части 805 Иванов, избил хозяйку квартиры, забрал разные носильные вещи и скрылся.

Принятыми мерами Иванов был задержан и заключен под стражу. Дело закончено и направлено военному прокурору Хустского гарнизона. Награбленные вещи возвращены потерпевшей.

В ночь на 28 августа в м.Рахово красноармеец 30 артполка Орешкин И.С. из квартиры гражданки Кожухар Анны Михайловні совершил кражу носильных вещей.

Орешкин И.С. задержан и привлечен к уголовной ответственности, вещи отобраны и возвращены потерпевшей.

В ночь на 30 августа в квартиру жительницы села Ворнивица Хустского округа Варфоломеевой зашли старшина расположенной в селе Ворнивицы воинской части Николаев С.Я. и ефрейтор чехословацкой армии Кандора Михаил, под угрозой оружия отобрали 1700 пенгов и скрылись.

Николаев и Кандора задержаны и привлечены к уголовной ответственности. Деньги отобраны и возвращены потерпевшей.

8 сентября около 12 часов ночи лейтенант воинской части 01205 Вичков В.И. ворвался в квартиру гр-на Нейман Арона, проживающего в

г. Мукачево по ул.Петра Великого, 28 и пытался совершить ограбление. Нейман поднял крик, и проходившие работники милиции задержали Вичкова. Вичков вместе с материалами передан военному прокурору.

13 сентября в г. Ужгород на базаре с носильными вещами был задержан красноармеец 3-го дивизиона “ВАБ” Нестеренко Л.С., 1918 года рождения.

Произведенным расследованием установлено, что Нестеренко недели две тому назад совершил кражу носильных вещей из квартиры гр-ки Барнак и уворованные вещи пытался продать на базаре. Нестеренко арестован, ведется расследование, вещи отобраны и возвращены потерпевшей.

15 сентября в с. Иза Хустского округа военнослужащие 900 полка 242 стрелковой дивизии сержант Багачев К.А. и Данковский М.А. совершили кражу носильных вещей из квартиры гр-ки Вакаровой Полины.

Багачев и Данковский арестованы и вместе с материалами расследования направлены военному прокурору.

Вещи отобраны и возвращены потерпевшей.

23 сентября житель села Драгово Хустского округа Роман Кирилл Иванович, следуя в с. Драгово, в пути встретил автомашину, откуда вышел один из военнослужащих в звании капитана, под силой оружия отобрал у Романа 3 тысячи пенгов, 10 крон, 300 сов[етских] рублей, 3 пары ботинок, 2 кг сахара и уехал в сторону гор. Хуст.

Принятыми мерами установлено, что ограбление гр-на Романа совершил военнослужащий воинской части 900 242 стр[елковой] дивизии капитан Сабарев Леонид Викторович.

Сабарев арестован и вместе с материалами расследования передан военному прокурору. Награбленные вещи и деньги отобраны и возвращены потерпевшему.

11 октября ст. лейтенант Иванко И.Я., военнослужащий 242 стрелковой дивизии, на почве отказа сожительствовать с ним, застрелил гр-ку Романец Елену Михайловну, 1923 года рождения. Иванко арестован и вместе с материалами направлен военному прокурору.

15 октября в Изский монастырь г. Хуст зашли двое вооруженных красноармейцев, сломали дверь в квартире Архипа-Порита-Матвея, под силой оружия забрали носильные вещи и скрылись.

Принятыми мерами один из грабителей был задержан и оказался военнослужащим 242 стрелковой дивизии Токаревым А.И.

Токарев арестован и привлекается к уголовной ответственности. Награбленные вещи отобраны и возвращены потерпевшему.

1 октября военнослужащий воинской части 14033 красноармеец Шилов А.А. возвращался из села Ортовец в расположение своей части. В пути следования он встретил гр-на Блинда Ивана, который вез на

подводе дрова. Будучи в нетрезвом состоянии, Шилов предложил сбросить дрова и отвезти его в расположение части. Получив отрицательный ответ, красноармеец Шилов выстрелом из пистолета смертельно ранил Блинда.

Шилов арестован. Ведется следствие.

В ночь на 9 октября около 12 часов ночи ст. лейтенант Гольдгендь Я.И. и Леган В.С. из воинской части 1448 явились в ресторан гр-на Нодь Иосифа, расположенный на улице Молотова в гор. Ужгород, под угрозой оружия отобрали 10 тыс.пенгов и скрылись.

Гольдгендь и Леган арестованы. Ведется следствие. Деньги отобраены и возвращены потерпевшему.

Народный комиссар внутренних дел УССР *Рясной*

ДАРФ. – Ф. 9401. – Оп. 2. – Спр. 100. – Арк. 103-107.

Копія. Машинопис.

№ 127

**ПОВІДОМЛЕННЯ НАРКОМА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УРСР
В. РЯСНОГО НА ІМ'Я Л. БЕРІЇ ПРО НАПАД ФОРМУВАНЬ УПА
НА ШТАБИ ПОЛКІВ ВІЙСЬКА ПОЛЬСЬКОГО, РОЗТАШОВАНИХ
НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОМУ ТЕРЕНІ***

*Зовсім таємно
31 жовтня 1945 р.*

*Копия
Особая папка
Совершенно секретно
31 октября 1945 г.*

Из Киева

Москва, НКВД СССР – товарищу Берия Л.П.

Сообщение

Нами получены данные от ком[андир]а 9-й дивизии Войска Польского о том, то банда УПА главаря “Бурлака” в ночь на 23 октября 1945 г. совершила нападение на штаб 28 полка вышеуказанной дивизии, расположенный в местечке Бирча (20 км юго-западнее гор.Перемышль) и на штаб 30 полка в селе Кузьмина (8 км северо-восточнее города Санок).

В результате двухчасового боя бандитами убито 39, ранено 30 и захвачено в плен 7 военнослужащих – поляков. Банда потеряла убитыми 11 человек. Перед совершением нападения на штабы бандиты перерезали телефонные провода, связывающие штабы полков со штабом дивизии. Бандиты, захватив с собою пленных польских солдат (количество не установлено) и два 82 мм миномета, отошла в направлении села Корманице (8 км юго-западнее г. Перемышль). Шестерым полякам удалось бежать от бандитов. Во время нападения банды на штаб 30 полка польская полиция села Кузьмина разбежалась.

Народный комиссар внутренних дел УССР – *Рясной*
Верно: [підпис] *Акопов*

Разослано:
т. Молотову,
т. Маленкову,

* Див. док. № 11, 65, 90–92, 115, 118, 130, 134, 147, 152.

г. Антонову.

“ 1 ” ноября 1945 года

№ 1247/б

Основание: инд. 83, № 1443/сн от 31.X.[19]45 г.

ДАРФ. – Ф. 9401. – Оп. 2. – Спр. 104. – Арк. 31.

Засвідчена копія. Машинопис.

№ 128
ДОПОВІДНА ЗАПИСКА РАДНИКА НКВС СРСР
ПРИ МІНІСТЕРСТВІ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ ПОЛЬЩІ
НА ІМ'Я Л. БЕРІЇ ПРО ХІД ПЕРЕСЕЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ В УРСР
ПО ЖЕШУВСЬКОМУ ВОЄВОДСТВУ*

Зовсім таємно
Жовтень 1945 р.

Копія
Совершенно секретно
Октябрь 1945 г.

Народному комиссару внутренних дел
Союза ССР товарищу Берия Л.П.

ДОКЛАДНАЯ ЗАПИСКА
о ходе переселения украинцев в УССР
по Жешувскому воєводству

На территории Жешувского воєводства проживало более 317 тысяч украинцев.

На 20 октября 1945 года переселено на Украину 74185 чел[овек], подготовлено к отправке 45 тысяч чел[овек].

В октябре с.г. переселение по существу прекратилось. Причинами этого является следующее:

1. Плохая работа железнодорожного транспорта и недостаток подвижного состава.

2. Усиленное противодействие банд УПА переселению украинцев в УССР.

3. Противодействие польских властей мероприятиям по переселению украинцев, грабежи и бесчинства солдат Войска Польского по отношению к украинскому населению.

В настоящее время по Санокскому уезду сосредоточено на железнодорожных станциях 750 хозяйств украинцев с количеством 1800 человек, подготовленных к отправке в УССР. Украинцы не могут выехать из-за отсутствия вагонов и более 10 дней находятся на станциях. Начальник станции гор.Санок вагонов не дает, ссылаясь на отсутствие приказа дирекции дороги.

* Див. док. № 113, 114, 124, 144.

В Лисковском уезде из 12 тысяч украинских семей переселено 687. За время с 15 сентября с.г. выехало только 10 семей. Подготовлено к отправке 48 и записалось на выезд 230 семей.

Переселение организовано плохо. Так, эшелон в 38 вагонов с 48-ю семьями был готов к отправке еще 15 октября с.г., но железная дорога не дает паровоза. Из-за отсутствия транспорта 230 семей из гмины Писна, оформленных на выезд, вернулись обратно в село.

В Перемышльском уезде находятся на станциях в ожидании вагонов 4808 украинцев, в том числе на ст. Перемышль Вакунцица – 3508 чел[овек], и на ст. Нежанковице – 1300 чел[овек]. Кроме того, на ст. Перемышль-Вакунцица должны прибыть для отправки еще 5200 переселенцев, документы на которых уже оформлены, однако, перспектив на скорую отправку их не имеется, ввиду отсутствия жел[езнодорож]ных вагонов.

В связи с таким положением, уполномоченный по переселению Тигренко обратился в дирекцию Львовской железной дороги с просьбой направить необходимое количество вагонов в Перемышль. В[о] Львове сообщили, что вагоны обязана дать дирекция в Кракове. При обращении к дирекции жел[езной] дор[оги] в Кракове последняя направила уполномоченного к дирекции Львовской железной дороги. Естественно, такое положение срывает переселение украинцев.

По состоянию на 18 октября с.г. по Кросновскому уезду отправлен всего 1 эшелон с 107 семьями украинцев. В ожидании отправки находятся на станциях 1400 чел[овек] или 260 семей. Для отправки их требуется 120 вагонов, в наличии имеется только 12. Люди сидят на станции с 4 октября с.г. в ожидании жел[езнодорожных] вагонов.

В Любачевском уезде бандиты подорвали 2 моста и разобрали полотно железной дороги. В результате движение по жел[езной] дор[оге] прекратилось, и в октябре с.г. украинцы из этого уезда не вывозились.

Сейчас мосты и полотно жел[езной] дороги восстанавливаются.

Действующие в Жешувском воеводстве банды УПА всячески стремятся сорвать проводимые мероприятия по переселению украинцев.

В Санокском уезде руководители банд УПА провели собрания украинцев сел Суровец, Выжня-Верхняя, Доруф, Мошнец, Рудаевка, Поляши, Ясенки и других. После этого все население указанных сел ушло в лес.

Организация украинских националистов и банды УПА проводят среди украинцев большую работу антисоветского провокационного содержания, применяя методы запугивания населения, желающего переселиться в СССР.

Так, по данным агента “Бедняк”, 13 октября с.г. в селах Бехляво и Новоселки бандеровцы созвали собрания украинцев, где прямо заявляли им: “Кто поедет в СССР, будет строго наказан”.

Из этих сел ни одна украинская семья не выехала на Украину.

Офицеры и солдаты, дислоцирующиеся на территории Жещувского воеводства 3, 8 и 9-й дивизий Войска Польского, вместо борьбы с бандами, поддержания общественного порядка и лучшей организации переселения украинского населения, занялись грабежом украинского населения, допуская разного рода бесчинства и принудительный метод выдворения украинцев за пределы Польши.

В результате украинцы, переселяемые в УССР, не имеют возможности взять с собой необходимые в хозяйстве вещи и предметы домашнего обихода.

Так, под конвоем польских войск были приведены на станцию Рыманув украинцы 6 сел в количестве 351 хозяйств. Все их имущество было оставлено в селах без учета, на руки никаких документов выдано не было и сейчас разграблено.

О грабеже украинского населения свидетельствуют многочисленные факты:

Так, 26 сентября с.г. солдаты 26 полка 8 польской пехотной дивизии в с. Мхава Лисковского уезда при выезде украинцев забрали у них 10 коров и убили украинца Фецо, оказавшего сопротивление, когда у него отбирали корову.

22 сентября с.г. солдаты этого же полка в селе Кальница во время переселения украинцев убили одного старика, который не мог идти, и сожгли все село.

Батальон 5 пехотного полка 9 П[ольской] д[ивизии], дислоцируемой в дер[евню] Гороховцы Перемышльского уезда, систематически занимается грабежом украинского населения. Солдаты этого батальона незаконно изъяли у населения 22 головы крупного рогатого скота, вокруг деревни расставили посты, не разрешая переселяющимся вывозить из деревни ни одного килограмма зерна. Военнослужащие батальона отбирают у населения велосипеды, часы и другие ценные вещи.

Солдаты 26 пехотного полка 9 П[ольской] д[ивизии] 16 октября с.г. ограбили украинское население села Арламово, которое должно было...*

...Так, 16 сентября с.г., группа польских солдат у жителей с. Ново-Село забрало 40 лошадей, 12 коров, несколько свиней, домашнюю птицу. В этот день украинцы должны были выехать в УССР.

18.9.[19]45 г. группа солдат в селе Новый Люблинец, встретив 2 подводы, нагруженные картофелем, забрала их вместе с грузом и увела к себе в часть.

20.9.[19]45 г. три польских солдата ограбили жительницу гор. Любачев – Кононко, забрав у нее корову и все ценности.

* Далі значна частина тексту документа відсутня.

22.[19]45 г. три польских солдата около села Новый Люблинец убили украинца Свист и забрали у него подводу. Следствие ведет информотдел 3 П[ольской] д[ивизии].

4.10.[19]45 г. группа польских солдат на станции Ново-Гребля изъяла у отъезжающих в УССР украинцев 9 лошадей.

Многочисленные случаи мародерства польских солдат и офицеров имеются и в других уездах, которые расследуются информотделами дивизий.

Зафиксированы факты, когда военнослужащие Войска Польского и представители местных властей проводят агитацию среди украинцев с расчетом отговорить их от переселения в УССР.

Так, в середине сентября с.г. под конвоем польских войск из села Добра-Шляхетска были доставлены на ст. Санок до 20 хозяйств украинцев. В этот день на станцию пришли из 34 П[ольской] д[ивизии] два польских политработника (фамилии не установлены), которые в беседе с переселенцами заявили, что “силой Вас никто в СССР ехать не заставляет, а поэтому, если не желаете, то можете возвращаться в село”. Как только ушли политработники, все 20 хозяйств украинцев уехали со станции обратно в село.

Группа польских солдат 34 П[ольской] д[ивизии] во главе с хорунжим Смых более 10 дней находилась в с. Ольховицы Санокского уезда, где проводила агитацию против переселения украинцев. До прихода этой группы в село все украинцы изъявили желание выехать в УССР. После нескольких дней пребывания польских солдат в селе украинцы отказались выезжать и послали делегацию к воеводе гор. Жешув с просьбой оставить их в Польше.

Хор[унжий] Смых, не имея на то никаких полномочий, производит отметки на заявлениях украинцев с “разрешением” оставаться в Польше.

Более того, украинцы, которые изъявили желание переселиться в УССР, преследуются хорунжим Смых. Так, семья Гостынского, получившая документ на выезд, но еще не выехавшая из-за отсутствия вагонов, дважды – 5 и 14 октября с.г. – подвергалась вооруженному нападению польских солдат из группы Смыха.

Неоднократным угрозам подвергалась также семья Галицких, имевшая на руках документы на выезд в УССР.

В результате проведенной агитации со стороны повятовой Рады народной в гор. Санок из села Добрувка отказались выехать в УССР 50 хозяйств украинцев, имевших на руках переселенческие документы.

Все эти факты свидетельствуют о том, что местные польские гражданские власти и некоторые военные польские представители нарушают договор от 9 сентября 1944 года, заключенный между правительством УССР и польским правительством о взаимном переселении поляков и украинцев.

В нарушение этого договора переселяемым украинцам не выдают квитанций на сдаваемые местным польским властям зерно, фураж, овощи и другое имущество. Местные польские власти, которым поручено оформление документов, саботируют их выдачу, а сданную и оставляемую продукцию и имущество разбазаривают.

Такие факты имели место в селах Гломча, Пудовцы, Чорток, Тренча и других, известных уездным и воеводским властям.

Из 360 украинских хозяйств деревень Толява, Колево, Поляна, Жорвинок и Лошно Кросновского уезда 330 было выселено принудительно. Все их имущество, скот и хлеб оставлен ими на месте, актов-накладных на все оставляемое эти семьи от польских властей не получили.

В Санокском уезде гражданские власти открыто высказывают свое несогласие с договором от 9 сентября 1944 г., заявляя, что переселение украинцев производить не следует.

Так, в конце сентября с.г. к командиру 34 пехотного польского полка подполковнику Плетко прибыла специальная делегация во главе с председателем повитовой Рады народной Гула с просьбой не производить операций по переселению украинцев, так как это ведет якобы к разрушению народного хозяйства Польской республики.

Характерно, что партийные организации МПС, ПНР, СЛ и ЯСЛ Санокского уезда, обсуждая на своих собраниях вопрос о переселении украинцев, решили переселение прекратить. По этому вопросу указанные парторганизации направили специальную делегацию в Варшаву и об этом поставили в известность украинское население уезда.

О действиях польских солдат и офицеров мною был проинформирован начальник Генерального штаба Войска Польского генерал-лейтенант Порчин (он же председатель комиссии по переселению). В связи с этим командующий выдал специальный приказ частям 3, 8 и 9-ой польских дивизий об усилении борьбы с бандами и устранении отмеченных безобразий, допускаемых польскими военнослужащими по отношению к украинскому населению. Для расследования фактов грабежей, избиения и убийств украинцев и принятия строгих мер на месте, в Жешувское воеводство выехал главный прокурор Войска Польского.

Одновременно в целях лучшей организации и быстрее проведения переселения, а также пресечения грабежей и бесчинств над украинцами, в воеводство направлена еще одна польская дивизия.

О вышеизложенном мною информирован Берут.

Советник НКВД СССР при Министерстве общественной безопасности Польши

Селивановский

Верно: [підпис]

ДАРФ. – Ф. 9401. – Оп. 2. – Спр. 105. – Арк. 76-84.

Засвідчена копія. Машинопис.

№ 129

**ПОСТАНОВА ПОЛІТБЮРО ЦК КП(б)У “ПРО ТЕКСТ ЗВЕРНЕННЯ
ДО НАСЕЛЕННЯ ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ”***

*Цілком таємно
5 листопада 1945 р.*

№ 76/9-оп

*Совершенно секретно
5 ноября 1945 р.*

Затвердити текст звернення до населення західних областей України від імені Верховної Ради УРСР, Ради Народних Комісарів УРСР і Центрального Комітету КП(б)України. (Текст додається)** .

Додаток

**ОБРАЩЕНИЕ
К НАСЕЛЕНИЮ ЗАПАДНЫХ ОБЛАСТЕЙ УКРАИНЫ**

Товарищи! Братья и сестры!

Граждане западных областей Советской Украины!

...Объединенными усилиями свободолюбивых народов разгромлены фашистская Германия и империалистическая Япония. Два самых опасных и коварных врага нашего советского народа и демократических народов всего мира повержены в прах.

Но во многих странах Европы и Америки еще остались многочисленные друзья фашистов – силы реакции, оживившие сейчас свою подрывную деятельность против единства демократических народов.

Вместе с ними продолжают свою подлую антисоветскую деятельность жалкие, ничтожные остатки презренных предателей украинского народа – украинско-немецких националистов.

Как затравленные звери рыщут эти бандиты по лесам, по схронам, стараясь помешать нашему украинскому народу жить мирной жизнью, пользоваться плодами победы.

Напрасны и бесплодны надежды украинско-немецких националистов. Никто им не поможет. Осуществляя решения Берлинской конференции, народы мира выкорчевывают остатки фашизма.

Независимый и свободный украинский народ обладает достаточными силами, чтобы уничтожить жалкие остатки фашисткой падали – украинско-немецких националистов.

Кто такие главы украинско-немецких националистов? Это бывшие помещики, кулаки, торговцы и другие враждебные трудовому народу

* Див. док. № 12, 64.

** Див. Додаток.

элементы или выходцы из буржуазной среды. Чего хотят эти главари украинско-немецких националистов? Они хотели бы восстановления на нашей земле власти помещиков и капиталистов, чтобы иметь возможность эксплуатировать рабочих и крестьян, наживаться на поте и крови трудового народа. Но главари украинско-немецких националистов прекрасно понимают, что наш народ против них, что народу дорога советская власть и поэтому они, не имея ни малейшей возможности помешать упрочению советской власти, свои надежды возлагают на иноземных захватчиков. Вот почему они продавались немецким фашистам, которых разгромила героическая Красная армия.

Чтобы замаскировать свои подлинные цели и обмануть народ, они говорят о “соборной, самостийной, ни от кого независимой Украине”. Но народ прекрасно знает, что скрывается за этими лозунгами. Честные рабочие, крестьяне и интеллигенты знают, что украинско-немецкие националисты выступают против интересов трудового украинского народа.

Вся советская страна мирно трудится, залечивает раны, нанесенные войной, движется вперед к еще большему расцвету народного хозяйства, дальнейшему росту науки и культуры, подъему материального благосостояния трудящихся.

Советское правительства, желая трудящимся западных областей Украины быстрее догнать по своему экономическому и культурному развитию, по своему благосостоянию, восточные области Советской Украины, не жалеет ни сил, ни средств. Крестьяне получили землю, многие из них становятся на испытанный путь колхозной жизни. На территории западных областей Украины строятся новые заводы, фабрики, создано 19 высших учебных заведений, 5505 школ, 3726 клубов, советская власть открыла дорогу населению западных областей Украины к знанию, к вершинам науки и культуры.

Путь социализма, на который вы вступили вслед за всеми народами Советского Союза, единственный путь, гарантирующий свободу, независимость, материальное благосостояние и развитие национальной по форме и социалистической по содержанию культуры. И никаким врагам народа не задержать наше движение вперед. Остатки разгромленных банд будут уничтожены в ближайшее время.

Во имя своего счастья и счастья своих детей еще активнее включайтесь в борьбу за полную ликвидацию остатков разгромленных банд украинско-немецких националистов. Быстрее налаживайте мирную жизнь, укрепляйте советские порядки...*

ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 6. – Спр. 841. – Арк. 54-56.

Копія. Машинопис.

* Так у документі.

№ 130

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА МІНІСТЕРСТВА ПРАЦІ І СОЦІАЛЬНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛЬСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ РАДІ МІНІСТРІВ
КРАЇНИ ПРО ЗНИЩЕННЯ ВОЯКАМИ УПА СІЛ З УКРАЇНСЬКИМ
І ПОЛЬСЬКИМ НАСЕЛЕННЯМ У ЗВ'ЯЗКУ З ДЕПОРТАЦІЄЮ
УКРАЇНЦІВ ДО УРСР***

7 листопада 1945 р.

м. Варшава

7 ноября 1945 г.

Польська Республіка
Міністерство Праці і Соціального забезпечення
№ 0/5345/45

Голові Ради міністрів
Громадянину Едварду Осубці Моравському
На місці перебування

Згідно з отриманою письмовою інформацією Перемишльського, Бжозовського і Ярославського повітів на 29 жовтня ц.р. там було спалено бандерівцями 42 села. Це переважно громади, з яких українське населення було виселено, але є також і польські села, спалені з помсти, населення яких у кількості 36000 чоловік живе у нужді без даху над головою. Пожежі охопили села, які розташовані зразу за межею м. Перемишля.

Доводячи вищезгадане до відома громадянина Прем'єра, дозволяю собі запропонувати організацію відповідної операції з метою покращення безпеки людей і державного майна (діючі в Жешівському воєводстві 3 дивізії польського війська – це сила, якої не вистачає), а також виділити відповідні кредити (в сумі щонайменше 15 мільйонів злотих у розпорядження Жешівського воєводи) з метою допомоги погорільцям. Незалежно від цього, Міністерство праці і соціального забезпечення негайно підготовлює пересилку на вищезгадану територію запасів одягу, білизни та взуття з ЮНРРА, які знаходяться у розпорядженні Міністерства.

Віце-міністр [підпис]
Президія Ради міністрів
Отримано 20.XI.1945 р.
№ 125-3/1

ЦА МВС і А РП. – Спр. 301. – Арк. 247. Копія. Переклад з польської.

* Див. док. № 11, 65, 90-92, 115, 118, 127, 147, 152.

№ 131
ІНСТРУКЦІ НАДРАЙОННИМ ПРОВІДНИКАМ ОУН(Б)
ЩОДО ЗАВДАНЬ НА ЗИМУ 1945–1946 рр.*

Строго довірно
Тільки для службового вжитку
12 листопада 1945р.
Копія
Слава Україні!

Надрайонним провідникам до виконання**

В зв'язку зі зближенням зими, евентуального*** посилення ворожою кампанією на наш рух та можливістю політичних змін у світі, мусимо зміцнити всю свою силову натуру та відповідно підготувати сітку і народ.

Ми, як політичний провід української нації, мусимо уважно тримати руку на живчику національного організму і рівночасно дивитися на політичний барометр світу.

Приходить зима зі всіма своїми властивостями. Ми мусимо бути свідомі цього, що нам прийдеться переживати тяжкі моменти, якими вона буде нас благодарити. Ми мусимо багато часу і енергії зужити, щоб підготуватися технічно до її перебуття. Одначе, ми не сміємо забувати, що, може, за короткий час політичні події в світі заставлять нас здати іспит зрілості т. зн. реалізувати в цілому наші ідеї – будувати апарат Української самостійної держави. Важке завдання, та ми собі його взяли на свої плечі, і нашим обов'язком перед нацією його двигнути до кінця.

Коли переведемо аналізу міжнародного і внутрішнього стану українського народу, то будемо повні свідомості щодо серйозного становища та історичної відповідальності і побачимо, що те, що ми не встигли зробити в останніх роках, треба нам зробити в найближчих місяцях. Щоб політичні події, що скоро назрівають на світовому континенті, не заскочили нас неприготованими, мусимо всі сили, що ними розпоряджаємо (моральні і технічні), пхнути у вир інтензивної підготовки до тих вирішальних днів. Нам треба морально і фізично приготувати цілий національний організм, щоб цей момент зустрічати здоровими і сильними на всіх відтинках і у всіх площинах.

* Див. док. № 25, 42, 98, 111, 113, 140, 149.

** На документі помітка від руки чорнилом: “товаришу Коротченко Д.С.”.

*** можливого.

1. НАШІ ЗАВДАННЯ НА ЗИМУ:

Моральна підготовка:

1. Кадри: в останніх роках нашої революційної боротьби ми не звертаємо головної уваги на суттєві питання, а були більш заінтересовані побічними менш важливими справами. Замість використати відповідний час і нагоду, щоб підготувати кадри нових борців і пров[ідник]ів, підготувати маси до твердої дійсності, ми тупцювали і крутилися біля одної галузі, заабсорбовуючи майже цілий організаційний апарат. В зустрічі з легшою дійсністю, з масовою роботою, і організація на низах втратила моральну вартість і стала приютом для всіх і вся.

Не такою хотів бачити організацію Дмитро Орлик, коли писав 44 правила життя українського націоналіста, автор 12 примет, і інші творці і апостоли революційної ідеї. Ми вмiли заангажувати до роботи багато людей, однак не вмiли їм дати цього, що потрібно кожному визнавець революційного руху. До організації наплило багато буденного елемента, який своєю поведінкою і своєрідним сприйманням боротьби, зробив організацію в очах загалу примітивною установою, і не диво, що сьогодні ніхто з молодих кандидатів не ставиться до організації з таким пієтизмом, з такою пошаною, як колись.

Здається, що мало проллято священної крові, замало мури „Бригідок”, „Свентокшижа”, „Бронек”, „Майданку” та „Освенціма” стікали тою ж кров’ю, коли сьогодні, на цій же самій крові, не можемо збудувати здорової революційної твердині. Спитаємо себе: чи багато сьогоднішніх членів, кандидатів на майбутніх пров[ідник]ів, знає, як вмирав Білас, як вмирала Басарабова, як в тюрмі і на процесі тримався пров[ідник] Бандера. Чи багато членів знає, що це така національна честь, революційна совість, організаційна дисципліна. Чи багато членів знає, що то є революційний принцип і т. п. Мабуть, ні, якщо ми сьогодні стрічаємося з випадками, які компромітують організацію.

Порівняємо сьогоднішнього пересічного члена з колишнім, а побачимо, що різниця велика. Відзнакою колишнього члена це: твердий незломний характер, непохитна віра, примірна поведінка в громадському житті, мужня постава в тюрмі, в обличчі ворога і смерті. Це фанатик, суспільно-політичний пробоевик, що кожну хвилину використовував на це, щоб принести рухові якнайбільше користі. Організація, провід, наказ, точність, революційний принцип – це для нього непорушні догми, що в обороні одної йоти готовий віддати своє життя.

Це диво, що цей народ нашої боротьби видвигнув таких велетнів духа і чину, як: Орлик, Легенда, Степан Бандера та багато сірих і незнаних, що своїм життям і смертю святили непохитним, маються надії, що напередодні великих і вирішальних подій, зі свідомістю відповідальності

перед історією, коли може вже завтра прийдеться реалізувати нам це, що не вдалося нашим батькам, мусимо серйозно підготувати себе і народ, щоб в цій боротьбі вийти переможцем.

Нашим головним і святим обов'язком є виховати новий тип революціонера-пров[ідник]а, який в цілому відповідав би всім вимогам хвилі і завдань. Нашим обов'язком є шляхове виконання – очистити організацію від всякого ненадійного елемента, створити нову здорову атмосферу та влити в нутро організації свіжу живучу кров.

Перед нами зима. Незалежно від перешкод, що нам ставитиме окупант, мусимо її відповідно використати.

Щоб улегшити собі роботу, треба нам перевести ще раз основну селекцію членських кадрів. Це не значить, що частину відповідального елемента треба викинути поза рамці революційного життя і про нього забути, а тільки треба зробити поділ на дійсних членів, кандидатів і симпатиків.

Кожний тереновий провід, головню районний, мусить вміло і відповідно тими справами керувати. Він мусить знати, скільки має членів, яка їхня вартість, та що кожний з них собою представляє. Він мусить знати, скільки має кандидатів і симпатиків. Кожний член мусить знати, що він є членом і що до нього ставить організацією вимогу, як до такого.

Те саме з кандидатами і симпатиками. Кандидат знає, що він є кандидатом, і що він може стати членом щойно по відповідній підготовці і здачі іспиту зрілості, та коли він виправдає свою готовність вступу у організацію рядом виконаних важливих завдань. Кандидата так треба виховувати, щоб він вважав для себе великою честю вступити в ряди, а день вступу був для нього пам'ятний. Зі симпатиків і кандидатів може втягати районний провід тільки на пропозицію кушевих проводів: з кандидатів в члени може втягати тільки надрайоновий провід за пропозицією районного проводу, після його спеціальної перевірки кандидатських кадрів.

Обов'язком кожного районного провідника чи його орг. референта (заступника) – знати особисто всіх членів в районі і, по можливості, виховувати їх та контролювати їхнє життя.

При виховуванні кадрів звернути увагу на твердий характер, честь зроджувати відразу до спокійного життя, до зрадництва і донощицтва, в низькому світлі представляти все, що дочесне, особисто матеріальне, а високо цінити духові вартості та честь вояка-революціонера.

Людей виховувати на підставі Декалогу-12, Прикмет, 44 Правил та на прикладах великих людей революції. Вивчати поставу наших боєвиків та стрільців і командирів УПА.

В парі з духовно-виховною сторінкою треба звернути увагу на політичну грамотність кадрів. Кожний член – кандидат чи прихильник дан-

ного руху, мусить бути рівночасно носієм і апостолом ідей, що їх видвигає. Ми мусимо нашу ідею випустити з лісів і криївок на денне світло і відповідно ознакомити з нею увесь народ. Не тільки завдання пропагандиста ширити наші кличі та відбудовувати відправи і збори, а це завдання, в першу чергу кожного члена-революціонера. На кожному місці, в якому середовищі не знаходився б, повинен член ширити наші ідеї. Одначе політично неграмотний член цього не зробить. Тому кожний член мусить ознакомитися зі змістом нашої політичної літератури, з нашою політичною лінією, тактикою і революційною стратегією. Політичні постанови і всі інші видання організації – це повинна бути для нашого члена політична зброя, яку він мусить опанувати і при її допомозі здобувати нові позиції.

2. УПА

УПА – це революційно-політична армія, що на своїх прапорах, із своїм революційно-повстанчо – діями повинна нести в народну гущу слова нашої правди, демонструвати, передовсім, нашу живучість і зігрівати народ до боротьби. Одначе, УПА не виправдала і не виправдує себе вповні з належних завдань, помимо того, що чисельно і технічно була до того спроможна.

Українській повстанчій армії бракувало найважливішого: сили моральної і політичної зрілості. Поодинокі відділи УПА були спроможні виконувати тільки технічні доручення і накази своїх зверхників, а і тут час до часу виникали недорозуміння. Причиною цього – ніхто інший, тільки ми, тобто організація на низах.

Ми колись були всюди, помимо того, що придержувались строгих засад конспірації. Ми були в тюрмі, в школі, в просвіті, в кооперації, в рідній школі і в кожній українській установі. Ми старалися використати кожную нагоду і таких нагод шукали, хоч це нам часом дорого коштувало. Ми вперто здобували душу молодого покоління, бо були свідомі, що це одиноке майбутнє її. Сьогодні, коли маємо змогу безпосередньо на неї впливати і її виховувати, ми цю важливу справу занедбали. Ми мусимо бути свідомі цього, що в УПА сьогодні авангард нації, що це майбутня еліта, яка колись кермуватиме і кермуватиме життя нації. Тому злочином є сьогодні пропагандувати такі важливі моменти і не використовувати в так важній ділянці. За 2 роки існування УПА, при належній поставі, ми могли виховати армію політично-вироблених революціонерів при допомозі яких могли робити великанську роботу. УПА не тільки для війська, але УПА для революції.

Отже, щоби не повторювати помилок, треба хоч би коштом послаблення теренового апарату, виділити відповідну кількість людей і влучити до політвиховного апарату по відділах УПА. Людей дати добрих, щоб

відповідали всім вимогам добрих виховників (інструкції ділових зверхників). Крім цього, кожний провідник терену мусить час до часу заглянути до відділу, поговорити зі стрільцями, зробити відправу з командним складом та дати різні поради та допомогу.

3. СБ

Дуже важливою ділянкою в революційній роботі є Служба безпеки. Від моральної сили цієї референтури залежить сила цієї організації. З причин, що деякі теренові проводники недооцінювали існування цієї галузі, не побудовано її на твердій основі, т.о. не дано їй чесних і ідейних людей, які б поставили роботу цієї референтури на висоту її завдань. Тому на деяких теренах були час до часу деякі непорозуміння, або невідповідні компрометуючі питання зі сторони самих працівників цієї референтури.

Коли ми хочемо боротися з так сильною і вишколеною поліційною інституцією, як НКВД – мусимо створити такий самий апарат із своєї сторони. Районний референт СБ мусить під фаховим оглядом дорівнювати районному зміцненню апарату СБ. Виділити найкращих, найздібніших людей, відповідно їх поставити та відправити на роботу. Теренові провідники беруть на себе відповідальність за цих людей. З кожним, що відходить на роботу, до боєвика включно, тереновий провідник мусить з ним поговорити, вияснити йому завдання і роль та пізніше постійно контролювати його поведінку та роботу. Відбувати вишкільно-виховні відправи з працівниками СБ. Чинники СБ переводять інформативні відправи та інформують членство і масу про енкаведівську роботу. Теренові провідники (компетентні) повинні час до часу бути присутніми під час зівання арештованих. Головно звернути увагу на технічну процедуру під час допитів: апарат СБ мусить бути найчистіший, найбільш ідейний та морально сильний під кожним оглядом. Ця робота не для особистого вдоволення і інтересу, а робота для революції і загального добра України.

4. ЗВ'ЯЗКИ:

Зв'язки в організаційному житті – це так, як кров на артерії в людському організмі. Від справності зв'язків залежить в організації шкоре виконання доручень і наказів та поступ роботи. Коли дані інструкції і накази через зв'язкову несправність доходять до низів не в час, тратять на актуальності, і терен розгуляється та хаотизується у виконності завдань і доручень. Інструкції і наказ, те саме із звітністю. Коли до даного провідного осередка приходять спізнені звіти, дані провідники, не знаючи теренової дійсності, не можуть ініціювати роботу, видавати доручення і накази та керувати тереном. Головною причиною несправності та недотягнень зв'язкової сітки, є невідповідний моральний рівень самих зв'яз-

никівців. До цього часу служба зв'язківця (кур'єра) була для наших людей повним пониженням. Ці люди не здавали собі справи з цього, яку вони важну роль відіграють в нашій роботі, та що тільки від них залежить сила і справність роботи. Зв'язківці знають різних людей, осередки, важні часом таємниці, носять важні і пильні матеріали та інструкції і т. п. Коли даний зв'язківець несвідомий своїх завдань, то він різним людям говорить про все, що знає, по дорозі не спішиться, а коли паде в руки ворога – зраджує.

Тому на зв'язківців назначувати людей певних під кожним оглядом, ідейних і твердих, щоб під час арештування трималися. Зв'язків – мати професійних, а не принагідних, таких, що знають терен, і вміють терену, дати собі ради. Кожного зв'язківця, що відходить на цю роботу, відповідно підготувати, а в загальному переводити з ним потрібні для них справи та виховні стрічки.

Крім всіх вищезгаданих ділянок, треба звернути увагу і на інші пильну важливу роль в нашій боротьбі. Все залежить від морального рівня даного члена, що працює в певному ресорті*. Тому всюди і все на роботу наставляти людей зі всіма рисами революційного характеру. Якщо таких нема – виховувати.

Українська нація, Організація українських націоналістів (ОУН) – це для кожного з членів – символ, що не то самі сплямлять їх невідповідними потягненнями, а в обороні їх чести готові з вдовolenням віддати своє життя.

5. МАСИ:

Хто має за собою маси, той виграє. Одначе в нас не всюди ще зрозуміли суть тієї правди. Поодинокі люди уважають, що маси тоді є опановане даним рухом, коли добре ставиться, допомагає матеріально та в загальному симпатизує. Одначе, і це тільки тоді, коли ми все коло тієї маси є, коли з нею часто стрічаємося та постійно впливаємо. Коли з різних причин ми певний терен на короткий час лишаємо, маси морально заломлюються, а навіть частина їх іде на послуги ворога. Причиною є те, що наша маса є тільки національне свідомою, а не революційною. В неї ще дуже багато осталося з рабського сприймання життя та дуже багато звертає вона увагу на матеріальні особисті користі. До цього часу було в нас так, що з ворогом боровся тільки актив, а маса пасивно приглядалася. Тому-то ми платимо часто провідним елементом, щоб фізично зберегти народ та дати приклад другим. Чи багато в нас було випадків, щоб батьки стали в обороні своїх дітей, або противно. Чи багато було випадків, щоб

* у певному відділі, галузі.

котрась з жінок стала в обороні своєї честі і т.п. Це якраз вказує на те, що самосталюї боротьби маси з окупантом майже немає, а це, що відбувається, робиться організовано.

Ми не сміємо допустити до того, щоб в боротьбі брав участь тільки рев[олюційний актив], бо тоді маса лишиться без провідного елемента, і вона не буде здібна докінчити боротьби. Ми мусимо так масу виховати, щоби вона спільно переносила тягар боротьби і брала активну участь у ній. Чому сьогодні в терені існує агентура. Чому існують комсомольські організації. Чому західноукраїнські землі виконали скорше хлібоздачу державі, як східні. Чому українець скорше вмирав під Берліном чи Сахаліном за свого ката, як на своїй землі в обороні життя і існування поколінь. Чому існує дезерція з УПА. Чому в терені існували і існують істребительні банди, які накоїли нам немало лиха?

Відповідь коротка і ясна. Тому, що маса невихована, незреволюційована. Тому в парі з вихованням членських кадрів і революційного активу, треба нам серйозно забратися до виховання мас. Маси треба не тільки виховувати, але також вишколювати, вчити, т. зн. маса мусить знати, за що ми повинні боротися, яким шляхом і т. п. Вести виховну роботу серед маси є не тільки завданням пропагандистів, як професійних робітників. Але це завдання, в першу чергу, кожного члена і стрільця УПА. В тій цілі заставити всіх, щоб використовували школи, церкви, базари, крамниці, та несли туди слово нашої революційної правди. Не сміє бути на українській землі ні одної хати, з котрої не горіло би полум'я любові і відданості рідній справі та ненависті до окупанта. Кожна українська хата, від крамниці почавши, до найбільшньої хатини скінчивши, – це бастион – твердиня української революції.

6. ШКІЛЬНА МОЛОДЬ

Українська молодь мусить вчитись. Багато батьків, оправдуючись тим, що в школі учать в радянському дусі, не посилають своїх дітей вчитися. Також багато вчителів, оправдуючись тим, що „бандеровці” б'ють, не доходять до школи. Нашій молоді грозить нецтво і аналь-фабетизм*, тому, вживаючи різних методів та заходів, мусимо вплинути на батьків, щоб помимо всього посилали своїх дітей до школи, а вчителів треба заставити, щоби вчили дітей, однак ми мусимо пам'ятати, що радянська школа хоче виховати молодий актив, щоб пізніше включити його в активну боротьбу за Сталіна і його кліку. Тому ми мусимо відповідно вплинути на батьків, щоб дітей виховували в національному і релігійному дусі, а учителі в ході навчання не скривлювали молоді, і тій

* безграмотність.

цілі висилайте вироблених людей, які б відповідно на них вплинули та інформували про наш рух.

На шкільну молодь впливайте та вже від малого вчите її боротися, заставляйте до бойкоту піонерських і комсомольських організацій, різних занять в честь Сталіна і інших большевицьких чинуш, співайте революційні пісні, та наперекір вчителям [учить] молитися. Дуже пильну увагу зверніть на середшкільну молодь, це майбутній актив нації. Тому за всяку ціну не сміємо допускати, щоб ця молодь вийшла з-під нашого впливу. Втягайте до сітки чи творіте сітку між середньою шкільною молоддю невільно. Одначе різним шляхом виховуйте в морально-національному-революційному дусі. Багато сільської молоді доходить до міських шкіл, впливайте на них та заставляйте їх, щоб вони ширили наші ідеї між міською молоддю. Бойкотувати всі комсомольські організації в місті. Бойкотувати всіх, хто неморально себе веде і пристає з різними зайдами. Бойкотувати різні більшовитські свята, збори, мітинги і т. п.

Нам треба поставити собі за завдання, щоб в короткому часі на нашому терені не існували ані одна комсомольська організація, на ці всі справи звернути пильну увагу, бо це одна з важних сторінок в нашій праці і боротьбі. Про ці всі справи уже писалося і говорилося, одначе, пишу тому, щоб цих справ не занедбувати.

7. СТАРША МОЛОДЬ:

В попередніх роках, ми всю нашу молодь мали під своїм наглядом і впливом. В самостійних гуртках в порості „Рідної школи”, в „Союзі українок”, в кооперативі та всіх інших легальних і нелегальних організаціях, ми кували, гартували душу української молоді, еліти та творили резервуар, звідки черпали нові сили, щоб доповнити революційні кадри. Сьогодні цей резервуар вже на вичерпанні. Найкращі пішли в підпілля, все інше осталося в терені під обстрілом ворожого впливу і пропаганди. Без відповідного нагляду і контролю буйна молодь, шукаючи місця заспокоєння молодих поривів, попадає під вплив ворожої культури, а навіть стає на службу окупанта. Коли подекуди ворожий вплив і немає доступу, молодь, не дістаючи часом нового, нидіє, і примітивізується, і таким чином, стає нездібною брати активну участь в революційній боротьбі.

В останніх місяцях на рідній землі почала вертати наша молодь з німецького заслання. І, дійсно, мають чого радіти кубійовичі і мельники, коли агітували за виїздом до Німеччини, де наша молодь по західно-європейському „цивілізувалася”, присвоюючи собі всі негативні прикмети західноєвропейця, від манер берлінської вулиці почавши, на венеричних хворобах скінчивши. Коли додамо ще тенденції більшовиків здегенерувати українську молодь, чого ми є свідками, де вони заражують

українських дівчат і жінок по волі чи неволі, то побачимо, що українську націю чекає доля Франції. Тому, коли нема „просвіти” і інших установ, коли вже і церква, як така, перестає існувати і сповняти свою роль, осталась тільки організація. Тому кличемо:

Рятуємо дух і здоров'я української нації.

Рятуємо наше майбутнє.

Українська молодь мусить бути сильна і здорова духом і тілом.

Українська молодь мусить бути революційна.

Тому ані один юнак чи юначка з-під нашого впливу. Шляхом гуртків, зборів, принагідних стріч, нап'ятованям і бойкотуванням впертих і зацофаних, направляйте на правильну дорогу життя. Повідгребувати недогнілі старі бібліотеки і дати їх між молодь. Вчити молодь – історію, культуру, літературу і т. п. Виховувати на прикладі героїських вчинків наших друзів з боєвих дій.

Розкрити перед молоддю тенденції ворога відносно венеричних хвороб.

Визначити в терені окремих людей, що за цю ділянку відповідали б, контролювали їхню роботу, та звітували про успіхи і невдачі на цьому відтинку.

11*. ТЕХНІЧНА ПІДГОТОВКА:

До 15.XII.[19]45 р. викінчити всі криївки і приміщення для осередків та забезпечити їх у всі потрібні речі (харчі, зброя, медикаменти і т.п.).

До 15.XII.1945 р. забезпечити всіх підпільників і інших потребуємих у зимовий виряд (тепла одіж, білля, взуття, плащі, коци**, рукавиці, навушники і т.п.). Цю проблему розв'язати шляхом акцій по ворогові, ексів, збірок, закупу і т. п.

До терену кожного надрайонного проводу прикріплюється певна кількість відділів УПА. Завданням кожного надрайонного проводу забезпечити відділи у все, що на зиму потрібно. Це зробити з командиром підвідділів. Кожний стрілець повинен дістати дві пари білля, взуття, мило, онучі, рукавиці і все необхідне. Відповідальними за це роблю надрайонних пров[ідник]ів.

До 15.XII.[19]45 р. так в терені зорганізувати зв'язки, щоб між куцями, а районами найменше, раз в тиждень зв'язуватися між районами, а надрайонами раз на тиждень, між надрайонами і округою один раз на 10 днів.

* Так у документі. За розділом 7-м йде 11-й розділ.

** ковдри.

Потворити мертві зв'язкові пункти. Забезпечити на зиму харчами, одягом і паливним матеріалом бідних вдів і сиріт та родини повстанців і всіх підпільників.

Забезпечити гори харчами.

Кожний підпільник мусить мати на зиму білий плащ для маскуванню. Зібрати із терену і передати на руки командирам підвідділів всю невживану зброю (максима, частини зброї, зняряддя до гранатометів і мінометів і т. п.).

Зарядити збірку військової літератури в різних мовах, карт, компасів і т. п. Все за квітами передавати на руки командирів підвідділів.

Потворити для підвідділів УПА харчові бази (залізні магазини).

ЗАГАЛЬНІ СПРАВИ:

Біля кожного районного центру створити спецбоївку, яка буде мати спецзавдання (індивідуальні акти терору, саботажу і т. п.)

В боївці можуть бути не члени, що знають добре місто, і боєві. Провідником такої боївки мусить бути член. До 10.1.[19]46 р. здати точний звіт їхньої діяльності. Кожний провідник даної боївки веде хроніку. З поодиноких геройських подвигів боєвиків подавати описи і репортажі. Воєнкарі не сміють знати організаційних таємниць. Бойовки творити в порозумінні з референтом СБ. Здобувати міста.

Навіть коштом послаблення роботи по селах, а опанувати міста. Ширити пропаганду, вести терористичні акти, шукати своїх людей і т.п. Вести пропаганду між українцями східних областей. Ми, щоб здобути схід в 1941 році, вислали туди багато людей, які, пробиваючи цей рухомий кордон, платили життям. Сьогодні цих українців маємо тут. Ми мусимо пам'ятати, що здобуваючи схід, робимо більш як половину революційної роботи. Без сходу української держави нам не здобути. Тому „Лицем до сходу”. Агітувати робітників, інтелігентів, партійців, москалів, грузинів і всіх інших, навіть і енкаведистів. Останнім словом і кулею.

Цей твердий мур сталінської твердині мусимо пробити нашими кличами і ідеєю, та відповідним підходом (точні вказівки відносно пропагандивної роботи між східним елементом подасть пропаганда), подбати тільки, щоб в терені реалізувати. Найкращими аргументами для пропаганди між ними є рад[янська] преса і література. Тому членство, головно пропагандисти, обов'язково повинні читати і студіювати радянське життя, побут і т. п. Точні розмови східників, їх відповіді і запити та заінтересування подавати до гори.

По сільрадам дальше нищити книжки, списки, документи і т. п. Головам сільських рад і міських рад перешкоджувати в урядуванні. Не допустити до існування по селах клубів.

Свята, забави, мітинги, гостини – все і всюди розганяти. Рішуче не допустити до вирубки лісів. За рубачами (хто б то не був, відбувати мітинги, відбирати знаряддя і направляти до районів. Ані одного дерева в руки більшовиків. Здобувайте найбільш тяжкі до здобуття позиції. Найбільш відсталі села і міста).

Шляхом пропаганди, агітації, УПА відбувати збори, ліквідувати зрадників, наставляти своїх людей, уважайте на агентуру. Боротися з агентурою в церкві. Бойкотувати всіх священників, що перейшли на православ'я чи підписали заяву приступлення до ініціативної групи Костельника. Батюшок, що приїхали зі сходу, із села виганяють, якщо більшовики замикають церкви, хай народ силою розмикає і молиться. Розшифрувати перед населенням священників, що приступили до ініціативної групи. Якщо вони конспірують – вислати стрільців, прибраних в енкаведівський однострій, щоб ті намовляли даного священника до переходу на православ'я. Тоді даний священник буде оправдуватися і покаже документ переходу. Потім спокійно стрільці відходять, а в кілька днів на зібранні населення його розконспірують.

Не забувати про так званих „самостійників”, що криються на власну руку. Тримати їх під своїм наглядом, інформувати про боротьбу, виховувати, втягати в симпатки. Пам'ятати про конспірацію.

Примітка:

На всі ці і попередні справи звернути пильну увагу, розподілити їх поміж одиноких людей і стежити за виконністю.

Постійно про це звітувати.

На підставі дотеперешніх інструкцій і інформацій провідних чинників.

Постій, дня 12.XI. [19]45 р.

[Підпис]*

ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 1716. – Арк. 7-17.

Копія. Машинопис.

* Підпис нерозбірливий. На документі машинописна помітка російською: “Подпись неразборчива”.

№ 132

**ІНФОРМАЦІЯ СЕКРЕТАРЯ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО ОБКОМУ
КП(б)У І. КОМАНЦЯ СЕКРЕТАРЕВІ ЦК КП(б)У М. ХРУЩОВУ
ПРО НАПАД ВІДДІЛУ УПА НА РАЙЦЕНТР ПРОБИЖНА***

*Зовсім таємно
13 листопада 1945 р.*

*Копія
Сов[ершенно] секретно
13 ноября 1945 г.*

СЕКРЕТАРЮ ЦК КП(б)У товарищу Н.С. ХРУЩЕВУ

**О налетах банды на районный центр
с. Пробижна Тернопольской области**

13-го ноября 1945 года в 8 часов вечера банда численностью до 50 человек произвела налет на районный центр Пробижна.

Обстоятельства налета банды на райцентр следующие:

Группа бандитов, воспользовавшись тем, что 13-го ноября в Пробижне был большой базар, проникла в райцентр и растворилась в общей массе прибывших на базар, проводя в это время разведку и наблюдения.

Около 7-ми часов вечера в райцентр дополнительно вошла группа бандитов и с хода окружила помещение РО НКВД, РО НКГБ, райвоенкомат и квартиру начальника РО НКВД. В это же время уничтожили телефонную связь.

Быстро организованная оборона в здании РО НКВД, НКГБ, райвоенкомата предупредила захват документов и оружия, находившегося в НКВД, НКГБ и райвоенкомате.

В результате налета банды мы потеряли убитыми и ранеными 20 человек.

Убиты:

- 1) Акуленко (участковый уполномоченный РО НКВД);
- 2) Лучинский (милиционер);
- 3) Линючий (нач. финчасти РО НКВД);
- 4) Сикора (председатель Пробижнянского с/совета);
- 5) Задорожный (боец истребительного батальона).

* Див. док. № 29, 58, 97, 106, 110, 112, 122.

Убиты – семья нач. финчасти РО НКВД Линючего: отец, жена, сестра и сын. Сестра начальника ОББ РО НКВД Драйко и лейтенант воинской части, работавший старшим автоколонны по вывозке хлеба.

Ранены:

- 1) Воронков (нач. РО НКВД);
- 2) Казаков (оперуполномоченный РО НКВД);
- 3) Сиганов (оперуполномоченный РО НКВД);
- 4) Петров (начальник РО НКГБ);
- 5) Яценко (оперуполномоченный РО НКГБ);
- 6) Нечипуренко (бухгалтер МТС);
- 7) Гусева (жена райуполнаркомзага), кроме того, два шофера автоколонны.

При налете банды из КПЗ освобождено 6 арестованных, из которых 4 на второй день сами пришли обратно в РО НКВД. Сожжены здания райотдела НКВД, исполкома райсовета, райотдела связи, районного клуба и побиты окна здания райвоенкомата.

При нападении банда потеряла убитым 1 человека – районного господарчего оуновской организации и двух тяжело раненных, которые на второй день умерли.

После получения сообщения о налете банды на Пробижню были брошены внутренние войска НКВД из 447 полка в количестве 100 человек.

Прибывшие войска захватили банду в райцентре, однако преследовать не стали и дали ей возможность мелкими группами уйти из райцентра.

Обком КП(б)У предложил командиру 447 полка и прокурору войск НКВД тов. Таманову предать суду командира группы, выезжавшего в Пробижню.

В порядке ответной репрессии арестовано оуновцев, семей бандитов – 34 чел[овека], изъято 9 семей бандпособников.

Приняты меры к поиску разрозненных групп бандитов.

Секретарь Тернопольского обкома КП(б)У

Компанец

ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 1702. – Арк. 129-131.

Оригінал. Машинопис.

**ЗВІТ СЕКРЕТАРЯ РОВЕНСЬКОГО ОБКОМУ КП(б)У
В. БЕГМИ ПРО БОРТЬБУ ПРОТИ ОУН І УПА ЗА ПЕРІОД
З 5 ПО 15 ЛИСТОПАДА 1945 р.**

*Цілком таємно
16 листопада 1945 р.*

*Совершенно секретно
16 ноября 1945 г.*

РОВЕНСКАЯ ОБЛАСТЬ

Отчет о ходе борьбы с бандитизмом с 5 по 15.XI.[19]45 г.

По состоянию на 15.XI.[19]45 года на территории Ровенской области учтено 49 бандгрупп и оуновских подпольных организаций с участием в них 910 бандитов, и бандитов-одиночек 441.

Дислокация банд и боевок остается прежней. За время с 5 по 15 ноября 1945 г. потери банд ОУН и УПА составляют 208 чел[овек], из них убито – 77, задержано – 123, явились с повинной – 8.

За этот же период времени задержано и привлечено к ответственности бандпособников – 33, уклоняющихся от мобилизации – 101, дезертиров – 7, немецких ставленников – 8. Оформлено на выселение семей бандитов – 27 (90 чел[овек]). В результате проведенных нами мер было частично ликвидировано 11 бандгрупп: *Ракитновский район*: банда “Никиты”: убито 3, задержано 4 бандита; банда “Дуба”: – убито 3, задержано 5; *Рафаловский район*: банда “Белого”: убито 2, задержано 5; *Степанский район*: банда “Сиромаха”: убито – 5, задержано – 5; банда “Зеленый”: убито – 3, “Верба”: убито – 3, задержано – 4; *Березновский район*: банда “Шугая”: убито – 2, с повинной явился – 1; *Корецкий район*: банда “Матроса”: убито – 2, задержано – 3; банда “Лозы”: убито – 3, задержано – 1, явились с повинной – 4; *Людвипольский район*: банда “Гроза”: убито – 2, задержано – 3; *Тучинский район*: банда “Очма”: убито – 4, задержано – 2.

Вновь создано 18 групп самозащиты с общим количеством 139 человек.

В соответствии с указанием Политбюро ЦК КП(б)У из частей Красной армии и войсковых соединений НКВД создано 42 поисково-рейдирующие группы, которые 12.XI с.г. прибыли в районы своих действий и, согласно разработанного нами плана, приступили к выполнению.

С формированием рейдирующих групп мы опоздали в связи с тем, что командующие воинскими частями Красной армии, ввиду разбросанности частей, не смогли своевременно выделить в наше распоряжение

боевые группы во главе с офицерами. Поэтому сформированные рейдирующие группы прибыли на места своего назначения с большим опозданием.

В связи с тем, что рейдирующие группы приступили к работе 12.XI с.г., о результатах работы этих групп сообщим в следующем отчете.

Отчет о проведении нами работы по выполнению решения Политбюро ЦК КП(б)У за период с 5 по 15.XI.[19]45 г. представим в ЦК КП(б)У нарочным в письменной форме.

Секретарь обкома КП(б)У	<i>Бегма</i>
Передал по телефону 16.XI.[19]45 г.	
пом. секретаря ОК КП(б)У	<i>Федосеев</i>

*ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 1699. – Арк. 7-8.
Оригінал. Машинопис.*

№ 134

**ІНФОРМАЦІЯ РАДНИКА ПРИ МІНІСТЕРСТВІ ГРОМАДСЬКОЇ
БЕЗПЕКИ ПОЛЬЩІ НА ІМ'Я Л. БЕРІЇ ПРО ВБИВСТВО
ПРЕДСТАВНИКІВ РНК УРСР З ПЕРЕСЕЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ ***

*Цілком таємно
18 листопада 1945 р.*

*Совершенно секретно
18 ноября 1945 г.*

Из Варшавы

Москва, НКВД СССР – товарищу Берия Л.П.

18 ноября с.г. в селе Дунмановичи Перемышльского уезда убиты представители СНК Украинской ССР по переселению украинцев – Кушнирь и Малецкий.

Предварительным расследованием установлено, что Кушнирь и Малецкий 10 дней находились в селе Дунмановичи без личной охраны.

18 ноября с.г. в 17 часов при выходе из помещения сельского старосты они были убиты и раздеты донага.

В убийстве участвовало 6-8 человек, одетых в форму польских солдат, вооруженных советскими автоматами.

Преступники разыскиваются.

И.о. советника при Министерстве
общественной безопасности Польши
Верно: [підпис]**

Давыдов

Разослано:

т. Молотову,
т. Маленкову,
т. Микояну,
т. Булганину.

„25” ноября 1945 г.

№ 1318/б

Основание: п/т из Варшавы от Давыдова.
и/вх. № 4165

*ДАРФ. – Ф. 9401. – Оп. 2. – Спр. 105. – Арк. 207.
Засвідчена копія. Машинопис.*

* Див. док. № 11, 65, 90-92, 115, 118, 127, 147, 152.

** Підпис нерозбірливий.

№ 135

**ДОПОВІДЬ НКВС СРСР Й. СТАЛІНУ ПРО ХІД БОРОТЬБИ
З АНТИРАДЯНСЬКИМ ПОВСТАНСЬКИМ РУХОМ
У ЖОВТНІ 1945 р. НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ, БІЛОРУСІЇ
Й ПРИБАЛТІЙСЬКИХ РЕСПУБЛІК**

*Зовсім таємно
22 листопада 1945 р.*

№ 1304/б

*Копия
Особая папка
Совершенно секретно
22 ноября 1945 г.*

Товарищу Сталину И.В.

НКВД СССР докладывает о ходе очистки территорий Украины, Белоруссии и Прибалтийских республик от бандитского элемента и антисоветского националистического подполья за октябрь с.г.

По Украинской ССР

В октябре с.г. в результате проведенных чекистско-войсковых операций убито 1330 и захвачено 1840 бандитов. При проведении операций задержано 875 бандпособников, 160 дезертиров и 803 уклонившихся от службы в Красной армии. Явилось с повинной 203 бандита, 169 дезертиров и уклонившихся от мобилизации.

У бандитов изъято: станковых пулеметов – 12, ручных пулеметов – 105, минометов – 5, ПТР – 4, автоматов – 396, винтовок – 1118, револьверов и пистолетов – 273, гранат – 1100, патронов – 205900.

Всего за время проведения операций по ликвидации банд УПА с февраля 1944 года по 1 ноября 1945 года убито 98696 и захвачено живыми 107485. Явилось с повинной 92219 бандитов и уклонившихся от службы в Красной армии.

По Белорусской ССР

В октябре с.г. в результате агентурно-оперативных мероприятий и чекистско-войсковых операций убито 12 бандитов, задержано и арестовано 194 человека, в том числе:

бандитов – 85, бандпособников – 22, участников антисоветских организаций – 54, дезертиров и уклоняющихся – 33.

Явилось добровольно бандитов – 30, дезертиров и уклонившихся – 21.

Изъято: пулеметов – 6, автоматов – 14, винтовок – 371, револьверов – 18, гранат – 56, мин – 40, патронов – 4981, ракетниц – 1.

Всего за время проведения операций с июля 1944 года по 1 ноября 1945 года НКВД Белорусской ССР убито 3320 бандитов, задержано и арестовано 97607 человек, в том числе:

бандитов – 6641; бандпособников – 1086; участников антисоветских организаций – 737; немецких ставленников, пособников и другого антисоветского элемента – 6151; дезертиров и уклоняющихся от службы в Красной армии – 82992.

Явилось с повинной бандитов – 783, дезертиров и уклонившихся – 8209.

По Литовской ССР

В октябре с.г. в результате агентурно-оперативных мероприятий и чекистско-войсковых операций:

убито бандитов – 238; захвачено живыми – 491; арестовано участников подпольных организаций и другого антисоветского элемента – 925.

Явилось с повинной 950 бандитов, дезертиров и уклоняющихся от призыва в Красную армию.

У бандитов изъято: пулеметов – 33, автоматов – 139, винтовок и пистолетов – 595, гранат – 256, мин – 40, патронов – 50833.

Кроме того, при ликвидации антисоветских организаций и бандгрупп изъято: радиопередатчиков – 2, радиоприемников – 10, пишущих машинок и других множительных аппаратов – 8.

Всего за время проведения операции с июня 1944 года по 1 ноября 1945 года:

ликвидировано банд – 312, убито бандитов – 3935, захвачено живыми – 5251, арестовано участников подпольных организаций и другого антисоветского элемента – 8579.

Явилось с повинной 33750 бандитов, дезертиров и уклоняющихся от призыва в Красную армию.

По Латвийской ССР

В октябре с.г. в результате агентурно-оперативных мероприятий и чекистско-войсковых операций убито 135 бандитов, задержано и арестовано 531 человек, в том числе:

бандитов – 235; бандпособников – 107; немецких ставленников, пособников и другого антисоветского элемента – 189.

Явилось с повинной и задержано дезертиров и уклоняющихся от службы в Красной армии – 85.

Изыято: пулеметов – 17, винтовок – 170, автоматов – 98, револьверов – 54, гранат – 306, патронов – 34396, мин – 15.

Всего за время проведения операций с 1 июля 1944 года по 1 ноября 1945 года по Латвийской ССР убито 925 бандитов, задержано и арестовано 6160 человек, в том числе:

бандитов – 2991; бандпособников – 832; немецких ставленников, пособников и другого антисоветского элемента – 2337.

За это время задержано 5855 и явилось с повинной 2220 дезертиров и уклоняющихся от призыва и мобилизации в Красную армию.

По Эстонской ССР

В октябре с.г. в результате агентурно-оперативных мероприятий и чекистско-войсковых операций убито 43 бандита, задержано и арестовано 220 человек, в том числе:

бандитов – 137; бандпособников – 63; дезертиров из Красной армии – 20.

Кроме этого, убито, задержано и явилось с повинной 75 ставленников и пособников врага, 182 члена антисоветской организации “Омакайтсе” .

Изыято: пулеметов – 14, автоматов – 65, винтовок – 200, револьверов и пистолетов – 58, гранат – 118, патронов – 250000.

Всего за время проведения операций с сентября 1944 года по 1 ноября 1945 года убито 290 бандитов, задержано и арестовано 5135 человек, в том числе:

бандитов – 2309; бандпособников – 451; изменников Родине, предателей, полицейских и других ставленников и пособников врага – 2064, членов “Омакайтсе” – 211, дезертиров из Красной армии – 100.

Отп. 2 экз.

1 – адресату,

2 – в дело С/та

исп. т. *Акопов*

печ. *Окунева 21.XI.45 г.*

Основание:

справки ГУББ НКВД СССР

без номера от 19 ноября 1945 г.

Верно: [підпис] *Акопов*

ДАРФ. – Ф. 9401. – Оп. 2. – Спр. 102. – Арк. 1-5.

Засвідчена копія. Машинопис.

№ 136

**ПОСТАНОВА ПОЛІТБЮРО ЦК КП(б)У “ПРО ДОДАТКОВІ
ЗАХОДИ В БОРОТЬБИ ПРОТИ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ
В ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЯХ УРСР”**

*Цілко́м таємно
27 листопада 1945 р.*

ПБ – 77/39-оп
27.XI.[19]45

*Особая папка
Совершенно секретно
27 ноября 1945 г.*

**О дополнительных мерах борьбы с украинско-немецкими
националистами в западных областях УССР**

Постановление ЦК КП(б)У

В результате проверки выполнения постановления ЦК КП(б)У от 30 октября 1945 года о ликвидации остатков банд украинско-немецких националистов в западных областях УССР установлено, что за последнее время бандиты, потерпев поражение, не вступают в открытый бой и, действуя из-за засад, усилили свою террористическую и диверсионную деятельность, а также, желая обеспечить себе безопасные условия для зимовки в населенных пунктах, обратили особое внимание на выявление и уничтожение агентуры органов НКВД и НКГБ. Ими берется под подозрение, а в ряде случаев уничтожается каждый, имеющий какое-либо касательство к работникам органов НКВД и НКГБ.

Установлено, что в целях осуществления диверсий и террора бандиты базируются, главным образом, на сельские населенные пункты, прилегающие к городам, промышленным объектам, железным и шоссейным дорогам.

В дополнение к мероприятиям по усилению борьбы с бандитами, указанным в постановлении ЦК КП(б)У от 30 октября сего года, Центральный Комитет Коммунистической партии (большевиков) Украины постановляет:

1. В целях сохранения кадров нашей агентуры и для дезориентации бандитов в выявлении ими лиц, связанных с органами НКВД и НКГБ, предложить секретарям обкомов, райкомов КП(б)У, начальникам УНКВД и УНКГБ широко применять практику вызова работниками органов НКВД и НКГБ для беседы большего количества жителей населенных пунктов.

Для беседы вызывать одновременно (в течение 1-2 дней) до 50 и более человек, в зависимости от численности жителей в данном населенном пункте. Вызывать преимущественно кулаков, торговцев и другие враждебные элементы.

Вызываемым, в ходе беседы наедине, предлагать сотрудничество по оказанию помощи органам НКВД и НКГБ в борьбе с бандитами и, в первую очередь, тем, кто подозреваются в связях с бандами. Правильное проведение всех этих мероприятий сохранит нашу агентуру в органах НКВД и НКГБ, так как террористические акты дезориентированных бандитов будут теперь направлены против враждебных нам элементов, заподозренных в связях с органами НКВД и НКГБ.

Местное население, подвергшись террору со стороны бандитов, вынуждено будет оказать им активное сопротивление и обратиться за помощью к органам советской власти. Это даст возможность вовлечь в борьбу с остатками банд большее количество местных жителей, создать и укрепить в каждом селе группы самообороны.

Таким образом, будет подорвана основная база существования бандитов.

2. Учитывая, что бандиты производят нападения на партийно-советских работников, а также на сельские кооперативы и проходящие машины с грузом, предложить НКВД и НКГБ искусственно создавать условия для вызова нападения бандитов с целью их уничтожения.

На практике это должно осуществляться путем организации ложных приманок.

Для этого рекомендуется применить следующие методы:

В места, где, по всем данным, оперируют банды, практиковать специальные выезды районных работников с ночевкой на селе под прикрытием наших засад.

Такие же приманки следует организовывать путем завоза в сельские кооперативы различных товаров, за которыми бандиты особенно охотятся (зимняя одежда, обувь, мануфактура и пр.).

В ряде случаев создавать видимость вынужденных остановок на дорогах и в селах груженых продовольствием, медикаментами автомашин.

У местных жителей, узнавших о характере груза, должно сложиться мнение, что машина или районный работник следуют без охраны и только в силу необходимости остались на ночевку в селе.

В большинстве случаев бандиты будут извещены через свою агентуру и попытаются осуществить нападение на любой из этих объектов.

Во всех перечисленных примерах операции должны проводиться по заранее детально разработанным планам с учетом конкретных условий и обстановки.

Выезд, ночевки районных работников, товары в кооперативах и автомашины, как средства приманки, должны быть обеспечены, к моменту

нападения бандитов, хорошо замаскированными чекистско-войсковыми засадами.

В результате бандиты, не ожидающие засад, будут уничтожены, а объекты нападения защищены.

Продуманное и тщательное проведение этих мероприятий поможет скорее уничтожить остатки немецко-украинских националистов и отбить у бандитов охоту нападать на партийно-советских работников, сельские кооперативы и автомашины.

3. В течение декабря месяца произвести тщательную очистку от бандитского элемента населенных пунктов, прилегающих к промышленным объектам и городам в радиусе не менее 15 километров, а также к железным и автомобильным дорогам не менее как в 10-километровой зоне. Для этого произвести проверку всех проживающих в вышеуказанных населенных пунктах, и подлежащих аресту немедленно арестовывать, а семьи бандитов вывезти в отдаленные местности Советского Союза. Всех лиц, поселившихся в указанных населенных пунктах после освобождения Западной Украины от немецких оккупантов без разрешения райисполкомов, немедленно переселить за пределы 10–15-километровых зон.

В этих селах расширить сеть агентов и усилить истребительные батальоны и группы самоохраны.

Одновременно с проведением очистки населенных пунктов, прилегающих к нефтепромыслам Дрогобычской и Станиславской областей, от бандитских элементов и их семей, провести паспортизацию всего населения, остающегося в этих пунктах.

ЦК КП(б)У подчеркивает, что основные указания по усилению борьбы с остатками банд украинско-немецких националистов даны в постановлении ЦК КП(б)У от 30 октября 1945 года “О ходе выполнения постановления ЦК КП(б)У от 24 июля 1945 года “О ликвидации остатков банд украинско-немецких националистов в западных областях УССР” и требует от всех партийных органов и органов НКВД и НКГБ обеспечить точное и безусловное выполнение этих указаний, так же, как и настоящего постановления*.

Тир. – 30;
отпечатано – 30 экз.;
адресатам – 25 экз.;
в дело – 5 экз.

*ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 16. – Спр. 30. – Арк. 270-274.
Копія. Машинопис.*

* На документі позначка: “Послано тт. Литвину, Зленко, Савченко, Рясному, первым секретарям обкомов КП(б)У, нач. облуправлений НКГБ и НКВД западных областей УССР”.

№ 137
**ЗВІТ д. МОДЕСТА ПРО ОЗНАЙОМЛЕННЯ ЗІ СЛІДЧИМИ
СПРАВАМИ СБ ТЕРЕНУ “ОДЕСА”***

4 грудня 1945 р.

**ЗВІТ
з роботи д. Модеста по ділянці СБ
за час від 19 жовтня по 25 листопада 1945 р.**

Завдання:

1) Допомогти осередкові СБ терену “Одеса” в очистці організації та УПА від агентури НКВД.

2) Перевірити зізнання агента Павла відносно керівного активу терену “Одеса”.

Дня 19 жовтня пов’язався я з другом Ковалем (Кнопкою). Від нього довідався, що розпочата чистка організації в Костопільському надрайоні проходила незадовільно. Чисткою керував надрайоновий провідник д. Зінько, який до цього часу не мав нічого спільного з роботою СБ. Так, перевірений ним Берестовецький під[районовий] був відісланий знову до орг. роботи, хоч сам Зінько встановив, що це агентура, але “хай роблять, бо хто ж буде робити”. Саме в цей час розпочато перевірку кадрів в Тучинському р-ні. Виявилось, що р[айоно]вий розвідник був арештований більшовиками, але Зінько звільнив його, бо не мав фактів, як висловив при звіті.

Ще по дорозі довідався я в Жильжі, що агентура на Борівці не зачіплена і дальше пече хліб для війська УПА. Навколо Суського лісу ніде не можна дістати хліба, лише на Борівці, але там треба зголоситися у “Чубатого”. Я до певної міри здивувався, бо знав від д[руга] провідника Ч., що Далекий, відходячи з відправи на початку вересня 1945 р., одержав був конкретні завдання відносно очистки від агентури Борівки. Навіть було сказано, яких людей він мусить взяти на слідство. Цього наказу Д[алекий] не виконав. Мало того, брат Усатого Кобзар – справу якого було вияснено кількома іншими агентами, про що знав Д. – був призначений ним на схід, але поки що з приводу хвороби лишився вдома. Так само представляється справа зі слідчим Деражнянського р-ну Бурлієм, якого я наказом доручив Далекому взяти на слідство. Довідаюся, що з Бурлієм Д. говорив, але рішив відіслати його до орг. роботи на схід (в липні сам мені говорив, що з його вини вигинула ціла боївка). Бурлій ще

* Див. док. № 107, 138.

не відійшов з причин хвороби. 20 жовтня зустрічаюся з д. Далеким і сотником, і цей звітує мені, що він як реф[ерент] СБ при краю “Одеса” поставлений зараз Далеким в таке положення, що не міг проявити жодної діяльності. Далекий, хоч формально знятий з референта СБ, в дійсності даліше робить перешкоди йому в роботі, доручивши роботу СБ організаційним провідникам, які є підзвітні перш за все Далекому, як організаційному референтові краю. Слідчий Роман не підпорядкований сотникові, бо виконує якісь особисті доручення Далекого. Одним словом, застаю все так, як і було раніше. У розмові з Далеким і сотником представляю їм завдання, з яким вислав мене провідник в терен “Одеса”. Питаю їхню думку про людей, яких подавав у слідстві агент Павло, виключаючи зі зрозумілих причин особу Далекого, про якого також говорив Павло. І тут Далекий шарпнувся і в образливій формі почав говорити, що я поліквідував організацію на заході, що знищив людей багато невинних, та що він не дозволить на ліквідацію організації в його терені. Я спокійним тоном відповів, що хочу лише вияснити і викрити агентуру в терені “Одеса”, а відносно методів боротьби можна ще буде говорити. Звернув йому увагу, що він не виконав жодних наказів д. провідника, та вказав на ту явну агентуру, яка мимо кількарізкових упімнень даліше лишається в рядах організації і робить свою шкідливу роботу вже до двох років, і він, як реф[ерент] СБ та член краєвого проводу, дивиться на це спокійними, байдужими очима. Далекий розійшовся ще більше і заявив: “Ще не відомо, хто є організація – ви чи ми”. Я даліше доказував, що інструкції, видані д. Провідником в тій справі, або є переказанням інструкцій Центрального проводу, або інтерпретацією їх. Нарешті, Далекий заявив, що це його така думка, але я можу говорити з іншими членами проводу. Я пішов до к[оманди]ра Олекси, але не застав його, бо в ту ніч [він] від’їхав на Гошанщину. Пізніше довідався я від д. сотника, що в той час Далекий хотів за всяку ціну дістатися до Олекси, взяти на станок д. Вороного, вимусити від нього ліві зізнання і до мого прибуття сфабрикувати протокол, як доказ того, що людина може зізнатися наліво, і що з кожного можна зробити агента. Сотник відрадив йому це робити.

25 жовтня зустрічаюся з к[оманди]ром Василем, з яким знайомлюся, представляю йому ціль мого прибуття. У розмові вичував, що д. Василь є дійсно революціонером і коли ходить про агентуру, то він багато більше нею цікавиться, ніж сам Далекий. Тут побачив я, що Василь і Далекий критично підходять до певності деяких людей, аналізують їх вчинки й самі приступають до м*...ших розробок. При Василеві був провідник Вчорайшенського р-ну східняк Палій, якого вже брали на слідство в

* Нерозбірливо.

присутності Олекси, Василя, Далекого, сотника та Вороного, однак Палій держався, і Далекий рішив, що він не винен та казав звільнити. Палія звільнено, але тому, що д. Олекса та Василь підсвідомо відчитували якесь невір'я до нього, бо Палій був багато раз сипаний, як агент. Крім того, як член організації попадає на Рівенщині весною 1944 р. в руки НКВД, але його не арештують, тільки беруть до ЧА, звідки його по кількох місяцях звільняють з огляду на поганий стан здоров'я, але як західняка, бо він подався, що він не східняк, а з Рівенщини (легенда очевидна, коли ще взяти під увагу ті деталі, про які я тут не згадую). Василь рішається, за ініціативою Далекого, Палія вислати на схід, там застрілити і висипати могилу як героєві. Поговоривши зі мною, д. Василь рішається віддати Палія на слідство, виходячи з того, що так чи інакше його маєєся ліквідувати. Говорю з Палієм у присутності Василя, і після години часу переконування Палій рішається говорити. Зломило його те, що говорив з ним, як з розконспірованим агентом. Він вияснює про дії агентури організації на сході від 1944 р. та дає картину тієї організації. З агентури подає Павла, свого зверхника – того, якого подав Павло – тепер очолює орг.групи на сході після Павла. З місцевої агентури подає Орла, Святославича та Крилатого із вишкільного осередка. Про Орла та Крилатого подавала агентура ще в часі зимових розробок. Д. Василь повідомляє про те, що віддав Палія, Далекого та Олексу. Через кілька днів приходиться відповідь від Далекого. Грипса* читаємо разом з Василем, в ньому Далекий накидається на Василя, як він смів змінити рішення краєвого проводу відносно Палія і віддав його для заспокоєння пристрасті пана з “ліквідаційної комісії організації” (цебто мене). Дальше Далекий пише, що коли цей тип зажадає, то ви віддасте йому Стального, Левадного, Юрка, навіть Ганю (Ганя – жінка к-ра Василя, східнячка, була арештована через НКГБ в Житомирі, де підписала декларацію) – це надзвичайно вразлива струна друга Василя, завдяки чому, здається, вдалося наставити свого часу Далекому його проти роботи СБ. То й тепер в грипсі вдаряє на цю струнку Василеві, щоб наставити проти мене. В цьому грипсі Далекий пише, що на заході не в порядку, “хай розглянутья навколо себе, а напевно щось знайдуть, а як не мають чого робити, хай повісятья”. Це про Провід на ПЗУЗ. (Цей грипс має к[оманди]р Василь при собі). Зміст і тон грипса, зрештою, цілком неслухні, бо к[оманди]р Василь чув зізнання Палія, сам говорив багато з ним, обурюють друга Василя, і він починає дещо говорити про Далекого. Згадав мені про розмову, що мав друг Василь з другом Олексою в 1944 р., в якій вони, аналізуючи роботу, скорше сказати, очевидно, бездіяльність Далекого, висловили деякий

* Записку.

сумнів навіть щодо його певності, а це з того приводу, що Далекий не виконав тоді конкретного наказу сл. п. Провідника Охріма відносно ліквідації східняків з оточення к[оманди]ра Олекси: Орла, Жука, Нечая та інших. Далекий цього наказу на власну руку не виконав, мотивуючи це тим, що їх ще можна буде використати. Пізніше вияснилося, яку велику роль відіграли ці східняки як агенти НКГБ в розгромі УПА та організації. Далі к[оманди]р Василь оповів мені такий випадок, який здивував його. Осінню 1944 р. друг Коваль потрапив першим на сліди внутрішньої законспірованої агентури і взяв на слідство районного референта Березненського р-ну Гаркушу. Той почав говорити про цікаві справи. К[оманди]р Василь стояв тоді з Далеким недалеко від постю д. Ковалів. Поїхали до нього. По дорозі д. Василь вважав, що коли Гаркушею займеться такий СБист як Далекий, то напевно вяснить багато справ. Яке ж було здивування, коли Далекий майже не говорив з Гаркушею і за півгодини від'їхав назад на свій постій, де сидів безчинно, в той час, як Коваль – здібності слідчі в кого мимо досвіду є обмежені – вів далі слідство. Тоді вяснено було агентуру на Березненщині. Пізніше показалося, що Гаркуша був пов'язаний з надрайоновим реф-том Галузою, зі східняками Судимою і Сірим. Від д. Василя довідався я про те, що від певного часу Далекий старався вплинути відносно “гори” Проводу ПЗУЗ, що там щось не в порядку, що нема чого туди їхати, бо нічого там не почується, а коли Василь йшов на стрічу з провідником Ч., то був так наставлений Далеким, що провідник має говорити за його жінку Ганю і інше. К[оманди]р Василь ствердив, що слідчі групи, які мав створити Далекий для дальшої боротьби з агентурою на основі рішення Проводу “Одеса” в квітні 1945 р., так і не були створені.

Після Палія беру стрільця Байку, що був при почоті к[оманди]ра Олекси, пізніше к[оманди]ра Василя. Вяснилось, що Байка був старим агентом ще з 1940 р. Подав агентуру в почоті Олекси – трьох стрільців, яких пізніше розроблено.

На основі зізнань Палія беремо Крилатого з б[увшого] вишкільного осередку. Цей підтверджує приналежність до агентури Орла з вишкільного осередка. К[оманди]р Василь рішається взяти Орла, що був тоді військовиком Корецького надрайону. Цілком в легкий спосіб договороємось з ним, і він вяснює багато справ, подає свого зверхника по агентурі к[оманди]ра Петра, заст.к[оманди]ра Кори, що був якраз при Стальному.

В міжчасі беру підрайоновий реф. СБ з с. Хотиня Людвіпольського р-ну, що два рази був в руках НКВД. “Кобзар” вяснив стан організації ОУН на Людвіпольщині та Березненщині. Показалося, що там так, як в Деражнянському, організація була перевербована внутрішньою дорогою зверху вниз.

Близько 10-го листопада зустрічаюсь вже з к[оманди]ром Олексю, сотником і Далеким. Побачивши Олексю, бачу, що він вже відповідно наставлений Далеким, бо перш за все запитав: “Чи ще мене не засиплють”, але коли я представив йому грізний стан в організації того терену, коли він поговорив з к[омандир]ом Василем, перейнявся цим положенням так, що мимо протесту Далекого рішено було продовжити слідство дальше, щоб вияснити повністю агентуру в тому терені. Сам Олекса рішив їхати на стрічу до д.провідника, бо раніше він не спішив під впливом Далекого, який вдаряв на його амбіцію, твердячи, що край – це самостійна одиниця і може дати сама собі раду. До слідчої комісії долучує, згідно постанови Проводу, друга сотника та друга Вороного, крім к[оманди]ра Василя, який вже був при тих розробках і дальше мав бути. Рішено було взяти к[оманди]ра Петра, тому що вже про нього й раніше подавали агенти щось чотири рази в зимових розробках.

Петро дуже скоро признається і зізнає найбільше чесно зі всіх агентів; пішовши на повну щирість, він подав свого агентурного зверхника Стального, агентуру в війську. Взятий на слідство Стальний без більшого тиску рішився говорити, а в ході зізнань широко почав признаватись до своєї роботи. Він подав агентурних зверхників Ореста – окружного військовика та Кузьму – окружного провідника, який має безпосередні зв'язки з начальником обласного НКГБ генерал-майором Трубніковим в Рівному. В почоті Стального були майже всі перевербовані, за винятком Ситника, Савченка, Махляра, Оксиди та Альоші. Решта – це втаємничені зв'язкові. Взято на слідство одного з них, Рудого, і зізнання його зійшлися цілком зі зізнаннями Стального. Так само зійшлися зізнання Петра і Стального. Рішено було взяти Ореста і Кузьму, але скоро зорієнтувалися, що треба було брати тільки одного, бо з двома не можна було дати ради. Кузьма зразу почав говорити, говорив направо-наліво, а Орест тримався. Тим часом більшовики почали робити акцію на ліс. Тому, що справа Кузьми і Ореста дуже поважна. Рішено було їх звільнити і розробити ще кількох агентів, що мали бути пов'язаними безпосередньо з Кузьмою та Орестом. Обох їх звільнено ніби на тій основі, що матеріяли на них вважаються лівими. Я з сотником від'їхав на Костопільщину, щоб взяти відповідних людей та стягнути друга Панаса, якого мали вислати для очищення агентури в УПА на основі здобутих матеріялів. На Хвоянці довідуємось, що там є Далекий. Це здивувало нас, бо Далекий мав від'їхати з провідником Ч. (так були договорились на нараді Проводу 12 листопада). В лісі зустрілися з д. Панасом. Він саме вів слідство з р[айоно]вим розвідником Костопільського р-ну Колючим. Він був зловлений НКВДистом і втік з в'язниці. До цього часу встиг змонтувати сітку всередині організації та серед населення. Від д. Панаса довідуємося, що має прийти до нього Далекий слухати Колючого, який мав би його переконати, що існує агентура.

Дійсно, зустрічаємося з Далеким. Далекого сотник поінформував про хід розробок, як члена Краєвого Проводу. Далекий не відповів нічого, лиш розпитав, скільки в мене людей та чи всі вони тут, забрався і відійшов з надр[айонним] Зіньком та кількома своїми боєвиками.

Через деякий час прибігає схвильований к[омбатан]т зв'язкового пункту, довірений боєвик Далекого, і повідомляє д. сотника про те, що Далекий стрілявся, але тільки ранив себе, і його відвели до двох кілометрів, і він хоче говорити зі мною та д.сотником про важні якісь справи, але маємо прийти тільки вдвох. Коли почали докладніше розпитувати Одчая, в якій обстановці Далекий стрілявся, Одчай став крутити. Це видалося нам підозрілим, бо й стрілу не було чути. Сотник рішив зразу, що Далекий готує пастку на нас, і післав з Одчаєм д. Панаса перевірити, що там в дійсності сталося. Через дві години вернувся д. Панас і розповів слідує: коли він з Одчаєм прибув на місце постою Далекого, наткнувся на Зінька та 6-ти боєвиків з відтягненими автоматами. Побачивши, що це Панас, запитали, чи йде Модест із сотником? Панас відповів, що збираються йти. На запит, де к[оманди]р Далекий, Зінько відповів, що стрілявся в криївці, і раненого відвезли на хутір, при чому всі стояли біля Панаса і тримали зброю, готову до стрілу. Панас побачив, що щось не в порядку. Одчай пішов стежечкою вліво, Панас рішив йти за ним. За Панасом рушили всі з відтягнутою зброєю. Створилося напружене положення. Пройшовши 100-200 метрів, Панас побачив Далекого – цілком здорового, без жодної пов'язки, без жодного знаку від пострілу в голову. Він здивувався, що прибув Панас, а не Модест із сотником.

В розмові з Панасом [Далекий] заявив, що Модест і сотник приїхали взяти на слідство Зінька, надр[айонного] провідника Костопільського надрайону та слідчого СБ Ничипора. Це все така явна брехня, що мені в голові не міститься, як могла така солідна людина, як Далекий, на це піти. Про Зінька і Ничипора не було тоді і мови. В розмові з ним друг сотник сказав, що візьмемо Микиту з б[увшого] вишкільного осередку. Після цього Далекий наказав своїм боєвикам опустити зброю, написав мені та сотникові, що вважає мене НКВДистом і дає ультимат вибратися за 12-ть годин з краю “Одеса”, бо в противному разі оголосить мою групу диверсійною групою НКВД і за наслідки тоді не відповідає. Друг Панас ствердив, що на постої к[оманди]ра Далекого було все готове, щоб арештувати мене та сотника. Провокативна брехня щодо Зінька та Ничипора, щоб перетягнути їх на свою сторону і мати до своєї розпорядимости їх боївки.

Вважаючи найкращим виходом з ситуації виїхати з терену Далекого, я вислав друга Панаса до к[оманди]ра Василя, а сам з сотником вирушив на захід і 1-го грудня долучив[ся] до провідника Ч.

До звіту залучую протоколи:

1 – Палія, 2 – Орла, 3 – Петра, 4 – Стального, 5 – Крилатого, 6 –
Байки, 7 – Кобзаря*.
Дня 4 грудня 1945 р.

Слава Україні! Героям Слава!
Модест

*ЦДАВО України. – Ф. 3833. – Оп. 1. – Спр. 225. – Арк. 19-20 зв.
Копія. Машинопис.*

* Протоколи відсутні.

№ 138
НАКАЗ СТАВКИ КРАЙОВОГО ПРОВОДУ ОУН (Б) “ОДЕСА”
ПРО ПРАВА І ОБОВ’ЯЗКИ ЇЇ ЧЛЕНІВ*

5 грудня 1945 р.
Копія
5 декабря 1945 г.

Приказ членам ОУН и отделам УПА**

Всем известно о создавшемся взаимном недоверии между ОУН, УПА и населением, а также между членами организации и повстанцами.

Все население целиком подозревалося в сотрудничестве с большевиками. Не абсурд ли это? Говорят, зачем ездил в город. Кто возил в тюрьму передачу арестованным, купил в городе соли, бежал из тюрьмы, армии или места работы, ездил к врачу и т.п., почти всегда подвергались “проверке”.

Массовая чистка организации, отделов УПА при помощи методов следствия третьей степени – станка – вызывали ужас. Это проводилось по приказам и инструкциям т.н. провода – инспектората.

Подобная постановка “политико-революционной” работы привела к почти полной ликвидации организации и отделов УПА, а также к пассивному, а нередко и враждебному отношению населения края “Запад” к революционной борьбе.

Этот способ “политико-революционной” работы вызвал вполне оправданное беспокойство и сопротивление среди населения, членов организации и повстанцев.

В связи с этим поясню:

1. Провод края “Одесса” еще в апреле с.г. не одобрял стремлений т.н. провода – инспектората (читать – ликвидаторов), которые отражались в его приказах и инструкциях, не выполнял политически неоправдываемых приказов и считал себя ответственным только перед Центральным проводом ОУН.

2. Приблизительно в начале ноября с.г. ликвидаторы уничтожили политического референта краевого провода славной памяти друга “Архипа” за то, что он критиковал работу т.н. провода – инспектората, высказывался о ней, как крайне враждебной работе.

3. В конце ноября с.г. члены краевого провода в оценке практических стремлений т.н. провода – инспектората разделились на две группы:

* Див. док. № 107, 137.

** Переклад з української.

а) Командиры “Олекса”, “Василь” и “Сотник” изменили свои убеждения и включились в ликвидаторскую работу, которой руководили люди т.н. провода – инспектората;

б) остальные члены краевого провода придерживаются и дальше своих убеждений и считают себя подотчетными и ответственными только перед Центральным проводом ОУН.

Во избежание лишних жертв и направления в нужное русло революционно-политической борьбы нашего народа

приказываю:

4. Всем членам и проводам ОУН и отделам УПА и в дальнейшем исполнять возложенные обязанности и отдельные задания.

5. Не выполнять приказов т.н. провода – инспектората и командиров “Олексы”, “Василя” и “Сотника” (читай § 3). Главное – не являться на встречи и не передавать организационного имущества и финансов.

6. Если к проводам районов и выше будут являться отдельные члены организации края “Запад”, и члены проводов их лично знают и ручаются за их политическую благонадежность – принимать и немедленно доносить компетентным организационным инстанциям.

Это обязывает также, если изъявят желание подчиниться краевому проводу “Одесса” целые экзекутивы подрайонов, районов и т.п. края “Запад” вместе со своими подчиненными территориями.

7. Безупречно и своевременно выполнять приказы своих руководителей, учитывая, безусловно, § 5 этого приказа. Невыполнение приказов будет расцениваться как вражеская работа, и виновные будут привлечены к строгой ответственности.

Будем твердыми.

Край “Одесса”

Слава Украине!

Ставка, 5 декабря 1945 года.

Члены краевого провода: (Далекий) (Тарас) (Зимний)

Верно: зам. начальника отделения УББ НКВД УССР

ст. лейтенант

Третьяк [підпис]

ЦДАВО України. – Ф. 3833. – Оп. 1. – Спр. 42. – Арк. 25-27.

Засвідчена копія. Машинопис.

№ 139

**ІНФОРМАЦІЯ СЕКРЕТАРЯ ЛЬВІВСЬКОГО ОБКОМУ КП(б)У
І. ГРУШЕЦЬКОГО СЕКРЕТАРЕВІ ЦК КП(б)У М. ХРУЩОВУ
ПРО ОКРЕМІ ХАРАКТЕРНІ МОМЕНТИ ОПЕРАЦІЙ
ЗІ ЗНИЩЕННЯ ФОРМУВАНЬ ОУН І УПА ПОЧАТКУ
ГРУДНЯ 1945 р.**

*Цілком таємно
8 грудня 1945 р.*

*Совершенно секретно
8 декабря 1945 г.*

Київ

ЦК КП(б)У, тов. ХРУЩЕВУ Н.С.

Сообщаю отдельные характерные моменты из операций по ликвидации банд украинско-немецких националистов во Львовской области с 6 по 8 декабря с.г.

С каждым днем все шире применяем рекомендованные Вами методы в борьбе с бандитами.

За прошедший период наиболее оправдывают себя массовые вызовы работниками райотделов НКВД и НКГБ враждебного элемента. Неплохие результаты дают приманки нашими людьми, но они еще не всеми районами применяются.

При хорошо продуманной работе оправдывает себя дискредитация в глазах местного населения бандпособников.

Характерными фактами за указанный период являются:

Краснянский район, с. Большаница. 6-го декабря работниками райотдела НКВД было вызвано 22 человека. Реализуя их данные, арестовано 7 бандпособников, связанных с повитовым комендантом СБ “Шором”, который, на основе этих данных, арестован.

В селе Новосилка, реализуя данные, полученные таким же путем, в схроне арестован повитовый господарчий “Береза”.

Сокольницкий район, село Стасяны. Пропустив 18 чел[овек], начальник райотдела НКВД получил данные о том, что в схроне скрываются 2 бандита. Реализуя эти данные, 3 бандита были арестованы.

Яворовский район, хут. Страхне Безымянского сельсовета. Завербованный бандит пришел и сообщил о том, что в схроне скрывается комендант кушевой боевки СБ.

Ночью с 6 на 7 декабря, в результате проведенной операции, убиты в схроне комендант кушевой боевки СБ “Ких” и его заместитель по кличке “Непознанный” в форме пограничников и в чине старших лейтенантов. Взято 2 автомата, 2 пистолета, 4 гранаты и 100 патронов.

Великомостовский район, село Пристань. С 5 на 6 декабря границу перешла бандгруппа в количестве 28 бандитов с территории Польши. Ведя операцию, пограничники прибыли в село Пристань и пропустили до 20 чел[овек] подотчетного элемента. Один из них указал местонахождение банды. При подходе пограничников бандиты открыли огонь. Схрон находился под одним домом и сараем. Ответным огнем пограничников сарай и дом были сожжены. После пожара из схрона извлечено 10 трупов бандитов, 4 винтовки. Извлечение трупов продолжается. Бандиты находились в бетонированных схронах. С нашей стороны тяжело ранено 2 бойца.

В этом же районе (село Шемень) в результате пропуска работниками райотдела НКВД и НКГБ враждебного элемента были получены данные о том, что в схроне находятся бандиты.

Реализуя эти данные, из схрона взято 2 бандита. У них взято 2 автомата и 2 пистолета.

В селе Пырятин на нашего человека ночью напала банда из 5-ти бандитов. Засадой пограничников 3 бандита арестованы, а 2 скрылись.

Глинянский район, село Женев. Демобилизованный боец пришел и заявил о том, что в селе находится бандит. При проведении операции задержан известный бандит Зубенко.

В село Юшкевичи этого же района посланы работники райкома КП(б)У и райотдела НКВД, которые остались ночевать. На них напала банда в составе 4-х бандитов. Нашей группой, находящейся в засаде, банда ликвидирована. Один бандит ранен, 3 арестованы.

Жовковский район, село Доброслив. В селе были разбросаны контрреволюционные листовки. Проводя поиски лица, разбросавшего листовки, одна гражданка указала на схрон. Пограничниками из схрона извлечено 3 бандита.

Новоярычевский район, село Запитов. Секретарем сельсовета работал бандпособник. Начальник райотдела НКГБ, решив его скомпрометировать, зашел к нему на квартиру и вел разговор на отвлеченные темы, – каков урожай, хватит ли собственного хлеба до нового урожая. После этого ушел. Ночью к секретарю сельсовета пришли бандиты и начали расспрашивать, о чем с ним говорил начальник райотдела НКГБ. Последний правдиво рассказал содержание разговора, бандиты ему не поверили и начали угрожать смертью. Случайно он от них вырвался, о случившемся сообщил райотделу НКГБ, назвав по фамилии бандитов, и одновременно назвал лиц, проводивших сбор обмундирования для бандитов. На основе его данных банда пока не ликвидирована, но лица, проводившие сбор обмундирования, арестованы.

В селе Рубенцы действовал кущевой СБ по кличке “Крут”. Начальник райотдела НКГБ написал и передал через жителя этого села “Круту”

провокационное письмо, в котором он благодарил его за работу, указав, что с его помощью органам удалось арестовать 7 жителей села, а также по его данным удалось разгромить бандитскую боевку. Об этом стало известно бандитам; они расстреляли “Крута” и его жену.

Перемышлянский район. В ночь с 27 на 28 ноября в селе Остаповичи бандитами было убито и уведено с подсобного хозяйства воинской части 16 поросят и поврежден спиртозавод, при котором находилось подсобное хозяйство.

При проведении операции было обнаружено только 8 туш и ни одного бандита не поймано, но был задержан бандпособник 55 лет, 2 года державший связь с бандой. Бандпособник, после пятидневной работы с ним, рассказал: “Банда сформирована была из 3 боевок в количестве 47 бандитов”. Указал также, где бандиты прячутся.

Реализуя его данные, ночью с 6-го на 7-е декабря в селе Подвысоком был обнаружен схрон длиной 15 метров под землей. На предложение бойцов нашей группы бандиты не сдались. Начальник райотдела НКГБ решил выкурить бандитов, приказав зажечь паклю со смолой. В результате из схрона извлечены 8 бандитов, все в военной форме, в чине офицеров. Среди них руководитель СБ куца в форме майора и референт по пропаганде куца в форме капитана.

Секретарь Львовского обкома КП(б)У
Принято по ВЧ из г. Львова 8.XII.1945 г.
Передала *Марецкая*
Приняла *Артемович*

Грушецкий

*ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 1691. – Арк. 339-343.
Оригінал. Машинопис.*

№ 140

**ІНСТРУКТИВНИЙ ЛИСТ СЕКРЕТАРЯ ЦК КП(б)У М. ХРУЩОВА
СЕКРЕТАРЯМ ОБКОМІВ КП(б)У І НАЧАЛЬНИКАМ ОБЛАСНИХ
УПРАВЛІнь НКВС І НКДБ ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЕЙ УРСР
ПРО НЕОБХІДНІСТЬ УВАЖНОГО ВИВЧЕННЯ ПОВІДОМЛЕНЬ
СЕКРЕТАРЯ ЛЬВІВСЬКОГО ОБКОМУ КП(б)У І. ГРУШЕЦЬКОГО
ЩОДО БОРОТЬБИ З УКРАЇНСЬКИМИ НАЦІОНАЛІСТАМИ***

*Цілко́м таємно
11 грудня 1945 р.*

*Сов[е]ршенно] секретно
11 дека́бря 1945 г.*

Секретарям обкомов КП(б)У,
начальникам областных управлений
НКВД и НКГБ западных областей УССР

Посылаю Вам для ознакомления копии сообщений секретаря Львовского обкома КП(б)У т. Грушецкого о ходе ликвидации банд украинско-немецких националистов.

Эти сообщения показывают, что при тщательной подготовке к операциям рекомендованные ЦК КП(б)У методы борьбы с бандами дают хорошие результаты.

Анализ операций, проведенных в последнее время, и бандитских проявлений подтверждает тот факт, что бандиты действуют небольшими группами и поэтому есть возможность быстро их ликвидировать.

Обращаю Ваше внимание на необходимость усилить борьбу против украинско-немецких националистов, используя для этого все силы и методы, рекомендованные ЦК КП(б)У. Нужно более тщательно готовиться к операциям, а виновных в безответственном отношении к порученному делу привлекать к строжайшей ответственности.

Потребуйте от начальников райотделов НКВД и НКГБ составления планов ликвидации бандитов с таким расчетом, чтобы в каждом районе ежедневно проводились операции. Вам следует установить, какое количество операций следует провести в каждом районе и какими методами.

Н. Хрущев

“11” декабря 1945 г.

*ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр.1691. – Арк. 339-343.
Оригінал. Машинопис.*

* Див. док. № 25, 42, 98, 111, 113, 131, 149.

№ 141

**З ПОСТАНОВИ ІХ ПЛЕНУМУ ЦК КП(б)У “ПРО ПОЛІТИЧНУ
І АГІТАЦІЙНО-МАСОВУ РОБОТУ СЕРЕД НАСЕЛЕННЯ
В ЗВ’ЯЗКУ З ПІДГОТОВКОЮ ВИБОРІВ ДО ВЕРХОВНОЇ РАДИ
СРСР”**

№ 9/2

14 грудня 1945 р.

...4. Пленум ЦК КП(б)У обращает особое внимание партийных организаций западных областей Украины на трудности, связанные не только с восстановлением народного хозяйства и культурных учреждений, разрушенных оккупантами, но и на дополнительные трудности, связанные с попытками остатков украинско-немецких националистов помешать проведению предвыборной агитационно-массовой работы.

В связи с тем, что население западных областей, Закарпатской Украины, Черновицкой и Измаильской областей приобщилось к советской жизни недавно и поэтому нуждается в более широком разъяснении Сталинской Конституции и принципов советского демократизма, задача всей КП(б) Украины заключается в том, чтобы оказать партийным организациям западных областей, Закарпатской Украины, Черновицкой и Измаильской областей всяческую помощь в развертывании агитационно-пропагандистской и массово-политической работы.

Пленум поручает Политбюро ЦК КП(б)У наметить мероприятия по оказанию помощи партийным организациям этих областей в проведении агитационно-пропагандистской и массово-политической работы в период подготовки к выборам в Верховный Совет СССР...

24. Пленум ЦК КП(б)У обязывает партийные организации, особенно западных областей, мобилизовать широкие массы трудящихся на активную борьбу против остатков украинско-немецких националистов, польских националистов и других враждебных элементов, которые будут вести антисоветскую агитацию и пытаться снизить участие избирателей в выборах, опорочить кандидатов в депутаты Верховного Совета СССР.

Пленум обязывает партийные и советские организации усилить бдительность, решительно разоблачать и всячески пресекать попытки враждебных элементов помешать успешному проведению выборов.

ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 1. – Спр. 690. – Арк. 20, 25.

Копія. Машинопис.

№ 142

**СУПРОВІДНИЙ ЛИСТ НАРОДНОГО КОМІСАРА ВНУТРІШНІХ
СПРАВ Л. БЕРІЇ Й. СТАЛІНУ, В. МОЛОТОВУ, А. МІКОЯНУ
І О. АНТОНОВУ ДО ДОПОВІДНОЇ ЗАПИСКИ НАРКОМА
ВНУТРІШНІХ СПРАВ УРСР В. РЯСНОГО НКВД СРСР
ПРО ЗНИЩЕННЯ ГРУПИ КЕРІВНИХ ОСІБ ОУН І УПА
У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ***

№ 1386/б

*Зовсім таємно
18 грудня 1945 р.*

*Копія
Сов[ершено] секретно
18 декабря [19]45 г.*

Из Киева

*Тов. Сталину
Тов. Молотову
Тов. Микояну
Тов. Антонову*

Направляю Вам докладную записку народного комиссара внутренних дел УССР тов. Рясного о ликвидации в Волинской области руководящих участников ОУН.

Народный комиссар внутренних дел Союза ССР

*Л. Берия
Верно: [підпис]*

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА НАРКОМА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УРСР
В. РЯСНОГО НАРКОМУ ВНУТРІШНІХ СПРАВ СРСР
Л. БЕРІЇ ПРО ЗНИЩЕННЯ ГРУПИ КЕРІВНИХ ОСІБ ОУН І УПА
У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ**

Из Киева

*Зовсім таємно
Не раніше 18 грудня 1945 р.*

*Копія
Совершенно секретно
Не ранее 18 декабря [19]45 г.*

Москва, НКВД СССР – товарищу Берия

Докладываю о ликвидации группы руководящих оуновцев в Волинской области.

* Див. док. № 39, 100, 119, 142.

После того, как был убит “Клим Савур” (февраль 1945 г.), занимавший положение руководителя Северо-западного краевого провода ОУН (в который входят Волынская и Ровенская области, а также Полесье Белоруссии) и командующего УПА, на его место был назначен “Чупрынка”. До этого “Чупрынка” являлся референтом СБ краевого провода.

7 декабря с.г. в Торчинский райотдел НКВД явился с повинной бандит “Черный”, который на допросе сообщил, что он продолжительное время находился в личной охране “Чупрынки”. “Черный” также показал, что “Чупрынка” скрывается в селе Романово Теремновского района Волынской области.

“Черный” был завербован и влит в спецгруппу, руководимую агентом “Твердый”, состоящую из 7 человек. В эту группу был влит также оперуполномоченный Волынского УНКВД Берестнев. Группе была поставлена задача разыскать место убежища “Чупрынки” и ликвидировать его.

По указаниям “Черного” группа явилась в село Романово к гр[аждан]ке Панасюк, легендируя себя представителем Луцкого окружного провода ОУН. Панасюк, будучи убеждена, что она говорит с бандитами, согласилась связать нашу спецгруппу с тремя представителями ОУН, укрывавшимися в схроне ее дома.

Панасюк, спустившись в схрон, сразу была там расстреляна скрывавшимися бандитами за расшифровку места их укрытия, после чего бандиты, выбросив 6 гранат и открыв огонь, пытались пробраться через спецгруппу, но ответным огнем были убиты. Убитыми оказались: “Чупрынка”, референт краевого провода “Модест” и следователь краевого СБ, псевдоним которого не установлен.

Продолжая операцию, спецгруппа “Твердого” по указанию бандита “Черного” обнаружила второй схрон со скрывавшимися там бандитами. Будучи обнаруженными, бандиты открыли сильный огонь по спецгруппе и на предложение сдаться ответили отказом. На помощь спецгруппе было выслано соединение 277-го стрелкового полка войск НКВД и группа оперработников Волынского УНКВД. В связи с отказом бандитов сдаться, схрон был взорван. При раскопке схрона извлечено 2 трупа – труп личного секретаря командующего “Чупрынки” – Тимошука Николая Петровича и труп шефа связи краевого провода ОУН по кличке “Влас”.

13 декабря спецгруппой “Твердого”, продолжавшей действовать по данным бандита “Черного”, в одном из схронов были обнаружены 3 бандита, которые тоже отказались сдаться. Было произведено выкуривание поджогом соломы, в результате чего бандиты были удушены дымом. Среди извлеченных трупов опознан пропагандист краевого провода ОУН под псевдонимом “Вик”. Два трупа пока не опознаны.

При проведении указанных операций захвачены трофеи: ручных пулеметов – 4, автоматов – 11, пистолетов – 11, винтовок – 3, гранат – 30, патронов – 5000, раций – 3, пишущих машинок – 2 и 5 мешков разных документов и ...* литературы.

Нарком внутренних дел СССР – *Рясной*
Верно: [підпис] *Акопов*

ДАРФ. – Ф. 9401. – Оп. 2. – Спр. 102. – Арк. 108-109.
Засвідчена копія. Машинопис.

* Слово нерозбірливе.

№ 143

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА СЕКРЕТАРЯ ДРОГОБИЦЬКОГО
ОБКому КП(б)У С. ОЛЕКСЕНКА СЕКРЕТАРЕВІ ЦК КП(б)У
М. ХРУЩОВУ ПРО РЕАГУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ НА ВИСЕЛЕННЯ
СІМЕЙ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ**

*Зовсім таємно
27 грудня 1945 р.*

*Совершенно секретно
27 декабря 1945 г.*

СЕКРЕТАРЮ ЦК КП(б)У
тов. ХРУЩЕВУ Н.С.

**О реагировании населения и бандитов
на выселение семей бандитов**

Как Вам известно, мы отправили один эшелон с семьями бандитов на выселение. Половину эшелона мы загрузили теми семьями, что у нас были изъяты из сел давным-давно, и половину изъяли из сел.

Выселение семей бандитов положительно отразилось на настроении населения, терроризируемого бандитами, а также внесло тревогу в ряды бандитов, особенно рядовых. Многие верили, что мы не будем выселять, а только пугаем.

Мероприятие по выселению рассматривается как укрепление советской власти. Приведу несколько фактов.

В Дрогобычском районе на другой день после выселения семей, 18 декабря, явилось с повинной 12 бандитов.

Дублянским РО НКВД получены данные, что в связи с выселением семей бандитов и активных ОУНовцев среди бандитов идут разговоры, что такая же участь ждет и другие семьи, которые остались не выселенными, а бандитам нужно уходить в Карпаты, иначе в селах их всех перебьют или же переловят.

В Турковском районе население открыто высказывает необходимость, чтобы бандиты являлись с повинной, иначе им будет плохо.

Жители села Исаи выражают удовлетворение тем, что “Орлик” со своей бандгруппой явился с повинной, расценивая этот факт как силы Советской власти, и сейчас они активнее начали принимать участие в общественной жизни села.

В Стрийском районе, в период, когда происходило отправление семей из населенных пунктов в райцентры, и последние находились в специаль-

ных лагерях, ОУНовцы распространяли среди населения слухи, что скоро все выселяемые органами НКВД семьи будут освобождены, т.к. этим вопросом занялась Америка, заявив СССР протест.

Когда было дано управлением НКВД распоряжение: – семьи, дела на которых еще не утверждены наркоматом, освободить, и они были освобождены, – ОУНовская пропаганда еще больше затрубила о вмешательстве в эти дела Америки, заявляя: “...Вот видите, мы говорили, что семьи будут освобождены, так оно и вышло...”.

В некоторые села района справляли целые пиршества по поводу освобождения семей, и население стало верить ОУНовской пропаганде.

Но когда 17 и 18 декабря были выселены семьи не только те, которые были отпущены из спецлагеря, а много новых, среди ОУНовского подполья, также и населения, получилось замешательство, и население поняло всю лживость ОУНовской пропаганды, говоря – все, что говорили бандиты и ОУНовцы в части вмешательства Америки – ложь. Советская власть сильная и она никого не послушает и не позволит вмешиваться в свои внутренние дела. Нам нужно слушать Советскую власть и выполнять все законы. И когда 19 декабря с.г. в селе Верчаны Стрийского района председатель сельского совета назначил общее собрание, то на собрание явилось все население села, тогда как до этого на собрание трудно было собрать и треть населения.

В Старосамборском районе до выселения семей бандитов ОУНовцы распространяли среди населения слухи, что семьи выселять не будут, что только пугают, но когда произвели выселение, среди населения пошли разговоры, что Советская власть укрепилась и будет вести решительную борьбу с бандитами и их пособниками. Население стало лучше выполнять государственные поставки.

По данным Подбужского РО НКВД население района положительно реагирует на выселение семей бандитов, заявляя, что нужно больше выселять семей бандитов, их близких родственников и кулаков, тем самым лишит бандитов их базы.

В Хыровском районе население открыто заявляет: “Если будут больше выселять бандитских семей, то тем скорее покончат с бандитами, и нам легче будет жить”.

В Боринском районе в связи с изучением в селах положения о выборах в Верховный Совет СССР и Сталинской Конституции в ночь на 18 декабря в селе Бателька-Ныжня ОУНовцами было расклеено на домах 2 листовки с призывом к населению не ходить в кружки по изучению положения о выборах и Конституции, а также на выборы депутатов в Верховный Совет СССР, несмотря на это на занятие кружка явилось все население.

Конечно, выселение семей не*, а средство скорейшей ликвидации бандитизма, но я должен сказать, что это средство очень сильное, и когда его по-настоящему использовать, будет хороший результат.

Ввиду того, что мы в эшелон поместили мало вновь поднятых семей, нам нужно оказать помощь на первую половину января, необходимо дать хотя бы 150 вагонов.

Используя выселение и усилив борьбу, мы сумеем в январе месяце нанести сокрушительный удар националистам.

Прошу Вас, Никита Сергеевич, помочь нам в этом.

Секретарь Дрогобычского обкома КП(б)У
27.12.45 г.

Олексенко

*ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 1695. – Арк. 327-328.
Оригінал. Машинопис.*

* Далі нерозбірливо.

**ЗВІТ КОМАНДУВАННЯ ПІДРОЗДІЛУ УПА ПРО РЕЙД
ПО ЗАХІДНІЙ ЛЕМКІВЩИНІ З ПРИВОДУ ВИСЕЛЕНСЬКОЇ
АКЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО І ПОЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ***

Сян

31 грудня 1945р.

Лемко
Постій**Інформативний звіт****з рейду по Криниччині в часі від 28.11. до 10.12.[19]45 р.**

Серед населення західної Лемківщини панує дивний настрій. Головна причина того – це натиск виселенчої акції. Вправді натиск цей послаб дещо на силі і інтенсивності, та випадки примусового виселення деяких родин є щоденним явищем. Селяни не певні, чи остануться на своїх господарствах, кидають дбати за них, а бажаючи за всяку ціну остатися на місці, готові виконати все, аби лише вблагати ласки в уряді. Не видно тут жодних надій на те, що наступить скоро зміна, майже всі вірять, що так як є тепер, залишаться і надалі. Поляки в Лемківщині осунуться, а хто не хоче їх терпіти, мусить виїхати на Україну. Немало є таких, що готові кожної хвилини змінити обряд і національність, ради залишення на своєму старому місці. Багато вже так поступило (Верхомля Велика і Мала, частина в Тиличі, а багато інших перехід свій держать у тайні). До нас і нашого руху ставляться з резервою та недовір'ям, ради вироблення доброї opinii в урядових чинників, майже кожний українець-лемко готовий донести туди все, що знає про нас і наш рух, роботу чи людей і через те масово поширене тут донощицтво. Сусід сусіда слідить та підглядає, звертаючи на найменшу дрібничку, та щоб не зрадити себе в донощицтві, не сказавши нікому про ніщо, йде на міліцію і там розказує все докладно. До нас відносяться як до людей, що повтікали з ЧА, або провинилися чимось перед владою і, не маючи іншого виходу, пішли в ліси. Називають нас партизанами, лісовими, а дуже рідко бандерівцями, виводячи розуміння цього слова від слова – банда, зовсім не називають нас українськими повстанцями. Донести на міліцію про нашу роботу вважають своїм обов'язком, кажучи: „Міліція однаково довідається, а знаючи про це і не донести, можна часом відповісти перед владою”. (Солтис зі Св'яківки ніяк не міг зрозуміти цього, що не треба голосити на міліцію про те, що в нього квартирувала наша боївка, мимо всяких

* Див. док. № 113, 114, 124, 128.

переконувань він заявив, що донесе на міліцію, бо, на його думку, так повинно бути. А, сказавши йому те, що на випадок доносу буде покараний, він відповів: „Все одно, а я-таки мушу зголосити”).

Загально населення не прикладає ваги нашому рухові. Не вірять в успіхи нашої праці і тим самим байдуже відносяться до нас. Сучасний стан бере за такий, що не дається вже змінити, і тому заздалегідь годиться з усіма прикрими фактами та спокійно зносить всі тягари, спричинені обставинами.

Пропагандою не дається тут нічого зробити, бо населення не цікавиться ні книжкою, ні газетою, а слухати любить. Великим тягарем для населення є здача контингенту, який у цьому терені перевищує далеко норму контингенту, не узглядняючи того, що земля тут неурожайна, і великі простори не засіяні. Урядово було загрожено, щоби здати контингент і тим способом вдержатися на своїх господарствах, купували збіжжя на торзі і здавали, бо їхнього їм не вистачало. Це саме трапляється при здачі контингенту м'яса. Все те разом витворює таку важку атмосферу, а головно для нашого селянства, що чується щораз то більше голосів: „Нема ради, треба виїздити”. Велика частина населення здецидована виїхати хоч би зараз, здержують його лише несприятливі до цього умови (холод, недостача одягу і взуття).

Хоч загально серед населення нема бажання покидати свої „хижі” та виїздити кудись в невідоме, однак нема також рішучої постанови – не їхати, а тому дещо сильніший натиск зі сторони влади може дуже легко примусити населення до виїзду. Польські адміністративні чинники вдають, що ніколи не мають заміру зле відноситися до місцевого українського населення, але різко підчеркують різницю між „русинами” і українцями, цих останніх назвали бандерівцями та одверто заявляють, що всі вони мусять виїхати до „раю”. Один поляк з Горлиць висловився слідууючо: „В Польщі можуть залишитися лише чесні лемки і руснаки, що є лояльними у відношенні до польської влади і не мають нічого спільного з українцями”.

Міліція дуже часто їздить по селах і переводить ревізії у підозрілих українців і всіх майже найменше підозрених з місця арештує. Під пильним наглядом міліції знаходиться вся наша інтелігенція, яка ще тут залишилась. З інтелігентів можна тут стрінати священика і учителя (в Криниччині 2 священиків, в Горличчині 6 і кілька учителів, в Криниччині учителі не мають права навчати). Самі міліціанти почуваються в Криниччині дуже безпечно. Удвох, а найбільше втрюх їздять по селах, там і заночовують, патрулюють по полях і менших лісках, а вже зовсім під контролем держать всі шляхи і стежки. Під час ревізії обходяться безлично, забирають приватні речі, закидаючи власникові їх неправне походження, або прямо змушують власника до відступлення їх. На кожній

станіці МО є двох агентів УБП, під наглядом яких веде свою роботу міліція. Агенти ті дуже часто мешкають на окремих квартирах десь недалеко станиці МО. Стан міліціантів по станицях вагається від 6-10 осіб.

Облави за нашими частинами чи відділами АК робить виключно УБП і МО, війська до цього вживають дуже мало. Останнім часом після появи на цих теренах нашої боївки стягнуто війська до таких: Крампна – 20 чол[овік], Ропа – 50 чол[овік]. ВП відноситься до населення поки що можливо. Більші військові відділи стаціонують у Санчі і Яслі (Окремий залучник).

Польське населення рівно ж не ласкавим оком дивиться на місцевих українців і ради, щоб українці чимскорше покинули ті села і вибралися до „раю” з того, бо залишаться їм гарні хати, яких так бракує місцевим полякам. Багато опустілих українських хат зайняли вже поляки місцеві і репатріанти з Галичини.

В терені діють невеликі боївки АК, які в своїй роботі обмежуються до реквізицій одягу, худоби і різних харчових припасів. Польське населення у великій мірі симпатизує з рухом АК, того, що акісти мають за собою ряд нечесних потягнень (грабунки, розбої). Більшу свою діяльність проявляють відділи АК аж за Санчем в околицях Риманової і нового Торгу. Польський уряд видав відозву до населення тих околиць (головно гуралів), яких у відділах АК є переважаюча скількість, в ній то говориться, що хто добровільно перейде з підпілля в легальщину, цей одержить великий земельний наділ на теренах, залишених українцями. Однак дуже мало є випадків переходу на легальне проживання.

Виселенча акція послабла в своїй інтенсивності та не затихла зовсім. Комісій вправді нема, та сам місцевий уряд переводить цю акцію. Останнім часом занотовано багато випадків примусового виселення тих родин, що колись симпатизували з ними чи називали себе українцями, або співпрацювали з нами.

* * *

Щодо ведення організаційної праці в тому терені, то справа тут представляється погано. Непригожі обставини, брак відповідних людей та поганий настрій серед населення, спричинений примусовим виселенням (особливо серед тих, що колись співпрацювали з нами), не дозволяє на це. Дуже часто чується тут нарікання виселюваних, засилані на нашу адресу: „Якби ви були не лазили до мене, – казав один газда, – то я нині був би міг сидіти собі спокійно, як і інші сидять”. Немало випадків, що родичі проганяють з хати своїх дітей, що співпрацювали, або співпрацюють з нами.

В кожному селі є щонайменше кільканадцять донощиків, не беручи під увагу цього, що кожний українець-лемко, якщо знав би щось про нашу справу на терені свого села, негайно доніс би про це на міліцію. Міліція, агенти УБП, чи якісь одиниці цього спецвідділу є щоденними гостями у тутешніх селах, нерідко трапляється і таке, що ті люди квартирують в одному селі по кілька днів, там і ночують, заходять на вечірки, залицяються до дівчат, розвідуючи при тому, що діється в селі.

Після арештувань в травні ц.р. праця в тому терені дуже була припинена аж до серпня ц. р. В серпні створено тут боївку ДС і наладжано оргсітку, однак скоро донесено це на УБП, і зараз почалась розвідка та нагінка за нами.

Після появи в цьому терені нашої боївки ком[андиром] Ш. почато ще більші розшуки за нашими людьми, арештовано там вже два зв'язкові та захоплено невеличкий магазин зі зброєю та іншими речами (4 кріси, 15 кг амуніції та приватні речі боївкарів). Розшуки та ревізії продовжуються. Вертаючи з рейду, забрав я із собою боївку, яка там була. На місцях там залишилися тільки люди нерозконспіровані та ті, що мимо небезпеки заявили свою згоду там залишитися. Є надія, що скоро там все затихне і в стислій конспірації можна буде повести працю даліше.

Сили ворога:

МО: Горлиці – 10, Ропа – 6, Снітниця – 3, Руське – 8, Гладищів – 8, Сенькова – 5, Новий Санч – 12, Північна – 8, Мушина – 9, Криниця – 8, Лабова – 8, Грибів – 8, Ясло – 7, Жмигорід – 8, Крамна – 5, Коросно – ? і Дукля – 10. Разом 124*.

УБП: Горлиці – 50, Ропа – 2, Снітниця – 2, Усте Руське – 3, Гдадищів – 3, Сенькова – 2, Новий Санч – 60, Північна – 2, Мушина – 2, Криниця – 5, Тилич – 1, Лпбова – 2, Грибів – 3, Ясло – ?, Жмигорід – 2, Крамна – 2, Коросно – 2, Дукля – 2. Разом – 144*.

КСП: Північна – 20, Мушина – 40, Тилич – ?, Ізби – 20, Висова – 50, Ждиня – 30, Граб – 25, Барвінок – 35, Яслиська – 52 і Яселко – 48. Разом – 320.

ВП: Новий Санч – ?, Мушина – ?, Криниця – ? (х[в]орі і на лікуванні), Грибів – ? (гарнізон, частина), Горлиці – ? (дивізії 160), Ясло – ?, Крамна – 20, Жмигорід – ?, Коросно – ? (гарнізон), Риманів – ? (багато)*.

* У підсумку помилка, треба 123. Тут і далі підсумкові дані не відповідають дійсному підрахунку. Знаки запитання до окремих населених пунктів – у тексті.

СТАН УКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ ЗАХІДНОЇ ЛЕМКІВЩИНИ

Ч.п.	Назва села*	Господарств до 1945 р.	Вийшло до СССР	Осталось	Поляків до 1945 р.	Поляків новопри- булих	Арештовано
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Лелюзів [Лелюхів]	76	71	3	2	–	2
2.	Лубне	54	35	15	1	–	1
3.	Війкова	78	65	13	–	–	–
4.	Поворозник	220	192	20	8	14	2
5.	Андріївка	80	54	25	1	4	2
6.	Милик	166	159	7	–	8	1
7.	Злоцьке	125	117	8	–	4	2
8.	Шавник [Щавник]	130	68	60	20	5	2
9.	Жегестів	180	145	15	20	28	–
10.	Зубрик	60	50	10	–	5	–
11.	Верхомля Велика	240	174	60	6	20	1
12.	Верхомля Мал[а]	60	38	20	1	8	–
13.	Тилич	300	200	30	70	30	–
14.	Криниця – село [Криниця Село]	320	308	10	2	35	–
15.	Солотвини	78	70	8	–	32	–
16.	Розтока Вел[ика]	85	59	24	2	12	5
17.	Лосе [Лосе]	60	5	55	–	–	4
18.	Угрин [Угринів]	80	77	2	1	–	3
19.	Складисте	125	120	2	3	8	–
20.	Чачів	99	88	7	4	7	–
21.	Лабова	205	171	17	10	18	4
22.	Матієва	75	58	9	8	11	–
23.	Лабовець	30	29	1	–	7	–
24.	Розтока Мала	132	73	9	–	2	–
25.	Королева Руська	132	20	98	14	–	–
26.	Вогуша [Богуша]	110	19	90	1	–	–
27.	Більцарева Більцарова	155	110	40	5	4	–
28.	Ястрябек [Ястрябик]	185	15	–	2	–	2
29.	Кружівка	40	29	10	1	–	2
30.	Нова Весь	185	143	40	2	4	1
31.	Мушинка [Мушина]	123	108	15	–	3	3
32.	Мохначка	230	204	25	1	2	–

* Назви сіл звірено за книгою Misilo E. “Акція “Wisla”. Dokumenty”, Warszawa, 1993. – 524 s.

1	2	3	4	5	6	7	8
33.	Чирна [Чорна]	102	25	27	4	–	2
34.	Перунка	88	35	53	–	–	5
35.	Верест [Берест]	96	14	74	–	–	–
36.	Поляни	30	18	42	–	–	4
37.	Камяна [Кам'яна]	71	68	3	1	–	–
38.	Фльоринка	190	40	150	10	5	1
39.	Котів	65	53	2	–	–	–
40.	Вафка	55	30	25	–	–	–
41.	Яшкова	55	31	12	12	13	–
42.	Брунари	155	45	98	12	14	–
43.	Снітниця	158	67	89	8	13	–
44.	Ставища	87	13	63	1	–	–
45.	Баниця	68	36	30	2	–	–
46.	Ізби	90	35	55	–	–	–
47.	Білична	34	10	24	–	–	–
48.	Ріпне	59	17	43	1	–	–
49.	Чертежна	34	4	30	–	–	–
50.	Бліхнарка	110	95	10	5	4	–
51.	Висова	200	165	25	10	14	–
52.	Ганьчава	140	103	34	3	5	–
53.	Устя Руське [Усте Руське]	175	155	16	4	12	–
54.	Климківка	110	75	35	–	–	–
55.	Чарна	71	24	45	2	1	–
56.	Кунькова	44	19	25	–	–	–
57.	Лосе [Лосе]*	210	35	180	5	14	–
58.	Білянка	94	75	15	4	12	–
59.	Ліщина [Ліщини]	76	61	15	–	–	–
60.	Новиця	160	118	40	2	8	–
61.	Смереківець [Смерековець]	150	80	70	–	–	–
62.	Квянень	52	17	31	4	7	–
63.	Сквіртин [Сквіртне]	75	65	8	2	–	–
64.	Луг	42	30	18	–	–	–
65.	Регетів	160	145	25	–	–	–
66.	Конечна	60	48	12	–	–	–
67.	Липка	54	54	–	–	–	–
68.	Ждиня	120	20	98	2	–	–
69.	Гладищів	121	22	57	2	4	4
70.	Вірхич	36	2	34	–	1	–
71.	Ропиця Руська	125	85	30	5	10	–

* Село Лосе різних повітів (Горлиці, Новий Санч). Див.також п. 17 в таблиці.

1	2	3	4	5	6	7	8
72.	Маластів	74	12	61	1	1	–
73.	Крива [Криве]	41	1	39	1	–	–
74.	Ясюнка	50	7	43	–	–	–
75.	Незнаєва [Незнайва]	66	64	1	1	–	–
76.	Розтайна	52	49	3	–	–	–
77.	Чорна	60	50	10	–	–	–
78.	Довге	42	36	7	1	–	1
79.	Волівець	120	105	15	–	–	1
80.	Радоцина	86	82	4	–	–	–
81.	Баниця	41	31	10	–	–	1
82.	Бортне	145	84	60	1	–	–
83.	Дрегонина	82	42	40	–	–	–
84.	Бодаки	25	5	20	–	–	–
85.	Петружне	38	29	7	–	–	–
86.	Мацина	182	142	15	24	25	–
87.	Вапенне	92	58	30	4	8	–
88.	Розділля	134	101	20	13	–	–
89.	Боднарка	194	160	18	16	10	–
90.	Добриня	115	97	4	14	10	–
91.	Перегримка	184	159	10	15	17	–
92.	Свіртова Руська [Свіржова Руська]	72	72	–	–	–	–
93.	Березова	107	87	14	6	4	–
94.	Двіря	33	24	7	–	–	–
95.	Дошниця	95	80	10	5	5	–
96.	Котань	52	44	8	–	–	–
97.	Галбів	47	25	3	19	–	–
98.	Святкова В[елика] і М[ала]	179	163	16	–	–	–
99.	Крампна	125	74	49	10	2	–
100.	Жидівське	81	81	–	–	–	–
101.	Вищовадка	38	34	4	–	–	–
102.	Граб	120	112	8	–	–	–
103.	Ожинна	54	54	–	–	–	–
104.	Тиханя	61	61	–	–	–	–
105.	Гута П.	47	1	46	–	–	–
106.	Поляни	205	167	25	3	7	–
107.	Мисцова	200	192	6	2	18	–
108.	Гурова	110	86	20	9	18	–
109.	Мшана	155	140	15	–	15	–
110.	Роп'янка [Роп'янка]	31	25	6	–	–	–
111.	Вільхівець [Вільховець]	80	61	19	–	2	–

1	2	3	4	5	6	7	8
112.	Вільшня	35	34	1	–	–	–
113.	Смеречне	48	48	–	–	–	–
114.	Барвінок [Барвінок]	88	82	2	4	10	–
115.	Тилява	160	148	8	–	8	–
116.	Трестяна [Терестяна]	98	92	2	–	25	–

Зіставлення:

Кількість госп[одарств] до 1945 р.	12366	родин
Виїхало на Україну	8239	„–„
Залишилося	3354	„–„
Кількість до 1945 р.	478	„–„
Кількість поляків новоприбулих	634	„–„
Виїхало	67,8%	
Залишилося	28,2%	
% відношення українського нас[елення] до пол[яків] 1 січня 1945 р.		
96:4		
„–„	„–„	„–„
	30 грудня	„–„ 74:26
		П*

Слава Україні!

ЦА МВС і А РП. – Спр. х/8. – Т. V. – Арк. 380-384.

Копія. Машинопис.

* Далі напис чорнилом від руки польською нерозбірливо.

№ 145

**ЛИСТ М.ХРУЩОВА Й. СТАЛІНУ З ПРОХАННЯМ
ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИБОРІВ ДО ВЕРХОВНОЇ
РАДИ СРСР ПІДРОЗДІЛАМИ ВІЙСЬКОВИХ ОКРУГІВ
У ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЯХ УКРАЇНИ**

*Цілком таємно
31 грудня 1945р.*

*Совершенно секретно
31 декабря 1945 года*

ЦК ВКП(б)
товарищу Сталину И.В.

В связи с приближением дня выборов в Верховный Совет Союза ССР украинско-немецкие националисты в ряде районов западных областей УССР пытаются помешать в проведении подготовки к выборам, и будут пытаться в некоторых местах сорвать проведение выборов 10 февраля 1946 года.

В ряде сел они терроризируют местных активистов, нападают на отдельные избирательные участки, запугивают население и пр.

Я считал бы необходимым на время подготовки к выборам рассредоточить часть войск Прикарпатского и Львовского военных округов в селах, пораженных украинско-немецкими националистами.

Прошу Вас приказать командующему войсками Прикарпатского военного округа тов. Еременко и командующему войсками Львовского военного округа тов. Попову оказать помощь своим войскам с тем, чтобы мы могли временно поставить воинские подразделения в наиболее опасных населенных пунктах и парализовать возможность бандитских проявлений как во время подготовки, так и в день проведения выборов в Верховный Совет Союза ССР.

Н. Хрущев

31 декабря 1945 г.

Верно: [підпис]*

Передано по „ВЧ”

31.XII.45 г.

Копия письма была направлена тов. Булганину.

ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 3880. – Арк. 1-2.

Засвідчена копія. Машинопис.

* Підпис нерозбірливий.

**ЗВІТИ ВОЄННИХ ПІДРОЗДІЛІВ УПА ЗА СІЧЕНЬ–ЛИСТОПАД
1945 р. ПРО ЗБРОЙНІ РЕЙДИ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ
ЗЕМЛЯХ ТА У КАРПАТАХ**

31 грудня 1945 р.

Сян
Лемко
Постій

ОПЕРАТИВНІ ЗВІТИ

поодиноких вд* за час від січня 1945 р. до кінця листопада 1945 р.

Дня 19 січня 1945 р. о год. 7.00 до села Завій, в якому квартирувала 2-га чота чотового Корпа сотні Веселого, приїхало 40 міліціантів МО у Волковії та 50 большевиків. При відступі до лісу ворог обстріляв чоту, при чім згинув стр[ілець] Зорян.

Вислід бою:

Ворожі втрати: 1 вбитий і 2 ранені.

Власні втрати: 1 вбитий.

Втрачено: 1 кріс рос[ійський] та 80 шт. набоїв до нього.

Дня 13 лютого 1945 р. о год. 22.25 сотня Веселого по наказу напала на с.Райське, де забрала магазин контингентового збіжжя. Збіжжя це зужито на власні потреби сотні.

Вислід бою:

Здобуто: 1200 кг пшениці, 1500 кг жита, 1300 кг ячменю та 1000 кг вівса.

Дня 15 березня 1945 р. повернули до сотні 28 стрільців, в тому числі 3-х ройових, які ще 10 січня 1945 р. були вислані до 12-х сіл, де перевели вишкіл самооборони.

Дня 19 березня 1945 р. о год. 8.45 похоронено 3-х стрільців, в тому числі і бунчужний Гусак, і сотен[ний] санітар та стр[ілець] Квіт, які померли на п'ятнистий тиф. Тут слід згадати, що п'ятнистий тиф кинувся між стрільцями сотні Веселого в другій половині місяця лютого 1945 р. На п'ятнистий тиф в згаданій сотні х[в]орувало 50 стрільців, з чого вище-згаданих 3-х померло, а решта повернули до сотні.

Дня 21 березня 1945 р. о год. 3.45 заряджує сотен[ний] Веселий, який квартирував зі своєю сотнею в с. Струбовиська, острє поготівля. Стрільці опустили квартири та зайняли оборонні становища у віддалі 500 м на

* Тут і далі: вд – відділ, ВП – Військо Польське, МО – “міліція обивательська” (польськ.), пвд – підвідділ.

захід від села, на відтинку около 2-х км довжини. Перша чота зайняла ліве крило, друга – становище направо від дороги Струбовиська–Присліп, а середину – третя чота.

Зарядження ці видав сотен[ний] Веселий на основі даних розвідки, яка донесла, що дня 20.03.1945 р. о год. 13.00 прибуло до Тісної около 200 большевицьких авт.

Сотня складалася тоді з 70 стрільців, а решта була хвора на тиф. О год. 8.45 надійшла дорогою Присліп–Струбовиська большевицька стежа в складі 11 людей, яка, йдучи, час від часу стріляла. Чота чотового В[ов]ка не стріляла, але підпустила ворога до себе на віддаль около 50 м і цільним своїм вогнем положила на шляху кількох большевиків трупом. Решта стежі відступила та заалармувала телефоном свій відділ, який ще ніччю був під'їхав автами до сс. Криве [та] Тісна. По 30 хвилинах большевики почали наступати великою масою на оборонні становища сотні. В часі наступу розлягалися крики: „Ура”, „За родіну, за Сталіна, здавайтесь бандеровці”. Ворог починає стріляти з крісів, кулеметів та папашок, крісових та важких мінометів. Стрільці лежать непорушно в снігу, підпускають масу атакуючих большевиків на віддаль від 40 до 50 м і щойно тоді приймають їх цільним вогнем. Большевики панічно відступають, а на полі бою залишають багато трупів та ранених. Посилена друга большевицька атака також заломлюється, а ворог поносить великі криваві жертви. Большевики пробують ще раз знищити наші сили і втретє поновлюють головну атаку, примінюючи рівночасно обхідний маневр на наші крила. Зближається [о] год. 11.45. Вив'язується завзятий бій. Від сторони ворога падають наші оборонні становища – від Бескиду численні стрільні з полкового гранатомета. Обхідні большевицькі маневри зістають від згаданих лісів, відбиті з численними стратами для ворога. Та він висилає підкріплення обхідним частинам, і сотня із-за 12-кратно сильнішого ворога та вичерпання муніції о год. 14.30 починає в порядку відступати в південно-східнім напрямі у великі ліси Бескиду. Погоні за сотнею ворог не робив, але увійшов в село Струбовиська, запалив його (осталось всього тільки 4 неспалені хати), а цивільне населення (дітей, старців та жінок) кидав до горючих будинків. Того ж дня сотня Веселого посувається дальше і о год. 21.00 приходить до с. Руніна на Закарпатті, де займає ква[р]тири. Дорога до цього села була дуже тяжка, бо приходилося місцями проходити снігами, до 150 см глибокими. В селі на шляхах установлено застави, а на інших, догідних для підходу в село, стійки. О год. 22.00 сот[енний] Веселий скликав мітинг, на якому вияснено місцевому населенню, що це є УПА та до чого вона стремить. Годиться зазначити, що національної свідомості у тамошнього населення майже немає. Стрільці у відношенні до населення були поправні.

Вислід бою:

Ворожі втрати: 150 вбитих (в тому числі 1 майор, 1 капітан і 1 санітарка). Ці дані заподаємо між іншим на основі розмови одного большевицького капітана з одною нашою інтелігентною людиною: „Ми знаємо, що бандерівців в Струбовиськах не було навіть 80 людей; наших впало понад 150, а їх по довгій шуканині знайшли ми заледве п'ятьох (5). Ранених було дуже багато та скількість невідома.

Власні втрати: 14 вбитих (в тому числі і чот[овий] Вовк та 1 ройовий Сова).

Втрачено: 4500 шт. крісової муніції, 1200 шт. набоїв до ППШ та 40 шт. гранат.

Дня 22 березня 1945 р. о год. 7.00 почав ворог, в силі около 200 людей, окружувати село Руніна, але заздалегідь спостережений нашими зірцями, які були розставлені по горах, не міг заскочити наших, що передчасно відійшли з села та втоптанним шляхом попереднього дня перейшли в ліси Бескиду. Вислана ворожа погоня, що старалася переслідувати сотню, повернула, як тільки дістала вогонь нашого заднього забезпечення. В дальшому марші, сотня по переході хребта Карпат, ввійшла в долину потоку Великий Лютовий, а нею в долину п. Середний Лютовий, в якої горішньому кінці находилися землянки самооборони с.Ветлина і там примістилася. Дальше посуватися не було можна із-за великої перевтоми та голоду стрілецтва, як також сильної ворожої блокади сил.

Дня 2 квітня 1945 р. о год. 6.00 большевики, які квартирували в с. Ветлина, в силі 200 людей, підведені сексотом, окружили сотню Веселого в землянках в п. Середний Лютовий. У висліді бою, який там вив'язався, згинув сот[енний] лікар Гуцул та сот[енний] політвиховник Кривуля, які в той час лежали хворими на п'ятнистий тиф в згаданих землянках. Сот[енний] Веселий пропав безвісти. Сотня, внаслідок зникнення сотенного Веселого, розбіглася і малими групами почала збиратися, щоби перейти за Сян на схід, в рідні сторони. Коли я про це довідався, зібрав всіх в лісі між Ветлиною, Сухо Ріками, Затварницею, Руським, Насічним та Берегами Горішними. Туди стягнув я також всіх тих, що були хворі на п'ятнистий тиф, та заготовлювано для них відповідні харчі через 2 і 1/2 місяця, щоби в цей спосіб відживити стрільців по перебутім тифі та стрільців, виснажених голодом та довгими маршами після бою під Струбовиськами. Командування сотнею передав я тимчасово чотовому Яричові, якого прислано мені з Н. р-ну „Холодний Яр”.

Сотня на основі мого наказу не може бути на протязі 2 і 1/2 місяця вжита до ніяких акцій.

Вислід бою:

Ворожі втрати: 3 вбитих і 2 ранених.

Власні втрати: 2 вбитих (1 сот[енний] лікар Гуцул і сот[енний] політвиховник Кривуля, східняк). Сот[енний] Веселий пропав безвісти і 3 стрільці дезертували.

Втрачено: 2 німецьких МГ, 2 мадярських пістолі калібром 7.65 мм, 1 ППШ та 2 російських кріси, 300 шт. набоїв до німецьких МГ, 20 шт. набоїв до мадярських пістолів калібру 7.65 мм, 200 шт. набоїв до ППШ та 200 шт. набоїв до російського кріса.

Впродовж 2 і 1/2 місяця перебувала сотня в лісі, де вела касарняне життя, приводила до порядку своє взуття та умундирування.

Дня 15 червня 1945 р. сотня Веселого під командуванням чотового Ярича перейшла в ліси Лопінника над с. Лопінкою. Тут звільнив я виконуючого обов'язки сотенного чотового Ярича та передав сотню сотенному Дідикові, який командує сотнею до кінця липня 1945 р.

Сотня під командою Дідика складалася з 2-х чот. Одна з них була зайнятою збиранням муніції та зброї в лісах Бескиду. Два рої другої чоти чотового Корпа були як охорона „пропагандивно-військового курсу”, що тривав 6 тижнів, а один рій був заангажований як вишкільники на курсі кушових та районних оргмобів, що тривав 3 тижні.

Дня 7 серпня 1945 р. сотня Дідика згідно з наказом окрпроводу розчленовано в р[айо]нах: Говерлі та Левка та в дійсності н[овий] р[айоно]вий пров[ідник] З. на власну руку здемобілізував її, а її стрільців поприділював на кушових організаційних, хар[ч]евих, розвідників та пропагандистів. Решту приділено до СКВ, як вишкільників.

Оперативні звіти за час місяців: серпень, вересень і жовтень 1945 р.

Гляди залучник оперативних звітів з т.зв. „оргмобної дійсності”

Н. р-ну „Бескид”

Залучник – 7

В листопаді 1945 р. розпочато організацію сотні Дідика. В її склад увійшли стрільці з бувшої сотні Веселого і стрільці з СКВ в районі Говерли та Бориса. Сотня в цьому місяці не переводила жодної акції. Місяць цей пройшов на стрілецькому та боєвому вишколі, стяганні взуття та мундирів. Сотня мала двох легко ранених стрільців: стр[ілець] Самостійний, якого ранили большевики, та Остапко, ранений поляками в часі своєї відпустки.

Вд почав організуватися при кінці липня 1944 р. в час переходу фронту. Тоді-то хор[унжий] Громенко на чолі одної чоти, звербованої переважно з бувших вояків-українців з СС дивізії „Галичина”, подався в німецьке заплілля, там поповнився до сотні. Прилучився до ком[андира] Рена і разом з ним удався на схід у Стрийщину, зглядно в Скільщину. Знайшовшись у большевицькій дійсності та зорієнтувавшись в новій большевицькій обстановці, доставши наказ від своїх вищих зверхників, розділились на дві групи: вд Веселого, Бурлаки, Байди, Нечая та двох чот зі сотні Чорного під командуванням Рена подались далше на схід, а вд

Громенка, Осипа, Крісового і Євгена, під командуванням останнього, подались на захід – на терени ВО*–6. Ця друга група по акції, яку робила на містечко Сколе, розпорошилася за виїмком хор[унжого] Громенка, який з деякими втратами вивів свій відділ цілий. Хор[унжий] Громенко опинився під кінець жовтня 1944 р. на теренах ВО–6 (докладніше на теренах Лемка). По його приході сл. п. ком. Ударник, враз із пров[ідником] З., беручи під увагу жалюгідний стан вд під кожним оглядом та находячу зиму, дали наказ хор[унжому] Громенкові розпустити відділ на час зими. Хор[унжий] Громенко демобілізував вд, а сам з декількома стрільцями пішов в повіт Бірча і там займався вишкільною роботою.

Докладніші дані про вищезгаданий період часу до історії вд хорунжого Громенка подам у слідуєчому звіті, бо матеріяли збираються.

Протягом місяців: листопад і грудень 1944 р., січень, лютий і березень 1945 р. хор[унжий] Громенко без вд займався військовим вишколом в Бірчанському повіті, боєвих акцій майже не проводив.

По приході пор.Коника на терен ВО–6 та його виздоровленню (пор. Коник вже на цьому терені поранив себе випадково пістолем) пров[ідник] З. зробив відправу та намітив працю на найближчий час. Тоді-то пор. Коник зістав іменованій н.р-вим орг. мобом. План праці зводився до організації СКВ і по одній чоті УПА на район. Після того плану приступив пор. Коник до праці і хор[унжому] Громенкові довірено наглядати над двома районами (III і IV). Значить розпочалися в місяці квітні організування та вишколи. Протягом місяців квітня і травня боєвих дій майже не було (18.4. зліквідовано с. Борівницю – матеріяли про цю акцію збираються).

Упродовж місяців: червень, липень, серпень, вересень 1945 р. вд на терені Холодний Яр майже не було – були окремі чоти УПА в кожному районі і СКВ. Такими-то відділами зглядно вд перепроводжувано деякі боєві дії. Про ті боєві дії подаю в залучнику – витягові із оперативних звітів

н.-р[айонно]го орг.-моба пор[учника] Коника.

Залучник 6.

В місяці вересні та жовтні під натиском виселенчої акції поодинокі пвд та поодинокі СКВ почато зливати у відділи, так що з днем 1.10.45 р. вже почали діяти правильно відділи УПА, а сам орг.-моб пор.Коник силою обставин почав бути більше ком[андир]ом та в міру потреби очолював і командував більшими з'єднаннями, а хор[унжий] Громенко очолив в тому ж часі вд, що складався з одної чоти сотні Бурлаки та двох чот, організованих в йому приділеному терені.

* Тут і далі: ВО – військова округа.

Дня 14 жовтня 1945 р. вд квартирував в с. Явірнику Руським, де цілий тиждень молотив і магазинував збіжжя.

Дня 19 жовтня 1945 р. о год. 15.00 один рій з вд У-2 під командуванням чот[ового] Бартеля, вирушив з місця постою відділу в Сяниччину по певних завданнях. Зараз – таки в першому селі своєї маршрути т.о в с. Борівниця коло костела натрапив на польську стежу, яка його обстріляла. Рій на наказ чот[ового] Бартеля, відстрілюючись, відступив до с. Рибне, а вечером долучив до відділу. Втрат власних і ворожих не було.

Дня 21 жовтня 1945 р. вд квартирує в с.Явірнику Руським. О год. 8.00 ком[андир] вд хор[унжий] Громенко з одним стрільцем від'їхав на наказ згори до свого зверхника, а команду над вд передав чотовому Бартлеві. О год. 13.00 зорець повідомив, що до села наближаються поляки (ВП) в більшій кількості. Щоб дати охорону селові перед сподіваним грабунком, ком[андир] Бартель дає наказ вд зайняти становища та не впустити ВП до села. Вд займає становища на узгір'ї по лінії з півн[ічно]-зах[ідного] на південний схід, так що праве крило засягає роздоріжжя доріг Негрибка–Явірник Руський, Борівниця–Явірник Руський. Заяйнявши вигідні становища для оборони, ком[андир] Бартель дає наказ: „Ворога підпускати близько, стріляти цільно і тільки по наказу”. Ворог посувається під село розстрільною, стрілецьтво з запертим віддихом нетерпеливо жде наказу: „Вогонь”. Ворога підпущено до 200 м, і тоді щойно по наказу відділ на цій лінії відкрив вогонь. Поляки попали в паніку та почали втікати. По короткій передишці ворог, зорієнтувавшись в ситуації, перегрупував свої сили та став натискати більше на наше праве крило, на відтинок чоти ком[андира] Чайки. Там-то поляки підтягнули свого „максима” на гору під присілком Рибне, звідти почали сильно обстрілювати відтинок Чайки. З того обстрілу згинув один стрілець з чоти Чайки. Ситуація для вд погіршувалась, треба було б відступати, але відкритий терен на це не дозволяв. Тому вд держав позиції аж до год. 17-ї. Відступаючи, вд спалив одну хату та подався до с. Гута, де до вд долучив ком[андира] хор[унжого] Громенка. О год. 21-й ВП-таки вступило до с.Явірник Руський.

Вислід бою:

Ворожі втрати: 10 вбитих, 8 ранених.

Власні втрати: 1 вбитий.

Здобуто: 2 кріси і 200 шт. муніції.

Дня 22 жовтня 1945 р. вже о год. 6.00 у вд рання зоря, 6.30 снідання, а о год. 7.00 збірка до відмаршу. Вд марширував лісом і біля год. 13.00 дійшов до присілку Буковина біля с. Бряжава (на південний захід від присілку Климентівка). Тут був збірний пункт. Тут вд получився з відділом СКВ під командою ком[андира] Барона та з боївкою СБ під командою Петі. Цілість очолив хор[унжий] Громенко. Скоро вечером всі з'їли вечерю та відмарширували в напрямку с. Ляхава. Посередині дороги

між Буковиною та Ляхавою вд минав курінь Прута та вд Кармелюка, що прямували на акцію до Бірчі. Досить скорим маршем вд прибув до с. Ляхава. Ком[андир] хор[унжий] Громенко дав наказ: „По роях до хат, а на свисток збірка на алярмовій площі”, яку вказав ком[андир]ам поодиноких пвд. В час короткого відпочинку долучив ще пвд СКВ під командою ком[андир]а Зруба. І той останній підпорядкувався начальному ком[андир]у хор[унжому] Громенкові. Під час постою в с. Ляхава ком[андир] Громенко зробив відправу з ком[андир]ами пвд, на якій кожний з них дістає таке завдання: ком[андир] Чайка із своїм пвд займає ліве крило і має наступати з півн[ічно]-зах[ідного] напрямку на село – волость Кузьмина, середній відтинок приділено ком[андир]ові Баронові, та крім його пвд, підпорядковано йому пвд чотового Залізняка, і ця середня група має наступати з півд[енного] заходу та з півдня на с.Кузьмина. До цього середнього відтинка долучено також боївку СБ. Зо східнього напрямку наступати мав ком[андир] Бартель зо своєю чотою. А ком[андир] Зруб зі своїм пвд мав зробити застави: одну на дорозі від Тирява Волоська, а другу – на дорозі від сторони с.Тростянець. Ліве крило під командою Чайки та середній відтинок під командою Барона дістали завдання підсунутись під село, здобути ворожі окопи та зліквідувати хати, а праве крило під командуванням Бартеля – здобути станицю МО, знищити її та відступити на збірний пункт. По тій відправі командирів заряджено збірку цілості. До стрільців промовив ком[андир] Громенко, сказав їм, що йдуть розбити польське гніздо с. Кузьмина, короткими словами закріпив до боротьби, подав до відома умовні знаки та кличку, устали[ли] порядок маршу, і цілість рушила до місця акції. О год. 23.00 пвд були на вихідних становищах своїх відтинків і зараз почали підсуватись під село. Коли ком[андир] Бартель, будучи [у] 15 м від станиці МО, дістав вогонь, пвд на інших відтинках знаходились ще на 200-300 м від села. Все ж таки ком[андир] Бартель, посуваючи пвд стрибками під ворожим обстрілом, по 10 хвилинах здобув станицю, знищив її та відступив. Ком[андир] Громенко, почувши перші стріли на відтинку Бартеля і сподіваючись, що ворог вибіжить на становище, дав наказ: „Бігом вперед”. Протягом кількох хвилин чот[овий] Чайка, завдяки енергійному наступові, хоч як сильний ворожий був вогонь, здобув 3 кулеметні гнізда, випер ворога з позицій та запалив хати. На середньому відтинку ворогові вдалося здержати наступ наших пвд. Від перших стрілів згинув ком[андир] Барон. Стрілецьтво, одначе, пішло далше вперед. Боротьба кипіла. Ворог ужив важких гранатометів. Показалось, що ворожі сили в с.Кузьмина виносили не 180, як подала розвідка, а 350, бо в останніх двох годинах прибули до с. Кузьмина додаткові сили ВП із сусідніх сс. Креців і Розпуття. Бій затягнувся в позиційну боротьбу. Деяким вд вдалось – таки вдерлись до села, де приходило часто до рукопашного бою. Однак мети своєї не

здобули, бо в найбільш критичний момент зістав ранений ком[андир] Громенко, і відтоді кожний пвд став відступати на збірне умовлене місце. Бій тривав до год. 01.00. Одні пвд повернули на збірне місце ще вночі, інші досвіта, а треті вже в білий день. Однак при відступі забрано всіх ранених із собою. Між ними ком[андир] Громенко. Останнього привезено вже за два дня підводою, бо рана була важка. Проте ком[андир] Громенко з силуваною усмішкою промовив до вояцтва: „Друзі, під час моєї відсутності моїм відділом буде командувати чот[овий] Бартель, в короткому часі я буду здоровий, і знову будемо разом бити ворога. Я ранений, ви не звертайте на це уваги, лише бийте ворога, де лише вдасться”.

Стрільцтво у цьому бої відзначалось особливим завзяттям. Прикладом цього може послужити хоч би такий факт, що його беремо із споминів учасника цієї акції ком[андир]а боївки СБ Петі. Він розказує: „На відтинку, на якому ми наступаємо, ворог цілком знищений. Вбігаємо під хати. Ком[андир] Громенко між нами. Він дає наказ: „Палити хати”. В одній хвилині кільканадцять хат в огні. В кожній хаті повно поляків, які вдягають свій виряд, щоб його вирятувати з горючих хат. Стрільці закидують хати гранатами і стріляють до середини. Під хатами де-не-де приходить до рукопашного бою. Поляки кричать: „Браце, даруй жице!”. Стрільці не можна, бо наші вимішалися з польським військом, одначе поляки падають як солома. Під один оборіг скрилися кільканадцять польських вояків, та й там побачив їх ройовий іменний та дає наказ кулеметчикові пустити туди серію. Котрий поляк не згинув там від кулі, то згорів, бо оборіг цей ми підпалили. Хату, до якої я підбіг, підпалюють стрільці, і я в ясності вогню бачу в хаті около 10 ворожих вояків. Вони, бачучи, що навколо них горять теж хати, а стрільці ліквідують їх залоги, підходять під стіну та щось говорять. Я використовую цю хвилину і з півкрісівки ліквідую їх. Секунда – і всі як один падають, гей би скошена трава. Бачу, що вже всі впали, і тільки декотрий натягає собою. Біжу до хати. А тут із сіней, в яких я думав, що вже нікого нема, ворожий вояк спрямував на мене цівку кулемета. Я блискавкою ловлю за цівку. Паде серія з цього кулемета, 8-10 стрілів. Чую, що мною щось шарпнуло, тіло легенько пече. Але кулемета не пускаю. Ворог шарпає кулеметом, хоче його вирвати, та я, держучи лівою рукою кулемета, правою витягую пістоль та убиваю його. Це все тривало одну хвилину. Тому, що в цім відтинку хати не всі горіли, було дуже гаряче, а від диму прямо душився, підняв я свою півкрісівку і вицофав^{*}. Відійшовши до хати, бачив я, як впав дах хати на долину, і всі вояки, яких я постріляв, враз зі зброєю згоріли”.

* відійшов.

Вислід бою:

Ворогові втрати: 90 вбитих, і около 100 ранених.

Власні втрати: 4 вбиті, в тому [числі] ком[андир] Барон, 9 ранених, з них 2 важко, між ними ком[андир] Громенко (між вбитими поляками були: 2 поручники і 5 підстаршин).

Здобуто: 2 кулемети Дехтярьова, 8 крісів, 500 шт. муніції, 1 ракетницю, 12 ракет, 15 плащів і 5 пар взуття.

Дня 23 жовтня 1945 р. вд під командуванням командира Бартеля вечором подався у сусідній терен по муніцію. Там зорганізовано дещо амуніції, і вд без жодних втрат та перешкод вернув на свій сот[енний] відтинок.

Дня 19 листопада 1945 р. вд виконав акцію на Лончкі, присілок

с. Солоне. Ціль акції: спалити грабіжницьке польське село, яке своїми бандитськими нападами стало докучати дооколичним українським селам. Тому, що знаним було, що в селі не було більше як 30 озброєних поляків (самооборони), ком[андир] Бартель задумав власними силами розбити цю банду та спалити присілок. Акцію заплановано в цей спосіб: пвд 506 мав наступати з півн[очі] від р. Сяну с. Солоне, поставивши заставу від с. Солоне. Пвд 505 мав наступати з півн[ічного] заходу від с. Сельниця, а пвд 504 мав наступати зі заходу від с. Делягова. Всі пвд мали найперше здобути присілок та розбити банду, а при відвороту спалити польські господарства. Акція мала розпочатись о год. 21.00. Акція відбулася точно після плану з тим, що опору зі сторони поляків не було жодного, бо вони сподівались нападу і завчасу вицофали за Сян. Навіть цивільного польського населення не було по хатах. Воно також втекло разом зі своєю самообороною. По годині часу робота була скінчена.

Вислід акції:

Спалено всі будинки.

Забрано 18 штук худоби і 1 коня з упряжкою.

Дня 29 листопада 1945 р. ком[андир] вд Бартель згідно з наказом згори запланував та перевів акції спалення сс. Рудавка і Стара Бірча. Згадані села – це бувші мішані польсько-українські села, в яких тепер жили виключно самі поляки, бо українців частинно вимордували поляки, а частинно під примусом польського терору виїхали до УСССР. Села Рудавка та Стара Бірча, являючись осередком польської голоти, яка під охороною ВП, що стало стаціонує в повіті Бірчі, часто випадала на поблизькі українські села та грабувала мирне українське населення. Згідно з розвідочними даними, сили ворога начислювано: 30 чол[овік] поль[ської] самооборони в с. Стара Бірча, в поблизькім повітовім осередку Бірча 500 ВП і 80 МО. Як підкріплення до вд долучив рій боївки СБ. Ком[андир] Бартель запланував акцію в цей спосіб: пвд 506 дістав завдання зробити заставу в силі одного роя при дорозі від сторони

с. Ліщава, на раздоріжжі доріг Ліщава Долішна–Бірча, Малява–Бірча, крім цього пвд 506 мав дати один рій охорони гранатометові, який зайняв становище на горі між дорогами Рудава–Стара Бірча, Березка–[с. Бірча], недалеко дороги, що йде зі Старої Бірчі до с. Бірча – решта пвд 506 мала завдання пройти розстрільною с. Рудава, спалити будинки і разом з роєм СБ (який долучено до пвд 506) мали зійтись з рештою вд в східній частині с. Стара Бірча. Пвд 504 і 505 дістали завдання: наступати на с.Бірча з півн[ічного] напрямку від становища нашого гранатомета, здобути село, зліквідувати польську самооборону та попалити будинки, крім того, пвд 505 мав дати заставу в силі одного роя на дорозі від с. Бірча. Гранатометник дістав завдання в час акції обстрілювати с. Бірча. О год. 22.00 всі були на призначених вихідних становищах. Пвд 506 враз із роєм СБ, виконавши своє завдання, прямували до с. Стара Бірча, щоб після плану получитись з рештою віддлу. В той час, коли пвд 504 і 505 на с. Стара Бірча, з містечка Бірча виступило ВП на захист Старої Бірчі. Ворог наступав чотирма групами, а натрапивши на опір нашої застави, цофнувся, перегрупувався та почав окружувати заставу. В той час ком[андир] Бартель дав наказ перейти розстрільною с. Стара Бірча, запалити хати та зайняти становище під ліском, що знаходиться на південь від дороги та потічка Бірча Стара – с.Бірча. Наказ виконано, зайнято становища та здержано напір ворога. Рій, що його ворог окружував, долучив до вд. Пвд 506 з роєм БСБ, не знаючи нічого про змінену ситуацію, підсувався до східної частини с. Стара Бірча. Однак, не заставши там відділу, посувався дальше на схід, бо чот[овий] Сірко думав, що наші пішли аж до с. Бірча. Однак тут з церкви дістали сильний кулеметний ворожий вогонь. Чот[овий] Сірко, зорієнтувавшись в ситуації, почав вицофувати в напрямі с. Рудава, палячи по дорозі решту недопалених хат с.Стара Бірча та забираючи із собою гранатомет із охороною. Пвд 504 і 505, не маючи зв'язку з пвд 506, держали ще яйись час бій с ВП, а в кінці відступили в сторону с. Ліщава до с.Малява, стягаючи рій, що був на заставі від сторони с. Ліщава.

Вислід бою:

Ворожі втрати: 17 вбитих і 7 ранених.

Власні втрати: 2 ранені, 1 з них важко.

Здобуто: 18 шт. худоби і 2 коня.

Спалено цілковито сс. Рудава і Стара Бірча.

Дня 9 січня 1945 р. з терену ВО–5 перейшла сотня Бурого р. Сян і прийшла на терен ВО–6.

Дня 29 січня 1945 р. по постої в сс. Ступосяни, Беріжки, Устріки Долішні і Мучне перейшла лісами Гарнави Долішної, Гарнави Горішної та Соколик Гірський на постій до с. Буківець біля Сянків, де задержалася до часу облави большевицької на неї, це є до 9.03.45 р. За час її постою в

згаданому селі сотня Бурого, за виїмком ліквідації 5-х большевицьких розвідників із-за Сяну та 4-х сексотів, переведення нею 6-тижневого військового вишколу з членами самооборони в 5-х селах, відбуття Свята в пам'ять роковин 29 січня, відіграння одної виставки, що висміювала большевиків та німаків, пропагандивних мітингів в селах над Сяном та уладження Свята в честь Тараса Шевченка, жодної акції не починала.

Дня 9 квітня 1945 р. о год. 5.00 розвідка сотні Бурого донесла, що большевики перейшли р.Сян зі своїх прикордонних застав в силі около 550 людей та йдуть в напрямі Буківця. Зі сторони Тарнави Вижної йшов ворог в силі около 180 чоловік, Турочок Нижних – около 100, зі сторони Сянків через Голінату-Беньову приблизно 300 чоловік, а зі сторони Волосатого посувався ворог в силі 250 людей. Зі села Волосатого ворог спочатку посувався дорогою, опісля через гору Галич – 1335 м – і о год. 5.30 долішний кінець Буківця був вже окружений. На горішний кінець села, в якого у 5-х хатах квартирувала сотня Бурого, ворог з невідомих причин чомусь не заходив, ані не старався окружувати. В сусідстві сотні Бурого квартирувала в 4-х хатах сотня Бурлаки, яка туди прийшла після большевицької погоні за ним, дня 3.04.45 р. На вістку, що ворог йде з ріжних сторін, Бурий і Бурлака зарядили гостре поготівля. Годиться зазначити, що сот[енний] Бурий, навчений гірким досвідом з большевицького наскоку на його сотню у Великому Потоці, мав тепер в Буківці докладну розвідку про рухи ворога, і тому щойно точно о 7.30 год. відділи обох ком[андир]ів вицофуються до ліса, звідси пнуться на гору Галич, де завдяки густій мряці, у віддалі 100 м виминають ворога, що йшов в силі около 250 людей з с.Волосатого, подаються через лісову дорогу Буківець-Волосате у віддалі 1 км від с. Волосате, переходять в ліс, а відтак на Закарпаття в сторону с. Луг. Тут в лісі над с. Луг обидва відділи відпочивають і вечером о год. 22.15 того ж дня сходять до с. Луг на вечерю та ночліг. Скоро світ по спожиттю снідання, обидва відділи опускають місце постою та посуваються в ліси біля с. Ставне, де натрапляють на відділ лісових робітників з тамошнього і дооколичних сіл, цих робітників задержують, відбувають з ними 3-годинний мітинг та звільнюють їх щойно о год. 18.30 того ж дня. Точно о год. 19.00 оба відділи прямують лісами до с. Бистре, куди приходять о 22.30 хв. Тут вечеряють і заночовують. Скоро світ після снідання опускають місце постою та посуваються лісом прямо на полудне, переходять шосе та штреку і в лісі на північ від с. Ставне задержуються на цілоденний постій, де уплановано акцію на станицю міліції та станицю большевицьких телефоністів, яких там було близько 10 чол[овік].

Дня 11 квітня 1945 р. о год. 20-й з відповідно розробленим планом сотні зробили напад на місцеву міліцію і на станицю большевицьких телефоністів. Міліцію роззброєно та по відповідному поученні відпущено

без зброї додому. Большевики в тому ж часі, заалармовані стрілами, зайняли оборону у відповідно до того зроблених бункерах, спочатку відстрілюються, але під рішучим натиском обидвох відділів утікають. В бою тому зістало вбитими 2-х большевиків-телефоністів, а з нашої сторони було 4-х легко ранених. Домівку більшевицьких телефоністів здемольовано*, апарати телефонічні вповні знищено та ще перед акцією по обох сторонах с. Ставне на віддалі одного км поперетинано телефонічне сполучення та позрізувано стовпи. Після цієї акції сотня вицофала в ліс на старе місце постою.

Вислід бою:

Ворожі втрати: 2 вбиті большевицькі телефоністи.

Власні втрати: 4 легко ранені.

Знищено: вповні домівку большевицьких телефоністів, телефонічні апарати, поперетинано з обох сторін с. Ставне на віддалі одного км телефонічне сполучення та позрізувано телефонічні стовпи. Крім цього, роззброєно 10-х міліціантів, здобуто 10 крісів, поміж ними 5 втинків, які знищено.

Дня 12 квітня 1945 р. місцева міліція в повному своєму складі урядили облаву на сотню Бурлаки і Бурого. О год 6-й прийшло до перестрілки. Згаданих міліціантів підпущено на відстань 30-40 м, де під гук розриву крісових гранат міліціанти панічно розбіглися, залишаючи на полі бою 7 трупів.

Вислід бою:

Ворожі втрати: 7 вбитих міліціантів.

Цього ж самого дня пополудні сотні з поворотом повернули до с. Бистре, куди по двогодинному відпочинку прибули о 19.45 год. Тут з'їли вечерю та переночували. Годиться зазначити, що за харчі, які брали в тамошнього населення згадані обидва відділи, платили большевицькими карбованцями.

Дня 14 квітня 1945 р. о год. 9-й сотні опускають с. Бистре і лісом прямують до с. Волосате. По дорозі до згаданого села стрілець наліз на міну, з приводу чого був забитий, а 3-х стрільців від розриву міни було ранено.

Дня 14 квітня 1945 р. о год. 14-й прибули сотні до с. Волосате, з якого сотня Бурого прямує дорогою до с. Буківця, а Бурлака через Устріки Горішні приходить до с. Мучного. На цьому закінчено рейд по Закарпаттю.

Дня 16 квітня 1945 р. розпочав сот[енний] Бурий згідно з моїм наказом вербування членів в цілі доповнення сотні. Вербування це та

* зруйновано.

вишкіл новоприйнятих до відділу тривав включно до 5 травня 1945 р. До відділу звербовано було 90 новиків.

Дня 9 травня 1945 р. сотня Бурого опускає с. Буківець та лісами Соколик Гірський, Тарнави Вижньої і Нижньої, присілок Мучне, с. Царинське, приходить до лісів над Сухими Ріками, де задержується. Час від 10.5.45–21.5.45 р. використано в цілі вишколу новиків.

Дня 21 травня 1945 р. о год. 12-й чота Горбового зі сотнею Бурого на шляху Затварнизя–Райське б[іля] с. Студенне зробила засідку на повертаючу з грабунку волковийську міліцію та большевиків, які разом з міліцією брали участь в тому.

Вислід бою:

Ворожі втрати: 3 міліціантів, в тому [числі] один командант, вбиті, 9 москалів вбитих, один попав в полон.

Здобуто: 8 крісів, 4 ППШ, 400 шт. муніції до рос[ійського] кріса, 300 шт. до ППШ, 6 плащів та 4 пари взуття. Полонений большевик по відповідній пропаганді звільнений.

Дня 21 червня 1945 р. о год. 18-й на ква[r]тируючу сотню Бурого в лісах „Хрещата” – 990 м, яка знаходиться в околицях сіл Рябе, Гічвиці і Кам’янки, большевицькі погранзастави, які в той час повнили службу на польській території на границі словацькій в силі 80 людей, зробили наскок, у висліді чого зістав забитий стр[ілець] Зелений (три тижні, як вступив до відділу), а чот[овий] Олійник тяжко ранений, який в тиждень після цього помер. Ворог мав 17 вбитих, в тому числі 4 старшин нищого рангу.

Вислід бою:

Ворожі втрати: 17 вбитих, в тому [числі] 4-х старшин нищого рангу.

Власні втрати: 2-х вбитих, в тому [числі] чот[овий] Олійник.

Втрачено 2 мадярські сідла.

Дня 29 червня 1945 р. один рій з чоти Горбового сотні Бурого напав на двір Вільхова.

Здобуто: 130 кг масла.

Дня 30 червня 1945 р. на наказ надрай[онного] пров[ідника] З. сотн[ик] Бурій звільняє з відділу в числі 60 стр[ільців]-новиків і відпускає їх додому. Наказ цей був виданий надрай[онним] пров[ідником] З. за попереднім повідомленням мене.

Дня 31 липня 1945 р. о год. 22-й чота Горбового сотні Бурого перевела акцію на дві станиці польської міліції та „Служби Безпеченьства”.

Вислід бою:

Ворожі втрати: 2-х міліціантів вбитих, а 6-х міліціантів взято в полон, яких звільнено в заміну за поарештованих наших 18 селян із с. Ліпінки та Габковець.

Здобуто: 2 кулемети, 1 ППШ, 1 пістолю, 4 гранати, 10600 крісової муніції, 1 апарат телефонічний, 1 протипанцерний кріс, 42 шт. муніції до крісового гранатомета і 25 кг паперу пакункового та 3 коци.

Власних втрат не було жодних.

Разом з арештованими 6-ма міліціантами арештовано також польку, яка була секретаркою на згаданій станиці. Вночі 1.08.1945 р. надр[айонний] пров[ідник] З. переловив сот[ника] Бурого на гарячому вчинку зі згаданою секретаркою. З причини тої надр[айонний] пров[ідник] З. завісив сот[ника] Бурого у виконванні обов'язків ком[андир]а сотні. Про своє рішення пров[ідник] З. мене повідомив.

Сот[ник] Бурий після свого завішення у сповнюванні функції сотенного перебував ок[оло] 3-х місяців без функції. По 3-х місяцях пров[ідник] З. постарався у своїх вищих зверхників о видання вироку кари смерті для ком[андир]а Бурого. Присуд цей застав тільки на підставі одностороннього насвітлення справи пров[ідник]а З., і тільки за старанням ком[андування] р[айону] злагіднено кару смерті з правом реабілітації. Новопризначений ком[андир] ВО–6, будучи в місяці листопаді на відтинку Лемко і довідавшись про цю справу, наказав справу розвідувати, покликати польовий суд, який щойно по зібранні матеріялів мав видати присуд в справі сот[енного] Бурого. В міжчасі, заки був скликаний польовий суд, сот[енний] Бурий в місяці січні 1946 р. з невідомих причин опустив терен Лемка без нічийого дозволу, і як опісля розвідано, опинився на теренах Чех[ії].

Дня 8 серпня 1945 р. 15 стрільців з 2-ї чоти сотні Бурого на наказ н[адрайонно]го пров[ідник]а З. були приділені до СКВ в р-ні Ударника. Сотня Бурого по звільненні з неї 90 новозавербованих стрільців, що в м-ці червні 1945 р. начисляла 62 стрільці. Решту 18 стрільців 2-ї чоти сотні Бурого приділено до першої чоти Горбового тої ж сотні. Таким чином перша чота Горбового сотні Бурого начисляла 47 стрільців.

Дня 21 серпня 1945 р. наказом н[адрайонно]го провідника З. приділено на час рейду першу чоту Горбового сотні Бурого до куріня Прута, з яким вона відійшла в пропагандивний рейд на Словаччину.

Опис з рейду гляди залучник: (Залучник, р. 9).

Дня * вересня 1945 р. повернула чота Горбового з пропагандивного рейду по Словаччині та затрималася в 6-му р-ні Пугача. В часі рейду по Словаччині дезертувало 2 стрільці.

Дня 8 жовтня 1945 р. ніччю о год. 24.00 перша чота сотні Бурого брала участь в акції висаджування мостів: залізничного на р. Сяні та дерев'яного – на р. Облаві під командуванням сот[енного] Кармелюка.

Опис акції гляди залучник: (Залучник, р. 7).

* Дата відсутня.

Дня 22 жовтня 1945 р. ніччю перша чота Горбового сотні Бурого під начальним командуванням сл. п. пор. Коника, брала участь в акції на Бірчу. Згадана чота по наказу сл. п. пор. Коника була на час акції приділена і підпорядкована сот[енному] Кармелюкові. В тій акції чота не понесла жодних втрат.

Опис акції гляди залучник: (Залучник, ч. 10).

Дня 26 жовтня 1945 р. перша чота Горбового сотні Бурого повернула по виконанні акції на Бірчу з надрайону „Холодний Яр” в надрайон „Бескид” в р-н Ударника.

Дня 1 листопада 1945 р. перша чота Горбового колишньої сотні Бурого, згідно з моїм наказом, входить у склад новозорганізованого вд під командою Біра.

Листопад 1945 р. провів вд під командою Біра на будованні та улаштуванні табору та магазинів, заготівлі харчів та їх магазинуванні та військовому вишколі стрільців.

Дня 27 листопада 1944* р. о год. 22.35 сотня Бурлаки разом із сотнею Байди переходять ріку Сян та о год. 2.25 дня 28.2.45 р. приходять до с. Ступосяни. Зі Ступосян того ж дня вечером приходять сотня до с. Беріжки, звідкіля на 18-денний постій перейшла на присілок Мучне.

В часі постою на присілку Мучне стрілецьтво згаданої сотні частинно поправили своє взуття та умундировання та лікувалися з різних недуг (чиряки, короста).

Дня 16 грудня 1944* р. сотня Бурлаки покидає присілок Мучне та переходить на 14-денний постій до с. Сухі Ріки. Тут під час свого постою сотня зліквідувала 3-х большевицьких розвідників з пропагандивним матеріалом для наших відділів. В згаданих матеріялах найдено лист капітана погранзастави в Смільнику, адресованого на адресу Байди, якого вже в той час на цьому терені не було. В цьому листі згаданий НКВДист, капітан, переконував стрілецьтво і самого ком[андир]а Байду, щоби зложили добровільно зброю, кара буде їм дарована, здорові стрільці на власне бажання будуть приділені до ЧА, або будуть відпущені додому, а хворі будуть відіслані до лічниці. В тій цілі сотня Байди мала вислати своїх парламентарів на міст р. Сян на шляхові Смільник–Ступосяни.

Дня 1 січня 1945 р. сотня покидає с. Сухі Ріки та приходять до с. Царинське, де затримується на 21-денний постій. В часі цього постою за виїмком зліквідування 1-го розвідника і 2-х сексотів, як також переведення 3-х мітингів з населенням та вже давніше розпочатого в цьому селі вишколу самооборони, сотня ця жодних акцій не переводила.

Дня 22 січня 1945 р. покидає сотня с. Царинське та переходить до с. Беріжки, де квартирує до 21 березня [19]45 р. Тут був зорганізований

* Так у документі. Очевидно, йдеться про 1945 р.

підстаршинський вишкіл власними силами сотні і розрахований на 6 тижнів, що розпочався 26.2.45 р. і протривав до 19.3.45 р. Причиною нескінчення була облава, що розпочалася 21 березня і тривала повних 24 дні. В тому курсі взяло участь 15 стрільців. Викладали на ньому один чот[овий], бунчужний сотні, курінний плвх, всі по старшинському вишколі УПА. Крім цього, викладали сот[енний] Бурлака, чот[овий] Павленко та курінний лікар Горислав. Сотня в другій половині грудня 1944 р. вислала 24 стрільці в терен вишколювати самооборони по селах. Двомісячний військовий вишкіл перейшло біля 350 осіб членів самооборони в 13 селах.

Дня 21 березня 1945 р. по бою під с.Струбовиськами, який звела сотня Веселого, сотня Бурлаки по появі большевиків у Ветлині вицофує до ліса під гору Равку – 1303 м, звідкіля прямує лісами Бескиду на захід, доходить в лісі на Закарпаття над Руніною. Туди приходить сотня в дні 23 березня [19]45 р. о год. 13.00. Звідси завертає тому, що по появі сотні Веселого в дні 22.3.45 р. большевики підтягнули більші сили, яких стежі проходили ліси. Звідтіля Бурлака прямує поворотною дорогою і в лісі на р.Солинкою, у віддалі 6 км від с. Ветлина заночовує в большевицьких бункерах, вибудованих під час фронту в жовтні 1944 р.

Дня 25 березня 1945 р. о год. 8.00 сотня покидає большевицькі бункери та посувається попід гору Велика Равка, через терен Словаччини і в околиці гори Велика Семенова, в долині одного потоку, стає на постій та розкладає вогні. Большевики, які вже в тому часі були в с. Устріки Горішні, зауважують дим і в числі 100 осіб наскакують на сотню Бурлаки, у висліді чого вив'язалася 20-хвилинна перестрілка. Після сотня подається поміж Великою Семеновою та Равкою, переходить польсько-словацьку границю і прямує до с. Стужиці Нової. В погоні за сотнею большевики вислали 50 НКВДистів, які цілу годину переслідували сотню. Біля Стужиці Нової в лісі сотня Бурлаки, щоб скінчити з тим переслідуванням, залишає два рої з 3-ма кулеметами і зводить бій з ними. У висліді цього бою НКВДисти мали 7-х вбитих та завернули вони з поворотом до Устріки Горішні.

Дня 26 березня 1945 р. о год. 3-й сотня зійшла до Нової Стужиці, з'їла вечерю, відпочивала і вицофовує до ліса о год. 5.35 між Седлицею та Стужицею. Близько год. 16.40 входить з поворотом до села на вечерю.

Дня 27 березня 1945 р. о год. 8.00 покидає сотня Бурлаки Стужицю Нову та посувається в напрямі східньому через цілий час лісами біля села Лубна, скручує прямо на північ, переходить границю і виходить на дорогу, що веде з Волосатого до Буківця і нею посувається до с. Буківця, куди приходить о год. 23.00. Тут долучує до сотні Бурого, втомлене стрілецьтво знаходить належний відпочинок.

Дня 9 квітня 1945 р. о год. 8.30 сотня Бурлаки вицофовує разом із сотнею Бурого із с. Буковець та подається лісами на Закарпаття, де пере-

буває разом із сотнею Бурого до 14.4.45. Рейд сотні Бурлаки по Закарпаттю описаний в уступі У–3.

Дня 14 квітня 1945 р. о год. 14-й прибуває сотня Бурлаки до с. Волосате, звідси посувається на присілок Мучне, де відпочиває до 6.04.45 р.*

Дня 10 травня 1945 сотня Бурлаки лісами Затварниці через с. Явірець, р. Солинку та дорогу Смерек–Завій переходить в ліс над Лопінку, в якому задержується 5 днів. Тут стрічається сот[ник] Бурлака з тодішнім надрайонним орг.-мобом пор. Скалою, від якого одержав інструкції відносно переведення акції на станицю МО в Гічві. Згаданої акції сот[ник] Бурлака не перевів. В останніх днях місяця травня, згідно з наказом надрайонного пров[ідник]а З., без мого відома перейшов із сотнею в Перемишлянщину.

Прийшовши на терен надрайону „Холодний Яр”, ком[андир] Бурлака зголосився і підпорядкувався тамошньому надрайонному оргмобові пор[учнику] Коникові. Згідно з планом, як згадано в уступі У–2, пор. Коник реорганізував відділ в той спосіб: 1 пвд, рекрутований переважно з лемків, демобілізовано, як небоездатний, пвд ком[андир]а Бартеля приділено до ком[андир]а Громенка та перекинено його в Бірчанщину (третій і четвертий р-ни), а пвд ком[андир]а Левка приділено до першого і другого р[айо]нів, а самого ком[андир]а Бурлаку назначено ком[андир]ом вд, який складався з таких розчленованих по першому і другому р[айо]нах чот: на першому р[айо]ні чота Крилача, в другому – чота Орського. Обидві ті чоти зорганізовані були з тих р[айо]нів, в яких вони квартирували. Третьою чотою був пвд Левка з відділу Бурлаки. Дві перші чоти властиво переходили тільки вишкіл, боєвих акцій довгий час майже не переводили. Третя чота Левка була до них долучена як авангардна чота старого відділу. Цілість, як згадано вище, очолював ком[андир] Бурлака. Його завданням був тільки нагляд над розчленованими в терені чотами. Тому, що кінець місяця жовтня 1945 р. відділ цілістю не діяв, оперативний звіт за той час подаю в залучникові – витягові зі звітів надрай[онного] оргмоба пор. Коника.

Дня 19 жовтня 1945 р. відділ зробив в двох місцях засідки на ВП, яке вказаними нижче дорогами мало переїжджати. Одна засідка була зроблена силами пвд 511 і двох роїв з пвд 512 в лісі на дорозі між сс. Вугники – Сільця. Одначе ВП цією дорогою в той час зовсім не переїжджало. Другу засідку зроблено в лісі між селами Грушова–Конюша. В цій засідці брали участь пвд 510 і два рої з пвд 512. Щойно під вечір з напрямку с. Конюша над’їхало ВП в силі: 10 кіннотчиків і 10 піхотинців, які забезпечували

* Так у тексті. Вочевидь, 6.05.45 р.

3 підводи з награбованим в українців майном. Кіннотники їхали як переднє убезпечення за 300 м перед підводами. Засідка властиво вповні не вдалася, бо місце на засідку підібрано було на денний, а не на нічний бій, а також і тому, що відкрито вогонь по передньому убезпеченні, так що решта втекла без втрат.

Вислід бою:

Ворожі втрати: 1 кіннотник і 1 кінь вбитий.

Власні втрати: жодні.

Дня 20 жовтня 1945 р. о год. 02.00 ком[андир] Орський на чолі пвд 511 і 2-х роїв з пвд 512 зробив наскок на ВП, що квартирувало в селі Сільці. ВП начислювало 40 людей – це була частина із гранатометної сотні, яка переводила в цих теренах виселенчу акцію. Польські вояки квартирували в трьох близьких хатах та були окопані. Ком[андир] Орський вислав один рій на заставу від с.Сиракізці, де знаходиться большевицька погранзастава, один рій мав підсунутись під ворожі становища та опанувати ворожі гранатометні становища, а три інші рої наступали на хати, де квартирувало ВП з напрямків: схід, захід і південь. Акція вповні вдалася.

Вислід бою:

Ворожі втрати: 10 вбитих, в тому [числі] один поручник, 6 ранених, решта панічно розбіглася.

Власні втрати: жодні.

Здобуто: 2 міномети калібру 82 і 21 шт.стрілен до нього, 2500 шт. рус[ької] крісової муніції.

Дня 23 жовтня 1945 р. відділ виконав акцію на польське бандитське село Залісся, яке грабувало та мордувало довколишнє українське населення. Село спалено зовсім.

Вислід акції:

Ворожі втрати: 15 вбитих (ті, що ставили опір).

Власні втрати: 1 вбитий.

Здобуто: 2 кріси, 300 шт. муніції, 12 корів.

Дня 27 жовтня 1945 р. вд виконав акції палення бувших українських сіл за Сяном – Вапівці і Коритники, населення яких під примусом бандитського польського терору було змушене ще на весну 1945 р. виїхати до УССР, а на місце українців наслано вже польських репатріантів з УССР. Палення відбувалося в цей спосіб: тих поляків, які не ставили опору, випрошувано в чемний спосіб, пояснюючи їм причину палення, в деяких випадках стрільці самі допомагали при виношуванні господарського реманенту. Слід відмітити, що польське населення ставилося до цих акцій з повним розумінням і вповні їх одобрювало. Рідкими бували випадки, щоб поляки ставили збройний спротив. В таких випадках опір цей ліквідовано при допомозі зброї. Акція палення

с. Вапівці виконав пвд 510 і 2 рої пвд 512. Заставу від с. Куньковиці зробив один рій з пвд 510 і один рій з 512. Палення відбулося без жодного спротиву зі сторони польського населення. С. Коритники палив пвд 511 і рій з пвд 512. Палення пройшло без жодного спротиву. В поворотній дорозі під час постою вд в Кречківському лісі наткнулось на заставу вд ВП, яке в той час перевіряло ліс. Застава обстріляла ВП. Вив'язався короткий бій. Ворог під прикриттям гранатометного вогню почав окружувальний наступ. Відділ після короткого бою відв'язався від ворога.

Вислід бою:

Ворожі втрати: 7 вбитих, 4 ранені.

Власні втрати: 2 ранені (в тім числі бунчужний відділу).

Дня 1 листопада 1945 р. о год 23 вд допалив с. Кузьмина, яке було частинно вже спалене під час акції вд У-2 в дні 22.10.45 р. Акція відбувалася в цей спосіб: пвд 510 і 2 рої з пвд 512 ввійшли в с. Кузьмина від сторони с. Лішава, пвд 511 і 2 рої з пвд 512 увійшли в село з сторони с. Розпуття. Рій з пвд 512 зробив заставу від с. Розпуття. В с. Кузьмина спалено ті будівлі, що ще не були спалені, крім того знищено телефонічні стовпи на віддалі 300 м і спалено міст. Сподіваного ворога не було, бо, як показалося, навіть цивільне населення після акції в дні 22 жовтня втекло до м. Бірчі.

Вислід акції: нічого не здобуто, нічого не втрачено.

Дня 3 і 4 листопада 1945 р. вд відбув пропагандивні рейди до польсько-українських сіл: Сенькова і Войткова. В тих селах переведено збори серед польського населення, якому вияснено, що польське й українське населення повинні жити із собою в згоді, не слухати підшептів большевиків чи їх вислужників, яких в інтересі лежить польсько-українська боротьба, та візвано поляків, щоб ті ставали до боротьби зі спільним ворогом – большевицькою Москвою. На зборах в обох селах було присутніх понад 100 осіб (мужчин і жінок), по обличчях присутніх на одних і других зборах було видно зрозуміння справи та подив нашого стрілецтва, яке було належно вбране та узброєне і культурно та чемно поведилося.

Дня 11 листопада 1945 р. об'єднані вд У-4 і У-7 під командою ком[андир]а Бурлаки спалили б[увші] українські села: Бовина, Уйковичі й Красічин, положені на північний захід від Перемишля за Сяном. Всі згадані села – це б[увші] чисто українські села, з яких українське населення виїхало ще навесні 1945 р. під терором польської голоти, вислужників большевиків, і в яких зараз мешкали поляки-репатріанти з УРСР. Акція після плану ком[андир]а Бурлаки мала відбутися в цей спосіб: пвд 520 і 521 під командою сот[ник]а Ластівки мали спалити с. Красічин, с. Бовина мали спалити пвд 512 з У-4 і 519 з У-7, а пвд 510 і 511 оба з У-4 мали спалити с. Уйковичі. Тими двома групами командував сам

ком[андир] Бурлака. Перед акцією видано наказ до вояцтва, щоби під час акції поводитися з польським населенням тактовно, помагало йому виносити речі та поясняло, чому палиться село. Перебіг акції на с. Красічин був такий: ком[андир] Ластівка наказав пвд 520 зробити заставу на шосе Перемишль–Бірча, а сам із пвд 521 пішов розстрільною на с. Красічин, бо сподівався спротиву зі сторони польської самооборони. Одначе спротиву не було, тому спалено село після інструкцій, наведених вище. Інакше було з другою групою під командуванням ком[андир]а Бурлаки. В с. Бовина акція відбулася без жодного спротиву після інструкції, коли ж поляки з с. Уйковичі зобачили вогонь над с. Бовина, відкрили вогонь з крісів та автоматів в напрямі с. Бовина. Підсуваючись, пвд до с. Уйковичі, задержалися. Це тривало коротко. Ком[андир] Бурлака, зорієнтувавшись о силі і напрямку ворожого вогню, дав наказ, щоби „обережно посуватися дальше”. По короткій перестрілці, вже в самому селі Уйковичі ситуацію опановано, та – таки спалено сс.Бовина й Уйковичі після плану та інструкцій, вказаних вище.

Вислід бою:

Втрат ворожих і власних не було.

Здобуто: 1 кріс і 2 пістолі від самооборони в с.Уйковичі.

Дня 15 листопада 1945 р. о год. 24-й вд У–4 з вд У–7 виконав акцію палення с. Пикуличі (2 км на південь від Перемишля) та присілка Гелиха, з яких українське населення під примусом польського терору виїхало до УРСР, а на їх місце населено поляків-репатріантів з УРСР. Пригадавши стрілецтву, як треба поводитися з польським мирним населенням під час акції, цілість рушила на призначені кожному пвд відтинки. А тому, що сили ворога були такі: в поблизькому с. Корманичі 2 курені ВП, полк ВП в кошарах, положених 50 м від північного краю с. Пикуличі в сторону Перемишля, а в самому с. Пикуличі квартирували поодинокі вояки ВП та узброєні польські бандитські елементи – акцію заплановано в той спосіб: заставу від кошар держати мав пвд 520 з У–7 та один рій з пвд 512, решта вд У–7 мала зробити заставу на роздоріжжі доріг Перемишль – присілок Гелиха, присілок Гелиха – с. Пикуличі. Решта вд У–4 поділено на три частини: північна, середуща, полуднева. Північний відтинок призначено пвд 510, середущий – пвд 512, а полудневий – пвд 511. Розтягнувши розстрільну цілість, під командою ком[андир]а Бурлаки наступали зі сходу на захід. На відтинках пвд 511 і 512 акція пройшла майже без спротиву. Де-не-де було чути тільки поодинокі крісові стріли. Це стріляли втікаючі в підштанцях поляки. В одній мурованій хаті поставили поляки спротив і почали відстрілюватися, не допускаючи вояків до себе. В часі здобування тієї хати згинув наш один стрілець, але хату здобуто і спалено. Пвд 510 в той час, злучившись з пвд 520, обстріляли кошари, де всі вікна були освітлені. В кошарах зчинився страшний крик. ВП, яке в

той час там квартирувало, почало незорганізовано купками втікати до Перемишля. Якесь частина в силі двох кулеметів відбилася на полі та почала обстрілювати пвд 510 під час палення хат. Протягом 45 хв. ціле с. Пикуличі було в полум'ях. На умовлений знак ракети цілість зійшлася від південного краю с. Пикуличі і відмарширувала в напрямі присілка Гелиха. По дорозі стягнуто заставу коло присілка Гелиха та приступлено до палення цього присілка. Під кінець палення невідома сила ворога обстріляла вд зліва. Їм відповіли наші кулемети та палення продовжувано даліше. По скінченні роботи цілість відмарширувала в своєму напрямку.

Вислід акції:

Спалено село Пикуличі та присілок Гелиха.

Ворожі втрати: 5 вбитих, в тому [числі] один поручник та 20 ранених.

Власні втрати: один вбитий та 2 ранених (всі з У-4).

Здобуто: 1 кріс і 1 пістолю.

Дня 30 листопада 1945 р. заплановано акцію на село, а властиво передмістя м. Бірча–Корінець. Ціль акції: звузити якнайбільше осередок – остою ВП, яке своїми випадками постійно загрожувало мирному населенню українському, тероризувало його, грабило і таким способом змушувало до т. зв. добровільного виїзду до УРСР. Акція відбулася в той спосіб: розпочато о год. 22:10. Пвд 510 зробив заставу аж на роздоріжжі Бірча–Воля Корінецька, Бірча–Корінець. Зі завданням не допустити евентуального* ворожого наступу в часі палення с. Корінець. Пвд 511 і 512 підійшли під с. Корінець зі сходу, там розтягнули розстрільну зі сходу на захід і, зайнявши відтинок довгий на 500 м, почали наступати на с. Корінець з півдня на північ. Спаливши той відтинок, пвд розлучились. Пвд 511 розтягнув розстрільну з півдня на північ і північною стороною с. Корінець став посуватися в напрямі м. Бірча. Пвд 512, залишивши за собою рухоме задне забезпечення в силі одного роя, розтягнув розстрільну з півдня на північ і південною стороною с. Корінець став посуватися в напрямі м. Бірча. Завданням заднього – рухомого забезпечення було спалити присілок Кремпак, положений 500 м на схід від с. Корінець та посуватися за вд у віддалі 200-300 м. Задне рухоме забезпечення, палячи присілок Кремпак, спалило також одне військове авто, яке стояло на гостинці порожне. В с. Корінець було чути тільки поодинокі крісові стріли. З єдної хати вибіг узброєний в кріс і гранату поляк-цивіль. Його зліквідовано. В селі мужчин майже не було. Жінкам вояки помагали виносити з хат майно і випускати худобу. Питаючи їх, чи знають, за що це робиться, відповідали, що знають і що це належало ще навесні зробити. Коли дві наші розстрільні наближались до м. Бірча на віддаль 500–600 м, поляки відкрили вогонь (а було їх там около 4 сотні ВП і 140 МО),

* можливого.

артилерійський, кулеметний та кулеметний*. В тому часі пвд 512 і 510 пов'язалися та відповідали ворогові своїм кулеметним вогнем і роботу свою (палення) продовжувано. Ворог, бачачи, що горять вже в м. Бірча хати, повилазив з бункерів і своїм кулеметним вогнем приступив до наступу. Пвд 510, що дотепер був в обороні, приступив до наступу. В тому самому часі два рої пвд 512 фосами попри дорогу ввійшли в східню частину м. Бірча і обстрілювали ворога. Пвд 511 розстрільною від роздоріжжя Бірча–Воля Корінецька в північно-західньому напрямку почав атакувати східну частину м. Бірча, а зосібна – будинок міліції та двір, де був окопаний ворог. Ворог вицофав до своїх бункерів і почав барикадувати входи. Тут слід згадати, що протягом півгодини, починаючи від початку палення с. Корінець, наш гранатомет 82 мм, що мав становище на горі Валькова (один км від м. Бірча), обстрілював м. Бірча і наробив багато паніки серед ВП і цивільного населення. Спаливши с. Корінець та кілька хат східньої частини м. Бірча, вд планово вицофав у наміченому напрямкові.

Вислід акції:

Спалено с. Корінець, присілок Кремпак, частинно східню часть Бірча і обстріляно з важкого гранатомета центр міста. Внаслідок тієї акції видав польський капітан наказ цивільному польському населенню вибратись до м. Перемишля, а опісля (так говорили люди) мало виїхати ВП, бо як мав сказати той капітан: „Бірча не [є] ані наша, ані бандеровська”.

Ворожі втрати: о[коло] 20 вбитих ВП і кільканадцять з цивільного населення, що ставило опір, повні 4 авта ранених, завезених до Перемишля.

Власні втрати: 3 ранених, один з них помер.

Здобуто: 1 кріс, 1 гранату та спалено 1 авто.

Вд протягом цілого місяця жовтня щойно організувався та переведив військовий вишкіл. Акцій не мав жодних. Вд цей остає[ться] під командою Хріна.

Вд новий, ще в місяцях жовтень, листопад 1945 р. неповний, але вже діяв як вд під командуванням Зруса. Щойно з початком грудня [19]45 р. під ком[андуванням] Яра поповнений, реорганізований, виступає як вд.

Дня 17 жовтня 1945 р. випадівка з Ряшева при допомозі польської самооборони села Ясениця в числі 50 осіб зробили наскок на один рій першої чоти, що стаціонував на Лази – присілку с. Котів. Поляки були узброєні в 5 кулеметів. Коло год. 16.15 відійшли з 3-х сторін лісом до хати, де квартирував рій на віддалі 50 м. Їх завважила стійка та віддала один стріл. Поляки відкрили сильний кулеметний вогонь по хаті. Повзачи, повиходили з хати всі стрільці, забираючи із собою всю свою зброю та речі. Залишалася в хаті зброя тих стрільців, що були надворі. По

* Так у тексті.

5-хвилинній перестрільці 5 стрільців під командою стр[ільця] Крука пішли в наступ, щоб відбити свою зброю та речі, що лишилися в хаті. Наступ поновлювано 3 рази, але хати не здобуто. По 15-хвилинному бою з противної сторони почулися стріли з ППШ і кріса, які спанікували наших і поляків. Наші стрільці думали, що вони окружені і відступили від хати. Це використали поляки, в моменті вскочили до хати і забрали такі речі наших стрільців: 4 кріси, 450 шт. муніції, 1 де[ся]тизарядку, 2 головні паси, 1 торбу, 1 палатку, запалили хату та стали відступати. Наші, зорієнтувавшись в ситуації, пішли в погоню за втікаючими так, що поляки кинули те, що забрали з хати та втекли.

Вислід бою:

Ворожі втрати: 1 важко ранений, 2 легко.

Власні втрати: жодні.

Здобуто: 1 кріс, 50 штук муніції, 1 ППШ.

Дня 22 жовтня 1945 р. вд під ком[андуванням] Барона брав участь у спільній акції на с. Кузьмина. Опис перебігу акції гляди під уступом У-2.

Дня 28 жовтня 1945 р. вд під ком[андуванням] Зруба перевів відплатну акцію на с. Ліщавка. Спалено 2/3 села, залишаючи українські хати. В часі акції вбито ком[андир]а польської самооборони та кількох узброєних поляків. Акції тривала 2 і півгодини. Спротиву зі сторони поляків майже не було.

Вислід акції:

Ворожі втрати: 1 вбитий.

Власні втрати: жодні.

Здобуто: 1 кріс, 6 гранат і около 250 шт. муніції.

Дня 29 жовтня 1945 р. вд спалив сс. Бряжава і Липа, з яких виїхали люди, а хати стояли пустою. Хат, де мешкали люди, не палено. Того ж дня вд спалив два мости на дорогах.

Дня 30 жовтня 1945 р. один рій з вд зробив наскок на нафтову фабрику в с. Глунча за р. Сяном. Забрано 50 літрів оливи до зброї, залишаючи квіт, хто забрав тої самої ночі один рій з вд, підпалив міст на р. Стопниця під с. Стара Бірча. Запалений міст соломною і нафтою почав горіти, а рій зробив засідку з краю лісу. ВП з Бірчі прийшли, щоб гасити вогонь, рій відкрив по них вогонь. Поляки стали обстрілювати край лісу. Рій відступив без втрат, поляки міст вгасили.

Дня 2 листопада 1945 р. вд, вертаючи зо свята листопадового, вступив до сс. Липа і Бряжава, замешканих ще тільки поляками. Там місцеві поляки гостили нас, а ми під час обіду навітрили їм ціль нашої боротьби, в переконуючий спосіб вияснювали їм потребу спільної боротьби проти спільного ворога: червоної Москви. На відхідному поляки подарували нам одну ялівку, кажучи, що ліпше нам, ніж ВП дати.

Дня 29 листопада 1945 р. (по гостині в мирних поляків) о год. 22 відділ вд перевів акцію на с. Гута Бжеска на північ від Бірчі. Тому, що

це село вже виславилось своїми бандитськими нападами на поблизкі українські села, і тому, що передбачувано опір зі сторони місцевих поляків – голоти т[ак] зв[аної] „самооборони”, план акції розробляв сам ком[андир] Коник, а виконав його ком[андир] Яр з вд У–6. План був такий: підходити до села з північного напрямку, поділити вд на 3 пвд. Один пвд займе і знищить північну частину села, положеного над потоком, що біжить із заходу на схід, другий пвд займе та знищить другу частину села, положеного над другим потоком, що пливе із сходу на захід, а сама та частина села в протилежності до попередньої порозкидувана між лісками, 3-ю частину, положену вздовж гостинця з півночі на південь, знищить третій пвд. Тому що в другій частині сподіваний був найбільший опір ворога і то з ліска, то й пвд, що ту частину мав займати, мусив принайменше один рій вислати до ліска, щоб там атакувати чи не допустити евентуально втікаючого ворога до ліска, а який, займавши там становище, міг перешкоджати переводити акцію. Точно о год. 22.10 вд був в лісі на північ від с. Гута Бжеска і почав пвд марширувати до села в такому порядку: 1 пвд, 2 пвд, 3 пвд. Перший зробив праворуч і розстрільною пішов на північну частину села, другий – ліворуч і розстрільною пішов на другу частину села, виславши перед тим один рій в лісок, а третій, зробивши розстрільно вліво, пішов на третю частину села. Сподіваний опір в ліску був. Звідти ворог намагався перешкодити третьому пвд в переведенні акції, але його унешкідлив власне висланий до ліска рій. Поза тим акція відбулася після плану.

Вислід акції:

Ворожі втрати: гляди під У–7 з того ж дня.

Власні втрати: 1 легко ранений.

Здобуто: 1 кріс, 100 шт. набоїв, набійниці, 5 шинелів, 15 пар взуття, 30 голів худоби та інші дрібні речі.

Вд молодий, повстав із СКВ в місяцях: жовтень, листопад, грудень 1945, діє ще як неповний. Щойно під кінець грудня 1945 р. поповнений та реорганізований.

Дня 24 жовтня 1945 р. пвд з вд У–7 зробив засідку між сс. Трійця – Лодинка. В засідку попало ВП, яке по короткому бою розбіглося.

Вислід засідки:

Ворожі втрати: 3 вбитих.

Власні втрати: жодні.

Здобуто: 1 кулемет Дехтярьова, 7 дисків до нього, 3 коня, 3 плащі, 3 убрання, 3 пари білля, 100 кг хліба, 30 кг смальцю, 70 [банок] консервів.

Дня 24 жовтня 1945 р. інший пвд з того вд: спалив 3 мости на дорозі біля с. Трійця.

Дня 25 жовтня 1945 р. перший пвд йшов на засідку між сс. Вільшани–Тисова. По дорозі наткнувся на ВП, яке робило облаву, пвд вицофав без втрат.

Дня 26 жовтня 1945 р. перший пвд спалив порожні українські сс. Посада, Бориславка, Кописно, з яких українське населення під натиском польського терору мусило виїхати до УРСР. Крім цього, спалено 1 міст.

Дня 1 листопада 1945 р. другий пвд спалив 6 мостів в с. Войткова.

Дня 4 листопада 1945 р. перший рій спалив два мости в с. Тростянець.

Дня 11 листопада 1945 р. відділ брав участь в акції на сс. Бовина, Уйковичі і Красічин. Разом із вд У-4. Опис акції гляди під уступом У-4.

Дня 15 листопада 1945 р. вд брав участь в акції на с. Пикуличі разом з вд У-4. Опис акції гляди під уступом У-4.

Дня 29 листопада 1945 р. в той час, коли північну частину с. Гута Бжеска ліквідував вд У-6 під командою ком[андир]а Яра, південну частину цього села ліквідував вд У-7 і гостинний вд ком[андир]а Кармелюка під командуванням ком[андир]а Ластівки. Як у тамтому випадку, так і тут план акції розробив ком[андир] Коник. План акції був такий: один пвд розстрільною мав наступати з ліска від присілку Кремпак (з південно-східного напрямку), другий пвд відкритим тереном теж рострільною з напрямку [на] південь, третій розстрільною з ліска біля с. Нове Село. То є з південно-західного напрямку. Всі мали злучитися в середині села коло школи, спаливши південну частину с. Гута Бжеска. Пізніше відмарширувати через спалену вже ком[андир]ом Яром північну частину села до лісу, положеного на північ від с. Гута Бжеска. Ком[андир] Ластівка, діставши такий план, приділив: перший відтинок – чотовому Журавель вд [з] У-7, другий – чотовому Зимному з вд У-7, а третій відтинок – чотовому Шугай з вд Кармелюк. Акцію розпочато о год 22.10. Тільки чот[овий] Журавель дістав вогонь від місцевої Самооборони. Опір цей зломив і пішов даліше. Решта відбулась після плану. При відмарші вже, по скінченні акції, відділ дістав вогонь від ВП, яке заатакувало від сторони присілку Кремпак, хотіло, мабуть, перешкодити акції. Однак було запізно, а погоня ВП також не принесла шкоди вд, бо цілість під криттям свого заднього забезпечення відмарширувала до лісу.

Вислід акції:

Ворожі втрати: около 30 вбитих (з цілої акції).

Власні втрати: один ранений з чоти Шугая.

Здобуто: 300 шт. муніції крісової, 120 до ППШ, 3 коня, 3 пари взуття і дещо білля.

Слава Україні!

КВ

ЦА МО і А РП. – Спр. 8/х. – Т. 5. – Арк. 385-400. Копія. Машинопис.

№ 147

**ОПЕРАТИВНИЙ ЗВІТ ПРО БОЙОВІ ДІЇ ПІДРОЗДІЛІВ УПА
ПРОТИ ПОЛЬСЬКИХ ТА РАДЯНСЬКИХ ВІЙСЬК***

Данилів.
31.12.1945 р.
Постій
Год. 17.00

31 грудня 1945 р.

ОПЕРАТИВНИЙ ЗВІТ
від 11.УП.[1]945–31.Х.[1]945**

“Вовки”. Дня **28.8.45 р.** о год. 13-й, к[оманди]р Черник, одержавши від розвідки повідомлення, що до с.Угринова приїхало одне авто з провокатором „Юрченком” та стрибками, вибрав 15162 найкращих стрільців і підстаршин та подався в напрямі битого шляху Угринів–Долобичів, зробити заплановану ним засідку. На краю Угринівського лісу поділив стрільців на дві частини. Першу частину в числі 1272 стрільців під командою чот[ового] Лиса вислав зробити заставу на битому шляху біля угринівського цвинтаря. З другою частиною від’їхав до с. Гонятина, де взяв ще кільканадцять стрільців з чоти Дуди. Переїжджаючи через с. Нисмичі, розвідав, що авто зі стрибками, ще перед зробленням застави біля цвинтаря від’їхало в напрямі с. Долобичів. К[оманди]р Черник зі стрільцями скоро подався на битий шлях Варяж–Ощів і у віддалі одного км від м. Варяжа зробив засідку. Стрільці були розположені вздовж битого шляху при самім рові.

О год. 15-й зі сторони м.Варяжа над’їхало підводою 4-х енкаведистів з переселенчої комісії. На наказ к[оманди]ра Черника відкрито вогонь. По короткій перестрільці 3-х енкаведистів зістало вбитих, а один зловлений живим. По нашій стороні зістали легко ранені – чот[овий] Дуда і підстаршина Гайда. Їх відвезено. На засідці залишилось 14162 осіб.

О год. 16-й з Ощева в напрямі м. Варяжа переїжджало 9 підвід з польським військом, на кожній підводі було 5-7 осіб. К[оманди]р Черник дав наказ відступити 50 м від битого шляху і залягти. По переїзді польського війська наказав вертати на попередні становища. Праве крило, яке вспіло краще залягти, подало по зв’язку, що над’їжджає авто. Кілька хвилин пізніше, точно о год. 16.45 праве крило відкрило сильний вогонь. Авто зразу зістало частинне ушкодження. В шоферці вбитий шофер та ранені: провокатор „Юрченко” і ст. лейтенант Леонов. Авто, ведене

* Див. док. № 11, 65, 90-92, 115, 118, 127, 130, 134, 152.

** Дати записані чорнилом від руки.

дальше Юрченком, під'їхало ще до 100 м, скрутило на поле і зупинилось. Стрибки, зіскочивши з авта, почали оборонятись. Бій тривав 45 хвилин. Крім двох стрибків, яким вдалося втекти, усі зістали побиті. По нашій стороні впав стр[ілець] Крук.

Вислід бою:

Втрати ворожі: 20 вбитих, 1 зловлений, 1 важко ранений. Знищено одне авто. Здобуто від ворога 3 кулемети Дехтярьова, 4 десятизарядки, 2 ППО, 11 ППШ, один кріс і 6 пістолів.

Втрати власні: один забитий, 2-х легко ранених. Вистріляно біля 1000 шт. амуніції та викинено 6 гранат.

Дня 14.9.45 р. вд стояв в Угринівському лісі у віддалі 1 км від краю. О год. 9-й ранку стійка повідомила к[оманди]ра Крапку, що одна „дружина” польського ресорту* наближається до лісу зі сторони від села Угринова. К[оманди]р Крапка вислав один рій в числі 21122 стрільців під командою рой[ового] Ярослава прослідити рухи ворога. Поки рій дійшов до краю, польський ресорт був вже в лісі. Нав'язався бій. По 15-хвилинній прострілці ресорт, залишивши кілька вбитих і ранених, відступив. К[оманди]р Крапка, сподіваючись, що підкріплений новими силами ворог може повторити наступ, зробив з чотирьох роїв оборонну лінію на краю лісу від с. Угринова. Рої рой[ового] Набережного і рій Горака вислав в ліс зробити заставу від тилу.

По 26-х хвилинах скріплений ворог в числі 120-130 людей почав наступати на ліс. Наступав дуже обережно. Около 800 м від лісу почав посуватись стрибками. З південно-західної сторони дві ворожі дружини (рої) намагались наблизитися до лісу. Підпустивши їх на 150 м, стрільці відкрили огонь. Ворог зразу спанікував, та, залишивши двох вбитих, відступив. В тому часі почали відступати решта ворожих сил. К[оманди]р Крапка оттягнув застави і відійшов вглиб лісу.

Вислід бою:

Втрати ворожі: 7-х вбитих, біля 6-х ранених.

Втрати власні: жодні.

Вистріляно біля 1200 шт. амуніції.

Дня 5.10.45 р. о год. 18.30 пвд в числі 12402 стрільців, разом з боївками СБ в числі 23452 стрільців під командою к[оманди]ра Сергія відійшов на заплановану надрайоновим проводом акцію, на передмістя Забужжя (міста Сокаля). (Того самого дня в одному часі мав перевести акцію на м. Кристинопіль вд к[оманди]ра Штиля, гляди: „Кочовики”).

Сили ворога на Забужжі начислювано до 30 осіб. Крім того, по другій стороні Бугу, коло мосту Сокаль – залізнична станція стояла одна совет-

* відділу.

ська застава, а у віддалі 2 км на північ від м. Сокаля під лісом, навпроти с. Конотопи, стояла друга советська застава. О год. 26-й к[оманди]р Сергій з пвд зупинився перед Забужжем на дорозі Конотопи – залізнична станція, 200 м на південь від перетяття битих шляхів Опільсько–Конотопи. Звідтам вислав одну групу в числі 2271 стрільців, під командою к[оманди]ра боївки на роздоріжжя Опільсько–Конотопи зробити заставу від згаданих сіл, (застава ч. 1). Другу групу в числі 46122 стрільців, під командою к[оманди]ра боївки Крука вислав зробити заставу коло мосту Сокаль–Забужже, по лівому боці ріки Буг (застава ч. 2). Третю групу в числі 12182 стрільців під командою чот[ового] Лева і рой[ового] Горака вислав зробити заставу біля мосту Сокаль – залізнична станція по лівому боці ріки Буг (застава ч. 3). Ця застава одержала ще наказ висадити міст. Четверта група в числі 24222 стрільців під командою к[оманди]ра боївки мала одержати заставу на захід від залізничної станції від с.Савчина (застава ч. 4). Ця застава на умовлений знак мала поділитися на дві частини. Завданням першої частини було залишитись на заставі, а завданням другої частини було перевірити, чи на залізничній станції нема комісара з переселеної комісії та його охорони. Коли б були, зліквідувати їх та здемолювати залізничну станцію, крім цього спалити вагони і будки, в яких ждали на виїзд за Буг переселенці з Холмщини. По відході застав к[оманди]р Сергій з групою в числі 21212 стрільців наблизився до млина, віддаленого [на] 500 м північніше від залізничної станції, та наказав його оточити та перевірити, хто є всередині. Між польськими працівниками піймано одного члена ППР – співпрацівника енкаведистів. Його відпроваджено за млин і [в] короткому допиті розстріляно. В цьому часі на північ від млина зчинилась стрілянина. Це командир боївки Крук [замість] того, щоб оминати будинки і полями піти на призначене місце, пішов просто дорогою Забужжя–Сокаль і зустрівся з кількома польськими міліціантами, які ночували в приватних хатах. По короткій перестрільці міліціанти відступили. Дещо пізніше чот[овий] Лев, переходячи попри кол[ії] Сокаль, положеної [за] 200 м на північ від залізничної станції, стрінув осібняка, який крикнув до нього: „Стуй!” і вистрілив з кріса. Чот[овий] Лев пустив в напрямі стрілу кілька серій з автомата. Було чути лише лише зойк; осібняк утік. На місці стрілу знайдено один кріс. Стріли насторожили ворогів до більшої чуйності. Між будинками було чути крики місцевих мешканців. Не зважаючи на це, к[оманди]р Сергій дав наказ 1261 стрільцям зайняти становище з гранатометом коло млина і відійшов з рештою стрільців в напрямі станиці МО. Станиця МО була положена на 150 м східніше від залізничної станції при дорозі “Залізнична станція – Сокаль”. Стрільці несли туди 106-кілограмову торпеду. Знак розпочаття роботи мав бути вибух торпеди, та дв[ох] світляних ракет – червоної і зеленої. Переходячи через багністі

сіножаття, торпеда замокла і не хотіла зриватись. Стрільці, полежавши до 15 хвилин у віддалі 150 м на північ від станиці МО, на наказ к[оманди]ра Сергія повернули на дорогу “Залізнична станція – млин”. К[оманди]р Сергій дав наказ, щоб з гранатомета почали обстрілювати станицю МО та кляштор*, в яким скривались польські терористи. (Кляштор положений [за] 600 м на північний схід від станиці МО). В час відкриття гранатометного огню стрільці почали обстрілювати станицю з крісів та кулеметів. По короткій перестрільці к[оманди]р Сергій зі стрільцями подався на залізничну станцію. Боївка ще своєї роботи не розпочала. Перед ждальною залізничної станції стрівув випадково ранену жінку, яка просилась зробити їй перев’язку. Біля неї скупчилось ще кілька стрільців. В цей момент несподіваний ворог кинув з поверху ждальні гранату, яка легко ранила рой[ового] Чорного, стр[ільців] Сокола і Явора. Жінка зістала ще важче [по]ранення. К[оманди]р Сергій наказав обстріляти вікна ждальні та зі стрільцями відійшов до будок і вагонів, де зробив короткий мітинг з переселенцями з Холмщини. По мітингу давав наказ вагони і будки підпалити. Коли наказ був виконаний, повернув разом із стрільцями під млин і наказав пустити чотири світляних ракети на знак закінчення роботи. Година була точно 23.30. При стягненню застав виявилось, що з групи Лева зістав важке [по]ранення писар Юрко. Мосту не можна було висадити з причини браку запальників до мін. По розкиненню летючок до польського війська пвд опустив Забужже.

Вислід бою:

Втрати ворожі: 2-ох вбитих. Спалено 30 вагонів, 40 будок, одну хату.

Втрати власні: один важко ранений (другого дня помер).

Вистріляно 60 гранатометних стрілень і 650 шт. амуніції.

“Кочовики”. **Дня 5.10.45 р.** о год. 19.30 вд та боївка Вороного разом в числі 251203-561303 стрільців під командою к[оманди]ра Штиля з наказу надрайонного проводу вирушили перевести акцію на польських терористів і МО в м.Кристинополі. Сили ворога начислювано 30-40 осіб. Крім того, [за] 3 км на північний схід від м. Кристинополя в Поторжицькій Вільці стояла одна советська застава, [за] 2 км на схід в с. Бендьоха стояла друга сов[єтська] застава і [за] 5 км на південь в с. Пархач стояла третя сов[єтська] застава. О год. 23-й, коли застави були виставлені навкруги міста, боївка к[оманди]ра Вороного почала наступ на станицю МО від сторони парку з півночі. Дві торпеди, які пустили, не експлюдовали. Без важчої зброї станиці МО не можна було здобути. Станиця МО містилась в кляшторі, який був з грубого муру. По сильній кулеметній обстрільці ворог вицофався і скрився в приватних домах. На умовлений знак к[оманди]р Штиль почав наступати на м. Кристинопіль з

* Будівля католицького монастиря.

протидвної сторони. Акція тривала від год. 23-ої до год 1-ої. Вбито кількох міліціантів та терористів і спалено около 9 будинків. Під час акції один зв'язковий з терену ввійшов на власне військо, через непорозуміння був забитий.

Вислід бою:

Втрати ворожі: 7-х забитих, число ранених невідоме. Спалено близько 9 будинків терористів.

Втрати власні: один забитий (тереновий зв'язковий).

Дня 11.10.[19]45 р. заступник чот[ового] Дуди Роман зі стрільцями в числі 23203 запланував спалити с. Терєбінь, з якого зимою [19]44–[19]45 рр. українці зістали виселення за Буг.

Село почав палити о год. 20-й зі східної сторони. Стрільці розстрільною посувались в західному напрямі і по черзі підпалювали усі будинки, залишаючи лише де-не-де хату. По спаленню східної частини села, стрільці почали палити північну частину, а пізніше південну. Перед підпалюванням будинків стрільці повідомляли поляків, які успіли вже оселитись, щоб виносили свої речі. Тим, які не успіли винести, виносили самі стрільці. О год. 24-й акція була закінчена. Спалено до 300 номерів.

Дня ...*10.45 р. чот[овий] Дуда запланував зліквідувати польську міліцію на станиці в с.Потуржині як терористів українського населення.

По переведенні розвідки пополудні з 20132 стрільцями подався на вищезгадане місце. Крім чот[ового] Дуди, усі стрільці були в советських формах. Чот[овий] Дуда в цивільному одязі виступав як переселенчий комісар. Перед станицею МО стрінув їх один міліціант – стійковий. Він повідомив про приїзд „советів” решту міліції. Зі станиці до стрільців вийшло ще двоє міліціантів. Рой[овий] Діброва з двома стрільцями ввійшов до середини станиці розпитати, де є комендант міліції. Там зустрів 4-х міліціантів, з яких двоє їли обід. Почувши, що „совети” питають за коменданта міліції, налякались так, що аж ложки їм повипадали з рук. Один з міліціантів зараз заявив, що відшукає коменданта і відійшов. Другий подався за горілкою. Рой[овий] Діброва, залишивши одного стрільця при міліціантах, вийшов зголосити, що коменданта міліції на станиці нема. Тоді чот[овий] Дуда вислав іншого міліціанта, щоб його негайно відшукав. Ждучи, стрільці переходжувались по подвір'ю та коридору станиці. Від битого шляху для обережності зроблено заставу. По півгодинному очікуванні на коменданта чот[овий] Дуда вислав ще одного міліціанта. Але надармо. Жоден з міліціантів не повертав. Завваживши, що решта міліції має охоту відійти (додумувалась, хто це є), чот[овий] Дуда наказав арештувати. По забранню важніших речей, станицю підпалено. Арештованих міліціантів чот[овий] Дуда забрав зі собою.

* Так у документі.

Втрати ворожі: 3-х зловлено. Здобуто 8 крісів, 6 ручних гранат, 2 тис. амуніції. Спалено станицю.

Втрати власні: жодні.

Дня 31.10.45 р. чот[овий] Дуда почав вести розвідку на битому шляху Грубешів–Сокаль, на відтинку Мірче–Варешин. Він планував зробити засідку на пол[ський] ресорт, який часто виїжджав з м. Грубешева на галицькі села в грабункових цілях. Протягом цілого дня крім трьох авт з цивільним населенням нічого на завважено.

Дня 1.11.45 р. о год. 6-й рано поїхав з рой[овим] Дібровою та 13122 стрільцями до с. Мірча і там на цвинтарі зробив заставу. О год. 9-й припинили одну підводу, яка везла різні товари до Кристинопільської „Спудзельні”. Товари, придатні для вжитку, повстанцям зарекувізовано. Підводу з польськими урядниками, з огляду на конспірацію, придерджано. Битим шляхом в різних напрямках проїжджали авта та підводи. Тому, що рух був загустий, чот[овий] Дуда наказав нікого не чіпати, хіба що буде авто з ресортом. О год. 13-й, відпустивши придержану підводу, повернули до с. Варешина на обід. Під час обіду о год. 15-й чот[ового] Дуду повідомлено, що в селі появилсь двох поляків з ресорту, які грабують та арештовують людей. Двох вже арештували. На наказ чот[ового] Дуди стрільці подались в село і окружили вказану хату. Під хатою біля пасіки завважили двох ресортовців, які грабили мед. Вдаючи советів, стрільці без жодного труду їх роззброїли. В тій же хаті піймано ще двох ресортовців, які держали арештованих людей, їх роззброєно, а людей відпущено. Від заловлених довідалися, що ресортовців 12 осіб, повертають автом із с. Угринова до м. Грубешева. Чот[овий] Дуда наказав двом стрільцям пильнувати полонених. Рой[ового] Діброву з двома стрільцями вислав в північну частину села на битий шлях, де стояло авто. Інших трьох стрільців вислав в південну частину на битий шлях. Сам з чотирма стрільцями подався на дорогу, яка вела зі сходу поміж хатами до битого шляху. По дорозі стр[ілець] Гонта, який ішов з чот[овим] Дудою, піймав свіжих двох ресортовців, та, роззброївши, повів в напрямі, де перебували попередньо заловлені. В часі, коли він відходив на битому шляху, вчинилась кулеметна стрілянина та вибухи гранат. Стр[ілець] Хоробрий, який вартував біля трьох заловлених, не знаючи, що є, усіх розстріляв. По кількох хвилинах з битого шляху до чот[ового] Дуди привів стр[ілець] Чорнота двох роззброєних советів. Їх наказав чот[овий] Дуда відвести до поляків, яких пильнував стр[ілець] Гонта. Коли вони відходили, городом надбіг підпоручник з польського ресорту та запитав советів: „Що єст?!”. Вони відповіли: „Бандиты!”. Підпоручник спрямував до чот[ового] Дуди ППС та хотів стріляти. В цей момент чот[овий] Дуда крикнув: „...Твою мать, заберай своїх ребят, бандіти!”*. Він глянув в сторону, вказану

* Далі нерозбірливо.

чот[овим] Дудою, а цей тоді пустив в нього серію зі свого автомата. Підпоручник впав забитий. Наближаючись до битого шляху, чот[овий] Дуда зустрів рой[ового] Діброву, який гнав. сов.лейтенанта. Далше стр[ілець] Соловій гнав двох червоноармійців. За ним кул[еметник] прибувший (без жодного набоя в диску) гнав рівно ж трьох червоноармійців. Ще далше гнали трьох червоноармійців стр[ільці] Левко і Андруша. Крім згаданих, між хатами ще піймано кількох ресортовців та советів.

В часі, коли стрільці побігли в напрямі битого шляху, окружити ресорт, над'їхало підводами 13 советів і зупинилися біля ресорту. Стрільці окружили їх і кількома серіями з кулемета, крісовими стрілами та ручними гранатами примусили ворога піддатись. З-поміж усіх вдалось втекти лише трьом ресортовцям. Під час перевірки документів виявилось, що ті совети є безпартійні та займаються копанням картопель на поміщицьких полях, та тих, яких власники виїхали за Буг. Жодних даних, що вони виступають ворожо проти українського населення, не було. Їх к[оманди]р Дуда наказав відпустити. На дорогу дав зіпсованого кріса, одно ППШ та польське авто. При ресортовцях (УБП) найдено деякі записки активніших працівників – українців та багато награбованих речей в українських селян. К[оманди]р Дуда по переслуханню наказав їх розстріляти.

Вислід бою:

Власні втрати: жодні.

Вистріляно 300 шт. аmunіції і викинено 5 гранат.

Ворожі втрати: ресорт – один вбитий, 8 заловлених (зліквідовані).

Совети: один вбитий, 12 заловлених (відпущені).

Здобуто від ворога: 3 кулемети Дехтярьова, 2 ППС, 8 ППШ, 9 рос. крісів, 2 пістолі і 30 ручних гранат. Одне авто – віддано советам.

Слава Україні! Героям Слава!

Пис. при К.В.
[підпис]*

К[оманди]р К.В.
[підпис]*

Прицілюйся**

1 пр. КВШ

1 пр. КП.

1 пр. ВО–6

Олег
пр.**

ЦА МВС і А РП. – Спр. х/9. – т. 6. – Арк. 37–41. Копія. Машинопис.

* Підписи нерозбірливі.

** Нерозбірливо.

№ 148
**ЗВІТ КРАЙОВОГО ВІДДІЛУ УПА “ЛЕМКО”
ПРО БОЙОВІ ДІЇ В ГРУДНІ 1945 р.**

31 грудня 1945 р.

Сян
Лемко
Постій

ЗА МІСЯЦЬ ГРУДЕНЬ

I

Дня 8 грудня 1945 р. на наказ ком[андира] Діхика пвд 501 пішов в рейд в західний куц такт[ичного] відтинка вд [...] * присмирити розбухвалених поль[ських] пограничників із Яселок і Команьчі, які відважувалися навіть ночами ходити по селах та стріляти по цивільному населенню, грабувати курей й інші речі. Рейд цей мав тримати до 22.12. Пвд робив кілька разів засідки – безуспішно. Аж щойно:

Дня 19 грудня 1945 р. один рій з пвд 501 на засідці зловив ком[енданта] станиці МО в Яселку і одного підстаршину з погранзастави. Цей вчинок та передання заловлених в руки СБ скоротили зухвальства поляків у тій закутні такт. відтинка вд У-1 на якийсь час.

Вислід засідки:

Ворожі втрати: 2-є заловлені живими й віддані до СБ.

Власні втрати: жодні.

Здобуто: 1 пістоля, а решта дрібних речей передана до СБ.

Дня 30 грудня 1945 р. на доручення к[оманди]ра Р. ліквідувати виселені й заселені поль[ськими] репатріянтами українські села й на доручення рай[онного] проводу Лемка згаданий вд У-1 разом із вд У-5 зліквідували в часі між год. 00.15, а 01.25 / 70 с. Новосільці, яке числить 250 чисел (очевидно, мешканців. – *Упорядники*), а заселене є вже виключно поляками – репатріянтами зі сходу. Тягар акції властиво спочивав на вд У-5. Акція відбулася після плану в такий спосіб: Вздовж села ідуть: річка, головна дорога Риманів – Сянік та залізнодорожний шлях. Село Новосільці узброєне, лучиться зі заходу з поль[ським] бандитським селом Длуге, а зі сходу – з таким же селом Писарівці, де містилася вся поль[ська] МО. Треба було числитися з під’їздом панцирного поїзду й транспортів взагалі. Зі сторони села Писарівці заставу держала пвд 501 з У-1, а пвд 503 з вд У-1 мала заставу від с.Длуге. Внутрі оперували:

* Далі нерозбірливо.

чот[овий] Омелько з одним роєм висаджував стацію Новосільці – Гневож, пвд 513 з У–5 і пвд 503 з вд У–1 ліквідували село між річкою й полем, пвд 514 з У–5 ліквідували село між штрекою й гостинцем, пвд 515 з вд У–5 ліквідував село між гостинцем й річкою. На знак білої ракети й вибух на станції почалася акція. Поляки з хат відстрілювалися. Були випадки, що з сокирами кидалися на стрільців. Кул[еметник] Сосна убив прикладом кулемета (затявся) [поляка], який хотів вдарити його колом. Більшість поляків – це привезені з Галичини. Коли стрільці хотіли одному полякові допомогти виносити речі й вигнати худобу – то той вперся, не хотів вийти сам з хати й не дав вигнати худоби. Так і згорів в хаті разом із всім своїм майном. Стрільці, ідучи на акцію, одержали точні інструкції, як мають поводитися під час акції. Всюди говорили: “Палимо свої хати”, “Сталін – ворог поляків і українців” і т.п. Як брали худобу з двору ВП, то заявляли, що беруть на “Фонд боротьби поневолених народів”. Усюди роздавано летючки. Стрільці допомагали (якщо це було можливо) виносити речі. В часі акції убито около 15 поляків, які ставили опір, або відстрілювалися. На станції роззброїли міліциста, а будинок станційний знищено цілковито. В часі акції здержано транспорт. Як повідомила розвідка, то в с. Длуге було 2 ... к* ВП, яке обстрілювало нашу акцію й вело бій з нашою заставою пвд 502 з вд У–1. Поляки, що наступали із с.Писарівці, дістали сильний вогонь від нашої застави пвд 501 з вд У–1. Розвідка донесла, що в здержаному транспорті було вбитих 1, ранених декілька большевиків. Акція викликала велику паніку між польськими репатріянтами, а зосібно в с. Заршин і польських бандитських селах. Всякі грабунки на українські села наразі стали. Польські солтиси переговорюють з нашими селами. Під час акції в с. Новосільці ішли на поміч такі села: Яцьмеш і Стахоціна. Село Бажанувка, яке також ішло на поміч, стрінувши згадані вище два села та не знаючи хто йде, почали взаєм обстрілювати себе.

Вислід бою:

Ворожі втрати: 15 поляків вбитих, які ставили опір.

Власні втрати: 1 ранений з вд У–1.

Спалено ціле село та цілковито знищено одноповерхову муровану стацію “Новосільці – Гневож”.

Здобуто: 1 кріс і кілька гранат, 3 коня, і безрогу, 3 корови, 3780 зл[отих] (з яких частинно передано орг.сітці, а більшість задержано при вд на закуп ліків), 7 шт[ук] ялівок – власність ВП й інші дрібні речі.

Дня 4 грудня 1945 р. о год. 14-й було 80 поляків в с. Мутвиця коло Жогатина. Приїхали туди зі села Котова. Плвх Макар і стр[ілець] Карий

* Нерозбірливо.

їхали до села П'яткова по книжки і через неувагу заїхали на поляків. Один поляк, убраний по-цивільному, вийшов з-за окопа, задержав їх і [с]казав одному підійти. Стр[ілець] Карий зліз з воза і підійшов до нього. Тоді поляк [с]казав йому лягти на землю. Карий почав лягати. Плвх Макар, сидячи на возі, не знав, що робити, думав, що це-таки свої, роблять жарти. Коли один з гори показався, другий поляк став кричати: “Тримай другого”, тоді плвх Макар і фірман почали утікати. Поляки за ними стріляли. Плвх Макар утік, а фірмана з кіньми забрали до Бірчі. БСБ було в с. Явірник. Коли Макар прибіг і сказав, що сталося, тоді брат залишеного стрільця Карого і ще 5 БСБістів пішли на село Мутвиці відбивати стрільця Карого. Поляки були ще в Мутвицях і мали стійку на рогатинському ділі. Боївка пустила кулеметну серію, поляки почали втікати. Стр[ілець] Карий, напевно, в тім мом[ен]ті утівав, бо дістав серію з кулемета. Поляки не мали часу стягнути плаща і черевик[и] зі забитого, а забрали тільки кріс і набійниці та втекли до с. Порохів.

Вислід бою:

Ворожі втрати: невідомі.

Власні втрати: один вбитий.

Дня 25 грудня [1945 р.] о год. 22-й в с. Дзвиняч большевики в силі ок[оло] 150 людей окружили хату, в якій квартирував рій ПЖ. Вив'язався короткий бій, в якому впав стр[ілець] Сосна.

Вислід бою:

Ворожі втрати: 2 вбитих і невідома кількість ранених.

Власні втрати: один вбитий.

Дня 4 грудня [1945 р.] о год. 24-й вд спалив на наказ окр. Проводу с. Красічин (присілок Комари) і с. Сливниця (присілок Нагірчани). Акція відбулася в такий спосіб: пвд 510 обійшов село Красічин і присілок Комари зі сходу, виставивши за собою рухому заставу від сторони м. Перемишля. Пвд 510 посунувся в напрямі – захід. Пвд 511 від півдня напрямом – північ, охоплюючи с. Сливницю, вздовж гостинця напрямом Красічин. Пвд 512 від півдня напрямом – північ на саме с. Красічин. Опору цивільне населення не ставило, а лише в башті старого замку за грубими мурами скрилося кільканадцять МО та ВП, які відстрілювалися трьома кулеметами та крісами. Мимо цього акцію палення цього села виконано вповні, а башти не здобувано, щоб не наразитися на власні втрати. У поворотній дорозі спалено присілок Сливниці – Нагірчани.

Вислід палення: спалено 2 села з присілками, алярм* та поготівля в Перемишлі. Втрат ні власних, ані ворожих, не було.

* тривога.

Дня 11 грудня [19]45 р. о год. 20.30 пвд 511 виконав акцію звільнення полонених німців з лагериу с. Негрябка. Звільнення німців з лагериу здійснено тому, що від довгого часу німці ті переказували до наших різними дорогами, щоб ми їм допомогли втекти з лагериу, а вони зі своєї сторони стануть з нами до боротьби проти московського окупанта. Значить, хотіли включитися у фронт поневолених народів. Акція відбулась в такий спосіб: напередодні умовленого дня і години ком[андир] пвд 511 повів розвідку, на підставі якої ствердив: німців, полонених в лагері, є 130, охорона лагериу: 17 НКВДистів, озброєних 2 кулеметами і крісами. Командант лагериу кап[ітан] Паненко перебуває в Перемишлі. Сталий черговий молодший лейтенант Петро Петрович. Лагер убезпечувався 4-ма стійковими: один – при брамі з кулеметом, один – при будинку НКВД, 2 – на стежі коло бараків полонених німців. Пвд 511 виставив одну заставу від кошар в с. Пикуличі і другу заставу від будинку НКВД. Зв'язковими до полонених було 3 німці. 2-є із них враз із ком[андиром] пвд 511 та одним роєвим видали умовлений знак. Та мимо цього, що перед тим вислано до лагериу одного німця, який мав приготувити втечу решти полонених, мимо умовленого знаку, мимо провокації (стріли з МГ та “дехтярів”) полонені не показували ні зиску, ні відповіді. По півгодиннім вижиданню пвд 511 враз з двома німцями вицофав у своєму напрямі о год. 23.30. Решта полонених не вийшла, мабуть, тому, що вже скомунізовалися і не хотіли самі виходити.

Вислід акції: прибули до нас один німець лікар-медик, німець лікар-ветеринар. Крім цього, в часи ведення розвідки заловлено одного бійця ЧА з охорони лагериу і передано в руки СБ.

Дня 12 грудня [19]45 р. о год. 7-й пвд 510 і 512 зробили засідку на горі Мордовня, що лежить при гостинці Бірча–Перемишль. Засідку розложено в такий спосіб: пвд 510 розігнувся на північ від гостинця, з чого один рій на південь від гостинця у ярі на випадок, коли б сподівано над'їжджаюче ВП хотіло втікати в ліс. Значить, пвд 510 тримав засідку від м. Бірчі. Пвд 512 заліг на південь від гостинця у віддалі 200 м від пвд 510, тримаючи засідку від Перемишля. В засідку замість ВП попало польське цивільне населення зі с. Стара Бірча, з с. Корінець та м. Перемишля, які чи то гнали худобу на контингент до Перемишля, чи то йшли до Бірчі. Їх усіх задержано і після відібрання документів і після пропагандивної промови пвх Євгена – відпущено.

Вислід засідки: забрано 11 шт[ук] худоби, яку гнали на контингент (одну приватну штуку віддано власникові), пропагандивна промова до 31 поляків мала такий вислід: рознеслась вістка по терену про 1500 “бандерівців”, і з тої причини телефони пішли в рух. Красічин і Бірча взивали [до] помочі від Перемишля.

Дня 14 грудня [19]45 р. о год. 6 пвд 512 зробив засідку на краю лісу коло дороги, що веде з Риботич до с. Кописно, у віддалі 400 м на південь від с.Кописно – засідку. У засідку ніхто не попав.

Дня 17 грудня [19]45 р. пвд 512 зробило засідку о год. 5-ї. Засідку приміщено [за] 400 м на південь від с.Кописно в ліску і ярі на краю дороги Риботичі–Кописно. О год. 10.15 ВП над'їхало із села Вугники, де мали базу збирання контингенту. ВП їхало до м. Риботичі і приїхало до згаданого села о год. 11-й. Там протримали солтиса с. Кописно та казали проводити себе до с. Кописно, маючи на меті зграбування худоби від українського населення. В Риботичах поляки з уряду громадського та МО здержували ВП та намовляли, щоб ті не їхали до с.Кописно, а потрібну їм худобу ба навіть горілку дати їм тут. Казали: “Й не їдьте, нащо вам наражуватися”. ВП відповіло: “Сдаєми, напіємо сен там в Кописьне”. Пвд 512 розтягнув засідку на краю дороги, що веде з Риботич до с.Кописно. 3 рої на краю лісу у віддалі 10-100 кроків від дороги, а один рій у ярі, до якого був сподіваний ВП. ВП надійшло стрілецьким рядком. Від перших наших стрілів зістав унешкідливлення ворожий кулеметник. Кулемета від нього перебрав його амуніційний, та й той впав від наших стрілів. 2 старшин ВП приказали решті відступати стрибками та оба попадали від наших куль. На полі бою зістало 3 вбитих та 3-х ранених, 5 втекло, з того 4 ранених. Ранений рядовик зізнав, що оба старшини – це комуністи і “осьлібісце їх випусьцілі, то оні нас потем повешь”. К[оманди]р вд У–4 зробив польовий суд, і після того, як доказано обом старшинам їх вину, розстріляли їх. Раненому рядовикові ВП прислало підводу, яка відвезла його до Риботич. Як виказали документи та зізнання рядовика ВП, один із розстріляних польських старшин був ад'ютантом полковника 28 пп. Ад'ютант мав до 31.12.[19]45 відпустку. Ця група ВП належала до першої компанії фізілієрув 28 пп, 9 богатирської дивізії пехоти. Документи переслано СБ. До “довідци” того відділу вислано листа, в якому звернено увагу, щоб він заперестав цю грабіжницьку роботу. ВП у Вугниках так затривожилося цією акцією, що послало гінців до большевицької погран-застави та до Перемишля о поміч, тому, що “єстесь ми олденці”. Большевики вислали 19.12.[19]45 6 авт та одну панцирку з військом, спершу до Вугник, а опісля до Риботич. Зі сторони Красічина вислано 19.12.[19]45 2 сотні ВП, які перемарширували через Риботичі і Брилинці до с. Кописно. В селі Кописно спалило ВП 6 хат, арештувало кількох цивілів, з яких частина втекла (решту відпустили) та зграбували кілька шт[ук] худоби.

Вислід акції:

Ворожі втрати: 5 вбитих, один тяжко, а 4 – легко ранені. Між вбитими 2 старшин ВП.

Здобуто: кулемет “дехтярова” з 6 дисками, 2 ППШ із 6 ріжками, 2 кріси, 2 пістолі. Власних втрат не було.

Дня 19 грудня [19]45 р. пвд 510 квартирував в с. Брилинці. Згаданий пвд виставив заставу при дорозі від с. Рокжиці. Біля год. 3-ї ВП забезпеченим маршем посувалось з Красічина через с. Рокжиці. Там обступили хату, в якій ква[р]тирували два хворі стрільці, хату підпалили, оба стрільці видерлися через перстень ВП при помочі зброї. Вогонь та стріли завважила заставка пвд 510 і зараз повідомила про свої спостереження ком[андира] пвд 510. Ком[андир] вислав до місця із застави два рої, і там вони зайняли становища. По якомусь часі надійшло передне забезпечення ВП. Наші здержали їх словами: “Стій, хто йде, кличка”. ВП відповідало: “Свуй, перши баталіон”, на що заставка відповіла огнем. Після короткої перестрілки пвд і заставка відступили в напрямі постою вд.

Вислід бою:

Ворожі втрати: 4 вбиті.

Власні втрати: жодні.

Дня 27 грудня [19]45 р. відділ по наказу згори та тому, щоби відібрати у ворога офензивну* ініціативу з рук, та щоб ворог перестав думати про випадки в терен, получені з мордами** та грабунками мирного українського населення, а більше думав про оборону своїх містових центрів та збереження самого себе, – відділ виконав акцію на м. Перемишль. Акція тривала від год. 1.30 – 3-ї. Відділ розчленовався на присідку Гелеха на 4-и групи. Кожна із них дістала такі завдання: рій з пвд 510 і БСБ мали зайняти та знищити водокачку, яка заосмотрювала ціле місто в воду; пвд 513 та рій пвд 510 мали спалити с. Пралківці. Пвд 511 мав спалити село Кругель Великий. Обслуга гранатомета кал[ібра] 82 мм, діставши охорону роїв й пвд 510, мала обстрілювати м. Перемишль. Акцію розпочав пвд 510 двома ракетами та серіями з кулеметів. Він зайняв водокачку без спротиву. Підпалено вежу тиснень, знищено крісовими та ручними гранатами годинники та машинерію, а також підпалено оливу і нафту у водній вежі. По скінченні акції пвд відступив на збірний пункт. Пвд 511 спалив Кругель Великий, залишивши ок[коло] 20 хат, замешканих українцями. Мінометна ланка пустила 11 стрілен на м. Перемишль. З того 2 стрільні попали на гол[овний] двірець м. Перемишля і одна запалила поштовий вагон, який згорів, 3 стрільні впали на порожні кошари по вул. Святоїванській, одна – на вулиці Словацького, 2 – на забудовання військового шпиталю при вул. Словацького, решта – над Сян.

Вислід акції:

В м. Перемишлі паніка, “бандерівці стріляють з важкої зброї”. Брак води в м. Перемишлі, спалено контингентове збіжжя в стодолах.

* наступальну

** вбивствами

Дня 14 грудня [19]45 р. рій Ярослава пвд 514 зробив наскок на окружний двір у с. Вільха. Там роззброїв стійку, зобрав пару коней з упряжжю, санки і 5 голів худоби. Все це було власністю ВП. Рій відійшов непомітно і без втрат.

Вислід:

Здобуто: 1 кріс, 100 шт[ук] амуніції, 6 гранат, одну пару коней, одну пару упряжі, одні санки і 5 шт[ук] худоби.

Власних і ворожих втрат не було.

Дня 15 грудня [19]45 р. в с. Великополе квартирували рої Морозенка і Ворона з пвд 513. Там був також ком[андир] пвд 513. МО і МК в силі 77 і деякі цивільні поляки з 3 кулеметами почали наступати на село. Один кулемет мали на чоловім убезпеченні, один поставили на штрєці, а один – [на] горбі, коло кладовища. Пвд, зорієнтувавшись, зробив засідку. Поляків підпустили на 50-100 м і відкрили вогонь з кулеметів і крісів. Зараз від перших стрілів згинув знаний шовініст-міліцист Лянгейфельд. Поляки в паніці втекли до Загір'я, а стрільці гонили за ними аж-під Старе Загір'я. Після цього пвд без втрат вицофав до лісу.

Вислідки засідки:

Ворожі втрати: 1 вбитий.

Власні втрати: жодні.

Дня 16 грудня [19]45 р. пвд 513 квартирував в с. Загутинь під лісом. Ком[андир] пвд відпустив 4 стрільців в село. Вечером о год. 8-й заскочила банда МО і безпеченства зі Сянока проваджена місцевими поляками. В селі зловили поляки стр[ільця] Деркача. Під час перестрілки надійшов ком[андир] вд з двома чотами пвд до села і, зорієнтувавшись в ситуації, почав погоню за ляхами. Однак вони втекли, забираючи із собою ще 5 інших цивільних хлопців. Одержавши відомості, що між польськими міліцистами були поляки, яких рідні знаходились в цьому селі, ком[андир] вд наказав обскочити їх хати і арештувати рідню міліцистів. Відтак вд обскочило двір, де стало квартирувало ВП і грабило село, але тут їх не було. Дві спалено, забираючи 2 шт[уки] худоби, що було власністю ВП. Зараз вночі одного з придержаних поляків звільнено, щоб той повідомив МО, кого і за що ми придержали і що звільнимо придержаних, якщо МО в Сяноці звільнить наших людей. Визначений речинець пройшов, однак нікого не звільняли. До цієї справи вмішалось АК та обіцювало нам зловити та віддати з УБП сержанта, і це АК ручило нам, що як ми віддамо їм арештованих поляків, то за одержаного сержанта ми одержим в Сяноці, що захочем. Справа ця проволікалась, минуло два тижні без жодного

* У Карпатах ще називають *граждою*. В ньому всі будівлі й споруди групуються довкола внутрішнього двору, утворюючи невелику фортецю з глухими зовнішніми стінами й однією брамою.

результату, тому придержаних поляків і цілу справу передано СБ. Пізніше ходили слухи, що стр[ілець] Деркач зівстав звільнення.

Вислід акції:

Спалено двір, де квартирувало ВП. Здобуто 2 шт[уки] худоби. Арештовано кільканадцять поляків як закладників.

Власні втрати: один стр[ілець] заловлений живим у поль[ський] полон.

Дня 30 грудня [19]45 р. вд перевів акцію на с. Новосільці разом з вд У-1. Опис акції гляди в уступі У-1.

Дня 7 грудня [19]45 р. пвд 516 дістав наказ повести боєву розвідку в сторону с. Воля Брижавська і мав зробити засідку на ВП, яке мало переходити зі села Воля Б[рижавська] до присілка Росушка. Ком[андир] пвд 516 з цього завдання подав такий звіт: дійшовши під Кути, стрінув рій Бара, якого Гонта пустив на 2 год. додому. Він мені сказав, що поляки за ним стріляли і що поляки є в ліску під селом Воля Брижавська. Бар, відстрілюючись, втік до села і правдоподібно ранив одного поляка. Я пішов перевірити цей лісок, чи це є правдивим. Дійшов до краю лісу, розчленував рій Гонти понад Росушку, рій Дуба вислав перевірити Кути. Сам пішов в розвідку і з одним стрільцем перевірити, що діється на Волі Брижавській. Вийшовши на край лісу, побачив я трьох людей в чорних мундирах, які йшли до Росушки. Вернувши, стягнув рої докупи, дав роєвому Дубові завдання перейти лісом в горішний кінець села Добрянка і, коли будуть поляки, вигнати їх з відтам так, щоби можна було їх з боку вдарити. З двома роями пішов я в Росушку і там повів розвідку, чи були поляки. Від селян довідався, що їх було около 20, сильно грабували і пішли на село Добрянка. Поляки с.Росушка вийшли скорше о півгодини, заки я прийшов. Я пішов вслід за ними. Дійшовши до дороги на Добрянку, вислав рій Сокола перевірити горішний кінець села Добрянки і злучитись з роєм Дуба, а коли б були стріли в долішному кінці Добрянки, прийти на поміч. Сам з роєм Гонти пішов в долішний кінець Добрянки перевірити, чи є поляки. Дійшовши до останніх хат, нікого не стрінув. Селяни говорили, що поляки пішли на с. Малява. Провіривши останні хати, побачив, що з Маляви йде яесьь військо – напереді 7-х, а ззаду більше. Я стягнув рій за кілька хат вище, вислав рій в Сосонки, щоби зробив засідку, а одного стрільця вислав до Дуба і Сокола, щоб він долучив до мене. Розчленувавши рій в Сосонках, я вернувся, щоб зорієнтуватись, як далеко пішли поляки. Поляки почали зближатись до мене. Я потоком відійшов до роя, який був на засідці. В тій хвилині почув я в горішному кінці Добрянки стріли. Ці стріли були звернені на рій Дуба і Сокола, які ішли мені до помочі зробити засідку. Стріли поляків посипались від сторони села Росушки, які, вертаючи з Волі Брижавської і про які мені не було відомо. По стрілах я не міг зорієнтуватися на засідці, де вони є, тому що були глухі стріли. Я, прийшовши до роя, нагнав його

знову на край лісу, але за той час поляки втікали так, що їх з-за гори вже не було видно. Я тоді, забравши рій, потоком зійшов до села, розпитав селян, що сталось з поляками. Селяни мені сказали, що поляки втікали в напрямі Маляви. Я тоді безпеченим маршем почав іти в горішний кінець Добрянки. На перехресті дороги в Росушки побачив втоптаний сніг і кров на дорозі. Підійшовши вище, спитав, кого вони стріляли. Вони відповіли, що то якогось кулеметника з УПА вбили поляки і забрали кулемет та пішли в долину, а вбитого забрали наші і повезли на Ляхаву. Підійшовши вгору, стрінув я оба рої, що на мене ждали. Розповіли мені цілий перебіг, і я з ними разом відмарширував до вд.

Вислід бою:

Ворожі втрати: невідомі.

Власні втрати: один вбитий. Втрачено один кулемет.

Дня 21 грудня 1945 р. зроблено засідку коло села Стара Бірча. Вд зайняв становище по обох боках шляху, що веде зі Старої Бірчі на Літину і Маляву. Засідка була безуспішна, бо в той час не переїжджало ні ВП ні МО.

Дня 27 грудня 1945 р. вд робив засідку в тім самім місці. Однак також безуспішно, бо в той час не переїжджало ні ВП ні МО.

Дня 31 грудня 1945 р. пвд 518 зробив засідку в с. Ліщава Гор[ішня]. коло костела. Засідка не принесла нічого, бо ВП і МО не переїжджало.

Дня 9 грудня 1945 р. о год. 7 в силі 230 приїхало зі сторони с. Лімна до присілку с. Тростянець Кривого. Там стали бити людей і забирати корови, коні та замовили собі там обід. Пвд 520, який поблизькво квартирував, чув крик і плач людей, незважаючи на сили ворога, зробив на частину ВП, що йшло в напрямі с. Войткова, засідку. Наближаючися ВП привітав вогнем, який і поляків в присілку Криве так спанікував, що ті вже не їли замовленого обіду та стали втікати в напрямі Кузьміна. Із приготовлених до забрання 40 шт[ук] худоби взяли тільки 11 корів і 4 коней. Ті, натомість, поляки, що їхали до с. Войткова, також завернули і втекли панічно до Кузьміна.

Вислід засідки:

Втрат ворожих і власних не було.

Дня 11 грудня 1945 р. пвд 520 о год. 22-й знищив два мости в с. Розтоки від Кузьміна.

Дня 2 грудня 1945 р. пвд 512 зробила засідку на ВП, яке мало їхати тим шляхом до с. Кописна по контингент. Вислід засідки був негативний, бо ВП не їхало.

Дня 13 грудня 1945 р. пвд 519 поробив барикади на гостинці Тисова - Бірча і попереривав телефонічне сполучення.

Дня 15 грудня 1945 р. пвд 519 робив засідку під с. Кописна, куди мало приїхати ВП за контингентом. Вислід негативний, бо ВП не їхало.

Дня 16 грудня 1945 р. пвд 520 звів бій з ВП з с.Ліщава. ВП начислювало 250 вояків, які посувались в напрямі присілку Криве з переднім забезпеченням. Пвд 520, перетинаючи своєю заставою дорогу до Кривого, відкрив вогонь по ВП з усієї зброї. ВП завершило в напрям с. Ліщава Долишна, де панічно утікаючих третій рій пвд 520 разив їх фланговим вогнем. Ворог підтягнув більші сили зі сторони Ліщава Долишної і під прикриттям гранатометного вогню, який досить дощукльно разив наше стрілецьтво, почав атакувати наші становища. Пвд змінив становища і фланговим вогнем від сторони Кузьмина завдав ВП досить поважних втрат. Бій тривав ок[оло] 5 годин.

Вислід бою:

Ворожі втрати: 13 вбитих і ок[оло] 20 ранених.

Власні втрати: один легко ранений.

Зужито: 1800 шт[ук] муніції.

Дня 20 грудня 1945 р. о год. 5-й пвд 519 і 520 зробили засідку на шосе Перемишль–Бірча. О год. 9-й зі сторони Бірча над'їхало вантажне авто, обставлено ялинками, закрите брезентом, а на кабіні виднів кулемет. Другий рій з пвд 519 на відстані 50 м пустив з кулемета коротку серію, авто стало. Ком[андир] Зимний, бачучи, що з авта вискакують цивільні жінки і діти, а між ними 5 вояків, здержав вогонь. Цю нагоду використали вояки ВП і втекли в ліс. Двох побігло на заставу пвд 530, де зістали вбиті. При обстрілі авта зістала вбита одна жінка і одна ранена. Раненою заопікувалася сестра милосердя, що рівно ж була в авті.

Вислід засідки:

Ворожі втрати: 2 вояки ВП вбиті і помилково одна жінка.

Власні втрати: жодні.

Здобуто: один кулемет “Дехтярова” з 4-ма наладованими дисками, 2 корови та деякі валізки з жіночими речами, які передано до магазину “Ясень”. Придержаних двох цивілів передано до СБ. Знищено мотор-машину.

Дня 27 грудня 1945 р. в тому самому часі, коли вд У–4 робив акцію на м.Перемишль, вд У–7 по наказу зробив акцію на Кругель Малий. Розташування відділу в акції було таке: пвд 519 вдарив з полудня на згадане село півколесом від м.Перемишля. Пвд 520 держав заставу при вул. Татарській над замком. На заставу згаданого пвд впали короткі серії з кулемета зі замку. Їм відповів наш кулеметний вогонь, після чого аж до відступу більше ворожих стрілів не було. Пвд 519 в часі виконання дістав ворожий вогонь від шосе, що провадить до Перемишля. Під заслоною вогню першого роя згаданого пвд решта роїв пвд виконала своє завдання.

Вислід акції: спалено Кругель Малий від полудня до костела, як було наказано. Решту домів спалити не можна було, бо це муровані і при шосе

віддалені [на] 200 м від Перемишля. Крім цього, при відступі спалено всі хати присілка Зеленка, які були при дорозі Перемишля до Гелихи.

Втрат наших і ворожих не було.

Здобуто: 3 корови і 6 пар білля, котре передано до магазину “Ясень”.

Дня 28 грудня [19]45 р. о год. 22-й виконав акцію на с. Гута Бериська [очевидно, *Гута-Березка*. – *Упорядники*]. Розташування вд: пвд 519 приступив до акції зі сторони Купної, пвд 520 – зі сторони Кречкова. Спалено 42 хати без спротиву ворога.

Вислід акції:

Втрат власних і ворожих не було.

Здобуто: 5 корів, 3 коней, 6 пар білля, 4800 зл[отих]. Корови забрано на потреби вд, а решту здобутих речей віддано до магазину “Ясень”.

Крім вищевичислених операцій, зроблених силами тут[ешнього] вд, на терені В-Лемко в грудні м-ці відбулися акції силами гостюючих – з інших теренів вд:

“Пвд “Тарасика”. **Дня з 11 на 12 грудня 1945 р.** нічню група озброєних людей в силі пвд під проводом Тараска, сусіднього р-ну терену Сірого прийшла на терен Лемко, в другій половині листопада 1945 р., – напала на станицю МО в с. Тісна.

Вислід акції:

Ворожі втрати: 2 вбиті і 1 ранений.

Власних втрат не було.

Заввага: Причиною нападу групи Тараска на станицю МО в Тісній була це відплатна акція з власної ініціативи без відома місцевих чинників за полонення його 5-ти людей частиною ВП, яка забрала їх 7.12.45 в с. Ветлине.

Згадану напівоформлену групу ком[андир] приділив до вд Мирона з КВ Андрієнка і наказав їм відходити в свої терени разом з вд Мирона. Однак всі вони є ще сьогодні на В-Лемко.

Дня 31 грудня 1945 р. о год. 24 вд під ком[андою] Гродича (Кармелюк хворий) зробив акцію на це в с. Вовковия. Сили ворога начислювано на 18 міліцистів і 25 озброєної Самооборони. Вд зайняв вигідні становища після плану. Розташування ворога було таке: 4 кулемети на вежі костела, 1 кулемет – на вікні станиці, 1 кулемет – на подвір’ї перед станицею, МО як застава, при вході на станицю – гранатомет 88 [очевидно, 82 – *Упорядники*] мм. Перебіг акції: станицю задумано ж взяти підступом. Вд., зайнявши вихідні становища, вислав одного поляка з листом до команданта станиці, в якому взивав його на стрічу в цілі обговорення деяких справ. Командант МО згодився на це і запросив 4-х наших до одної хати в с. Вовковия. В тому часі вд. підсувається на вигідніші становища, а ком[андир] вд разом з рай. пров. СБ йдуть наперед на місце стрічі, де чекало вже на них двоє міліцистів. Міліцистів взято

зараз набік, щоб не бачили підсуваючого вд., а одного вислано по команданта, який зараз прийшов. По довгій розмові сказано йому, що зараз через село хочуть перейти вд УПА. Заохочений командант не хотів на це згодитись, але коли йому сказано, що ми й проти його волі перейдемо, тоді він почав просити, щоб його [було] відпущено, а з переходом вд. через село зачекати принайменше півгодини. В тракті цієї розмови вд. починає входити в село і займає після плану становища вже в самому селі. Командант, зорієнтувавшись в чому річ, починає плакати і просити, щоб дарувати йому життя. В міжчасі два рої обеззброюють стійку і оточують станицю. На плач ком[анданта] МО ком[андир] вд сказав йому, що він і всі міліцисти вийдуть ціло, якщо не будуть стріляти. А коли впаде один стріл, зістануть зліквідовані всі. Ком[андант] МО, бачачи своє безвихідне положення, вислав (за нашою згодою) одного міліциста на станицю до заступника з наказом, щоб хтось не наважився стріляти, бо всі пропадуть. В тому часі один рій ввійшов на станицю, яку опановує. Всіх міліцистів роззброєно, і по виясненні цілей нашої боротьби випущено, а станицю спалено (станція мурована). Крім станиці, спалено двір і будинок, де містилась волость. У дворі мешкало 3 цивільні польські родини, яким стрільці помогли винести все майно.

Вислід акції:

Втрат власних і ворожих не було.

Здобуто: 2 гранатомети 82 мм, 5 кулеметів, 4 ППШ, одна півкрісівка, 12 цінок до МГ [німецький ручний кулемет. – *Упорядники*], 27 магазинків до Ч. кулемета, 46 гранат без запальників, 3700 шт[ук] [а]муніції кріс., 1900 шт[ук] [патронів] до півкріс, 3 стрільни до гранатомета, 3 ровери й ін. дрібні речі. Згадані всі речі кр. Бродич віддав місцевим чинникам.

II

Коли приходить ся писати про ворожі сили та їх рухи на В-Лемко, треба розрізняти тут дві головні засадничі ворожі сили. Перша з них – це постійна ворожа сила – поляки, а друга – це доривочна – большевицькі пограничники, які час від часу впадають на терен В-Лемко.

Польські сили:

Польські сили поділити можна: ВП, МО і т[ак] зв[ана] Польська Самооборона деяких сіл. ВП – це елемент мобілізований, в склад якого входять різнонаціональні люди, в більшості по національності поляки. Поодинокими частинами ВП командує поляки, школені у большевицьких військових школах, натомість вищими боєвими одиницями, починаючи від полку, а в деяких випадках від куреня ком[андир]ами є такі родовиті москалі-комуністи. Починаючи вже від сотні, є при кожній польській частині політрук, якого головним завданням є провадити контррозвідку між вояками, наглядати над правильністю комуністичної

лінії ВП та виховувати вояків в дусі большевицької демократії. Компанія (сотня) засаднично повинна начислювати ок. 120 людей, однак в практиці вона виносить 60-70 вояків. ВП в своїй організації придержується трійкової системи. Організація пол. батальйону (курень) виглядає так: 3 стр[ілець]компанії, одна компанія РПП, одна компанія ЦКМ, одна компанія “моздзежи” і одна батарея легких гарматок 45 мм. До того всього треба додати команду батальйону з почотом. Стрілецька компанія розпадається на три плютони, а кожний плютон має 4 дружини (один плюс 9). Компанія РПП складається з двох плютонів, а кожний плютон має по 4-и дружини, на кожен дружину припадає людей 6 плюс 1 з озброєнням 3 РПП і одна ППШ. Компанія ЦКМ складається з двох плютонів, а кожний плютон має 4 дружини, в дружині є 6 плюс 1 та по одному ЦКМ. Компанія “моздзежи” є зорганізована на той самий лад, що в компанії РПП і ЦКМ з тим, що дружина має по два гранатомети, часто калібру 45, але в більшості калібру 82. Батарея гарматок має дві гарматки 45 мм і на обслуговування однієї гарматки приходить 7 людей, крім постачальників амуніції. Згадана організація ВП – це теоретична, така повинна бути, але на самій ділі в практиці польський батальйон начислює 300-400 людей. Тут, однак, треба надмітити, що озброєння ВП є сильне. Зброя в них переважно радянська, німецької зброї у ВП майже нема. Моральний стан ВП слабкий. Причина цьому чи не найважливіше, то зле умундування, брак взуття та невідповідне прохарчування. Також багато до лихого морального стану ВП причинюється свідомість поляків, що вони під кожним оглядом залежні є від радянських, бо кожного дня польський вояк бачить, що ним властиво командує не поляк, а москаль-комуніст. На постах політруків у ВП часто трапляються жиди-комуністи, а в найгіршому випадку поляки-комуністи з СРСР молоді віком, які цілковито виховані в дусі сталінської конституції. На постах політруків не стрінулось ще ні одного випадку, щоб ту функцію сповняв правдивий родовитий поляк з польських земель.

Міліція обивательська (МО) – це збирання польського шумовиння, яка не має нічого до страху і є податлива як звичайно на кличі сталінської демократії. Польське підпілля старається впахати до МО своїх людей, яким дає завдання з'єднувати серед МО собі симпатиків. І в тих випадках, де польському підпіллю дається це досягнути, таке МО набирає зараз іншого обличчя, палає ненавистю до всього, що радянське, інакше поводить з населенням польським і українським та взагалі старається прибрати обличчя західної культури. В багатьох випадках така МО опанована польським підпіллям, співпрацює з нами.

Польська Самооборона – це озброєні цивільні селяни польських сіл, які ремесло воєнне трактують як побічне попри свої щоденні заняття. Вона постала на засаді комуністичній, що кожне село має право творити

свою міліцію. Узброєння їм дають посередньо через МО большевики під кличем: “Коли на вас українці нападають, то маєте зброю – бороніться самі”. Ця Польська Самооборона роззухвалена підшептами большевицьких елементів, часто нападає на мирне українське населення з МО чи ВП, грабує, мордує та палить його майно.

Крім згаданих вище трьох польських збройних сил на В-Лемко де-не-де мається ще до діла з четвертою польською збройною силою, то є пограничники. Ці пограничники – це властиво не спеціально школені, а тільки звичайні частини ВП. Вони зорганізовані і розміщені де-не-де на взір большевицьких погранзастав, тільки чисельно менші.

Розміщення ВП на терені В-Лемко

Коли говорити про розміщення та рухи ВП на терені В-Лемко, треба тут розрізняти дві головні випадні бази ВП. На півночі – м. Перемишль, а на полуд[енному] заході – м. Сянік.

Зсяг діяння ВП – головної бази м. Перемишль – сягав аж до адміністративних границь пов[іту] Лісько. Польська команда в Перемишлі має свої штіцпункти [опорні пукти, на кшталт німецької жандармерії. – *Упорядники*] на її визначеному відтинку. До таких штіцпунктів зачисляється в першу чергу м. Бірче, сс. Риботичі, Красічин, Пикуличі, а крім цього, коли їм того потрібно на певний час – творять собі в любому селі такі штіцпункти. Так вони, між іншим, поступали в час виселенчої акції, що пройшла в місяці вересень, жовтень, листопад. Сила ВП, по тому, [як] би сказати, північному відтинку їхнього діяння виносить пересічно: Перемишль – 1600-2000, Бірча – 300-500, штіцпункти – 300-500. Разом – 2100-3000.

На час виселенчої акції ВП начислювано на 2 дивізії (практично польська дивізія нараховує ок[оло] 4000 війська). У звітному часі назагал рухи ВП в терені були слабкі. Поза малими пересуваннями ворожих сил та малими випадками на невиселені, що українські села під претекстом збирання контингенту чи шукання за бандерівцями в час таких випадків грабили до останнього.

Зсяг діяння другої головної випадкової бази ВП обіймає адміністративний повіт Лісько і Сянік. Тут вони також мають свої штіцпункти в терені, до яких в першу чергу треба зачислити Калигород і Команьча, Кжиглул, Ркинів... Кросненського повіту. Крім цих сталих штіцпунктів, творять доривочні і по селах, в міру своїх сил і потреби. Такий доривочний свій штіцпункт робили вони в с. Тісна, де по нашім розбиттю зрезигнували з цього штіцпункту сили ВП на т.зв. полуднево-західному відтинку їхнього діяння виносять пересічно: Сянік – 3000 (в тому 36 вишкільних полки ВП в с. Вільхівці з 20 гарматками), Лісько – 1000, штіцпункти – 300; разом – 4300.

Коли порівнюємо сили ВП з північного відтинка їхнього діяння, а полуд.-західнього відтинка їхнього діяння, то бачимо, що ті сили вбільші

на другому відтинкові їхнього діяння. Причиною цього, мабуть, буде величина відтинків діяння, а найголовніше те, що в Перемишлі властива виселенча акція вже пройшла, а в повітах Сянік і Лісько в м. грудні щойно зачалась.

Розміщення на терені В-Лемко МО

На північному відтинку ворожого діяння властиво МО вже нема. Перед виселенчою акцією була вона при кожній волості в числі 15-30, по виселенчій акції і нашій протиакції МО скупчилося до таких двох місцевостей: Перемишль – 100, Бірча – 160. Разом – около 260.

Засяг діяння МО такий самий, як ВП з тим, що по нашій протиакції вони майже самі у терені (в Перемишлі) не випадають, а тільки разом з ВП.

Обсяг діяння МО на другому відтинку ворожого діяння. Перед місяцем вереснем 1945 р. і тут МО було майже при кожній волості в силі від Т5 до МО, за виїмком волості Ступосена, Затварниця, Вовковия, де, боячись нашої акції, скупчились в тій останній.

Отже, сили МО на полуд.-західному відтинку ворожого діяння виносили: Тісна – 19, Калигород – 18, Вовковия – 18, Воля Мігова – 8, Шавне [Щавник. – *Упорядники*] – 3, Команьча – 14, Сянік – 30, Лісько – ?, Загір [Загір'є. – *Упорядники*] – 7, Тирява-Волоська – ?, Небащани – 5, Писарівці – ?, Брівці – 7, Руківсько – 10, Тиманія – 10, Яслиська – 6, Кукля – 7. Разом МО в місяці грудні – ?*

Розміщення Польської Самооборони на терені В-Лемко

Польська Самооборона в Перемишлі зараз властиво не існує, бо як виказують оперативні звіти, її майже скрізь знищено або прогнано. Якщо є Польська Самооборона, то тільки в західній Бірчанщині, за Сяном, по польських селах чи бувших українських селах, виселених і замешканих поляками-репатріантами. Така сама Польська Самооборона є за Сяном на північний захід від Перемишля. Всі ці самооборони, а зосібна західньо-бірчанська, часто випадають з-за Сяну на поблизькі, не виселені чи частинно виселені українські села, палять і мордують українське мирне населення, а зграбоване майно забирають зі собою за Сян.

Польська Самооборона на другому відтинку ворожого діяння також є тільки по західних селах і міститься також по чисто польських селах чи бувших виселених українських, а зараз заселених польськими репатріантами. Вона є в слідуючих селах: Сянік, Дубрівка Польська, Поравь, Небащани, Новотаніц, Буковсько, Нагужани, Надоляни, Єндружковце,

* Назви деяких населених пунктів і цифри нерозбірливі. Частина тексту нерозбірлива (пошкоджена).

Пісаровце, Длуге, Заркин, Босько, Глибока, Риманув, Валуцянка, Люботова, Ясьонка, Вороблик Шляхоцький, Вороблик [Королівський], Крулескі, Королик Польський, Мільча, Яцмеж, Бажанівка, Стравоціна, Юрвіці, Трепче. Сили Польської Самооборони не дається уйняти в цифри, бо сили ці не живуть спокерованим життям, і українці до польських сіл не ходять.

Розміщення польських погранзастав, т.зв. КОП, на терені В-Лемко

На північному відтинкові ворожого діяння КОП не було. Щойно під кінець м-ця грудня 1945 р. КОП старався примістити свої станиці вздовж границі польсько-совітської від с. Соливаж до Перемишля, там, де границя йде Сувею. Однак, коли наші сили понищили, їм догідні для цієї цілі фольварки і муровані дома, поляки наразі й цей план занехали.

На другому відтинку ворожого діяння КОП* ...був від сторони польсько-большевицької границі тільки в сс. Дверник і Беньова, а від сторони польсько-словацької границі був всюди. З початком вересня 1945 р., то є з розпочаттям переселенчої акції, КОП на відтинку від Дверника аж по Манів з невідомих причин стягнуто, і його тут немає до сьогодні. Слід відмітити, що стягнення КОП брав участь в переселенчій акції. Починаючи від с. Манів вздовж польсько-словацької границі в напрямі – захід КОП є в таких місцевостях: ...** Воля Мігова – 60, Лубків – 32, Команьча – 150, Радощиці – 45, Яселко – 48, Яслиська – 52, Барвінок – 40. Разом КОП в місяці грудні – 427.

Крім вищезгаданих ворожих сил на другому відтинку ворожого діяння є такі ворожі сили зі завданням окремого призначення. Лубків – 30 (служба охорони колій), Команьча – 25 (СОК), Сянік – 10 (СОК), Сянік – 6 (Кріпо), Сянік – 30 (сторожа в'язниці), Загір – 45 (СОК), Загір – 16 (охорона мостів), Постолів – 25 (охорона мостів), Рудава Риманівська – 6 (охорона копальні). Разом спецвідділів в місяці грудні – 192.

Всі ці спецвідділи не випадають в терени, роблять тільки службу біля їм призначених об'єктів. Всі ці повищі сталі ворожі сили очолює НКВД за посередництвом УБП (Ужонд Беспеченьства Публічного). Воно то є, як би мовити, душею всіх тих сил, які нашіптє і попихає згадані сили до акції проти всього, що українське. НКВД враз із УБП – це найбільш небезпечний для нас ворог, бо діє скрито і підступно, вони стараються побудувати донощицьку сітку в терені і за посередництвом неї довідуватися про наші сили, їх розміщення та наші рухи. Однак наразі УБП в тій роботі має малі успіхи. За інструкціями НКВД, УБП підшукує собі

* Далі частина тексту нерозбірлива.

** Одне слово нерозбірливе.

своїх людей – сексотів у кожній станиці МО, КОП, Польській Самообороні та серед кожної частини ВП. Місцем осідку НКВД і УБП на [терені] В-Лемко є Перемишль і Сянік. В Сяніку УБП має до своєї диспозиції т.зв. в'язувку в силі 130 людей. Скільки та в'язувка виносить в Перемишлі, невідомо.

Крім вищезгаданих постійних польських сил, є ще такі сталі большевицькі: Сянік – 53 НКВД, Загір'є – 30 НКВД і 10 якихось большевицьких “девушок”.

Резумуючи вищесказане, треба ствердити, що на [терені] В-Лемко постала невидна ніким не усталювана границя польсько-українська. Вона тягнеться від м. Перемишля Сяном до м. Сянік, а далі йде селами: Марковце, Єндружковце, Длуге, Заршин, Беско, Гленбоке, Кролік Польський, Люботова, Нова Весь, а далі йде т.зв. Дуклянським пасом до граничного села Барвінок. Цей терен від згаданої границі по границю польсько – більшовицьку є властиво нашим полем діяння.

Між Дуклею з Барвінком є гейби, просмик українськими селами, що лучить попередньо згаданий терен з тереном етнографічно українським, висуненим найбільше на захід. Для характеристики цих теренів залучую опис рейду боївки (Залучника р[оя] 11) .

III

На терені В-Лемко відділи є назагал добре умундуровані та озброєні. Узброєння у кожному відділі є нормальне, добре. Умундування слабке у нових вд. В більшій часті умундування і виряд вд організують собі самі на акціях. Узброєння мають зо старих запасів, а останньо багато здобутих на акціях.

Санітарна сторінка у відділах, а зосібно нових є слабо поставлена. Перешколених санітарів є замало. В тій цілі тут лікар при КВ організує санітарні вишколи. У багатьох відділах немає індивідуальних пакетів. Сумки санітарні тоже дають багато до побажання. Тому пороблено всякі можливі старання, щоби ці браки чим скрійше поправити. Ранених чи хворих вояків передається в терен, де за ними опікуються санітарні ланки. Ті санітарні ланки в рідких випадках дуже слабо діють. В тому випадку дане недотягнення провірюється, винного карається, і зло усувається.

Відділи прохарчовуються коштом місцевого населення, у якого харчі здобуваються шляхом реквізиції, а також коштом здобутих продуктів на ворогові.

* Текст Залучника не наводиться.

IV

КВ* ... У-5 полевий суд розглядав справу 6-х дезертирів і засудив одного головного винувника, який 5-х інших намовляв до дезерції на кару од смерті, а позісталих – на кару смерті з завішенням від 3 до 5 місяців, а, крім цього, тих 5-х останніх дезертирів покарано буками. Засуд головного винувника виконано перед вд.

V

Польова служба – 47-го д., впоряд – 30 год., зброєзнання – 9 год., стрілецький вишкіл – 6 год.

Польова служба – 50 год., зброєзнання – 40 год., впоряд – 40 год., внутрішня служба – 24 год., зв'язок – 12 год.

В зв'язку з тим, що вд був зайнятий улаштуванням табору, землянок та магазинуванням харчів, вишкіл переводжено дуже мало і то тільки з новоприбулими. І так посвячено: 18 год. – на польову службу, 20 год. – на впоряд і 13 год. – на зброєзнання.

Вд улаштував 14-денний курс мінерський, в якому взяло участь 18 стрільців (в тому 8 зі сотні Мирона). На курсі викладав льойтнан німецького вермахту при допомозі перекладача. На курсі перероблено такі предмети:

1. Мінознавство (міни мадярські, німецькі і руські);
2. Мінування (лісів, доріг, різного роду мостів, переходів, передпілля);
3. Закладання мін (з гранатометних стрілен, блях від консервів з додатком толу і т.д.).

Вд. тому, що переводив багато акцій у звітовому часі, на вишкіл посвятив мало часу. Однак по кожній акції обговорювано спільно із всіми к[омандира[ми включно з ройовими перебіг відбутої акції, і в той спосіб вчилися партизанити на своїх похибках. Крім цього, перед деякими акціями вд школився спеціально в таких предметах: бій в населеному пункті окремими пвд, пвд в наступі, пвд в розвідці.

У світовому часі перероблено такі предмети: полева служба – 90 год., зброєзнання – 75 год., впоряд – 25 год., стрілецький вишкіл – 25 год., внутрішня служба – 40 год., санітарна служба – 10 год.

У звітовому часі вд. вишколу не переводив, бо був зайнятий при магазинування продуктів та улаштуванні різних криївок.

У вільний час від акції і перемаршів вд. посвятив на вишкіл: впоряд – 9 год., польова служба – 8 год., внутрішня служба – 9 год., терознавство – 1 год., піонерка – 2 год., стрілецький вишкіл – 2 год.

* Далі частина тексту нерозбірлива.

Заплановану підстаршинську школу не впровадже[но] в життя з причин теренових обставин. Перебито на машині “Партизанку”, офіційне наше видання в такій кількості, що кожний к[оманди]р вд дістав один примірник.

В той самий спосіб і в тій самій кількості поширено “Бойовий правильник піхоти” (чота).

VI

Знає[мо] одного політвиховника, який майже сам обслуговує цілий вд. Багато часу посвячено на голосне читання книжок вечорами. 3.12.[19]45 відсвятковано річницю смерти стр[ільця] вд Цигана, поза тим посвячено багато годин на реферати перед цілим вд, темами яких були:

1. “Звідки то взялися козаки-запорожці?”
2. “Природні багатства України”.
3. “Що то є своя Держава, і як її здобуваємо?”
4. “Початки української літератури”.
5. Пояснено розвиток першої української літератури.

На вечірніх лекціях читано твори: Котляревського, Гребінки, Шевченка, Стефаника і Франка. (Теми дані з Н. р-ну).

Політвиховної праці було мало, бо брак політвиховника, і не дозволяли обставини.

Політвиховника в вд нема

Політвиховну роботу переводив у звітному часі к[оманди]р вд. з чотовими, кожного дня у формі гутірок. Дня 12 і 13.12.45 р. Н. Р-ий пропагандист переробив з вд. 6 лекцій, 2 год. – політогляд, 3 год. – історія України.

У вд є 2 плвх, вони ведуть свою працю в двох напрямках, серед стрільців і серед населення.

Серед стрільцтва: 9.12.45 р. відсвятковано свято Базару з обширною програмою. 18.12.45 р. відсвятковано День св. Миколая з відповідною виставкою плвх Євгена. 18.12.45 р. – політогляд. 13.12.45 р. – реферат. Крім цього, майже в коженденних гутірках із стрільцтвом виховувано його. При вд. є маленька бібліотека, з якої випозичається книжки стрільцтву.

Серед населення: Пропагандивна промова плвх Євгена до 30 поляків, які попали в засідку дня 12.12.45 р. на горі Мордовня, відвідання поляків в часі латинських свят, гутірки з цивільним населенням дня 23.12 і 28.12.45 р.

До вд плвх прийшов 8.12.45 р. і до кінця звітного часу він тільки сам на ціле вд. На політвиховництво у звітному часі посвячено 44 год. Тому що вд має аж 17 неграмотних, [то] зорганізовано навчання неграмотних.

У вд є досить гарна бібліотечка. Вечорами по роях відбуваються голосні читання. На політвиховних заняттях пророблено інструкції і реферати, прислані з Н. Р-го Проводу, між ними: “Поведінка стрільця супроти к[омандир]ра – свого друга, раненого та хворого, цивільного населення і ворога”, Деклярація Проводу ОУН “Причини вибуху світової війни”. Крім цього, теренові пропагандисти посвятили 7 год. на політвиховну працю серед стрільцтва.

Плвх є один, досить слабкий, серед стрільцтва не тішиться ні авторитетом, ні повагою. Це може тому, що політвиховництво у вд новіть. Розроблено такі теми: “Суть політвиховництва”, “За що ми боремося, за поневолені народи”, “В чому наша сила”, “Наші завдання”. Крім цього, на відправі з ройовими пророблено тему “Наші внутрішні завдання і вимоги”.

У вд є один плвх. Серед стрільцтва мав декілька рефератів на теми політогляду. У світовому часі у вд відбулось Свято Базару.

VII

КВ працю zorganizував собі так, що сам безпосередньо діяв на “Бекиді” [очевидно, Бескиди. – *Упорядники*], а його заступник безпосередньо на “Холодному Ярі”, у світовому часі обмінювались тільки штафетками, КВ у “Бескиді”, а його заступник у “Холодному Ярі” зробили по одній відправі у кожному вд з к[омандира]ми вд і пвд КВ на своїх відправах спеціальну увагу звертав на поведінку в терені та під час акцій у відношенні до поляків. Всім сотенним звернено увагу на те, що кожний вд мусить бути заобезпечений харчами на потяг 6 місяців. Спеціальний натиск поклав я на піднесення морального рівня серед стрільцтва, який в деяких випадках не є задовільний. Також звернув я увагу на наказ командира ВО–6, згідно з яким кожний стрілець мусить бути обізнаний, зглядно мусить перейти кулеметний та мінерський вишкіл.

Слава Україні!

в.о. КВ*

*ЦА МВС і А РП. – Спр. х/8. – Т. У. – Арк. 363-375.
Копія. Машинопис.*

* Напис чорнилом від руки нерозбірливо.

№ 149

**ОБІЖНИК НКВС–НКДБ ЛИТОВСКОЇ РСР ДЛЯ СВОЇХ
ПІДРОЗДІЛІВ ПРО ЗАСТОСУВАННЯ ДОСВІДУ ОРГАНІВ НКВС
УРСР ЩОДО БОРОТЬБИ ПРОТИ ОУН І УПА***

*Зовсім таємно
Грудень 1945 р.*

*Совершенно секретно
Декабрь 1945 г.*

Всем начальникам оперативных
секторов НКВД–НКГБ Литовской ССР

**Ориентировка
о применяемых методах борьбы с бандитизмом**

Органы НКВД Украинской ССР продолжают проводить агентурно-оперативные комбинации по ликвидации антисоветского подполья и его вооруженных банд.

За последнее время были проведены следующие более характерные комбинации, давшие положительные результаты.

В декабре 1945 года боевой группой УНКВД Тернопольской области, состоявшей из бывших бандитов, действовавшей под руководством оперативного работника ОББ под видом боевки СБ, по агентурным данным, был задержан разведчик ОУН Лупинус и в лесу был допрошен как “предатель” и “агент НКВД”.

В доказательство своей преданности ОУН Лупинус рассказал “следователю СБ” о своей антисоветской деятельности, существовании в г. Бережанах оуновской молодежной организации, ее руководителе и составе, а также об оуновской организации в Коропецком районе.

На основании этих данных была проведена операция, в результате которой 15 оуновцев арестовано и 5 убито при оказании сопротивления. Среди убитых – кустовой комендант ОУН “Тур”.

Арестованная Стрийским ГО УНКВД Дрогобычской области жена скрывавшегося оуновца Данилкина предложила следователю взятку в сумме 10000 рублей за свое освобождение. Когда следователь “согласился” принять взятку, Данилкина сообщила местонахождение мужа и

* Див. док. № 25, 42, 98, 111, 113, 131, 140.

написала ему письмо, в котором просила за деньги или другие услуги органам НКВД помочь ей освободиться из-под стражи.

7 декабря 1945 года оперативная группа РО НКВД, под видом бандитов СБ, задержала Данилкина и, используя письмо жены, предъявила обвинение в “связях с органами НКВД”.

Данилкин, полагая, что его допрашивает СБ, рассказал, что является членом ОУН под кличкой “Байтур”, содержал конспиративную квартиру, в которой находился пункт связи окружного провода ОУН, а в данное время выполняет задание по наблюдению за работой станичной организации ОУН.

Данилкин назвал станичного и других членов ОУН, которые могли подтвердить его преданность организации.

Оперативная группа под видом СБ арестовала этих бандитов и установила, что на 11 декабря 1945 года созывается оуновский актив на хуторе Доброва.

Проведенной по этим данным операцией убито 6 бандитов, в том числе надрайонный референт СБ и его заместитель.

На территории Львовской области длительное время оперировала крупная банда, которую возглавлял бандит Грень, служивший ранее в дивизии “СС”.

Изучив состав банды, Жолковское РО УНКВД Львовской области наметило для вербовки бандита, которому было послано письмо с предложением конспиративно явиться с повинной в РО. Ему была гарантирована безопасность. Бандит явился и был завербован под кличкой “Курчавый”. Ему было поручено убить Греня и обещано после выполнения задания освободить брата, арестованного РО НКВД. “Курчавый” задание выполнил, в связи с чем его брат был освобожден, “Курчавому” выдано денежное вознаграждение. Продолжая сотрудничать с РО НКВД, “Курчавый” установил схрон, в котором находилась типография Львовского обласного провода ОУН и штаба 2-го военного округа УПА. При проведении операции убиты редактор “Мария” и другие бандиты. В схроне изъяты 5 тысяч листовок и другая оуновская литература, станковый пулемет, множительная аппаратура.

Гоцанскому РО ГКВД Ровенской области стало известно, что надрайонный комендант СБ “Запорожец” часто посещает братьев Люватюк П. и М. и, вопреки их желанию, вербует в банду.

РО НКВД была организована конспиративная встреча с братьями Люватюк, и им было поручено при посещении “Запорожца” убить. Для этой цели [им] был выдан автомат с патронами.

5 декабря 1945 года братья Люватюк задание выполнили.

Кроме перечисленных в наших ориентировках агентурно-оперативных комбинаций, органы НКВД Украинской ССР практикуют выстав-

ление засад в местах вероятного появления бандитов: у домов легализованных бандитов, бандпособников и родственников бандитов; у трупов убитых бандитов, оставленных в местах боестолкновений; у магазинов потреббоществ после завоза товаров; у домов, в которых останавливаются на ночь совпарработники и военнослужащие; в местах заготовки дров в лесу и т.д. Во многих случаях эти засады дают положительные результаты.

Практикуются и такие мероприятия: транспорты с продовольствием и обмундированием обеспечиваются усиленной охраной под видом возчиков. Нападающие на транспорт бандиты уничтожаются или задерживаются.

Державний архів Тернопольської області. – Ф. Р-3432. – Оп. 1. – Спр. 10. – Арк. 1-1 зв. Копія. Машинопис.

**ЗВЕРНЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПОВСТАНЦІВ ДО ПЕДАГОГІЧНИХ
КОЛЕКТИВІВ, ЗОКРЕМА ПРИСЛАНИХ ІЗ СХІДНИХ ОБЛАСТЕЙ
УРСР, З ВИМОГОЮ БУТИ ПАТРІОТАМИ УКРАЇНИ
І НЕ НАВ'ЯЗУВАТИ ШКІЛЬНІЙ МОЛОДІ БІЛЬШОВИЦЬКУ
СИСТЕМУ ВИХОВАННЯ**

*Цілком таємно
1945 р.*

ПОВІДОМЛЕННЯ
до всіх директорів, завідувачів та вчителів

В зв'язку з сильним натиском большевицької шкільної влади на сталінсько-большевицьке виховування молоді та в зв'язку з намаганням втягнути молодих вчителів та молодь вищих класів в організацію “комсомол” – пересилаємо вам оце повідомлення.

Стоїмо за масове навчання молоді в школах. Завважуємо, однак, що населення, заражене сталінсько-большевицьким виховуванням молоді, старається під різного рода претекстами відхилитись від обов'язку посилення дітей до школи. І тут не допоможуть переконування, застрашування ані кари. Бо ж українське громадянство має право і мусить боронити душу молодого покоління перед моральним звихненням. Ми, українські повстанці, допоможемо вчителям в охопленні молоді шкільним навчанням, але рівночасно домагаємося і наказуємо, щоби в вихованні української молоді зникло вироблювання радянського патріотизму та вціплювання любові до “найкращого друга – любого батька Сталіна”. Не дозволимо, щоби в час, коли весь український нарід переживає пекло сталінського терору, в час, коли наші брати і батьки голови свої кладуть за знищення большевицького окупанта, українську молодь примушувано співати про радісне життя та славити оскаженілу большевицьку банду з лютим катом Сталіном на чолі.

Наказуємо:

а) пропустити в навчанні всі визначені в навчальному плані читанки і вірші, метою яких є вироблення радянського патріотизму;

б) в навчанні пісень, які являються дуже важливим виховним чинником, відкинути всякі пісні про “Сталіна рідного”, про “Москву мою”, про “широкую страну [мою] рідную” і інші. Вивчати тільки українські народні пісні;

в) не змушувати дітей ходити в релігійні свята до школи і взагалі забороняємо вести в школі антирелігійну пропаганду;

г) на лекціях історії, географії, природознавства і інших вистерегатися т. зв. “використовування виховних моментів”, бо вони в радянській школі

під покришкою “наукового висвітлювання” брехливо перекручують факти і ображують релігійні, національні і моральні почування молоді;

д) не змушувати дітей до брання участі у різного рода большевицьких святкуваннях;

е) в виховному плані головну увагу звернути на вироблення в молоді додатніх прикмет характеру, а відкинути всяку гниль большевицького виховання.

Большевицька шкільна влада великий натиск кладе тепер на втягнення молодих вчителів та молоді вищих класів до “комсомолу”. Заявляємо, що ми рішуче проти цієї організації, метою якої є вироблення людей, серцем і душею заprodаних Сталіну, зрадників своєї батьківщини, які на наказ Сталіна готові сплюгавити і потоптати все, що українському серцю найдорожче і найсвятіше.

Супроти рішуче ворожій постави нашої шкільної молоді до “комсомолу” більшовики є безсильні, і тому головну атаку [...] * тепер на молоде вчительство. Сподіваємося, що молоді вчителі не послухають закликів та загроз большевиків і не зганьблять національної гідності службою в лютого ворога українського народу. На них стоїть під сучасну хвилину одно з найважливіших завдань – в теперішній жорстокий час визвольних революційних змагань зберегти молодь в моральному здоров’ї та підготувати її до нового життя в Українській Соборній Державі, в якій молодь має стати вартісною творчою силою. Віримо, що молоде українське вчительство своєю ворожою поставою до “комсомолу” викаже також свою дбайливість про моральне і національне здоров’я української молоді.

Хто з учителів не схоче протиставитися більшовицьким намовам і вступить в “комсомол”, буде уважаний зрадником українського народу і відповідатиме перед народним судом, який для зрадників помилування ані пощади не має. Хто вже вступив в “комсомол”, нехай з місця зірве зв’язки з цією організацією. На це кладемо великий натиск і в переслідуванні українців комсомольців беззглядні.

Забороняємо вчителям втягати шкільну дітвору в “піонери”. Шкільним органам влади заявити: що українські діти і їхні родичі против “піонерів” і через те вчителі не в силі їх зорганізувати. Ми зі своєї сторони пояснимо родичам, що вони дійсно мусять звернути увагу на це, щоби їхні діти, через їх власний недогляд та при ревній праці “радянського вчителя”, не попали в “піонери”.

Ми, українські повстанці, щиро вітаємо братів-вчителів зі східних земель України. Бажаємо вам успіху в праці над виховуванням молодого

* Далі нерозбірливо.

покоління України. Наскільки це буде в нашій силі, поможемо вам, брати з СУЗ, морально і матеріально пережити це страшне лихоліття і добитися до нового, радісного і щасливого життя. Одначе і від вас вимагаємо праці і помочі в нашій визвольній боротьбі. Вимагаємо, щоби між вами не було одного, який пішов би против нас. Бо можуть бути такі, що чи то з несвідомості, чи з причини свідомого ворожого ставлення до боротьби українського народу за волю підуть на службу большевиків проти своїх рідних братів. Горе таким. Не буде їм пощади від українського народу. Бажаємо, щоби кожний з вас, ставши учасником нового життя українського народу, міг сміливо глянути кожному у вічі і твердо заявити: “Я також боровся за Самостійну Українську Державу”. Щоби, однак, могли ви стати на шлях нашої революційної боротьби, необхідно мусите знайомитися з нашою програмою. Читати нашу літературу, а головню не дати себе втягнути в сітку большевицьких провокаторів, при помочі яких большевики намагаються наш рух паралізувати і ліквідувати. Віримо, що в короткому часі станете всі свідомими борцями за нашу велику ідею.

Хай живе Українська Самостійна Соборна Держава!

Смерть сталінським загарбникам!

Українські повстанці

ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 1716. – Арк. 4-4 зв.

Копія. Машинопис.

**ЗВЕРНЕННЯ ОУН(Б) ДО ЧЛЕНІВ МІЛІЦІЇ ІЗ ЗАКЛИКОМ
НЕ ДОПОМАГАТИ НКВС ПРИДУШУВАТИ УКРАЇНСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ВИЗВОЛЬНИЙ РУХ**

1945 р.

Смерть імперіалістам Москви!

До членів міліції

Більшовицькі окупанти, займаючи Західні Українські Землі, поставили собі за завдання винищити український провідний елемент і теж людський елемент взагалі, щоб тим послабити визвольний рух. Вони стараються всіх українців дати на фронт. Там мають можливість легко позбутися свідомого українського елемента. Багато українців не хочуть воювати за імперіалістичні цілі Москви і не пішли в Червону армію.

Не можуть побороти українців червоноармійці й пограничники в облавах, ні НКВД в інші вишукані способи. Свою німеч пізнали НКВДисти, тому створили по селах міліції (винищувальні відділи), що є на ділі відділом НКВД. Вони мають вести роботу НКВД там, де більшовики не можуть собі дати ради. І бачимо, що міліція помагає опанувати терен і помагає виловлювати підпільників та дезертирів Червоної армії.

Невже Ви як члени міліції хочете даліше видавати своїх братів на жертву більшовикам?

Невже Ви хочете причинитися до винищення українців, обезлюднення Української Землі, збільшення жертв, яких і так впало багато в першій більшовицькій та німецькій окупації?

Невже Ви хочете кров'ю братів і сестер сплямити свої руки?

Невже хочете впитися кров'ю рідних земляків?

Як поглянете тоді в очі рідним, в яких забрали Ви кого-небудь із родини? Якого серця будуть вони на Вас? Як будете ходити по рідній святій землі, политій кров'ю тих, що впадуть із Ваших рук?

Всі Ви напевно переконані, що погану ролю виконуєте. Ви пізнали вже, що Ви влізли в руки НКВД, під його керму, хоча, може, несвідомо.

Пізнайте ще глибше свою блудну дорогу, заверніться з неї, кидайте ряди міліції.

Всім, хто перестане бути нагінкою, виловлювачем рідних батьків, хто не хоче крові братів і покине ряди міліції, народ пустить усе в непам'ять, а з тими, хто буде даліше вперто виконувати юдину роботу, народ розрахується з ними та їхніми родинами, як з ворогами народу.

Міліціонери! В кого ще є сумління, кидайте негайно ряди міліції, перервіть зрадницьку роботу супроти українського народу.

Смерть імперіялістичному хижакові Москві!
Смерть зрадникам!
Хай живе український народ!
Хай живе Українська Самостійна Соборна Держава!
Слава Україні – Героям Слава!
Адреса: До міл. Козок Дмитро
с. Ликло, р. Яворів.

Листівка УПА

*ЦДАВО України. – Ф. 3833. – Оп. 2. – Спр. 36. – Арк. 10-11.
Копія. Машинопис.*

**ПОВІДОМЛЕННЯ ОРГАНІВ НКВС Й НКДБ ПРО ВИКРИТТЯ
ТРЬОХ ГРУП “АРМІЇ КРАЙОВОЇ” У ВИННИКІВСЬКОМУ
РАЙОНІ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ***

*Цілко́м таємно
1945 р.*

**Раскрытие трех групп “Армии Крайовой”
в Винниковском районе Львовской области**

В Винниковском районе Львовской области органами НКВД и НКГБ раскрыты три группы польских националистов “Армии Крайовой”.

Арестованы восемь поляков-националистов, в том числе два командира “АК” – Станислав Фатинский, по кличке “Пик”, 1923 года рождения, учитель села Шикары, член “АК” с мая 1945 года, и второй – Станислав Якура, по кличке “Астрах”, член “АК” с июня 1945 года. Среди арестованных боец истребительного батальона поляк Иосиф Почманский, известный в “Армии Крайовой” под кличкой “Звезда”.

На предварительном следствии выяснилось, что главной политической задачей групп “АК”, орудовавших на территории Винниковского района, являлось насаждение во всех селах националистических групп, с целью отторжения западных областей Украины от Советского Союза и присоединения их к Польше.

Эти группы возобновили свою антисоветскую деятельность в мае 1945 года, занимаясь, главным образом, сбором сведений военного, экономического и политического характера: собирали данные о дислокации воинских частей и роде войск, распространяли подпольную польскую националистическую газету “Слово Польске”, сеяли среди местного населения различные провокационные слухи.

По делу раскрытых организаций “АК” в данное время ведется следствие.

*ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 1705. – Арк. 20-21.
Копія. Машинопис.*

* Див. док. № 11, 65, 90-92, 115, 118, 127, 130, 134, 147.

№ 153
СПОГАДИ КОЛИШНЬОГО КОМАНДИРА ЧЕРВОНОЇ АРМІЇ
ПРО БОЇ З “БАНДЕРІВЦЯМИ” – ВОЄННИМИ
ФОРМУВАННЯМИ УПА *

27 березня 1997 р.

Я ВОЮВАВ З БАНДЕРІВЦЯМИ

м. Радомишль

Якось на зборах ветеранів один чоловік на всі застави, як мовиться, ганив бандерівців, приписуючи їм усі смертні гріхи, які тільки можна створити на землі. Під час перерви я питаю його:

– А ви бачили хоч одного бандерівця?

– А нащо мені бачити? Весь світ знає, що то були бандити, убивали наших солдатів...

Людина користується радянською пропагандою. А сам цих вояків у вічі не бачив. Я ж не тільки бачив, а й півтора року воював з ними, будучи командиром батальйону. Звісно, я, як і все моє покоління, виховувався в дусі радянського “патріотизму”, і коли мене з моїми солдатами після розгрому фашистської Німеччини кинули на Львівщину, щоб знищити, як нам казали, бандформування, я був повен злості і ненависті до бандерівців. Був певний, що ми, переможці фашистів, швидко впораємось з ними, тим більше, що вони не мали важкого озброєння, і до того ж, в солдатах ми мали значну перевагу. Ми, звичайно, були поінформовані, що УПА – структура добре організована – всі вояки розбиті на бойові одиниці, добре розвинута розвідка, конспірація, служба безпеки (СБ), майже в кожному селі є боївки. Ще сказали, що бандерівці служили фашистам, допомагали їм воювати проти Радянської армії, знищувати радянських людей. Тепер, мовляв, як фашистів розбили, то їм нікуди, окрім лісу, дітись. І взагалі, це буржуазні націоналісти, люті вороги радянської влади. Їх, казали нам, треба нищити, як паршивих собак.

Я і мої солдати вірили тому. Перший сумнів закрався в мою голову, коли ми в бою захопили підшивки бандерівських газет часів німецької окупації. Читаю й очима кліпаю: в одному місці вояки УПА підірвали німецький ешелон, у другому – розгромили німецький гарнізон, у третьому – перехопили ешелон, який віз людей у німецьке рабство... Які ж вони пособники фашистів, коли б'ють їх? Та й фашисти не милували

* Див. док. № 116.

бандерівців. З тих газет я довідався, що десь у [19]43-му році було страчено багато організаторів УПА, серед них і відомі нині письменники Ольжич та Теліга. Однак про це на жодній нараді, котрі регулярно проводилися у Львові з офіцерами, ніхто й не заїкнувся. Нас вчили ненависті щодо бандерівців.

Були випадки, коли від рук СБ гинули, здавалося, ні в чому не винні люди. Однак через якийсь час виявлялося, що то були агенти енкаведе, або такі, хто їм продалися. Траплялося, вбивали і східняків, але не всіх підряд, а лише тих, хто бандерівців не слухався, робив не те, що вони вимагали. І завжди, перш ніж чинити розправу, намагалися переконати людину. Наведу лише один приклад. Молодій вчительці – “восточниці” (так називали людей зі сходу), СБ передала записку: “Учителько! Вчіть дітей читати, рахувати. Не вчіть, що Сталін – наш батько. Не послухаєтеся, будете мати червоний телефон на шию”. Вчителька прибігла до мене в сльозах, просить захисту. Що я міг зробити? Приставити до неї кількох бійців? Але ж і їх могли б порішити... Я сказав: “Люба вчителько, ви вже не маленька. Думайте, як бути”.

Вона подумала і вчила дітей лише читати й рахувати, і ніхто її не чіпав.

Маю сказати, що мене, перш ніж влаштувати за мною полювання, попереджали, навіть намагалися перетягти на свій бік. Таку пропозицію я отримав по телефону від сотника Лінди:

– Миколо, – чую спокійне й просте в трубці, – ти за кого воюєш?

– За радянський народ, – здогадавшись, хто дзвонить, відповідаю.

– Ти краще воюй за Вільну Україну. Ти ж українець, хоробрий вояк. Як будеш далі так – вловимо, а тоді пощади не жди.

Зізнаюсь, вже я тоді зрозумів, що бандерівці, то не ті люди, якими їх виставляли наші командири, але... Але навіть по кількох роках не знаю, як мав тоді чинити. Знаю лише одне – я воював проти патріотів України, котрі перед полоном надавали перевагу смерті і вмирили, як патріоти України.

Якось ми натрапили в лісі на криївку. Оточили її з усіх боків і запропонували здатися. “Подумаємо”, – почули у відповідь.

Через кілька хвилин з отвору схрону долинуло: “Ще не вмерла України...”. Я тоді вперше почув гімн України. Не знаю, що мене більше вразило: слова, чи зухвалість співаків... А вже коли один за одним пролунали вибухи, коли ми побачили, що сім молодих вояків, яким тільки жити та жити, підірвали себе гранатами, якщо й були рештки більшовицької брехливої полуди, вони спали. Тепер я не раз запитую тих, хто називає бандерівців бандитами: “Хіба бандити будуть помирати такою смертю?” Було це неподалік с. Оглядів Лопатинського району [Львівської області].

Хочу ще раз підкреслити, служба СБ УПА ніколи не порушувала свого слова, а от НКВД часто-густо топтав дані обіцянки. Повинен сказати, що я воював з чесними, порядними людьми. Коли я вже вчився у Москві на вищих військових курсах, мій брат Олександр і тітка Ганна голодного [19]47-го року забилися в Лопатинський район, в с. Оглядів, яке мене знало, як облупленого, і втрапили на постій до Миколи Музики, де був штаб нашого батальйону. Відома річ, мої рідні стали хвалитися своїм Миколою Крепченком, який навчався аж у Москві... Про те, які східняки приїхали шукати порятунку від голоду, швидко дізналося все село. І ніхто їм нічого лихого не заподіяв. А там же жили люди, за якими я ганявся по лісах, намагаючись їх убити. Навпаки, ще наділили харчами і побажали доброї дороги. А як чинили в таих випадках “освободітелі”? Розправлялись з цілими сім’ями. З цілими селами.

Я люблю свою Україну, але сьогодні питаю себе: “Хіба так люблю, як любили і люблять її бандерівці?” Мабуть, ні. Скільки разів збирався поїхати в Лопатинський район, зустрітися з тими людьми, яких я знав, які знали мене, – хоч пробачення в них попросити, але ніяк не зважуся... А роки летять, як розгнuzдані коні...

А сьогодні я скажу: “Коні колишніх солдатів Червоної армії і вояків УПА вже долітають до останньої межі. То чи не пора нам хоч перед останньою межею перестати шукати поміж себе ворогів?”

Змиритися, простягти один одному не тільки руки, а й серця. І останок дороги віддати чесному служінню нашій матері Україні”.

Микола Крепченко, підполковник у відставці.

“Народна справа”. – 1997. – № 13(284). – 27 березня.

ПЕРЕЛІК ДОКУМЕНТІВ І МАТЕРІАЛІВ

№ 71. З постанови бюро Дрогобицького обкому КП(б)У про злочинні дії окремих працівників Славського райвідділу НКВС щодо мирного населення. *13 квітня 1945 р.*

№ 72. Постанова бюро Дрогобицького обкому КП(б)У про безпідставні арешти мирного населення райвідділами НКВС та НКГБ. *13 квітня 1945 р.*

№ 73. Доповідна записка Л. Берії вищому керівництву СРСР про хід очистки діючих фронтів Червоної армії від ворожого їй елемента. *13 квітня 1945 р.*

№ 74. Лист-заява колишнього повітового керівника ОУН(Б) Городенківщини В. Кузьмина, прийшовшого з повинною, до секретаря Станіславського обкому КП(б)У М. Слоня про ставлення до заявника органів НКВС. *14 квітня 1945 р.*

№ 75. Доповідна записка наркома внутрішніх справ УРСР В.Рясного наркому внутрішніх справ СРСР Л. Берії про результати чекістсько-воєнних операцій проти УПА в Станіславській, Тернопільській і Львівській областях. *Не раніше 17квітня 1945 р.*

№ 76. Інформація завідувача оргінструкторським відділом Львівського обкому КП(б)У І. Богородченка до ЦК КП(б)У про реагування населення області на арешти духовенства й активу Греко-католицької церкви. *21 квітня 1945 р.*

№ 77. Доповідна записка наркома внутрішніх справ СРСР Л. Берії ДКО, РНК СРСР, ЦК ВКП(б) про хід боротьби з воєнними формуваннями українських націоналістів з 1 по 15 квітня 1945 р. у західних областях України. *26 квітня 1945 р.*

№ 78. Наказ референтам СБ ОУН(Б) про перевірку складу боївок та виховну роботу в них. *30 квітня 1945 р.*

№ 79. Оперативна інформація наркома внутрішніх справ УРСР В.Рясного наркому внутрішніх справ СРСР Л. Берії про операцію з винищення формувань УПА в Станіславській області. *4 травня 1945 р.*

№ 80. Повідомлення секретаря Львівського обкому КП(б)У І. Грушецького секретареві ЦК КП(б)У М. Хрущову про реагування населення області на арешти духовенства Греко-католицької церкви. *7 травня 1945 р.*

№ 81. Довідка військового відділу Тернопільського обкому КП(б)У про порушення революційної законності у селі Розсохувате Золотни-

ківського району щодо страти громадян за наказом секретаря райкому компартії. *12 травня 1945 р.*

№ 82. Доповідна записка наркома внутрішніх справ СРСР Л. Берії вищому керівництву СРСР про хід чекістсько-воєнних операцій проти формувань українських націоналістів з 15 квітня по 1 травня 1945 р. в західних областях України. *15 травня 1945 р.*

№ 83. Виступ секретаря ЦК КП(б)У М. Хрущова на нараді секретарів обкомів КП(б)У, начальників обласних управлінь НКВС та НКГБ західних областей УРСР у м. Львові про боротьбу з українськими націоналістами. *15 травня 1945 р.*

№ 84. Постанова ЦК КП(б)У «Про хід виконання рішення ЦК КП(б)У від 21 березня 1945 р. “Про факти грубих порушень радянської законності у західних областях УРСР”». *19 травня 1945 р.*

№ 85. Наказ наркома внутрішніх справ УРСР В. Рясного про невідкарність та помилування учасників ОУН і УПА за умови їх добровільної явки з повинною. *20 травня 1945 р.*

№ 86. Інформація секретаря Львівського обкому КП(б)У І. Грушецького для секретаря ЦК КП(б)У М. Хрущова про винищення в області боївки УПА. *22 травня 1945 р.*

№ 87. Доповідна записка наркома внутрішніх справ Л. Берії ДКО, Й. Сталіну про розгляд справ та засудження членів сімей учасників ОУН і УПА. *29 травня 1945 р.*

№ 88. Декларація Проводу ОУН(Б) про діяльність після закінчення Другої світової війни в Європі. *Травень 1945 р.*

№ 89. Спецдонесення наркома внутрішніх справ СРСР Л. Берії ДКО, Й. Сталіну про рішення Особливої наради НКВС СРСР щодо вироків 609 учасникам ОУН і УПА та 648 членам їх сімей. *6 червня 1945 р.*

№ 90. Доповідна записка секретаря Львівського обкому КП(б)У І. Грушецького секретареві ЦК КП(б)У М. Хрущову про результати боротьби з польською націоналістичною організацією “Армія Крайова”. *15 червня 1945 р.*

№ 91. Супровідний лист Л. Берії вищому керівництву СРСР до документа № 92 «Повідомлення міністерства громадської безпеки Польщі на ім'я Л. Берії про ліквідацію формування “Армії Крайової”, яке вчинило погром українського населення с. Вежховина біля м. Холм»». *16 червня 1945 р.*

№ 92. Повідомлення міністерства громадської безпеки Польщі на ім'я Л. Берії про ліквідацію формування “Армії Крайової”, яке вчинило погром українського населення с. Вежховина біля м. Холм. *16 червня 1945 р.*

№ 93. Оперативна інформація наркома внутрішніх справ УРСР В. Рясного наркому внутрішніх справ СРСР Л. Берії про боротьбу з форму-

ваннями УПА на території Кам'янець-Подільської області. *Не раніше 16 червня 1945 р.*

№ 94. Доповідна записка наркома внутрішніх справ СРСР Л. Берії Й. Сталіну, В. Молотову, Г. Маленкову про хід боротьби з формуваннями українських націоналістів з 1 травня по 15 червня 1945 р. *21 червня 1945 р.*

№ 95. Інформація комісара держбезпеки 3-го рангу Леонтєва наркому внутрішніх справ СРСР Л. Берії про результати чекістсько-воєнної операції зі знищення трьох формувань УПА 22 червня 1945 року на кордоні Брестської й Волинської областей. *Не раніше 22 червня 1945 р.*

№ 96. Анонімний лист-відповідь повстанців, написаний у стилі послання запорожців турецькому султану, на лист без назви від 21 лютого 1945 р., *26 червня 1945 р.*

№ 97. План Тернопільського обласного управління НКВС зі знищення підпілля ОУН й формувань УПА на території області у липні–серпні 1945 р. *Не пізніше 1 липня 1945 р.*

№ 98. Наказ № 3/5 ОУН(Б) та інструкції районним провідникам стосовно їх діяльності та звітності. *6 липня 1945 р.*

№ 99. Доповідна записка наркома внутрішніх справ СРСР Л. Берії вищому керівництву СРСР про хід боротьби з воєнними формуваннями українських націоналістів з 15 по 30 червня 1945 р. у західних областях України. *13 липня 1945 р.*

№ 100. План агентурно-оперативних заходів Волинського обкому КП(б)У, обласних управлінь НКВС та НКДБ щодо знищення ОУНівського підпілля. *23 липня 1945 р.*

№ 101. Постанова Політбюро ЦК КП(б)У про винищення українських націоналістів у західних областях УРСР. *24 липня 1945 р.*

№ 102. Лист секретаря Шумського РК КП(б)У Тернопільської області Осетрова секретарю Тернопільського обкому КП(б)У з проханням вжиття рішучих заходів проти дій українських націоналістів на території району. *26 липня 1945 р.*

№ 103. Інформації працівників ЦК КП(б)У про стан боротьби з ОУН і УПА в західних областях УРСР у травні–червні 1945 року. *Червень–липень 1945 р.*

№ 104. Звернення УПА до бійців та командирів Червоної армії про необхідність спільної боротьби проти режиму Сталіна. *Липень 1945 р.*

№ 105. Відозва УПА до греко-католиків України про протиборство православної та греко-католицької конфесій і відстоювання канонічних засад української греко-католицької церкви перед московським патріархатом. *Липень 1945 р.*

№ 106. Обіжник Тернопільського обкому КП(б)У до райкомів партії про удосконалення діяльності винищувальних батальйонів та груп само-

оборони в селах у зв'язку з фактами їх недисциплінованості і мародерства. *2 серпня 1945 р.*

№ 107. Звіт д. Модеста про вивчення діяльності СБ ОУН на терені “Одеса” з 9 по 30 липня 1945 року. *4 серпня 1945 р.*

№ 108. Повідомлення наркома внутрішніх справ УРСР В.Рясного наркому внутрішніх справ СРСР Л. Берії про явку членів ОУН і УПА з повинною до місцевих органів НКВС в західних областях України. *Не раніше 9 серпня 1945 р.*

№ 109. Доповідна записка наркома внутрішніх справ СРСР Л. Берії вищому керівництву СРСР про хід боротьби з формуваннями ОУН і УПА з 1 липня по 1 серпня 1945 р. у західних областях України. *11 серпня 1945 р.*

№ 110. Довідка обласних управлінь НКВС–НКДБ Тернопільської області про результати перевірки листа Шумського РК КП(б)У від 26 липня 1945 р. про терор учасників ОУН і УПА в районі. *Не раніше 15 серпня 1945 р.*

№ 111. Інструкція та політичні гасла Проводу ОУН(Б) для крайових референтів про завдання підпільної пропаганди на території України. *20 серпня 1945 р.*

№ 112. План обкому КП(б)У та УНКВС Тернопільської області зі знищення формувань ОУН і УПА на території Тернопільщини з 22 липня по 25 серпня 1945 р. *Не раніше 25 серпня 1945 р.*

№ 113. Інструкція командування Військового округу–6 збройним формуванням УПА про підготовку тилових матеріально-технічних баз у зв'язку з примусовим виселенням українських сіл. *7 вересня 1945 р.*

№ 114. Обіжник командування Військового округу–6 збройним загонам УПА в зв'язку з проведенням переселень українців. *9 вересня 1945 р.*

№ 115. Доповідна записка НКВС УРСР до НКВС СРСР про діяльність підрозділів ОУН і УПА біля польського кордону. *9 вересня 1945 р.*

№ 116. Про боротьбу вояка УПА – політвиховника Лагідного. *12 вересня 1945 р.*

№ 117. Інформація НКВС СРСР вищому керівництву СРСР про хід боротьби з підрозділами УПА на терені Західної України з 1 серпня по 1 вересня 1945 р. *16 вересня 1945 р.*

№ 118. Звернення ОУН і УПА до поляків із закликом створення визвольного фронту боротьби за незалежні держави для українського, польського та інших поневолених народів. *19 вересня 1945 р.*

№ 119. Повідомлення заступника наркома внутрішніх справ УРСР Т. Строкача наркому внутрішніх справ СРСР Л. Берії про результати чекістсько-воєнної операції зі знищення керівного складу ОУН і УПА 23-24 вересня 1945 р. у Котовському лісі Теремнівського району Волинської області. *Не раніше 29 вересня 1945 р.*

№ 120. Інформації обкомів КП(б)У західних областей УРСР про дії ОУН і УПА у вересні 1945 року. *Вересень 1945 р.*

№ 121. Відозва (проект) Крайового проводу “Поділля” ОУН(Б) до української молоді із закликами боротися проти сталінсько-більшовицької ідеології за незалежну Українську державу. *Вересень 1945 р.*

№ 122. План партійно-чекістського керівництва Тернопільщини щодо знищення діючих формувань ОУН і УПА в районах області з 10 [вересня] по 1 жовтня 1945 р. *Не раніше 1 жовтня 1945 р.*

№ 123. Витяг з оперативних звітів куреня “Месники” про бойові дії загонів УПА на території західних областей України у вересні–жовтні 1945 р. *Не раніше 12 жовтня 1945 р.*

№ 124. Повідомлення наркома внутрішніх справ СРСР Л. Берії наркому закордонних справ В. Молотову і начальнику генштабу Червоної армії О. Антонову про діяльність українських націоналістів, спрямовану на перешкоду переселення українців з Польщі в СРСР. *12 жовтня 1945 р.*

№ 125. Довідка Тернопільського обкому КП(б)У з негативною характеристикою поведінки секретаря Збаразького райкому компартії з кадрів С.В. Тищенко. *23 жовтня 1945 р.*

№ 126. Супровідний лист Л. Берії вищому керівництву СРСР до Доповідної записки на його ім’я від наркома внутрішніх справ УРСР В. Рясного про злочини військовослужбовців Прикарпатської військової округи в Закарпатській Україні та виклад змісту документа. *25 жовтня 1945 р.*

№ 127. Повідомлення наркома внутрішніх справ УРСР В. Рясного на ім’я Л. Берії про напад формувань УПА на штаби полків Війська Польського, розташованих на західноукраїнському терені. *31 жовтня 1945 р.*

№ 128. Доповідна записка радника НКВС СРСР при Міністерстві громадської безпеки Польщі на ім’я Л. Берії про хід переселення українців в УРСР по Жешувському воєводству. *Жовтень 1945 р.*

№ 129. Постанова Політбюро ЦК КП(б)У “Про текст звернення до населення західних областей України”. *5 листопада 1945 р.*

№ 130. Доповідна записка Міністерства праці і соціального забезпечення Польської Республіки Раді Міністрів країни про знищення вояками УПА сіл з українським і польським населенням у зв’язку з депортацією українців до УРСР. *7 листопада 1945 р.*

№ 131. Інструкції надрайонним провідникам ОУН(Б) щодо завдань на зиму 1945–1946 рр. *12 листопада 1945 р.*

№ 132. Інформація секретаря Тернопільського обкому КП(б)У І. Компанця секретареві ЦК КП(б)У М. Хрущову про напад відділу УПА на райцентр Пробіжна. *13 листопада 1945 р.*

№ 133. Звіт секретаря Ровенського обкому КП(б)У В. Бегми про боротьбу проти ОУН і УПА за період з 5 по 15 листопада 1945 р. *16 листопада 1945 р.*

№ 134. Інформація радника при Міністерстві громадської безпеки Польщі на ім'я Л. Берії про вбивство представників РНК УРСР з переселення українців. *18 листопада 1945 р.*

№ 135. Доповідь НКВС СРСР Й. Сталіну про хід боротьби з антирадянським повстанським рухом у жовтні 1945 р. на теренах України, Білорусії й прибалтійських республік. *22 листопада 1945 р.*

№ 136. Постанова Політбюро ЦК КП(б)У “Про додаткові заходи в боротьбі проти українських націоналістів в західних областях УРСР”. *27 листопада 1945 р.*

№ 137. Звіт д. Модеста про ознайомлення зі слідчими справами СБ терену “Одеса”. *4 грудня 1945 р.*

№ 138. Наказ ставки Крайового проводу ОУН(Б) “Одеса” про права і обов'язки її членів. *5 грудня 1945 р.*

№ 139. Інформація секретаря Львівського обкому КП(б)У І. Грушецького секретареві ЦК КП(б)У М. Хрущову про окремі характерні моменти операцій зі знищення формувань ОУН і УПА початку грудня 1945 р. *8 грудня 1945 р.*

№ 140. Інструктивний лист секретаря ЦК КП(б)У М. Хрущова секретарям обкомів КП(б)У і начальникам обласних управлінь НКВС і НКДБ західних областей УРСР про необхідність уважного вивчення повідомлень секретаря Львівського обкому КП(б)У І. Грушецького щодо боротьби з українськими націоналістами. *11 грудня 1945 р.*

№ 141. З постанови ІХ Пленуму ЦК КП(б)У “Про політичну і агітаційно-масову роботу серед населення в зв'язку з підготовкою виборів до Верховної Ради СРСР”. *14 грудня 1945 р.*

№ 142. Супровідний лист народного комісара внутрішніх справ Л. Берії, Й. Сталіну, В. Молотову, А. Мікояну і О. Антонову до Доповідної записки наркома внутрішніх справ УРСР В. Рясного НКВД СРСР про знищення групи керівних осіб ОУН і УПА у Волинській області. *18 грудня 1945 р.*

№ 143. Доповідна записка секретаря Дрогобицького обкому КП(б)У С.Олексенка секретареві ЦК КП(б)У М. Хрущову про реагування населення на виселення сімей українських націоналістів. *27 грудня 1945 р.*

№ 144. Звіт командування підрозділу УПА про рейд по Західній Лемківщині з приводу виселенської акції українського і польського населення. *31 грудня 1945 р.*

№ 145. Лист М. Хрущова Й. Сталіну з проханням про необхідність забезпечення виборів до Верховної Ради СРСР підрозділами військових округів у західних областях України. *31 грудня 1945 р.*

№ 146. Звіти воєнних підрозділів УПА за січень-листопад 1945 р. про збройні рейди на західноукраїнських землях та у Карпатах. *31 грудня 1945 р.*

№ 147. Оперативний звіт про бойові дії підрозділів УПА проти польських та радянських військ. *31 грудня 1945 р.*

№ 148. Звіт Крайового відділу УПА “Лемко” про бойові дії в грудні 1945 р. *31 грудня 1945 р.*

№ 149. Обіжник НКВС–НКДБ Литовської РСР для своїх підрозділів про застосування досвіду органів НКВС УРСР щодо боротьби проти ОУН і УПА. *Грудень 1945 р.*

№ 150. Звернення українських повстанців до педагогічних колективів, присланих із східних областей УРСР, з вимогою бути патріотами України і не нав’язувати шкільній молоді більшовицьку систему виховання. *1945 р.*

№ 151. Звернення ОУН(Б) до членів міліції із закликом не допомагати НКВС придушувати український національно-визвольний рух. *1945 р.*

№ 152. Повідомлення органів НКВС й НКДБ про викриття трьох груп “Армії Крайової” у Винниківському районі Львівської області. *1945 р.*

№ 153. Спогади колишнього командира Червоної армії про бої з “бандерівцями” – військовими формуваннями УПА. *27 березня 1997 р.*

З М І С Т

ДОКУМЕНТИ І МАТЕРІАЛИ.....	3
ПЕРЕЛІК ДОКУМЕНТІВ І МАТЕРІАЛІВ.....	356

Наукове видання

**ОУН і УПА в 1945 році:
Збірник
документів і матеріалів**

Частина 2

РЕДКОЛЕГІЯ:

*Геннадій Володимирович Боряк,
Олександра Михайлівна Веселова,
Віктор Михайлович Даниленко,
Станіслав Владиславович Кульчицький (відповідальний редактор)*

УПОРЯДНИКИ:

*Олександра Михайлівна Веселова (відповідальний упорядник),
Владислав Анатолійович Гриневич,
Володимир Іванович Сергійчук*

КОМП'ЮТЕРНИЙ НАБІР –

*Віталій Якович Веселов,
Олександра Михайлівна Веселова*

Верстка і оригінал-макет: *Любов Андріївна Зубець*

Підписано до друку 29.12.2014 р. Формат 70х100/16.
Ум. друк. арк. 29,74. Обл. вид. арк. 27,6.
Тираж 300. Зам. 62. 2014.

Поліграф. д-ця Ін-ту історії України НАН України
Київ-1. Грушевського, 4